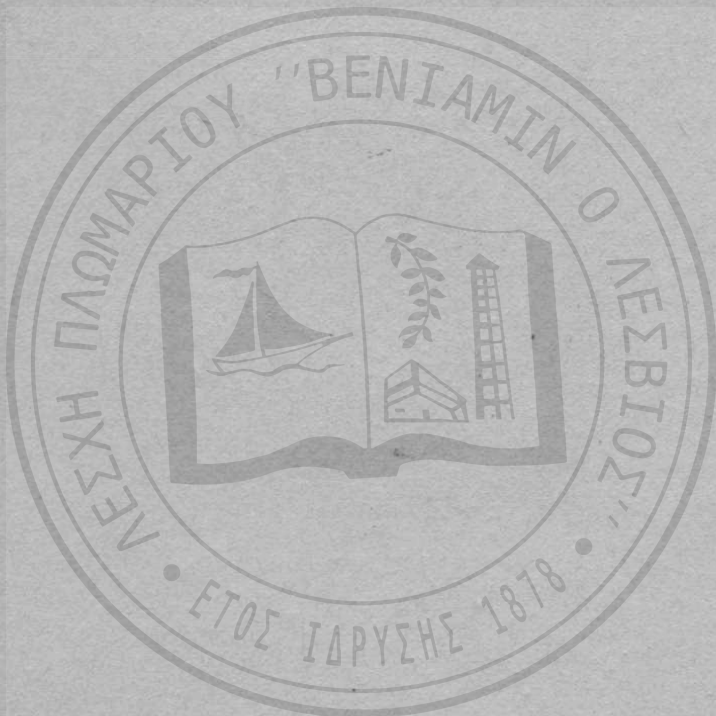

A/3. 72

Αρ. 21

Βενετίας Βενετίας 1876

1924

1876

48

Ὑμνοὶ Ἰωάννου τ. Βουζαφῆ
τῆς Ἰστορίας τῆς Ἐπανάστασης

ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΣ ΕΛΛΑΣ,

ΠΟΙΗΜΑ ΕΠΙΚΟΝ

Α. 21

Α 3 79

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

28

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «Ο ΚΟΡΑΗΣ».

—
1873.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

1913

A/3/72

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ΠΟΙΗΣΑΣ τὴν Τουρκομάχον Ἑλλάδα εἰς ἄσματα δώδεκα, ἐξ ὧν σπεύδω νὰ δημοσιεύσω τὰ πρῶτα τέσσαρα, πρὶν ὁ εἰς τὰς Βουλὰς μηχανουργούμενος τυποκτόνος Νόμος φθάσῃ ἐπεκτείνων τὴν κοπίδα του καὶ κατ' αὐτῶν, προθεμένην δύο σκοποῦς, νὰ διαιωνίσω τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ νὰ δώσω εἰς τὸ ἔθνος μου Ἑποποιίαν. Ἴσως ἀπέτυχον· ἀλλ' ὁ διαλογισμός μου ὑπῆρξεν αὐτός.

Προλαμβάνων τὰς ἐπικρίσεις Ζωϊλῶν τινῶν κακιζόντων πᾶν φιλολογικὸν ἔργον, ἀναγκάζομαι νὰ εἶπω τινὰ περὶ τοῦ Ποιήματος τούτου.

Ἐγραψα βίβλον Ὀμηρικὴν καὶ οὐχὶ Θουκυδίδειον. Ἐπομένως οὐδενὸς ψόγου βέλος φθάνει με ἂν τυχὸν ἢ ὄνομά τι, ἢ μάχην τινὰ, ἢ ἄλλην λεπτομέρειαν παρέλειψα. Πλὴν εἰρήσθω ἐν παρόδῳ· καί τοι δυνάμενος ν' ἀπομακρυνθῶ πολὺ καὶ πολυλάκις τῶν διατρεξάντων, ἐπεμελήθην ὅμως νὰ παραμείνω εἰς αὐτά. Ἡ μετὰ τοῦ Παλάσκα καὶ Νούτσου ἔρις τοῦ Ὀδυσσεῶς καὶ τὸ πανόραμα τῆς Κορίνθου εἰς τὸ πρῶτον ἄσμα, τὸ ἐπὶ τῶν Φαρῶν ναυτικὸν συνέδριον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ πυρπόλησις τῆς Ὀθωμανικῆς ναυαρχίδος εἰς τὸ δεύτερον, τὸ κατὰ τὰς Ὑσιᾶς πολεμικὸν συμβούλιον τοῦ Κολοκοτρώνου, Ὑψηλάντου, Μαυρομιχάλου καὶ Κρεββατᾶ καὶ κατὰ τοῦ Δράμαλι στρατολογία εἰς τὸ τρίτον, αἱ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν πεζομαχίαι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ δημηγορία τοῦ Κολοκοτρώνου εἰς τὸ τέταρτον, ὅλα ταῦτα εἰσὶν ἱστορικά· καὶ τὰ τέσσαρα ἐπεισόδιά μου αὐτά, ἡ φρενοβλάβεια τῆς αἰχμαλωτίδος Χίας, ἡ σφαγὴ τοῦ δεσμώτου Κιαμήλ-Βεη, ἡ αὐτοκτονία τοῦ φρουράρχου Ἀχιλλέως καὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ μεταμελουμένου Ὀδυσσεῶς, στηρίζονται εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Ποῖος ὁ ἦρως τοῦ Ποιήματος; ὁ Ὀδυσσεύς; ὁ Βότζαρης; ὁ Κολοκοτρώνης; ὁ Μαυρομιχάλης; ὁ Μιαούλης; ὁ Κανάρης; ὁ Ὑψηλάντης; ὁ Μαυροκορδάτος; Οὐδεὶς αὐτῶν· ἀλλ' ἡ με-

γάλη και ἀρχαία Ἑλλάς, ἡ πρὸ αἰώνων ταφεῖσα και σήμερον ἀναστηθεῖσα, ἡ κατὰ τυράννων ὑπὲρ ἐλευθερίας εἰς τὴν παλαιστραν καταβάσα και βαρβάρους ὑπὲρ φώτων καταπολεμήσασα. Τοιοῦτον ὅμως ἀφηρημένον πρόσωπον ἔχει ἐνδιαφέρον τι; Ἐρωτήσατε τὸν Βύρωνα, τὸν Ἀστιγγα, τὸν Φαβιέρον, τὸν Νορμάννον, τὸν Σανταρόζαν και ἄλλους τόσους Φιλέλληνας τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας και Ἰταλίας, οἵτινες δι' αὐτὸ τὸ ἀόρατον πρόσωπον καταλιπόντες γονεῖς, πλοῦτον και πατρίδα ἦλθον νὰ μοχθήσωσι και ν' ἀποθάνωσιν. Ἐρωτήσατε ὑμᾶς αὐτοὺς, ὦ Ἕλληνες ἤδη γηραιοὶ και τότε νέοι! μάρτυρες, οἵτινες οἱ μὲν ἡγεμονείας πολυταλάντους τῆς Δακίας και Μολδαυίας, οἱ δὲ θησαυροὺς ἐμπορικοῦ βίου, οἱ δὲ ἀναπαύσεις τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης ἀφέντες, οἱ δὲ κτήματα και πλοῖα θυσιάσαντες, δι' αὐτὸ τὸ αἴυλον πρόσωπον τῆς Ἑλλάδος ἐδυστυχήσατε!

Ἡ πότνια Ἑλλάς διὰ μικρῶν πράττουσα μεγάλα και μετὰ σχεδίου βαίνουσα πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπελευθέρωσιν διὰ τοῦ Ὀδυσσεως, Βότζαρη και Καραίσκου, διὰ τοῦ Μιαούλου, Κανάρου και Σαχτούρου, διὰ τοῦ Κολοκοτρώνου, Μαυρομιχάλου και Ζαήμου, διὰ τοῦ Ὑψηλάντου, Μαυροκορδάτου και Νέγρου, ἰδοὺ ὁ ἦρωσ τοῦ Ποιήματος. Ἄλλ' ἐγράφη ἄλλη τοιαύτη Ἐποποιία; Και τί πρὸς τοῦτο; Κατ' αἰῶνας και τόπους οἱ μὲν ποιηταὶ πλάττουσιν, οἱ δὲ διδάσκαλοι και σχολιασταὶ ἀρύονται ἀπὸ τούτων καλλανάς, ἀναλύουσιν αὐτάς και συνθέτουσι κανόνας.

Διατί μετεχειρίσθην τὸν δεκασύλλαβον στίχον και οὐχὶ τὸν δεκαπεντασύλλαβον; διότι αὐτὸς ἀποβαίνει βαρὺς και μονότονος, ἐν ᾧ ἐκεῖνος γοργὸς ὦν και μελωδικὸς ἔχει τι φοιβοληπτότερον και ἀρμοδιώτερον ἄδεται. Διὰ τοῦ ψάλματος ἡ τοῦ Ὀμήρου Ἰλιάς και ἡ τοῦ Τάσσου Ἀπελευθερωθεῖσα Ἱερουσαλήμ ἀπεθανατίσθησαν.

Ὁ φίλος μου Τριαντάφυλλος Πατσούρας, ὅστις, ἐν παρενθέσει, τοσοῦτον κατεκρίθη και κατ' ἐμὲ ἄλλο ἀμάρτημα δὲν ἔπραξεν, εἰμὴ ὅτι γεννηθεὶς ἐτερόχθων ἤρπασεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀπλήστου Αὐτοχθονισμοῦ ὑπούργημά τι, θεωρῶν αὐτὸ σκόπιμον εἰς τινὰς κοινωφελεῖς ιδέας του, μὲ παρεκίνησε πολλάκις νὰ γράψω τὴν «ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΝ ΕΛΛΑΔΑ» εἰς τὴν δημῶδη διάλεκτον. Ἀλλὰ μετὰ πολυετῆ μόχθον ὀλίγων ἡμῶν

ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπανεκτίησε τὰ τέσσαρα σχεδὸν πέμπτα τῶν λέξεων τῆς, προέβη θαυμασίως εἰς σύνταξιν ποικιλωτέραν, εἰς περιόδους μακροτέρας, καὶ μετ' ὀλίγον καθίσταται ἡ ἀρχαία ἐκείνη φωνὴ Διολοδωρικὴ καὶ Ἰωνικὴ μὲν εἰς τὴν ποίησιν, Ἀττικὴ δὲ εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Ὁ λαὸς ἔτι τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος ἀκολουθήσας ἡμᾶς τοὺς λογίους, ὁμιλεῖ σήμερον ὡς ἡμεῖς καὶ τὰ γραφόμενα ἡμῶν ἐννοεῖ. Ἐπρεπε λοιπὸν διὰ πρόσκαιρον δημοτικότητα τοῦ Ποιήματός μου νὰ ἐγκαταλείψω ἡμιτελῆ τοσοῦτον ἐνδοξον ἐπιχείρησιν; «Οὐδὲν ἔθνος, λέγει ὁ σοφὸς Ἀμπέρως, ἀπεπειράθη πώποτε τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς γλώσσης του καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς προπατορικῆς του διαλέκτου. Ἀπέκειτο δὲ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς μόνην τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα.» Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Ποιήματος.

Ἄλλὰ μετὰ ποίας, ὦ Ἕλληνες, ἀθυρίας, ἐν ᾧ ἐξυμνῶ τὴν δόξαν τῆς παρελθούσης γενεᾶς, βλέπω τὴν κατασχύνην τῆς παρούσης!

Ἐξακόσιαι χιλιάδες ψυχῶν ἦτον ὅλος ὁ πληθυσμὸς ἡμῶν τότε· ἐν ἑκατομμύριον καὶ διακόσιαι χιλιάδες εἴμεθα σήμερον. Δύο ἢ τρεῖς λογίους εἴχομεν τότε· ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους ἔχομεν σήμερον. Δύο ἢ τρεῖς ἔμποροι ὁμογενεῖς κατώκουν τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὑπὲρ τοὺς διακοσίους μεγαλέμποροι στολιζουσι σήμερον τὰς Ἀθήνας, τὴν Ἐρμούπολιν, τὰς Πάτρας, τὴν Ναυπλίαν καὶ τὰς Καλάμας (1). Δέκα μόλις κτηματίας εἶχε τότε ἡ Ἑλλάς· δεκακισχιλίους σήμερον αὐτὴ ἀριθμεῖ. Ἐννέα χιλιάδες ναυτῶν ἐπέβαινον τότε εἰς ἑκατὸν πενήκοντα πλοῖα· τεσσαράκοντα πέντε χιλιάδες εἰς τετρακισχίλια σκάφη διαπλέουσι σήμερον τὰ πελάγη. Ἄλλὰ διατὶ τότε ὑπῆρχομεν μεγάλοι, καὶ σήμερον κατέστημεν μικροί; Διότι τότε ἡ ἐλευθερία μᾶς συνέδεε καὶ μᾶς ἀνύψωνεν, ἐν ᾧ σήμερον ἡ τυραννία μᾶς διαιρεῖ καὶ μᾶς διαφθείρει. Αὐτὴ βραβεύει διὰ τῶν ὑπουργημάτων τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς ἀμαθεῖς, καὶ τιμωρεῖ διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τοὺς τιμίους καὶ τοὺς πεπαιδευμένους. Ἰτλη

(1) Ἐκτὸς τούτων, τετρακόσιαι περίπου ἄλλοι διαμείνοντες εἰς Ἀενδρινόν, Μασσαλίαν, Τεργέστην, Λιβόρνον, Βιέννην, Πίσταν, Πετρούπολιν, Μόσχαν, Ὀδυσσόν, Κωνσταντινούπολιν, Ἀλεξάνδρειαν καὶ Σμύρνην, καὶ κατέχοντες κεφάλαια χιλίων πεντακοσίων ἑκατομμυρίων δραχμῶν, εἰσὶ προθυμώτατοι πάντοτε εἰς πᾶσαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος συνδρομήν, Ὁ φιλοτιμώτατος Γεώργιος Ζα

πρὸς ἀνέγερσιν μεγαλοπρεπεστάτης οἰκοδομῆς ὑπάρχει ἔτοιμος ξυλική, λίθοι, ἄσβεστος, ἄμμος, ὅλα πρὸ ποδῶν ἡμῶν ἀπὸ δεκαπέντε ἤδη ἐνιαυτῶν κεῖνται· ἀλλὰ χεῖρ τις ἀναμιγνύει τὰς σανίδας μετὰ τῆς τιτάνου, τὰ μάρμαρα μετὰ τῆς ἄμμου, καὶ φέρει τὴν παροῦσαν πυργοποιίαν.

Βασιλεῦ! πρὸς σὲ ἤδη ἀποτείνω τὸν λόγον· ἰκετεύω δὲ τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ πειθῶ εἰς τὴν γλῶσσάν μου καὶ νὰ μὴ ἐκφύγῃ ἀπὸ τῶν χειλέων μου φράσις δυναμένη νὰ σὲ παροργίσῃ· διότι θέλω πρὸ παντὸς τὸ καλὸν τοῦ ἔθνους μου, τοῦτο δὲ σὺ μόνος δύνασαι νὰ πράξῃς.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἐπτὰ πρώην καὶ νῦν Ὑπουργῶν τῆς Οἰκονομίας, τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τοῦ Ἀνδρέου Μεταξᾶ, τοῦ Νικολάου Πονηροπούλου, τοῦ Ζηνοβίου Βάλβου, τοῦ Βασιλείου Χριστακοπούλου, τοῦ Λυκούργου Κρεστενίτου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀναστασίου Λόντου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὄλων τῶν Βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν, ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀπὸ τῶν προσόδων εἴκοσι κατ' ἔτος ἑκατομμύρια δραχμῶν, ἐξ ὧν τὰ ὀκτὼ κλέπτονται δι' ἔλλειψιν Κυβερνήσεως· ἔχει ἔτι ἀπὸ τῶν δημοτικῶν φόρων πέντε κατ' ἔτος ἑκατομμύρια, τὰ ὁποῖα δεκαπέντε ἤδη ἐνιαυτοὺς κλέπτονται καὶ αὐτὰ δι' ἔλλειψιν Κυβερνήσεως· ἔχει ἔτι ἐλαιῶνας, σταφιδῶνας, κήπους καὶ μύλους ἐθνικοὺς ἀξίας ἑκατὸν ἑκατομμυρίων, οἵτινες ἐπὶ δεκαετὶ πιστώσει πωλούμενοι ἐδύναντο νὰ δώσωσιν ἐτήσιον εἰσόδημα ὀκτὼ ἢ καὶ δέκα ἑκατομμυρίων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ κεφάλαια μένουσι νεκρὰ δι' ἔλλειψιν Κυβερνήσεως. Διὰ τριάκοντα πέντε ἢ τριάκοντα μόνον ἑκατομμυρίων κατ' ἔτος εἰσπραττομένων ἢ Ἑλλάς ἐδύνατο νὰ ἔχῃ σταθερῶς εἴκοσι χιλιάδας τακτικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ναυπηγῇ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν πέντε πολεμικὰ πλοῖα, ὥστε ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ τάξις νὰ στερεωθῶσι διὰ παντὸς ἐν αὐτῇ καὶ τότε πολὺς χρυσὸς ἤθελεν εἰσρεύσει ἀπὸ

ρίφης τρέφει τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα ὑπὲρ τοῦ ἔθνους του. Ὁ σεβάσμιος Ἰωάννης Δρανεστάσης, οἱ κληροῖ ἀδελφοὶ Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντῖνος Τσιτσάσι, ὁ γενναῖος Στέφανος Τσιτσάσι καὶ ὁ ἀγαθὸς Παντιᾶς Φάλλης, πολλὰκις εἰς ἐμὲ ἀνοίξαντες τὴν καρδίαν των, ἐξέφρασαν τὴν ἀκραιφνεστέραν ἀγάπην ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς. Τί δὲν ἐδύνατο ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ πράξῃ δι' αὐτῶν καὶ ἄλλων ποσούτων φιλογενῶν ἀνδρῶν; Ἀλλ' οὐδὲ ἂν ζῶσι γνωρίζει.

τῆς Ἑσπερίας, Εὐρώπης ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ οἱ γεοπόνοι καὶ θαλασσινοὶ αὐτῆς δανειζόμενοι πρὸς πέντε τοῖς ἑκατὸν ἤθελον ἐκ φυτειῶν καὶ πλοίων καλύψει τὰς γαίας καὶ θαλάσσας τῆς. Διὰ τριάκοντα πέντε ἢ τριάκοντα μόνον ἑκατομμυρίων ἡ Ἑλλάς ἐδύνατο ν' ἀποζημιώσει τοὺς παλαιοὺς ἀγωνιστὰς, ν' αὐξήσει τὰς συντάξεις τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, νὰ μισθοδοτήσῃ τὸν πενητεύοντα Κληῖρον, νὰ κατασκευάσῃ ὁδοὺς, γεφύρας καὶ διιρυγὰς, νὰ διπλασιάσῃ τοὺς μισθοὺς τῶν πολιτικῶν, τῶν πολεμικῶν, τῶν δικαστῶν καὶ τῶν διδασκάλων καὶ νὰ στέλλῃ κατ' ἔτος ἑκατὸν παῖδάς τῆς εἰς τὴν σοφὴν Εὐρώπην· καὶ τότε αὐτῇ, γενομένη τύπος εὐνόμου, εὐτυχοῦς καὶ προοδευτικοῦ Κράτους, ἤθελεν εἰς μὲν τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ὀθωμανικὴν Ἑλλάδα φέρει τὸν κνισμὸν τῆς μεθ' ἡμῶν συνενώσεώς των, εἰς δὲ τοὺς Βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης ἐμβάλει τὴν ιδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Εἰς τί ἐπταίσαμεν, ὦ Βασιλεῦ, καὶ δὲν παραδίδεις τὰς λεπτομερείας τῆς Κυβερνήσεώς σου καὶ δὲν ἐμπιστεύεσαι ὁλοκλήρως ἐπί τινας ἐνιαυτοὺς εἰς ἑπτὰ διὰ τὰ φῶτα καὶ τὴν ικανότητά των διακεκριμένους ἄνδρας, τοὺς ὁποίους ἤθελες ἐγκρίνει, καὶ οἵτινες ἀνοίγοντες αὐλακὰς ἐθνικῆς εὐπορίας ἤθελον δώσει ἐργασίαν εἰς τὰς χεῖρας, ἀναπτέρωσιν εἰς τοὺς νόας καὶ στάδιον εἰς τὴν νεολαίαν, ὥστε ν' ἀναλάμψῃ ζωὴ, ἐλπίς καὶ χαρὰ μεταξὺ τῶν ζώντων νεκρῶν ἡμῶν; Ἔως πότε νὰ ἔχωμεν Κυβερνήσιν χωρὶς ἐπινοήσεως, ταμεία χωρὶς χρημάτων, ναύσταθμα χωρὶς πλοίων, φρούρια χωρὶς πολεμοφοδίων, στρατῶνας χωρὶς στρατοῦ, Κράτος ληστευόμενον, Ὑπουργοὺς Γεωργαντάδας, Νομάρχας Καστανάδας καὶ Συμβούλους συνταγματικῆς ἤτοι ἐπιστήμονικῆς Βασιλείας ἀξιωματικοὺς τοῦ Ὀδυσσεῶς, τοῦ Κολοκοτρώνου καὶ τοῦ Καραϊσκού; Ἔως πότε νὰ ἐξαπατῶμεν τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν Γαλλίαν τρώγοντες τὰ δάνειά των; Ἔως πότε οἱ μεγάλοι τῆς Ἑλλάδος ἀγωνισταὶ ζῶντες νὰ ζητεύωσι καὶ ἀποθνήσκοντες νὰ θάπτωνται δι' ἐλέους; Ἔως πότε διὰ τὴν ληστείαν ὁ γεοῦχος νὰ μὴ ἔχῃ κτῆμα, ὁ κεφαλαιούχος νὰ μὴ ἔχῃ χρῆμα; Ἔως πότε ὅλοι νὰ κλαίωμεν; Εἰς τί ὠφελεῖ τὸν Θρόνον ἢ πενία τοῦ ἔθνους; Εἰς τί τὸν Βασιλέα ἢ κατασχύνη τῶν βασιλευομένων; Δὲν ἐδόθη, Βασιλεῦ, εἰς πάντα ἡ ἐπιστήμη τοῦ κυβερνᾶν. Οἱ περινούστεροι Ἄνακτες ἔχουσιν Ὑπουργοὺς ἐγνωσμένης

ικανότητος καὶ παιδείας. Ὑπὸ τοιούτων περιστοιχίζονται ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Νικόλαος, οἱ νῦν Μονάρχαι τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Πρωσσίας, ὁ ἀδελφός σου αὐτός. Τί λέγω; Καὶ ὁ Σουλτάνος Μεζίτης ἐκλέγει νοήμονας καὶ λογίους Ὑπουργούς, τὸν Ῥεσίτην, τὸν Ἀλῆν καὶ τὸν Φοάτην.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς εἰ δυνατὸν συγκεντρώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Γραφέως, τοῦ Ὑπουργικοῦ Παρέδρου, τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ εἰς τὰς βασιλικὰς σου χεῖρας δεικνύει μὲν τὸν ἀπεριόριστον πρὸς τὴν δικαιοσύνην ζῆλόν σου, ἀλλὰ παραλύει κατὰ κράτος τὴν Κυβέρνησιν.

Ἡ ἐπὶ τῶν ὑπουργικῶν ἐδρῶν ἀνύψωσις ἀνθρώπων μικρονόων καὶ ἀγραμμάτων, παραχωρούντων εἰς τὴν Μεγαλειότητά σου τὰς λεπτομερείας τῆς Κυβερνήσεως, ἐπιφέρει τὴν μεγάλην δυστυχίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐκθέτει καὶ τὴν Βασιλείαν εἰς κίνδυνον; Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Συνέλευσιν ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτῆς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν παρέδωκεν εἰς χεῖρας Ὑπουργῶν ὑπευθύνων. Εἰς μάτην Βασιλικὸν Διάγγελμα ἐξῆρτεῖτο παρ' ἐκείνης τὴν παραδοχὴν ἄρθρου ἔχοντος οὕτως. «Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐνεργεῖ αὐτὴν διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν.» Ἡ ἐθνικὴ Σύνοδος ἐπέμεινε εἰς τὴν ἀκόλουθον σύνταξιν. «Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει μὲν εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν.»

Τῆς Κυβερνήσεως ὅμως ἀποσπωμένης ἀπὸ τῶν Ὑπουργῶν, ὡς τοῦτο γίνεται σήμερον, δὲν ἀκυροῦται τὸ μεταξὺ Ἔθνους καὶ Βασιλείας Συμβόλαιον; δὲν κινδυνεύει νὰ παύσῃ, ὃ μὴ γένοιτο, τὸ καθῆκον τῆς ὑπακοῆς;

Μήπως δὲ τὸ Σύνταγμα καὶ εἰς τὰς ἄλλας βάσεις του δὲν ἀνετράπη;

Αὐτὸ καθιερώνει τέσσαρας ἐξουσίας ἀνεξαρτήτους τὴν μίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης, τὴν ἐκτελεστικὴν τοῦ λαοῦ, τὴν νομοθετικὴν τῶν Βουλῶν, τὴν ἐκτελεστικὴν τῶν Ὑπουργῶν καὶ τὴν δικαστικὴν.

Ἀλλὰ σήμερον ὁ λαὸς δὲν ἐκλέγει, τῶν Ὑπουργῶν ὑποκλεπτόντων εἰς τὰς Ἐπαρχίας διὰ τῶν Δημάρχων τὰς κάλ:

πας καὶ νοθεύοντων εἰς τὴν Πρωτεύουσαν διὰ τῶν ἐξελέγξεων τὰς ἐκλογάς.

Ἄλλὰ σήμερον οὐδὲ Βουλὴ, οὐδὲ Γερουσία ὑπάρχουσιν ἀνεξάρτητοι, τῶν Ὑπουργῶν ἀγοραζόντων τὰς βουλευτικὰς ψήφους.

Ἄλλὰ σήμερον οὐδὲ Ὑπουργοὶ, οὐδὲ Δικασταὶ μένουσιν ἀνεξάρτητοι, τῶν Βουλευτῶν καὶ τῶν Γερουσιαστῶν ἀναμιγνυομένων εἰς τὰ ὑπουργικὰ Γραφεῖα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Δικαστήρια.

Μὴ οὔσης λοιπὸν Κυβερνήσεως, μὴ ὄντος Συντάγματος, ἀλλὰ τῶν πάντων ὄντων εἰς κυκεῶνα, εἰς διαφθορὰν καὶ εἰς ὀπισθοδρόμησιν, ἡ μὲν Ἀγγλία εὕρισκε πρόφασιν εὐλογοφανῆ νὰ ἐγκολποῦται τὴν Τουρκίαν καὶ ν' ἀποσκυβαλίζη τὴν Ἑλλάδα; ὁ δὲ μεγαλόφρων Καῖσαρ τῶν Ῥωσσιῶν εἰς μάτην προάγει τὴν Ἑλληνικὴν ναυτιλίαν διὰ γενναίας Συνθήκης καὶ συνδέει πνευματικῶς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα μετὰ τῆς δούλης. Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος οὔτε παρὸν, οὔτε μέλλον ἔχει.

Αὐτὰ, Βασιλεῦ, ἔσπευσα νὰ ἐκφράσω πρὸς τὴν Μεγαλειότητά σου πρὶν ὁ νέος περὶ Τύπου Νόμος, ὅστις ἐσχεδιάσθη πρὸς παγίωσιν αὐλικῆς Κυβερνήσεως καὶ πρὸς πλήρη κατάργησιν τοῦ συνταγματικοῦ Χάρτου, ἀποπνίξη πᾶσαν φωνὴν ἐλευθέραν καὶ διὰ τῆς προφυλακίσεως πολιτῶν πάσης τάξεως καὶ διὰ τῆς φυλακίσεως παντὸς γράφοντος κατὰ τοῦ ἐνεστῶτος συστήματος· συμφέρει δὲ τοιαῦται ἀλήθειαι νὰ διαμένωσιν ἐγγραφοί, ὥστε ὅσαι μὲν διαφεύγουσι τὴν σύνεσιν τῆς Μεγαλειότητός σου νὰ καθυποβληθῶσιν εἰς αὐτήν, τὸ ἔθνος δὲ νὰ μένη ἐν παντὶ καιρῷ ἐκτὸς πάσης εὐθύνης, οἱ δὲ Πρόσβεις τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων νὰ μὴ ἀπατῶνται καὶ νὰ μὴ ἀπατῶσι τὰς Κυβερνήσεις των παριστῶντες ὅτι στερεῖται ἡ Ἑλλὰς χρημάτων, ἀνδρῶν καὶ νόμων, ἐπειμὴ καὶ νόμοι καὶ ἄνδρες καὶ χρήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὅλα μένουσιν ἐν ἀχρηστία.

Οἱ πατέρες τοῦ Συντάγματος δὲν ἐνοήσαμεν οὔτε τοιαύτην Βουλὴν διοριζομένην ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν, οὔτε τοιαύτην Γερουσίαν νοθευομένην διὰ συνεχῶν προσθέσεων μελῶν φαύλων, οὔτε τοιοῦτον Ὑπουργεῖον ἀνίκανον, ἀμαθὲς καὶ ἀπογεγυμνωμένον πάσης ἐνεργείας του· οὐδὲ φενακιζόμεθα εὐκόλως, οὐδὲ πτοούμεθα οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν λαιμητόμον αὐτὴν

πορευόμεθα, πορευόμενοι δὲ ἀνεγείρομεν διὰ τῶν ποδῶν κόνιν
 ἱερὰν μαρτύρων, κόνιν, ἣτις ὡς Αἴτνης τέφρα θέλει ἐπαναπέσει
 θερμὴ καὶ γόνιμος εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νέων.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

ΟΤΕ ἡ Ἑλλάς, ἀρχομένου τοῦ 1821 ἔτους, ἀπέτειε τὸν ζυγὸν καὶ κατὰ γῆν μὲν ἐξεπόρθει τὰ φρούρια τῶν Ὀθωμανῶν, κατὰ θάλασσαν δὲ προηλείφετο εἰς τὰς ἐνδόξους τῆς ναυμαχίας διὰ τῆς εἰς Ἑρесьδὸν πυρπολήσεως τοῦ Τουρκικοῦ δικρότου, ὁ Σουλτάνος Μαχμούτης, ἐξαντλούμενος εἰς τὴν παρά τῶν Ὑψηλάντων καὶ Σούτσων γενομένην ἀναστάτωσιν τῆς Βλαχίας καὶ Μαλδαυίας καὶ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλητῆς Ἡπείρου πόλεμον, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ γενικὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατείαν. Ἀλλὰ τὸ ἐπερχόμενον ἔτος, ἀποσβεσθείσης ἤδη τῆς ἀνταρσίας τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν καὶ καταστραφέντος τοῦ Ἀλῆ, ὀπλίσας στόλον τριπλοῦν ἀπὸ τῶν νεώρων τοῦ Βυζαντίου, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀλγερίας ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Κάραλη καὶ συγκεντρώσας ἅμα ὀγδοήκοντα χιλιάδας στρατοῦ ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Χουρσίτου, ἐπληρώθη φοβερός κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ περιφανεστέρα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐποχὴ, ἐντεῦθεν καὶ ἡ παρούσα Ἑποποιία.

Καὶ ὁ μὲν Κάραλης ἐκπλεύσας τοῦ Βοσπόρου, κατέσφαξεν εἰς τὴν Χίον λαὸν ἄοπλον καὶ ἀθῶον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον εἰς νυκτερινὴν συνευωχίαν μετὰ τῶν πρωτίστων ἀξιωματικῶν τῆς ναυστολίας ἀπωλέσθη ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος ἐμπρησθείσης αὐτάνδρου ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρου, καὶ ἀκέφαλος ὁ στόλος ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλου διωκόμενος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅθεν πάλιν αὐτὸς, ναυαρχοῦντος τοῦ Ἀβδουλλάχου, ἰσχυρότερος ἐξελθὼν ἐτράπη πρῶτον εἰς φυγὴν ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ καὶ ἀπέβαλεν ἔπειτα τὴν ὑποναυαρχίδα μετ' ἄλλων τριῶν πλοίων κατὰ τὴν Τένεδον. Ὁ δὲ Χουρσίτης, διὰ τὴν συμβᾶσαν γενικὴν ἔριν τῶν Ἑλλήνων στρατιωτικῶν μετὰ τῶν πολιτικῶν καὶ ἰδίαν τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου μετὰ τῆς ἐν Κορίνθῳ Ἀρχῆς, εὐρών τὰς Θερμοπύλας ἀνοικτάς, ἐπέδραμεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα· καὶ τριάκοντα μὲν χιλιάδας στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ὁμέρ-Βριώνην ἀπέστειλε

κατὰ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Αἰτωλίας πρὸς ἐκπολιόρκεισιν τοῦ Μεσολογγίου, τριάκοντα δὲ ἄλλας ὑπὸ τὸν Δράμαλιν ἔπεμψε κατὰ τῆς Πελοποννήσου, εἴκοσι δὲ κρατήσας αὐτὸς ἐδῆου τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν. Ἐξαίφνης ὁ μὲν γάθυμος Ὀδυσσεὺς μετὰ μικρᾶς, ἀλλὰ γενναίας στρατιᾶς ἀναφαίνεται ἀπέναντι τοῦ Χουρσίτου, τὸν ἀναχαιτίζει καὶ κόπτει πᾶσαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Δράμαλι συγκοινωνίαν. Οἱ Πελοποννήσιοι τότε, στρατηγούντος τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου, πολλοὺσι τὸν Δράμαλιν μεμονωμένον καὶ τὸν νικῶσι κατὰ κράτος· πολλοὶ δὲ τούτων τρέχουσι πρὸς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου, ὅθεν ὁ Μάρκος Βότζαρης, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος καὶ οἱ λοιποὶ τῆς ἠρωϊκῆς πόλεως ὑπέρμαχοι, ἐρρωμενέστεροι γενόμενοι, ἀποδιώκουσι μετὰ πολλῆς φθορᾶς τὸν Ὁμέρ Βριώνην. Ἐν τούτοις ὁ Ὀδυσσεὺς, ἐξώσας τὸν Χουρσίτην ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, προφθάνει τὸν Ὁμέρ-Βριώνην αὐτὸν διαπερῶντα τὸν Ἀχελῶν καὶ μετὰ τοῦ Γεωργίου Καραϊσκού καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος τὸν καταθραύει. Διαβάς ἔπειτα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ μετὰ τῶν στρατηγῶν τῆς Ἀχαΐας περιζώσας τὰ ἐν Ἀκράτῃ λείψανα τοῦ Δραμαλικοῦ στρατοῦ, συναπελαύνει καὶ ταῦτα ἐκ τῆς Χερσονήσου. Καὶ τότε οἱ Ἕλληνες, τροπαιοῦχοι πανταχοῦ καὶ πορθηταὶ τοῦ Παλαμηδίου καὶ τῆς Ἀκροκορίνθου, συγκροτοῦσιν εἰς Ἄστρος τὴν δευτέραν ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ὅπου οἱ στρατηγοὶ συμφιλιοῦνται μετὰ τῶν προκρίτων· ὁ δὲ Χουρσίτης, ζητῶν νὰ προλάβῃ τὴν ὀργὴν τοῦ αἰμοβόρου κυρίου του, πίνει τὸ κώνειον εἰς τὴν Λάρισσαν καὶ ἀποθνήσκει· ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης χιλίαρχος φθάνει δραμαῖος, ἐκθάπτει τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, ἀποτέμνει τὴν κεφαλὴν του καὶ τὴν φέρει ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου πρὸς τὸν Σουλτάνον. Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἐνδοξοτέρη τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως περίοδος, ἐνταῦθα καὶ τὸ προκείμενόν Ποίημα.

ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σουλτάνος Μαχμούτης ἐτοιμάζει μεγάλην διὰ γῆς καὶ θαλάσσης ἐπιδρομήν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἢ ἐν Κορίνθῳ τῶν Ἑλλήνων Κυβέρνησις, ἀπερισκέπτως καὶ ἀδίκως φερομένη, ἀποστέλλει τὸν Χρῆστον Παλάσκαν καὶ τὸν Ἀλέξιον Νοῦτσον νὰ ἐξώσωσι τῆς στραταρχίας τὸν εἰς Δρακοσπήλαιον πρὸ τῶν Θερμοπυλῶν στρατοπεδεύοντα Ὀδυσσεά υἱὸν τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ παραλάβωσιν αὐτοὶ τὴν ἀρχηγίαν καὶ νὰ τὸν παραδώσωσι δέσμιον εἰς τὰ Δικαστήρια. Ὁ βίαιος καὶ ὀργίλος νικητὴς τῆς Γραβίας προλαμβάνων τοὺς φονεῦει ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα μεταμεληθεὶς παραιτεῖται τῆς στρατηγίας, ἢ δὲ στρατιά του διαλύεται καὶ καταλείπει τὴν εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Τότε τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα καταδικάζει τὸν Ὀδυσσεά εἰς κεφαλικὴν ποινήν· ἀλλ' ἡ Βουλὴ καὶ ἡ στρατιωτικὴ μερὶς προστατεύουσιν αὐτόν. Οὕτως ἡ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς δύο φατρίας, καὶ ἡ Κυβέρνησις παραιτοῦσα τὴν ἔδραν τῆς φεύγει πρὸς τὸ Ἄργος ἐν μέσῳ τῶν πατριωτικῶν κατακραυγῶν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλου.

ΜΑΚΡΟΥΣ αἰῶνας παρείδες, Μοῦσα,
Τὸν Ἑλικῶνα σιωπῆλόν

Καὶ δὲν ἀκούσθης καλλιφωνοῦσα

Κάνεν κελάδηλα ὑψηλόν.

Ἀηδονόστομος καθὼς πάλαι

Τὴν Τουρκομάχον Ἑλλάδα ψάλε

Ἦτις εἰς δάφνας τοῦ Μαραθῶνος,

Τῆς Σαλαμῖνος, τῶν Πλαταιῶν

Ἐνωσεν ἄλλας νέου ἀγῶνος

Ἐνδοξοτέρας τῶν παλαιῶν.

Ἐχειροκρότησεν ἡ γῆ ὅλη
 Στρατοὶ τὴν δίκελλαν ζευγητῶν,
 Τὴν κώπην λέμβων ἔφυγαν στόλοι
 Καὶ εἰς ἐδίωξεν ἑκατόν·

Κόσμον ἐσάλευσεν Ἐπαρχία,
 Καὶ ἡ Νσιλόρρυτος Βασιλεία
 Καὶ δύο ἅμα Ἡγεμονεῖαι
 Κατὰ τοῦ Ἰστροῦ τὰς ἐκβολὰς
 Πάντοτε δοῦλαι, τότε θρασεῖαι,
 Ἄζεύκτους ὠρθωσαν κεφαλὰς (1).

Ὀκτὼ ἱστόρησε μυριάδας
 Ἐπιδραμόντων Τουρκοληστῶν
 Καὶ τρεῖς κυκλώσαντας τὰς Κυκλάδας
 Στόλους εἰς ἓνα ἑνιαυτόν,
 Τὸν ἑκατόσκαφον τῆς Τουρκίας,
 Τοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀλγερίας,
 Καὶ ὅλους τρέξαντας θαρράλέως
 Ἄμα εἰς σύγκρουσιν δυστυχῆ
 Μετὰ τοῦ Ἄρεως Ὀδυσσεῶς
 Ἡ ἐν Κορίνθῳ ἦλθεν Ἀρχή (2).

Ἐν μέσῳ τότε ἀνδρίας τόσης
 Εἶπε καὶ πόσας πασιφανεῖς
 Πληγὰς ἐπέφερε καὶ κακώσεις
 Ἡ Ἔρις, πόλεων Ἐριννύς·
 Ἄν δὲ εἰς δόξης καὶ φώτων χρόνους
 Αὐτὴ κατέστρεψε τοὺς προγόνους,
 Ἄν ἡ λοξόφθαλμος πυροβόλον
 Σπεῖρη καὶ σήμερον ἀστραπὴν,
 Τὰς φρένας ρύθμισε ἡμῶν ὅλων
 Καὶ εἰρηναίαν χῦσε μολπὴν.

Καὶ σὺ Ὁρησκεία, ἧτις ὑψόνεις
 Τοὺς θεοπνεύστους Δαυὶδ τῆς γῆς,
 Ἐτις δακτύλους δύο σταυρόνεις
 Καὶ τὴν ὑφήλιον εὐλογεῖς
 Καὶ δύο πέμπεις δυνάμεις θείας,
 Σοφίας πνεῦμα, φῶς ἀληθείας,
 Τὰς ἱεράς σου βάλε παλάμας
 Εἰς τὴν ῥιγῶσάν μου κεφαλὴν,
 Ὡστε πᾶν ἔπος μου ὡς ἀδάμας
 Νὰ διαλάμψη χρόνον πολύν.

Ἐστελλεν ἤδη δόξης ἀκτῖνας
 Εἰς τὸ Αἰγαῖον ὁ οὐρανός·
 Τὸ Μεσολόγγιον, τὰς Ἀθήνας
 Δὲν κατεπάτει Ὀθωμανός·
 Ἡ Πελοπόννησος τὰς μεγάλας
 Ἔδρεπε νίκας Βαλτέζης, Λάλας·
 Εἰς τῆς Τριπόλεως τὰς πλατείας
 Ἐλικοδρόμει αἵματος ῥοῦς·
 Αἱ Πάτραι μόνον καὶ τῆς Ναυπλίας
 Τὰ κλεῖθρα ἦσαν εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Ἄλλ' ὁ κατάμακρὰν τοῦ ἡλίου
 Εἰς ζώνας πάντοτε σκοτεινάς
 Καὶ παγετώδεις τῆς ὑδρογείου
 Περιστροφόμενος Σατανᾶς
 Ἐξαίφνης στέκει δρόμον ἀλλάζει
 Καὶ μαύρην ἐνέδραν σχεδιάζει
 Καὶ ὡς ἀτμόπλοιον ὅταν φεύγῃ
 Σχίζει τὸν μέγαν ὠκεανόν,
 Ἀπὸ τὸ στόμα του ἐξερεύγει
 Ὁ τρέχων Δαίμων μαῦρον καπνόν,

Κινῶν τὰ νέφη καὶ τοὺς ἀέρας
 Εἰς Θερμοπύλας φθάνει αὐτός,
 Πύλας Ἑλλάδος τῆς ἐλευθέρας,
 Καὶ ἀμφιστέκει ἐντὸς κ' ἐκτός.
 Οὐρανοῦψηλον κάραν κλίνει
 Καὶ τηλεσκόπον βλέμμα ἐκτείνει
 Μέχρι τοῦ Αἴμου καὶ Ταυγέτου,
 Καὶ ὅπου ὄμμα ἐπιπλανᾷ
 Αἱματοβάφουν αἱ φονικαὶ του
 Ἀκτῖνες πέλαγος καὶ βουνά.

Φαίνονται κάτω του πτεροφόρα
 Πλοῖα Ἑλλήνων εἰς Ἐρεσσόν,
 Ὅπου πυρπόλος ἔκαιε πλώρα
 Δίχροτον, κῆτος τῶν θαλασσῶν (3)
 Οἱ Μουσουλμάνοι κατεστραμμένοι
 Νικᾷ ἡ Πίστις· τί περιμένει;
 Ὀδόντας τρίζει καὶ συγκινοῦνται
 Αἱ σιαγόνες του βροντεραι,
 Καθὼς βαρύκροται συγκτυποῦνται
 Δύα μεγάλων στρατῶν πλευραι.

Εἰς Δρακοσπήλαιον τὸ κρημνῶδες,
 Τὸ βλέπον πέραν Θερμοπυλῶν,
 Ἐκράτει μῆνυμα ταραχῶδες
 Τὸν Ὀδυσσεά σιωπηλόν (4).
 Κ' ἐσκήνουν γύρω του οἱ φθιώται,
 Οἱ τῆς Εὐβοίας Ἐσatieῶται,
 Καὶ οἱ νεμόμενοι τὴν Δωρίδα
 Καὶ τὸν δαφνόσχιον Παρνασσόν,
 Τὴν πολ. ἐγγέλυον Κωπαῖδα
 Καὶ τὸν καλλιῆρρον Εἰλισσόν,

Ὁ Δαίμων ἔρχεται σιγαλέος·

Ἄν καὶ τὴν Οἴτην ὑπερτερῆ,

Πλησίον στέκει τοῦ Ὀδυσσεώς

Καὶ ἀθεώρητος θεωρεῖ·

Κρυπτὸς εἰς βάλτου δυσώδη πάχνην,

Φυσαῖ ἐπάνω του λεπτὴν ἄχνην·

Ὁ ἀρχιστράτηγος φλόγας πνέει

Καὶ χύνει βρύχημα φοβερόν

Ὡς λέων, ὅστις ῥιγαῖ καὶ καίει

Τὴν λόγχην ἔχων εἰς τὸ πλευρόν.

Ὅμμα ὑψώνει ἀγριωμένον

Εἰς τῶν πλατάνων τὰς κορυφάς,

Καὶ τῶν ἐπάνω του πλανωμένων

Ὅρνέων βλέπει τὰς συστροφάς·

Ματαίως παῖδες ἐκεῖ τῆς Φθίας

Παίζουν τὸν δίσκον ἀπὸ πρωΐας

Καὶ οἱ ποιμένες εἰς τοὺς λειμῶνας

Φέρουν τοὺς βόας ἀγεληδόν,

Ὅπου ἀκούεται εἰς ῥοδῶνας

Ἡ καλλικέλαδος ἀηδῶν.

«Δὲν ἦλθαν, Γούρας, κράζει ἀσθμαίνων·

Τοὺς περιμένω περιχαρής...»

Ὁ ταυροκέφαλος καὶ προβαίνων

Γούρας ἐστάθη πύργος βαρῦς,

Καὶ ὀπισθὲν του εἴκοσιν ἄλλοι

Τοῦ στρατοπέδου ἦλθαν μεγάλοι·

Ὁ λασιόστηθος Διοβουνιώτης,

Ὅστις τὴν μάχην Βασιλικῶν

Ἐχειραγώγησε καὶ τῆς πρώτης

Ἐγένεν αἴτιος τῶν νικῶν (5).

Ὁ Κριεζώτης, ὅστις μεγάλην

Ἄρκτον, βασίλισσαν τῶν βουνῶν,

Εἰς τὴν χαλκίνην αὐτοῦ ἀγκάλην

Ἐπνίξεν ἔτι παιδίον ὦν.

Ὁ Γάτσος, ὅστις πεντακοσίους

Ἀτρόμους ἔφερεν Ὀλυμπίους·

Ὁ Εὐμορφοπουλος ἐξ Ἰθάκης,

Ὅπου Δρακούλης εἶδε τὸ φῶς.

Ὁ τοῦ γενναίου Σούτσου τῆς Θράκης (6)

Εἰς Δραγατσάνιον ἀδελφός.

Ὁ τὸν Ἀνδρουτσον ἀκολουθήσας

Εἰς τῶν θηρίων τὰς φωλεάς

Καὶ εἰς ἀπάτητα δάση ζήσας

Πολεμοχάρμης Πανοριᾶς·

Ὁ Σκαλτσοδῆμος καὶ ὁ Σαφάκας·

Ὁ Κοντογιάννης χρυσίνας πλάκας

Καὶ σπάθαν φέρων εἰς τὴν πλευράν του,

Ὅπου ὑπῆρχεν ἐπιγραφή·

«Τὴν σπάθαν ἔχει τιμὴν χαρὰν του

Ὅστις τὸν τύραννον ἀψηφεῖ.»

Ὁ Κάρπος φίλος τοῦ Ὀδυσσεῶς

Καὶ εἰς τοῦ Ἐβρου τὰς ἐκροάς

Βλαστήσας ὅπου λύρα Ὀρφεῶς

Ἐθελγεν ὅλας τὰς ἀκοάς,

Τὰς πέτρας ἄρμοζεν εἰς μνημεῖα

Καὶ κατεπράυνε τὰ θηρία·

Καὶ ὁ Βελένζας ὁ ἀγαπήσας

Τότε τοῦ Ἄρεως τὴν βοήν,

Καὶ τοῦ Πειρίθου ὑστερον ζήσας

Καὶ τοῦ Ἰάσονος τὴν ζωήν.

Καὶ ὁ Δελούδας ἐκ τῆς Ζακύνθου

Ἔτις, Ἑλλάδος νῆσος καλὴ,

Εἰς τὰ πελάγη ὡς ὑακίνθου

Ὄραϊον ἄνθος μυροβολεῖ.

Καὶ ὁ ταχύπους Κλίμακας νέους

Διακοσίους φέρων Θηβαίους·

Καὶ μετὰ τούτους Χρῆστος Σουλζώτης,

Λεπενωτάκης καὶ Πατακάς,

Κομποδαδίτης ὁ Λαμιώτης

Καὶ Ἱεράσιμος ὁ Φωκᾶς (7).

Καθὼς ὅποτεν οἱ τῶν ὀρέων

Μεγαλοπτέρυγοι ἄστοι,

Τῶν μακρονύχων ἄλλων ὀρέων

Οἱ προεστῶτες καὶ δυνατοί,

Εἰς πεδιάδα βροντοχυθῶσιν

Ἄναζητοῦντες βορὰν καὶ βρῶσιν

Ὅλοι συνάμα φθάνουν ῥαγδαῖοι.

Καὶ εἷς εἰς ἄλλου στέχουν πλευράν,

Οὕτω βαρύποδες οἱ γενναῖοι.

Τοποθετοῦνται κατὰ σειράν.

«Ἦλθαν!» ἀκούεται πανταχόθεν·

«Ἦλθαν!» ἀντήχησεν ὁ ἀήρ·

Καὶ ὁ Παλάσκας βαίνει μακρόθεν...

Βαίνει ὁ Νοῦτσος, γέρον ἀνὴρ...

Αὐτὸς ἀπάθεια καὶ γλυκύτης·

Ἐκεῖνος ἔξαψις καὶ δριμύτης·

Τοῦ Ὀδυσσεῶς τὴν στρατηγίαν

Εἰς τούτους δίδει ἄφρων Ἄρχῃ,

Καὶ ἀναδέχονται ἀδικίαν.

Καὶ ἅμα ἔργον οὗτοι τραχύ.

Τοῦ Ὀδυσσέως χύνει τὸ στόμα

Χιλιοκέραυνον τὴν κραυγὴν·

«Ἦλθετε!.. κράζει καὶ στρέφει ὄμμα,

Ὅμμα σκορπίζον φλόγα γοργήν.

Ἐτῆς Κορίνθου Ἄρχῃ τί θέλεις;..

Εἰς τὸν στρατὸν μου πρὸς τί σᾶς στέλλεις;..

Θρασεῖς, σταθῆτε κ' αἰτνοκρατῆρα

Μὴν πλησιάζετε φοβερὸν!...

Εἰς βαρυπάλαμον ἐγὼ χεῖρα

Βαστάζω σίδηρον κοπτερόν...

Λέγει, καὶ ρίπτει τὴν δεξιάν του

Εἰς τῆς μαχαίρας του τὴν λαβὴν·

Αὐτὴν ἐκρέμα εἰς τὴν πλευράν του

Ὡς τῶν νικῶν του ἀνταμοιβὴν

Ἦτον ἡ θήκη ἀδαμαντίνῃ·

Ἦ Μοσκοβίτις Αἰκατερίνη

Εἰς τὸν Ἄνδρουτσον τὴν εἶχε δώσει,

Καὶ ἀπὸ χεῖρας Ὀθωμανῶν

Εἶχε τὴν δράξει, μ' αὐτὴν τὸν ζώσει

Ὁ Ἱεράρχης τῶν Ἀθηνῶν (8)

Ὁ πολιότριχος Νοῦτσος λέγει·

«Νὰ μᾶς ἀκούσης δίχως ὄργην,

Ἄν ἔρωσ δόξης ἀγνὸς σὲ φλέγη

Καὶ ἂν πατρίδος τρέφης στοργὴν

Φρικώδης μᾶστιξ ἢ τυραννία!

Φρικωδεστέρα ἢ ἀναρχία!

Εἰς τὴν παλάμην τοῦ Πλάστου μόνην

Ἄν δὲν ὑπεῖκεν ὁ οὐρανός,

Ἦθελε πέσει σπαρεῖς εἰς κόνιν

Ἦ γένει Τάρταρος σκοτεινός,

«Μετὰ τοσαύτας ἔλαθε μίαν
 Ἡ ἀποστάτις Ἑλλάς Ἀρχήν,
 Στηριζομένην εἰς τὴν τελείαν
 Τῶν πολιτῶν τῆς παραδοχῆν.
 Εἰς ταύτην μόνος σὺ ἀντιπράττεις·
 Καὶ τὰς θελήσεις σου ἀντιτάττεις.
 Πέρυσιν ὅμως εἶδες ὅποια
 Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὄλην δεινὰ
 Ἡ πολυκέφαλος ἀναρχία
 Ἐφερεν ἴδια καὶ κοινά.

«Εἰς τὴν μεγάλην τῆς Ἀλαμάνας
 Γέφυραν ταύτην καταντικρῶ
 Ἦλθε Βριώνης ποδομαίνας
 Τὰς Θερμοπύλας, ὅπου νεκροὶ
 Κεῖνται οἱ παῖδες τῆς πάλαι Σπάρτης,
 Καὶ ὁ Διάκος ὁ πρωτομάρτυς,
 Αἰχμαλωτίσθη, ὠλοκαυτώθη
 Ὁβελοπέραστος ὡς κριὸς
 Καὶ ἀπὸ αἵμα ἐπορφυρώθη
 Ὁ ἐλαιόρροος Σπερχειὸς (9)

«Ἐγὼ ἐκείνον δὲν διεδέχθην;
 Ὁ τοῦ Ἀνδρούτσου εἶπεν υἱός·
 Ἐγὼ στρατάρχης ἀφ' οὗ ἐκλέχθην,
 Μὴν μ' ἐλοξόβλεψεν ὁ Θεός;
 Ἐν' ᾧ ἐσύνητριβεν ἀποστάτις
 Ἡ Πελοπόννησος τὰ δεσμὰ τῆς,
 Τοὺς εἰς τὰς μάχας ἀσυνειθίστους
 Ἐδῶ ἐγύμνασα γεωργούς
 Καὶ στρατευμάτων πολλοὺς ἀρίστους
 Ἐδῶ ἀνέδειξα ὁδηγούς.

« Δόξα εἰς τούτους τοὺς ἀνικητούς!

Ἐδῶ εἰς μάχας κ' ἐκεῖ πετῶν,

Ἐσφαξα Τούρκους ἀναριθμήτους

Καὶ τὸν Βριώνην τρέψας αὐτόν·

Αὐτὸς μὲ ἤρην εἰς τὴν Γραβίαν·

Καθεὶς αἰσθάνθη τότε δειλίαν·

Ἐγὼ πλησίον ἐκεῖ τῆς Μάνδρας

Ἵλους ἐκάλεσα εἰς χορὸν,

Καὶ τοὺς ἐλθόντας ἑκατὸν ἄνδρας

Ἄπὸ τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν

« Σφικτοβαστάζων καὶ σφικτοσύρων

Ἄνοιξα πόλεμον φοβερόν·

Γίγας Δερβίσης τὴν φρίκην σπείρων

Ἴππον ἐδίωκε φλογερόν·

— Ποῦ τρέχεις, Τοῦρκε; — Τρέχω νὰ σφάξω,

Εἰς τοὺς Ναοὺς σας « Ἀλλάχ! » νὰ κράξω.

— Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τοῦ Προφήτου

Μιναροπύργωμα ὑψηλόν.

Μόλυβδον ἔχω νὰ ἦ φωνὴ του! —

Καὶ ὁ Δερβίσης πίπτει λαλῶν·

« Καὶ σφίγγων σπάθην εἰς τοὺς ὀδόντας,

Τοὺς ἀτρομήτους μου ἑκατὸν

Ἐφερα σφάζοντας καὶ νικῶντας

Εἰς χιλιάδων ὀκτῶ στρατόν.

Εἰς τὴν πολύκροτον ἐξοδὸν μου

Μὲ εἶδες; ἔτυχες πρὸ ποδῶν μου;

Ἵκτακασίους σφάξας καὶ θύσας

Ἐνυκτοπέρασα τοὺς ἐχθρούς;

Καὶ ὁ στρατὸς πῶν μὲν ἐξυπνήσας

Ἐλαβεν ὕπνους δύο πικρούς (10) »

«Εἰς τὴν Γραβίαν ἐγὼ ἐστάθην,
 Ἐγὼ τοὺς Τούρκους ξιφοκοπῶν.
 Εἶπε Παλάσκας δις εἰς τὴν σπάθην
 Τὴν σιδηρὰν τοῦ χεῖρα κτυπῶν.
 Σ' ἔσωσα τότε, καθὼς ἐκείνων
 Τῶν καλλιπύργων Ἰωαννίνων
 Τὰς κλεῖς ὁ Νοῦτσος κρατῶν εἰς ζώνην
 Ἄστεγον παῖδα καὶ ὄρφανόν
 Σὲ εἶχε σώσει ἀπὸ ἀγχόνῃν·
 Πλὴν ὄλα φαίνεσαι λησμονῶν·

«Καὶ τῆς πατρίδος ἀπεσταλμένους
 Ἡμᾶς ὑβρίζεις καὶ ἀπειλεῖς,
 Καὶ τὴν κατάραν σύρεις τοῦ Γένους
 Κατὰ τῆς νέας σου κεφαλῆς...»
 «Τοῦ Γένους! εἶπεν ἐκεῖνος· φεύγω
 Καὶ πρὸς τὰς χώρας τῶν Φράγκων ζεύγω·
 Τὸ Γένος σώσετε σεῖς οἱ νάνοι,
 Σεῖς τῶν τριόδων οἱ στρατηγοί.
 Διὰ σᾶς ἄνθη αὐτὴ βλαστάνει,
 Δι' ἐμὲ βάτους ἢ μαύρη γῆ.

«Τὰς Θερμοπύλας δὲν κλείω πλέον.
 Τούρκων ἀκράτῃτος ποταμὸς
 Ἄς πλημμυρήσῃ βορβορορέων
 Ὅπου καλύβη, ὅπου δρυμός.
 Οἱ δύο θέλετε σεῖς μεγάλοι
 Στρατάρχαι πρόχωμα παρεμβάλει,
 Καὶ εἰς τὴν Κόρινθον οἱ κρατοῦντες
 Ἄντὶ ῥομφαίας χινοῦς πτερὸν
 Καὶ εἰς τὸν χάρτην νομοθετοῦντες
 Ἄναχαιτίσετε τὸν ἐχθρὸν!

Ἐκεντᾶτε λέοντα εἰς τὰ δάση!...

Τρέμετε, μύρμηκες, μὴν αὐτὸς
Μὴν σᾶς πατήσῃ καὶ σᾶς συνθλάσῃ,

Μὴν σκορπισθῆτε κονιορτός..»

Χάλυψ κτυπώμενος διὰ σφύρκας,
Τὸ πρόσωπόν του σπείρει σπινθῆρας.

Ἐκεῖ καὶ πάραυτα καὶ μεγάλην

Στρατοῦ συνάθροισιν συγκαλεῖ,
Καὶ ἀπὸ μίαν ἄκρην εἰς ἄλλην

Συσσωματοῦνται λόχοι πολλοί.

Καθὼς φυγόντα εἰς τοὺς δρυμῶνας

Τὸν ἀνθρωπόφωνον ψιττακὸν

Εἰς τὰς ἐνάρθρους φωνάς του μόνας

Ὡς τοῦ ἀνθρώπου οἰκιακὸν

Τὸ πτεροφόρον διώκει γένος,

Οὕτω καὶ Νοῦττος ὁ ἐγνωσμένος

Ὡς πρώην πρόκριτος τῆς Τουρκίας

Κ' ἔνδυμα φέρων Ἀσιανὸν

Ὅλας ἀνάπτει τὰς ὑποψίας,

Ὅλα τὰ μίσση τῶν ὀρεινῶν.

Ἄλλὰ τὸ μάχιμον μόλις πλήθος

Βλέπει τὸν φίλον του στρατηγόν;

Χαρὰν αἰσθάνεται εἰς τὸ στῆθος

Καὶ τὴν ἐκχύνει μετὰ κραυγῶν.

Ὅλοι συνάμα τὸν χαιρετῶσι

Καὶ ἡ φωνὴ των ὑψοῦται τόση,

Ὡστε ὁ ἄνω ἀὴρ συνθλάται

Καὶ, ὡς νὰ εἶχαν λάβει πληγὴν;

Δύο μαυρόπτεροι νεφοβάται

Κόρακες φέρονται εἰς τὴν γῆν,

Καὶ εἰς τοὺς πόδας τῶν παναθλίων
 Παλάσκα, Νούτσου ὡς οἰωνοῦ
 Καὶ ὡς εἰδήσεων ἀπαισίων
 Ἄγγελοι ρίπτονται μελάνοι...
 Ἐν ᾧ ἡ τύχη των ἀμφιῖρέπει,
 Τὸν Ὀδυσσεά καθεὶς προσβλέπει·
 Αὐτὸς εἰς δένδρον ἀναβιβάζει
 Τὸν Καραμάνδαν τὸν Κυνηγόν,
 Ὅστις λιγύφθογγος κήρυξ κράζει·
 « Ἄκροασθῆτε τὸν στρατηγόν ! »

Καὶ τότε λέγει « Συστρατιῶται !
 Οἱ Τουρκοπρόκριτοι τοῦ λαοῦ,
 Οἱ ἀπ' αἰώνων τριῶν προδόται
 Καὶ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Θεοῦ,
 Αὐτοὶ τῶν Τούρκων οἱ δορυφόροι
 Ὅσοι σᾶς ἔσφαζαν εἰς τὰ ὄρη,
 Ὅσοι μεγάλων μικρῶν τυράννων
 Πόδας ἐφίλουν καὶ ποδιάς,
 Αὐτοὶ τὸν τόπον τῶν Μουσουλμάνων
 Ἐλαῦαν τώρα διὰ μιᾶς.

Ἄ Ἐν ᾧ ἐκράτουν τὴν παιδιάδα
 Οἱ προσετώτες ὑπὸ ζυγόν,
 Εἰς τὴν βουνώδη ἐζῆ Ἑλλάδα
 Ὁ στρατιώτης Ἕλλην φυγῶν
 Καὶ μὲ τὸ στόμα τῶν πυροβόλων
 Διεμαρτύρετο ὑπὲρ ὄλων·
 Πλὴν νέαν ἄρπασαν ἐξουσίαν
 Καὶ ἡμᾶς πάλιν τοὺς ὄρεινους
 Μάχονται μ' ὅσῃν ἡμεῖς ἀνδρίαν
 Ταῦς ποθητούς των Ὀθωμανούς.

α' Ἡμεῖς ἡλίων, βροχῶν, ἀνέμων,
 Πεζῶν, ἰππέων τὰς προσβολάς.
 Αὐτοὶ τὰ λάφυρα τῶν πολέμων,
 Αὐτοὶ τὰς ἐδρας τὰς ὑψηλάς·
 Στόμα δὲ ἀνοιξαν ἀπληστίας
 Καὶ εἰς τοῦ ἔθνους τὰς στρατηγίας,
 Καὶ οἱ λαγόκαρδοι Παλαμῆδαι
 Πελοποννήσου ὄπλαρχηγοί,
 Κ' ἐδῶ στρατάρχην τὸν Νοῦτσον εἶδε
 Γιγαντομήτηρ τοιαύτη γῆ!

αΚαὶ ποῖος τόσα δεινὰ βαστάζει;
 Δὲν παραιτήσετε σεῖς γονεῖς,
 Κ' ἐμὲ πατέρα καθεὶς δὲν κράζει;
 Πατρίδα ἔχετε σεῖς κἀνεῖς;
 Πατρίδα ἔχετε τὴν σκηνὴν μου.
 Λοιπὸν πετᾶτε εἰς τὴν φωνὴν μου,
 Καὶ πρὸς τὴν Κόρινθον ἐκστρατεῖαν
 Πολυχειροῦντες ἀνταρτικὴν
 ἼΑΣ καθιδρύσωμεν Ἐξουσίαν
 Ἐκεῖ τοῦ ἔθνους πολεμικὴν (11).

Ὅταν ὁ Καύκασος ὁ ὑψόνων
 Οὐρανογείτονα κεφαλὴν
 Ῥίψῃ ἐν μέσῳ βροχῶν, χιόνων
 Πλατανοκάμπτην βορρᾶν πολὺν,
 Μαῦρα τὰ κύματα τοῦ Εὐξείνου
 Πέραν τῆς πόλεως Κωνσταντίνου
 Τότε πηδάουν, βροντάουν τότε·
 Τοιαύτην χύνουν ὁμοῦ βοῆν
 Καὶ συνωθοῦνται οἱ στρατιῶται
 Εἰς τοῦ στρατάρχου τῶν τὴν πνοήν.

Καὶ τοὺς στρατάρχας τῆς Ἐξουσίας
 Σύρουν, ἀπάγουν εἰς τὴν σφαγὴν,
 Ἄλλ' ὁ Παλάσκας πρὸ τῆς θυσίας
 Ἀφίνει λέοντος ὠρυγὴν
 Καὶ κράζει· «Πίνεις, υἱὲ Ἀνδρούτσου,
 Ἐμοῦ τὸ αἷμα καὶ τὸ τοῦ Νούτσου!
 Πλὴν τοῦτο θέλει σὲ φέρει πόνον,
 Πόνον ἀγχόνης εἰς τὸν λαιμόν.
 Καταδικάζεις ἡμᾶς εἰς φόνον!
 Καὶ σὺ κατόπιν φθάνεις ἡμῶν(12).

Αἰδοῦνται ὅλοι τὸν Ὀδυσσεά
 Καὶ περιμένουν σιωπηλοί.
 Ἀνοίξας μόνος χεῖλη γενναῖα
 Ὁ Κάρπος τότε αὐτὰ λαλεῖ·
 «Μὴ τῆς πατρίδος ἀντάρτης γίνης·
 Μὴ τὰς ἀγνάς σου χεῖρας μολύνῃς·
 Τῶν Μουσουλμάνων γνωστὰ τὰ μίσθ·
 Δὲν σὲ βαστάζει αὐτῶν ἡ γῆ,
 Ἄν καὶ τὸ Γένος σου σὲ μισήσῃ,
 Διὰ σὲ ποία καταφυγή;

«Τὸν ὠχροπρόσωπον κάμψε Φθόνον
 Καὶ παραχώρησε τὴν Ἀρχήν·
 Μισῶν ὁ Ἕλλην εἰς πάντα χρόνον
 Ἐφάνη πᾶσαν ὑπεροχὴν.
 Τοὺς ἥρωάς του διώκει ζῶντας,
 Καὶ τοὺς δοξάζει ἀποθανόντας·
 Ζῶν ἔχεις γέρας τοὺς συκοφάντας,
 Τὰ δεσμοτήρια, τὴν φυγὴν,
 Πλὴν Μαυσωλεῖα καὶ ἀνδριάντας
 Ὅποτεν κλίνῃ λάβῃς τὴν γῆν.

« Ἄλλ' εἰς τοὺς λόγους μου σὺ κωφαίνεις·

Ἄκουσε φίλον καὶ ἀδελφόν,

Καὶ τόσας δάφνας σου μὴν μαραίνης·

Ἀπομακρύνσου εἰς τὸ κρυφόν

Τῆς Λυκωρείας ἄντρον προσκαίρως

« Ἔως οὗ φύγη αὐτὸ τὸ θέρος..»

« Δύσσα! ἐκδίκησις! ἀνταρσία!..

Ἐκεῖνος κράζει μονολογεῖ·

Οἶκτος! συγχώρησις! πειθαρχία!..

Τέλεισις φόνου!... ἀποφυγή!..

Οὕτω βουνόκυπτος καταβαίνων

Θολῶν ὑδάτων κατακλυσμὸς,

Ἄν εὖρη βράχον ἐρριζωμένον,

Ὅστις ἐμπρὸς τοῦ σταθῆ φραγμὸς

Στέκεται, φεύγει καὶ πάλιν μένει·

Πλὴν μετ' ὀλίγον τὸν ἀναβαίνει,

Καὶ τὸ πλατύ του ἀπλόνων σῶμα

Πέραν καὶ πέραν τὸν πλημμυρεῖ

Καὶ πίπτει, ὅπου τὸ χάσκον στόμα

Τῆς καταβόθρας τὸν καρτερεῖ.

Τότε ὠμίλησε θαρραλέως

Καὶ ὁ λευκόφρυς Πανοριᾶς,

Ὅστις ὠρθώθη ὡς κολοσσαῖος

Καὶ μαρμαρόστηθος ἀνδριάς·

« Γιέ μου εἶπε, λόγους γερόντων

Εἰς τὴν ζωὴν των πολλὰ ἰδόντων

Ὡς μαργαρίτας νὰ ἔχης πρέπει·

Πονεῖ ὁ δύων μου ὀφθαλμὸς

Ἄλλοιον σήμερον νὰ σὲ βλέπη·

Ποῦ ὁ γνωστός σου ἡρωϊσμός;

«Λάβε τὸ βᾶδισμα τοῦ πατρός σου·

Ἐκ τῆς Ἰωνίου ἄνω ἄνω ἄνω
Ἄπο τὰς Θήβας ὡς ἀετός·

Καθὼς ἀκούσθη σάλπισμα ῥώσσου,

Εἰς τὴν Βοστίτσαν ἦλθεν αὐτός.

Τοὺς τόπους ἠύραμεν τουρκισμένους·

Οἱ λόγγοι μόνον ἦσαν τοῦ Γένους·

—Εἰς τὸν Σουλτάνον αὐχένα κλῖνε!

Φωνὴ τὸν φθάνει Τούρκων πολλῶν

—Ὁ σίδηρός μου Σουλτάνος εἶναι!

Κράζει ἐκεῖνος πυροβολῶν·

α Τούρκοι καὶ Τούρκοι τότε κινουῦνται

Κ' ἐντὸς μᾶς κλείουν μικρῆς Μονῆς

Μετὰ τὴν μάχην ὅλοι μετροῦνται·

Χίλιοι λείπουν· «Ἕλληνα κάνεις.»

Πῶ! πῶ! παράλλαξε τοὺς ἀνθρώπους

Φεύγων ὁ Χρόνος, φεύγων πτερόπους!

Ποῦ τώρα βλέπεις ψυχὰς μεγάλας;

Ποῦ Κατσαντῶνα οἱ ἀδελφοί;

Ποῦ Νικοτσάρας, ποῦ Βουκοβάλας;

Ποῦ τοῦ Ὀλύμπου ἡ κορυφή;

α Ἐκεῖνοι ὄντως ἦσαν μεγάλοι

Ἐκεῖνοι αἶμα Ἑλληνικόν

Ποτὲ δὲν ἔχυσαν, ἦσαν ἄλλοι

Καὶ ἦθος εἶχαν ἡρωϊκόν.»

Ὁ ἀρχιστράτηγος δυσωπεῖται·

«Τρέξετε! σπεύσετε! μὴν ἀργῆτε!

Κράζει· ἀφίνω τὴν στρατηγίαν·

Τοὺς ἀπολύω· τοὺς συγχωρῶ·

Δὲν θέλω αἶμα· δὲν θέλω βίαν·

Εἰς τὴν πατρίδα ὑποχωρῶ.»

Ὅμοίως ὅταν ἀγριωμένα
 Νέφη πλακώσωσι τὰ βουνά
 Μένουν τὰ ποίμνια φοβισμένα,
 Μένουν ἀκέλαδα τὰ πτηνά·
 Πλὴν ἅμα νότος γλυκὺς φυσήσῃ
 Καὶ τοὺς πυκνοὺς των ἀτμοὺς σκορπίσῃ·
 Φαῖδρος ὁ ἥλιος λάμπει πάλιν,
 Ποιμένος πάλιν ἤχει αὐλός,
 Καὶ μετὰ τόσῃν οὐρανοζάλῃν
 Ψάλλει ὁ χαίρων κορουδαλός.

Ἐκπυρσοκρότημά φρικαλέον!
 Βολίδων ἔφθασαν συριγμοί!
 Παλάσκας, Νοῦτσος δὲν ζῶσι πλέον!..
 Κ' ἐχύθη ἅμα νίτρου ὄσμη,
 Καὶ εἰς τὸ γεῖτον ἐξαίφνης ὄρος
 Ὅρθος ἐδείχθη ὁ Ἐωσφόρος.
 Ὡς δὲ εἰς ὥραν μεσημερίου
 Καὶ εἰς ἀνέφελον οὐρανόν
 Νὰ ἦλθεν ἐκλειψίς τοῦ ἡλίου,
 Σκότος κατέβη νυκτερινόν.

Ὅμμα ὑψόνουν οἱ ζευγηλάται
 Εἰς τὸν αἰθέρα, εἰς τὰ βουνά·
 Πλὴν οὐδὲ νέφος τι νὰ πλανᾶται,
 Οὐδὲ ὁμίχλην βλέπουν τινά,
 Καὶ πόθεν ἦλθε σκοτία τόσῃ
 Καρδιοτρόμητοι ἐρωτῶσι...
 Γελαῖ τὸ στόμα τοῦ Θεηλάτου
 Χάσκον ὡς βάραθρον ἀνοικτὸν,
 Καὶ κάτω πίπτει τὸ κάγχασμά του
 Εἰς καταρράκτου κρότον φρικτὸν.

Ἄνω τῆς Οἴτης σκιρτᾷ ὁ Δαίμων ;
 Σείεται ὅλη κάτω ἡ γῆ.
 Μακρὰν τὸ πέλαγος βοᾷ τρέμον,
 Καὶ πολυβλάσφημος οἰμωγῇ
 Ἀπὸ τὴν Κόλασιν ἀναβαίνει
 Μέχρι τῶν ἀστρῶν ἀνυφουμένη
 Ὁ Θεομάχης ἐτι βαστάζει
 Τὸν ἐσβεσμένον του κεραυνόν,
 Καὶ πῶς δὲν ἔχει φλόγας στενάζει
 Νὰ πυρακτώσῃ τὸν οὐρανόν.

Εἰς κάθε βῆμά του ἄκραν μίαν
 Μεγάλου ὄρους ὑπερπηδῶν,
 Εἰς τρία φθάνει τὴν Θεσπρωτίαν
 Κ' ἔχει τὸν Τάρταρον πρὸ ποδῶν
 Ἀλλὰ θεόθεν, ἀν καὶ βραδέως,
 Πλησίον φθάνει τοῦ Ὀδυσσέως
 Ἡ Μεταμέλεια θρηνωδοῦσα
 Τὰς ἐκούσιās της συμφορᾶς
 Καὶ δακρυδόχον στάμνον κρατοῦσα
 Νὰ νίψῃ χεῖρας αἱματηράς.

«Τί ἔχω Κάρπε ;... αὐτὸς φωνάζει
 Καὶ εἰς τὰ σπλάγχνα μου διατῆ
 Φωνὴ μεγάλη, φωνὴ στενάζει
 Τῆς συνειδήσεως δυνατὴ ;..
 Αἶμα Ἑλλήνων, αἶμα ἐχύθη !..
 Ἑλλήνων ἔσχισα ἐγὼ στήθη !..
 Ἡ μάχαιρά μου καταραμένη
 Καὶ ἀναξία νὰ πολεμῇ...
 Τὴν ἀπορρίπτω... ἐρημωμένοι,
 Σεῖς κρυφετέ με, ὄρους δρυμοί !..»

Θέρμα ὁ Κάρπος δάκρυα χύνει
 Καὶ κράζει· Στάσου! εἰς τὰ βουνὰ
 Ἐρημος φίλων δὲν θέλεις μείνει·
 Θέλομεν σπήλαια σκοτεινὰ,
 Κρημνούς ἀβάτους, ἄγρια δάση,
 Ὡ στρατηγέ μου, ὁμοῦ μοιράσει·
 Ἄς ἦναι στέγη μου τῆς ἐλάτης
 Ὁ γήραλέος αὐτὸς κορμός,
 Καὶ ἡ θανή μου τῆς πιστοτάτης
 Πρὸς σὲ φιλίας μου σφραγισμός.»

Φεύγουν οἱ δύο μεμονωμένοι,
 Καὶ κλίνων μέτωπον σκυθρωπὸν
 Ὁ ἀρχιστράτηγος διαβαίνει
 Τὸν χρυσορρέυματον Ἄσωπόν·
 Φεύγει ἀκέφαλον μετ' ἐκείνον
 Ὅλον τὸ στρατεύμα τῶν Ἑλλήνων·
 Αἱ Θερμοπύλαι, ὠχυρωμέναι
 Καὶ ὀπλοφρούρηται πρὸ μικροῦ,
 Ὡς σιδηρόθυραι ἀνοιγμέναι
 Μένουν ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ ἡ ταχύπτερος εὐθὺς Φήμη,
 Ἥτις εἰς ἔθνεα ἑκατὸν
 Νὰ διασπείρη τρέχει προθύμη
 Ὅτι ἀθέμιτον θεμιτὸν,
 Εἰς τῆς Κορίνθου τὰ χεῖλη φθάνει
 Καὶ διηγείται καὶ προσαυξάνει·
 Εἰς τῆς Κορίνθου στέκει τὰς στήλας,
 Ὅπου συγκάθηνται οἱ πολλοί,
 Καὶ ὅσους φόνους εἰς Θερμοπύλας
 Εἶδε δὲν εἶδε διαλαλεῖ.

Ἐκεῖ πλησίον εἰς τὸ ἀρχαῖον
 Θέατρον, ὅπου φαιδροὶ λαοὶ
 Εἶδαν Φλαμίνιον τὸν Ῥωμαῖον
 Εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐλεῇ
 Τὴν πάτριόν της ἐλευθερίαν,
 Αὐτὴν εἰς μόνην των τὴν ἀνδρίαν
 Ἀναζητοῦντες οἱ ἔγκονοί των
 Ἐκεῖ καθίδρυσαν τὴν Ἀρχὴν,
 Μακρὰν δὲ τότε τῶν ἀνικῆτων
 Ὅπλων των εἶχαν ἀνακωχὴν.

Ἡ μετὰ χρόνους ἐπανεληθῶσα
 Βουλὴ τῆς Σπάρτης, τῶν Ἀθηνῶν
 Ἐκεῖ συνόδους κλεινὰς κρατοῦσα
 Συμφέρον εἶχεν ἓν, τὸ κοινόν,
 Καὶ τὰ ψηφίσματα καὶ τοὺς νόμους
 Αὐτοσχεδιάζεν εἰς τοὺς δόμους,
 Ὅπου ὁ Παῦλος εἶον λαθραῖον
 Ἐζῆσε δύο ἐνιαυτοὺς
 Τὸν διωκόμενον Ναζωραῖον
 Θεὸν κηρύττων εἰς τοὺς θνητούς.

Πρῶτός της ἔδρευεν ὁ τὸ σῶμα
 Μικρὸς μὲν, μέγας δὲ τὴν ψυχὴν
 Ἐχων ἀλήθειαν εἰς τὸ στόμα
 Καὶ εἰς τὰ στέρνα του ἀνοχὴν,
 Ὁ ὕψηλάντης ἀνὴρ ἀρχαῖος
 Φωκίων Ἕλληνας Κάτων Ῥωμαῖος
 Εἰς τὴν πατρίδα νὰ μεταδώσῃ
 Ἐὰν ἐδύνατο τὴν ζωὴν,
 Εἰς ταύτην ἤθελεν ἐκκενώσει
 Καὶ τὴν ἐσχάτην αὐτοῦ πνοήν.

Ὁ κρύπτων Αἴτναν παθῶν ἀκράτων
     Ἵπὸ μειδιάμα χαρωπὸν
 Καὶ διὰ φήμην τὰ πάντα πράττων
     Μαυροκορδάτος ἦτον ἀπῶν·
 Προασπιστὴν του καὶ συνεταῖρον
 Τὸν Μάρκον Βότζαρην περιφέρων,
 Κατέκτα πρῶτον τὴν Θεσπρωτίαν·
     Ἄλλ' εἰς τὴν Πέταν καταστραφεῖς
 Διὰ τοῦ Γώγου τὴν προδοσίαν,
     Ὀδὸν ἐζήτει ἐπιστροφῆς.

Ἐναντὶ ἐκείνου Πρόεδρος ἦτον
     Τῆς Κυβερνήσεως πολιὸς
 Ὁ ἐνδοξότερος τῶν προκρίτων
     Θάνος, ὁ ἄριστος Ἀχαιοῦ.
 Ἄλλ' ἐπροτέρει πολὺ τὸ μέλλον
 Δεσπότην μόνον τὸν Νόμον θέλων·
 Τὸ δόγμα ταῦτο ὑπερθαρρύνων,
     Ἦτον βραχίων του δεξιὸς
 Ὁ Νέγρης, ὅστις βρόχους ἐκτείνων
     Ἔβαινε πάντοτε σκολιός.

Καὶ ὁ Κωλέττης εἶχε καθήσει
     Ὁ τελευταῖος ὄλων αὐτῶν,
 Πρῶτος νὰ μείνη καὶ νὰ κρημνίσῃ
     Ἐκτοτε σύμπαντας μελετῶν·
 Τὰς ὑπονόμους ὁ Νέγρης σκάπτει,
 Καὶ ὁ Κωλέττης τὸ πῦρ ἀνάπτει·
 Ἡ Ἐξουσία τὸν Ὀδυσσεά
     Εἰς καταδίωξιν ἐθνικὴν
 Καταδικάζει, καὶ ὡς φονέα
     Εἰς τιμωρίαν κεφαλικὴν.

Πλὴν μόλις ἔχυσεν εἰς τὰ ὄρη
     Ῥόδα καλλίχρυσά ἢ Αὐγὴ,
 Ὅλοι συνῆλθαν οἱ βουλευφόροι,
     Τούτων δὲ πρῶτοι καὶ ὁδηγοὶ
 Οἱ δαφνηφόροι παῖδες τῆς Φήμης
 Ἄνδρᾶι δύο Λόντος, Ζαήμης·
 Οἱ ἐπιδείξαντες ψυχῆς ῥώμην
     Γαζῆς, Καίρης, Βενιαμῆν,
 Καὶ ὁ Φωτίλας, ὅστις τὴν γνώμην
     Δὲν ἐκραδάνθη οὐδὲ στιγμὴν(13).

Ὁ γιγαντόσωμος, εὐρυπλάτης
     Καὶ βαθυγένειος Γερμανός,
 Ὁ εἰς τὴν Λαύραν πρωταποστάτης
     Καὶ εἰς τὸ βῆμα ῥήτωρ δεινός·
 Ὁ Κοπανίτσας, ἄτρομος γέρων,
 Ὅστις εἰς τρέμοντας πόδας φέρων
 Ῥηγούλου Ἕλληνας ἀλυσίδα
     Ἀπὸ τὰ βάθη μαύρων εἰρκτῶν
 Ὅμματα κλαίοντα τὴν πατρίδα
     Ἔψωσεν ἓνα ἐνιαυτόν·

Ὁ ἔλκων δέκα αἰώνων γένος
     Ἀπὸ τῆς Σπάρτης τοὺς οἰκιστὰς
 Καὶ εἰς τοὺς Τούρκους προγνωρισμένος
     Μεγαλεπίβολος Κρεββατᾶς·
 Ὁ Μοναρχίδης ἀνὴρ γενναῖος,
 Καὶ οἱ Τομπάζαι δίδυμον κλέος,
 Καὶ Σκανδαλίδης ὁ ἔλληνίζων
     Καρδίαν, φρόνημα καὶ γραφὴν
 Καὶ τὰ ψηφίσματα καλλωπίζων
     Εἰς ἀρχαιτύπου λόγου ὑφὴν.

Ἄφωνοι κάθηνται, καὶ πλανᾶται.

Εἰς τὰς μορφάς των λύπης σκιά·

Ὁ Νέγρης κράζεται κ' ἐρωτᾶται:

Πρὶν ἔδραν λάβῃ, φωνῇ μιᾷ,

Ποῖος ὠθήσας τὸν Ὀδυσσεά

Εἰς ἔργα μαῦρα καὶ ἀπευκταῖα

Μαύρην ἐπέφερε τριχυμίαν,

Ἦτις τὸ Κράτος ἐπαπειλεῖ·

Σιδηροπρόσωπον παρρησίαν

Ὁ Νέγρης ἔχων αὐτὰ λαλεῖ·

Ἄ· Όταν ἡ πόλις ἐκάη αὕτη

Ἐπὶ πολέμου Ῥωμαϊκοῦ,

Ἐρρέυσσε τότε ὕλη τοσαύτη

Χρυσοῦ, ἀργύρου τε καὶ χαλκοῦ,

Ὅστε προέκυψε πλάσις ἄλλου

Πρωτοφανέντος λαμπροῦ μετάλλου.

Λαοῦ, πρακρίτων, μαχαιροφόρων

Εἰς ἓν ἅς ρεύσῃ καὶ ἡ τριάς,

Ὅστε νὰ λάμψῃ ἐκ διαφόρων

Τριῶν στοιχείων εἰς ἀνδριάς.

Ἄ· Τὸ κράμα σήμερον ἐνεργεῖται·

Ἄλλ' εἰς τὴν δρασιν φοβερὰ

Ἐπάνω, κάτω, γύρω κινεῖται

Ἢ τῆς καμίνου πολλὴ πυρά.

Τὴν ἐξουσίαν οὐδὲν ταράττει,

Καὶ τὴν Μονάδα τοῦ ἔθνους πλάττει,

Ἐθνους διδάξαντος τὴν Εὐρώπην

Κ' ἔχοντος μέγαν προορισμὸν

Ἄ· Ἄν ἐνωμένον τρέξῃ κατόπιν

Τῶν φώτων πάλιν καὶ τῶν θεσμῶν.

Ἄ'Εδῶ τὸ πάλαι ἦλθε τὸ πρῶτον

Ἄ'Ο εἰς τὴν Δύσιν ἀποσταλεῖς

Διὰ τοῦ Παύλου λύχνος τῶν φώτων

Ἄ'Απὸ τῆς γραίας Ἀνατολῆς

Ἄ'Εδῶ καὶ τώρα φωνὴν ἀγίαν

Ἄ'Ἡ ἐπιστρέφουσα εἰς Ἀσίαν

Ἄ'Ελευθερία ὑψωσε πάλιν,

Καὶ τὴν ἐπάνω διπλῆς ἀκτῆς

Κόρινθον ἔλαβεν ὡς μεγάλην

Θαλασσοσκόπον ἔδραν αὐτῆς.

Ἄ'Πλὴν εὐνομίας πᾶσα ἰδέα

Ἄ'Ἦρε διώκτην τῆς τολμηρῶν

Τὸν βαρυτράχιλον Ὀδυσσεά·

Ἄ'Ἡμεῖς δὲ δράξαντες τὸν καιρὸν

Ἄ'Ἄλλους ἐστείλαμεν στρατηγέτας,

Τοῦ πολιτεύματος ὑπηρέτας·

Ἄ'Αὐτὸς ὀρθούμενος ἀποστάτης

Τοὺς ἐθυσίασεν.... ἢ Βουλῆ

Ἄ'Υπὲρ ἀξίου ποινῆς ἐσχάτης

Ἄ'Ἐγκληματίου πῶς ὀμιλεῖ;...»

Ἄ'Ο Ἄ'Υψηλάντης φωνὴν προτάσσει

Κατὰ τοῦ Νέγρη βαρυπαθῆ·

Ἄ'Βαβαί, πατρίς μου! ποῦ θέλεις φθάσει;

Ποῦ συρομένη θέλεις σταθῆ;

Ἄ'Ἄνδρας γενναίους διὰ τῆς βίας

Ἄ'Ἐκτραχηλίζετε εἰς κακίας,

Τῆς Ἄ'Ἐξουσίας πανοῦργα μέλη!

Ἄ'Εἰς σᾶς νὰ πέση τοὺς δύο τρεῖς

Ἄ'Ὅσον ἀδίκως δάκρυον μέλλει

Ἄ'Νὰ χύσῃ σήμερον ἢ πατρίς!

«Πόσον ὁ Τοῦρκος νὰ χαίρη πρέπει
 Καὶ νὰ ἐλπίζῃ καὶ νὰ θαρρῆ
 Διηρημένους ὅταν μᾶς βλέπῃ!
 Πλὴν ποῖος Δαίμων μᾶς διαιρεῖ,
 Καὶ πᾶσα σήμερον Ἐπαρχία
 Δύο ἐγκλείει ἐχθρὰ στοιχεῖα,
 Ὅστε τῆς ὅλης Ἑλλάδος μένει
 Σιδηροδέσμιος ἡ ὄρμη,
 Καὶ ἀπὸ τέκνα πολεμουμένη
 Τὸν τύραννόν της δὲν πολεμεῖ;

«Εἰς ὅλας, Νέγρη, τὰς Ἐπαρχίας
 Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς
 Ἄνοιξες δύο στρατολογίας,
 Δύο ἀντέταξες στρατιάς·
 Τῶν ὀπλοφόρων εἶναι ἡ μία,
 Καὶ τῶν Προκρίτων ἡ ἐναντία·
 Αὐτὴ τὸν Θάνον ἔχει προστάτην
 Καὶ σέ, ὦ Νέγρη, σέ ὀδηγόν·
 Ἐκείνη ἔχει τὸν στρατηλάτην
 Κολοκοτρώνην χειραγωγόν.

«Ὁ Τοῦρκος ὅμως θέλει προφθάσει
 Καὶ εἰς ἀλάστορας σπαραγμοὺς
 Θέλει μᾶς εὔρει καὶ μᾶς δαμάσει..
 Ἄνοιξε τάλαινα, ὀφθαλμοὺς!..
 Ἄπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους,
 Χρόνους ἐρίδων σου ἀπευκταίους,
 Μέχρι τῆς σήμερον ἐσπαράχθης,
 Μ' αὐτὰς τὰς χειράς σου, ὦ Ἑλλάς·
 Καὶ εἰς παντοίας καθυπετάχθης,
 Ῥωμαίων, Φράγκων, Τούρκων φυλάς!

Ἄλλ' ἔρχεται τις καὶ ἀνορθοῦνται

Ὅλοι συνάμα οἱ βουλευταί,

Καὶ ψιθυρίζοντες συνωθοῦνται

Οἱ πολυάριθμοι θεαταί·

Ἦρως γενάρχης δέκα ἡρώων,

Ὡς ὁ μαρμαρίνος Λαοκόων

Ἰπὸ γαλήνην αὐτὸς προσώπου

Νὰ κρύψη σάλον καὶ σπαραγμὸν

Χιλιοπλήγου ζητεῖ ἀνθρώπου·

Τῆς Σπάρτης εἶναι ὁ Ἡγεμῶν(14)

Ὁ γέρον Πέτρος Μαυρομιχάλης

Ὅρθην ἀκόμη καὶ ὑψηλὴν

Φέρει ἐπάνω πλάτης μεγάλης

Τὴν λευκανθεισάν του κεφαλὴν.

Νεφελογείτων καὶ ἀσπροχάιτης

Ὅμοιος στέκει ὁ Ταῦγέτης,

Ἐπάνωθ' ἐν τὸν ὑψικράκτην

Ἀκούων πάντοτε κεραυνὸν

Καὶ κάτωθ' ἐν τὸν καταρράκτην

Καὶ τὸν Βορέαν καταφρονῶν.

αὐτῶν Μουσουλμάνων νὰ περιπτύξω

Ἴθιελα, λέγει, τὸν Κολοσσόν,

Εἰς τὰς ἀγάλας μου νὰ τὸν πνίξω,

Καὶ δίχως χεῖρας χαμαὶ πεσῶν

Ἄς ἐσφαζόμεν καθὼς ἐκεῖνος

Ὁ πολεμάρχης τῆς Σαλαμίνοσ!

Τὸν Κυριακούλην χεῖρα μου μίαν

Ἐτεῖνα μέχρι τῶν Θεσπρωτῶν,...

Καὶ εἰς τὴν Εὐβοίαν τὸν Ἥλιαν·

Πλὴν στερημένος μένω αὐτῶν..

α' Ἀκούσετέ με, καὶ ἂν δὲν χύσῃ
 Τὸ βλέφαρόν σας δάκρυ πικρὸν,
 Εἰς ποίου πένθος θέλει δακρύσει;..

Μετὰ περίπλουν, φίλοι, μακρὸν
 Ὁ φιλοπόλεμος Κυριακούλης
 Εἰς τῆς Ἡπείρου ἀκόμη δούλης
 Φθάσας τὰ Σύβοτα τρισχιλίους
 Ἡῦρε προβαίνοντας Ἀλβανούς,
 Αὐτὸς δὲ μόνον τριακοσίους
 Τῆς Σπάρτης εἶχε παῖδας κλεινοῦς,

α Νίκη χρυσόπτερος τῶν Ἑλλήνων
 Ἔστεφεν ἤδη τὸν στρατηγὸν,
 Ὅταν ἐκεῖνος βλέμμα ἐκτείνων
 Εἶδεν ἐν μέσῳ καπνοῦ, φλογῶν
 Τὸν Κεαγιάβειν τῆς Βαλτέζης.
 — Τὸν νικητὴν σου λοιπὸν ἐμπαίζεις,
 Ἄπιστε! κράζει· σὲ εἶχα σώσει
 Εἰς τῆς Τριπόλεως τὰς σφαγὰς,
 Καὶ σὺ νὰ ζήσης εἶχες ὁμοσεῖ
 Ἑλλήνων φίλος, Τούρκων φυγὰς..

α — Τοὺς ὄρκους ἔλυσεν ὁ Προφήτης
 Ὁ Τούρκος ἐκράξε· πρὸ πολλοῦ
 Ἐγὼ σ' ἐζήτουν, ἂν δὲν μ' ἐζήτεις· —
 Καὶ ἀναστήματος ὑψηλοῦ
 Ὡς δύο γίγαντες μονομάχοι,
 Ὁ εἷς τὸν ἄλλον φθάνουν ἐν τάχει.
 Ἀντικτυποῦνται οἱ δύο ἅμα
 Καὶ ἀντιδίδουν πῦρ εἰς τὸ πῦρ,
 Καὶ τῆς ζωῆς των σπᾶται τὸ ράμμα
 Ὡς νὰ τὸ ἐκλωσε μία χεὶρ (15).

α Νεκρὸς ἐπάνω τῆς Θεσπρωτίδος
     Ὁ Κυριακούλης ἔκειτο γῆς
 Ὡς Σπαρτιάτης ἐπὶ ἀσπίδος,
     Ὅταν ὁμοία αἰμοσταγῆς
 Καὶ τὸν Ἥλιαν μου ἦρε μοῖρα
 Εἰς τῆς Εὐβοίας τὰ μαῦρα Στύρα·
 Ἐν ᾧ τὸν τύραννον τῆς Καρύστου
     Αὐτὸς διώκει, ὁ Καλαγᾶς
 Λεοντοκάρδιος συγγενῆς του
     Κλονεῖται δύο λαβῶν πληγᾶς·

α Ἐντὸς ἐρήμου γείτονος μύλου
     Τὸν τραυματίαν φέρει αὐτὸς,
 Καὶ προστατεύων τὸ σῶμα φίλου
     Ἐξω πετάει ὡς αἰτός.
 Δώδεκα τρέποντες στρατὸν ἕνα,
 Κρατοῦντες ξίφη θρυμματισμένα
 Ἐκπνέουν γύρω του Σπαρτιάται·
     Εἰς τὸν βουβῶνα λαβῶν πληγῆν,
 Καὶ ὁ υἱὸς του τέλος κοιμᾶται
     Ἄλυτον ὕπνον εἰς ξένην γῆν...

α Ὅταν, υἱέ μου, εἰς τῶν ἀνέμων
     Τὴν ταραχώδη ἐγὼ πνοήν,
 Ὅταν, υἱέ μου, εἰς τῶν πολέμων
     Τὴν αἱματώδη ἐγὼ βοήν
 Τὸ λάλημά σου ἀκούω μόνον,
 Βαθὴν αἰσθάνομαι, βαθὺν πόνον..
 Καὶ χύνων δάκρυ θερμὸν ἐπάνω
     Εἰς τὴν σφαγῆν σου, τὴν εὐλογῶ...
 Καθὼς ἀπέθανες, γ' ἀπαθάνω
     Ἵπὲρ πατρίδος εἶθε κ' ἐγώ!..

«Οὕτως ἡ τάλαινα Ἑλλάς κλαίει
 Δύω της τώρα παῖδας καλούς·
 Εἰς μάτην ὅμως τὸ αἶμα ῥέει,
 Ἐφ' οὗ τῆς Ἐριδος τοὺς δαυλοὺς
 Ἔρον δὲν δύναται νὰ ἀποσβύσῃ,
 Ἐφ' οὗ νικάτορας ν' ἀφοπλίσῃ
 Ἄρχῃ ζυλότυπος δὲν διστάζει,
 Ἄφρου τοὺς λέοντας Ὀδυσσεῖς
 Εἰς ἀπραξίαν καταδικάζει,
 Καὶ σιωπᾶτε, πατέρες, σεῖς! »

Πολλοὶ συγχρόνως θρασυστομοῦσι
 Καὶ κατὰ Θάνου ἀγορευταί·
 Τέλος τὰ βάρβα των παραιτοῦσι
 Βαρυθυμοῦντες οἱ Βουλευταί·
 Ὁ ὕψηλάντης καὶ ὁ Νικήτας,
 Μετὰ τὰς δύο τῶν Τούρκων ἦττας
 Εἰς τὴν Μαρίναν, εἰς τὴν Στηλίδαν,
 Ἐπανελθόντες δίχως καρπὸν
 Τροχίζου γλῶσσαν, κινοῦν γραψίδα
 Πρὸς ἓνα μόνον ἅμα σκοπόν·

Καταμηνύουν καὶ ὡς δολίαν
 Καὶ ὡς ζηλότυπον τὴν Ἄρχην,
 Ἦτις καθεῖλεν εἰς Θεσσαλίαν
 Τὴν ὄπλοφόρον αὐτῶν ἰσχύν.
 Ὁ εἰς τὰς Πάτρας στρατοπεδεύων,
 Ἄλλὰ τὴν Κόρινθον ἐποπτεύων
 Φρουριοπόρθης Κολοκοτρώνης
 Ἐχθρὸς κηρύττεται τῆς Ἀρχῆς
 Ὡς πρωταιτίου τῶν δεινῶν μόνης,
 Καὶ κατ' ἐκείνης βαίνει ταχύς.

Τούς ἀντιπάλους της φοβουμένη
 Καὶ εἰς ἐφόδους Ὀθωμανῶν
 Ἡ Ἐξουσία ἐκτεθειμένη,
 Τὴν διαφύλαξιν τῶν Στενῶν
 Εἰς Παλαμῆδην ἐνεπιστεύθη
 Καὶ εἰς τὸ Ἄργος ἐφυγαδεύθη.
 Ἐν ᾧ τὰ πάντα οὕτω κυμαίνουν,
 Τὸν Ὀδυσσεῖα εἰς Παρνασσὸν
 Εἶδαν βουκόλοι, ὅσοι ποιμαίνουν
 Εἰς τὰ καθίσματα τῶν Μουσῶν.

Ἐκεῖ πλησίον τῆς Κασταλίας,
 Ἐν μέσῳ μύρτων καὶ ῥοδιῶν,
 Εὐροῦσα πάλαι τῆς Ἰωνίας
 Τὸν τυφλωθέντα Ἐποποιὸν
 Δρέφος ἀμῆτορ καὶ εἰς τὰ ὄρη
 Τῆς Μνημοσύνης ἢ πρώτη κόρη
 Μὲ μελικήρου ξανθοῦς σταγόνας
 Ἐθρεψε, κ' ἔκτοτε μελωδεῖ
 Αὐτοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς αἰῶνας
 Γλυκίων μέλιτος ἢ αὐδή.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ Α΄ ΑΣΜΑΤΟΣ.

(1) Ἐνταῦθα δὲν ἐννοῶ τὴν ἐπὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου γενομένην ἀναστάτωσησιν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, ἀλλὰ τὴν μετὰ ταῦτα ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ἡμῶν προκύψασαν μεταρρύθμισιν τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν.

Ἄν ὅμως σήμερον ἀκούσης ὀλίγους τινὰς τῶν φιλελευθέρων Βλάχων καὶ Μολδαυῶν, τὸ στόμα των γέμει ἐχθροπαθείας καὶ ὕβρεως κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ἑλλάς, ἂν κατὰ τὴν βαρυτάτην δουλείαν τῆς ἀφελήθη χρηματικῶς παρὰ τῶν δύο Ἡγεμονειῶν, καὶ τότε καὶ ὕστερον ἀπέδωκεν εἰς αὐτάς τὸ δάνειον μετὰ τόκου. Οἱ μὲν Ἕλληνες Ἡγεμόνες τὰς ἐπροίκισαν διὰ Κώδικος νόμων, δὲ πολλῶν ἐκπεδευτηρίων καὶ ἄλλων κοινοφελῶν καταστημάτων ὁ Ἑλληνικὸς δὲ ἀγῶν, ἐξασθενίσας τὸν Σουλτάνον καὶ γενόμενος ἐπὶ τέλους παραίτιος τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας Ῥωστικοῦ πολέμου, ἔφερεν εἰς τοὺς κόλπους των ἐλευθερίαν ἐμπορίου καὶ θεσμοτικὸν διοργανισμὸν ἐπιτοπίου κυβερνήσεως.

Οἱ Ἕλληνες θεωροῦμεν τοὺς Βλάχους καὶ Μολδαυοὺς ὡς ἀδελφοὺς, οἵτινες συμμετέσχον τῆς δόξης ἡμῶν ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, συμμετέσχον τῆς δουλοσύνης ἡμῶν ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, συμμετέσχον τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν εἰς τὴν αὐγὴν τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας καὶ συμμεθέξουσι τῆς εὐδαιμονίας ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἀνέγερσιν τοῦ Σταυροῦ.

Οὐδὲ λησμονοῦμεν ὅτι κατὰ τὰ 1821 οἱ μὲν Βαλιάνοι καὶ Σολομῶντες ἐστρατήγουν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ Στιρβέαι καὶ Βιθαΐσκοι, νεανῖαι τότε ὄντες, ἔτρεχον ὑπὸ τὰς Ἑλληνικὰς σημαίας, οἱ δὲ Φιλιππέσκοι, Κορνέσκοι, Βουζουγιάνοι καὶ Γολέσκοι γενναίως ἐθεραύπευον τὴν πείναν καὶ τὴν γυμνότητα τῶν ἀπὸ Τρασυλβανίας διαβαινόντων Ἱερολοχιτῶν. Οὐδὲ λησμονοῦμεν ὅτι μετέπειτα οἱ μεγαλόφρονες ἀδελφοὶ καὶ Ἡγεμόνες Γρηγόριος καὶ Ἀλέξανδρος Γίκαϊ, ὁ μὲν ἀπελύτρωσε τὴν ζωὴν καὶ τὰ κτήματα πολλῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ ἠσπάσθη πρῶτος ὡς μητέρα τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ πρόκριτοι τῶν δύο Δακικῶν χώρων, περιηγούμενοι τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην, πῶς δὲν ἐπισκέπτονται καὶ τὰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ συγγενεῖς αὐτῶν ζῶσι καὶ ὁμόθρησκοι αὐτῶν τοὺς ἀγαπῶσι; Θέλουσι νὰ καταστῶσιν αὐτόνομοι; ἄς συνεργήσωσι μεθ' ἡμῶν νὰ σχισθῶσιν αἱ μετὰ τῆς Τουρκίας συνθηκολογίαι αὐτῶν ἄς συμπράξωσι μεθ' ἡμῶν ν' ἀνάστηθῇ Αὐτοκρατορία Βυζαντινὴ συμπεριλαμβάνουσα καὶ αὐτούς.

(2) Ἄμα οἱ Ἕλληνες κατέσχομεν τὰ κυριώτερα φρούρια τῆς Πελοποννήσου, ὠχυρώσαμεν τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἀνεκτήσαμεν τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐθεωρήσαμεν ἔκτοτε τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀρχὴν διὰ παντὸς ἐκλείψασαν, ἐπειδὴ δὲ οὐδενὸς ἡμῶν τὸ ἠθικὸν ἀνάστημα ὑπερτέρει πολὺ τῶν ἄλλων, ἦτον ἐπόμενον οἱ πλεῖστοι τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν προκρίτων νὰ ζητήσωμεν ἕκαστος μέρος τῆς διασπασθείσης κυβερνητικῆς μονάδος, καὶ ὡς εἰς τοιαύτην περίπτωσιν ἀκολουθεῖ, τοῦ ἑνὸς δυνατοῦ ἐνωθέντος μετὰ τοῦ ἄλλου, πολλάκι μὲν φατρίαι ἀνεφύησαν τότε, δύο δὲ γενικώτεραι τὰς λοιπὰς ἐπεκάλυψαν, ἡ τῶν πολεμικῶν καὶ ἡ τῶν πολιτικῶν. Ἡ πρώτη, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ στρατοῦ καὶ πλουτήσασα ἐκ τῆς λαφυραγωγίας, ὠνειρεύετο τὴν τῶν ὀπλων Δικτατορίαν, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζε Στρατιωτικὴν Κυβέρνησιν. Ἡ δευτέρα, ἔχουσα μεθ' ἑαυτῆς τοὺς λογίους καὶ ὑπὲρ ἰσχύος καὶ ζωῆς διαμαχομένη, ἐπελαμβάνετο τῶν Εὐρωπαϊκῶν πολιτευμάτων καὶ διεκήρυττε τὴν καθίδρυσιν εὐνόμου καὶ κεντρικῆς Ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζεν Ἀντιπροσωπικὴν Δημοκρατίαν. Χειραγωγούμενη αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τοῦ Θεοδώρου Νέγρου καὶ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττου, κατάρθωσεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐν Ἐπιδαύρῳ Συνέλευσιν νὰ συστήσῃ τὸ Ἐκτελεστικὸν Σῶμα, τοῦ ὁποίου ἔθεσε Πρόεδρον τὸν Μαυροκορδάτον αὐτὸν, Ἀντιπρόεδρον τὸν Θάνον Κανακάρην καὶ μέλη τὸν Ἰωάννην Ὀρλάνδον, τὸν Σωτήριον Χαραλάμπην καὶ τὸν Ἰωάννην Λογοθέτην μετὰ Πρωθυπουργοῦ ἢ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Νέγρου καὶ Ὑπουργοῦ τοῦ Κωλέττου, οἵτινες ὅλοι, θερμοὶ ἀντίπαλοι τῆς Στρατιωτικῆς Κυβερνήσεως, διωργάνισαν Γραφεῖα Κυβερνητικὰ, ἐτακτοποίησαν αὐτὰ ὀπωσοῦν, ἐσχεδίασαν κανονισμοὺς διοικητικοὺς καὶ βαθμηδὸν παρεσκευάσαν τὴν Ἑλλάδα εἰς παραδοχὴν συντάγματικῆς πολιτείας. Ὑπὸ

φιλοπρωτείας ὅμως ἡ μερίς αὐτὴ παρασυρομένη, ἐπίεσε παρὰ καιρὸν καὶ παρὰ πολὺ διὰ κυβερνητικῶν διατυπώσεων τοὺς πολεμικοὺς, διένειμεν ἀπερισκέπτως διπλώματα ὀπλαρχηγίας εἰς ὅλους τοὺς πολιτικοὺς τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ κατεδίωξε τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην, τὸν Θεόδωρον Κολοκωτρώνην, τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην, πρὸ πάντων δὲ τὸν λογιώτερον καὶ ἀγγιχνοῦστερον τῶν στρατιωτικῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος Ὀδυσσεᾶ, υἱὸν τοῦ Ἀνδρούτσου, καθ' ὃν χρόνον ὁ πατριωτισμὸς ὑπηγόρευε τὴν ἐπὶ πλέον σύσφιγξιν τῶν ὀλίγων δυνάμεων τοῦ ἔθνους.

Τὴν ἐξείκονισιν τῶν διχονοιῶν τούτων ἐνόμισα ὄχι μόνον ἀβλαβῆ ἀλλὰ καὶ ἀναγκαίαν· διότι οὕτω καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν παραμορφοῦται, καὶ τὰ συμβάντα αἰτιολογοῦνται, καὶ τὰ κατωρθώματα τῶν Ἑλλήνων λαμπρότερα ἔτι ἀναφαίνονται.

(3) Ἡ Ὀθωμανικὴ Πύλη, μεσοῦντος τοῦ Μαΐου 1821, ἀπέστειλεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέντε δίκροτα, τρεῖς φρεγάτας καὶ τέσσαρα δικάταρτα πολεμικά πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν πολιτῶν τῆς Ὑδρας τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, οἵτινες καθεῖλον τὴν σημαίαν τῆς ὑπακοῆς καὶ ὑψωσαν τὸν Φοῖνικα τῆς ἀναγεννωμένης αὐτῶν ἐλευθερίας. Ἐξήκοντα δύο σιταρόσκαφα Ἑλληνικά εἰς ἰδιώτας ἀνήκοντα, φέροντα ἕκαστον ὀγδοήκοντα μέχρις ἑκατὸν ναύτας καὶ στερούμενα ὄλμων μεγάλων καὶ πυροβολιστῶν ἐμπείρων, ἔτρεξαν εἰς ἀπάντησιν ἐκείνων. Ἐκ τῶν δίκροτων, κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Βεκτασῆ Ἀρναούτου καὶ ἀποχωρισθὲν τῶν ἄλλων, οἱ κατὰ πρῶτον ἀποπειρώμενοι ναυμαχιῶν Ἕλληνες εὐρόντες πλησίον τῆς Μυτιλήνης, ἐδίωξαν καὶ ἠνάγκασαν νὰ προσφύγη κατὰ τὰ δυτικά τῆς νήσου παράλια εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ· καθὼς δὲ εἰς τὴν ἀρκτικὴν θάλασσαν δελφῖνες πολλοὶ περιζώνουσι μίαν φάλαιναν ἀφ' οὔ καὶ αὐτοὶ τὸ περιεκύκλωσαν ἡμέρας τρεῖς καὶ ματαίως ἐζήτησαν ἐξ ἐπίπλου νὰ τὸ κυριεύσωσιν, ὁ ναύαρχος Ἰάκωβος Τομπάζης διέταξε τὴν κατασκευὴν δύο πυρπολικῶν εἰς πινὰ εἰδήμονα τῶν τοιούτων Ἰωάννην Πατατοῦκον, ὅστις ἐκ τοῦ προχείρου ἠτοίμασε τὰ πρῶτα τῆς Ἑλλάδος ἠφαίστεια σκάφη. Ἀλλ' αὐτὰ, μὴ διευθυνθέντα ἐπιδεξίως, ἐκάησαν ἀνωφελῶς. Ὁ ἐπίμονος Τομπάζης παρσκευάσας δύο πάλιν ἄλλα καὶ παρέδωκε τὴν ὀδηγίαν αὐτῶν εἰς δύο γενναίους Ψαριανοὺς, τὸν Γεώργιον Καλαφάτην καὶ τὸν Δημήτριον Παπανικολῆν. Τὴν 27 Μαΐου

ὁ εἷς ἔκαιεν εἰς μάτην τὸ πυρόσκαφόν του κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ δικρότου κανονοβολοῦντος πανταχόθεν, ὅτε ὁ γέρων μοίραρχος τῶν Ψαρῶν Νικόλαος Ἀποστόλης, λαῶν τὴν φωνητικὴν σάλπιγγα, ἔκραξεν ἀπὸ τοῦ καταστρώματος πρὸς τὸν ἄλλον. « Παπανικολῆ! Ἐ, Παπανικολῆ! δὲν δοκιμάζεις καὶ σὺ νὰ καύσης αὐτὸ τὸ τουρκοκάραβον; — Μὴν αὐτὸ ἦναι λέμβος; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Δὲν τὸ βλέπεις τί βουνὸν θεώρατον;.. Ἄλλ' ὑπάγω, καὶ ὁ Θεὸς βοηθός! » Ὁ Παπανικολῆς οὖριον ἔχων ἄνεμον καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς ναυαρχίδος καὶ πέντε ἄλλων πλοίων φερόντων τὸν Γεώργιον Σαχτούρη, τὸν Ἀντώνιον Κριεζῆν, τὸν Λάζαρον Δαλεχόν, τὸν Ἰωάννην Βούλγαρη καὶ τὸν Λάζαρον Πινότση, ὁρμᾶ εἰς τὸ κινήτων φρούριον τῆς Τουρκίας, ἐμπλέκει τὰς ἀρπάγας εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ πλευρὰν, περιμένει ἄτρομος ὑπὸ τὰς πυκνάς βολὰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν διάδυσιν τοῦ πυρός καὶ, ἀπὸ πρύμνης εἰς πύρραν ἐλλάμψας, φεύγει ὡς ἀστραπὴ πρόδρομος κεραυνοῦ· μετ' ὀλίγον δὲ ὡς φλογερὸν μετέωρον ἀνατινάσσεται τὸ δικρότον εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καταπίπτει σωρὸς ναυαγίων καὶ νεκρῶν εἰς τοὺς ἀντιβοῶντας αἰγιαλοὺς.

Ἐκτοτε οἱ μὲν Νησιῶται εἶδον ὅτι ἐδύναντο διὰ τῶν πυροπολικῶν νὰ κρατηθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι καὶ Στεφρέολλαδίται εἶδον καὶ αὐτοὶ ὅτι ἐδύναντο νὰ ἐλπίσωσιν εἰς τοὺς Νησιώτας.

Τοιαύτην κρίσιμον ῥοπήν ἐπέφερεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ὡς πρῶτον ναυτικὸν κατόρθωμα, ὁ κατὰ τὴν Ἑρεσσὸν ὑπὸ τοῦ Παπανικολῆ πρῶτος ἐμπρησμός Ὀθωμανικοῦ πλοίου.

(4) Ποία εἶδησις ἐθορύβει τότε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ πῶς οὗτος ἐξώκειλεν εἰς τὸν φόνον τῶν ὡς διαδόχων τῆς στρατηγίας του ἀποσταλέντων, ὁ ἀναγνώστης θέλει ἐντὸς τοῦ Ποιήματος ἰδεῖ. Ἀλλὰ τινὰ οὐσιώδη προηγούμενα, μὴ εὐρόντα ἐν αὐτῷ χώρῳ ὡς ἀνοίκεια εἰς Ἐποποιίαν, ἔρχομαι νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα.

Ἡ Ἐθνικὴ τῆς Ἐπιδαύρου Συνέλευσις, ἰδρύσασα τὸ Ἐκτελεστικὸν καὶ τὴν Βουλὴν, κατέλιπεν ὡς ἀπλᾶς ἐπιτοπίους Διοικήσεις εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα τὰς Γερουσίας των, εἰς δὲ τὴν Ἀνατολικὴν τὸν Ἄρειον

Πάγον της, τὰ τρία ἐκεῖνα Σώματα τὰ εἰς τὸ 1821 ἔτος διοργανισθέντα καὶ προεδρευθέντα ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ Θεοδώρου Νέγρου.

Κατ' ἐκείνην τὴν Σύνοδον ὁ Νέγρης συντάξας μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου, Γαλλίνα καὶ τινων ἄλλων τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ προαχθεὶς εἰς τὴν Πρωθυπουργίαν, ἔσπευσε διὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου νὰ καταθλίψῃ τὸν Ὀδυσσεά, ὅστις εἰς τὸ παλαιὸν ἀμάρτημα τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀπειθείας καὶ περιφρονησεως προσέθετεν ἤδη τὸ νέον τῆς μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου στρατηγικῆς συνενώσεώς του. Δὲν ἐλησμόνησεν ὁ ἀρτιφανῆς Πρωθυπουργὸς ὅτι, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ζήτουντος αὐτοῦ νὰ θωπεύσῃ τὸ δυσάγωγον τοῦ Ὀδυσσεως καὶ πρὸς τοῦτον λέγοντος. « Θέλω σὲ διορίσει χιλίαρχον », ὁ ὑπερήφανος Ἀρματωλὸς ἀπεκρίνατο « ἐγὼ δὲ σὲ, ἑκατόνταρχον ».

Τὴν 24 Μαρτίου 1822 ὁ Ὀδυσσεύς, Ὑψηλάντης καὶ Νικήτας συνῆλθον εἰς τὴν Γραβίαν, ὅπου, συμβουλίου τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος γενομένου, ἀπεφασίσθη ἑκστρατεία κατὰ τοῦ ἐν Λαμῖα καὶ Ὑπάτῃ σταθμεύοντος Τουρκικοῦ στρατεύματος. Οἱ τρεῖς οὗτοι πολεμισταὶ, ὀδηγοῦντες τέσσαρας χιλιάδας Ἑλλήνων μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὸν Ἀχινόν· κατὰ δὲ τὴν ἀπόβασιν συμπλακέντες μετὰ δισχιλίω Ὀθωμανῶν, ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν μέχρι τῆς Στυλίδος, ὅπου καὶ παρεστρατοπέδευσαν. Τότε ὁ μὲν Ὀδυσσεύς, παραλαβὼν μέρος τῆς τροπαιούχου στρατιᾶς καὶ δραμῶν εἰς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν, ἐκυρίευσεν αὐτὴν· ὁ δὲ Ὑψηλάντης καὶ Νικήτας, κλείσαντες τὴν ἐπιούσαν διακοσσίους ἑβδομήκοντα Ὀθωμανοὺς εἰς τέσσαρας τῆς Στυλίδος οἰκίας καὶ πῦρ ἐμῆαλόντες, ἑκατὸν πεντήκοντα ἐξ αὐτῶν ἔκαυσαν, εἴκοσιν ἔσφαξαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐζώγησαν. Ἐν τούτοις ἑξακισχίλιοι ἐχθροὶ ἐφορμήσαντες ἀπὸ Λαμίας, ἦλθον εἰς ἀψιμαχίας πρῶτον μετὰ τοῦ Ὀδυσσεως καὶ ὕστερον μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ Νικήτα. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συσσωματωθέντων ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν καὶ μάχης ἐκεῖ τὴν 2 Ἀπριλίου κρατερᾶς συγκροτηθείσης, ἑξήκοντα ἵππεῖς καὶ πολλοὶ πεζοὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἔπεσαν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτῶν διεσώθη μόλις εἰς τὴν Ὑπάτην, ὅπου ὁ Μῆτρος Κοντογιάννης καὶ ὁ Καλτσᾶς τὴν ἐπαύριον ἐπελθόντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἀπὸ τῆς πόλεως.

Πρὶν ὅμως οἱ δύο γενναῖοι οὗτοι Ἀρματωλοὶ συνενωθῶσι μετὰ τῶν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Μαρίνᾳ ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἑλλάδος, πολλή ἐξαίφνης βαρβαρική στρατιὰ κατέβη ἀπὸ Λαρίσσης καὶ, προσλαβοῦσα τοὺς εἰς τὴν Φθιώτιδα σποράδας Ὀθωμανοὺς, ἐπέπεσεν ἀθρόα κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐλθόντες εἰς σύγκρουσιν μετ' αὐτῆς, ἀλλ' ἠττηθέντες διὰ τὸ ἄνισον τῆς δυνάμεως, οὐδὲ λαβόντες ἄλλως τε τὴν παρά τῆς Κυβερνήσεως ὑποσχεθεῖσαν ἐπικουρίαν, ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσιν εἰς τὴν Λεβαδίαν.

Τότε Νεόφυτος ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀταλάντης μὴ γνωρίζων, εἰμὴ τὰ τῆς θρειακείας, καὶ Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς μὴ ἐπιστάμενος εἰμὴ τὰ τῆς λεξικογραφίας, μόνοι δὲ αὐτοὶ μετὰ δύο τινῶν ἀσκήμων ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ἄλλων, ἀποτελοῦντες τὸν Ἄρειον Πάγον καὶ ὑπὸ τοῦ Νέγρου μακρόθεν ὑποκινούμενοι, ἔγραψαν πρὸς τὸν Ὀδυσσεᾶ ἐπιπληκτικὴν ἐπιστολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἀπεκάλουν ἄνανδρον. Ὡς ἀπόκρισιν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸ δίπλωμα τῆς χιλιαρχίας του. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἐδέχθη προθύμως τὴν παραίτησίν του καὶ διώρισε στρατηγέτας τὸν Δημήτριον Τριανταφυλλίαν, τὸν Ἰωάννην Λάμπαν καὶ Σταμούλην τινὰ· πλὴν ἅμα ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἔμαθε τὴν παῦσιν τοῦ Ὀδυσσεῶς, διεσκορπίσθη δυσανασχετῶν· καὶ ὁ μὲν Ὑψηλάντης, προσκαλούμενος ἐπιμόνως παρά τῆς Βουλῆς καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν ἐχθρῶν του, ἀπῆλθεν εἰς Κόρινθον, ὁ δὲ Νικήτας εἰς Βελίτσαν.

Μετ' ὀλίγας ὅμως ἡμέρας ὁ ἀκατάβλητος Ὀδυσσεὺς, προβλέπων τὴν μεγάλην τοῦ Χουρσίτου ἐπίδρομὴν, κατέρθωσε ν' ἀπαρτίσῃ νέον στρατόπεδον παρά τὸ Δρακοσπήλαιον καὶ ἀνεφάνη αὐτοχειροτόνητος στρατηγός. Ὁ τοῦ πολέμου Ὑπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης, ὅστις ἀνέκαθεν ἐπιθυμῶν ν' ἀπαλλαγῆ τοῦ τολμηροτέρου τῶν πολεμικῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶχε σκιρτήσῃ ἐκ τῆς χαρᾶς διὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου διένεξιν τοῦ Ὀδυσσεῶς, διώρυσε τότε ἀντ' αὐτοῦ στρατηγούς τὸν Χρῆστον Παλάσκαν καὶ τὸν Ἀλέξιον Νοῦτσον ἔχοντας μυστικὴν παραγγελίαν, ἀφ' οὔ παραλάβωσι τὸν στρατὸν, νὰ συλλάβωσι τὸν στρατάρχην καὶ νὰ τὸν ὑποβάλωσιν εἰς δίκην.

Ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα τεμάχια τῆς τοῦ Νικήτα μετὰ τοῦ

Ἄρσειου Πάγου καὶ τοῦ Κωλέττου περὶ τοῦ Ὀδυσσεῶς ἀλληλογραφίας, εὔρεθείσης εἰς τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ θανόντος ἥρωος τῶν Δολιανῶν. Ἀδύνατον νὰ μὴ καγχάσῃ τις ἀναγινώσκων κρίσεις καὶ ἀποφάσεις ἱερωμένων καὶ διδασκάλων περὶ στρατηγῶν καὶ στρατηγικῆς.

α' Ἐκ Λιθάδος τῆς Εὐβοίας, 21 Ἀπριλίου 1822.

« Γενναϊότητα στρατηγὲ Νικήτα !

α' Ἐπειδὴ ὁ Ὀδυσσεὺς παρητήθη τῆς χιλιαρχίας, διωρίσαμεν τὸν Δημήτριον Τριανταφυλλίαν, τὸν Ἰωάννην Λάμπαν ἀκαὶ τὸν Σταμούλην νὰ λάβωσι τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ στρατεύματος τῆς Λεβαδίας.

« Οἱ Ἀρειοπαγῖται

« Ταλαντίου Νεόφυτος Πρόεδρος.

α' Ἀνθιμος Γαζῆς.

α' Ἰωάννης Εἰρηναῖος

« Παναγιώτης Κουσλῆ. »

α' Ἐκ Βελίτσης, 27 Ἀπριλίου 1822.

α' Σεβασμιώτατοι Ἀρειοπαγῖται!

Ὁ Ἄρειος Πάγος δὲν ἐφέρθη καλῶς· δὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀδίδῃ προσταγὰς πολεμικὰς ὡς στρατηγὸς διωρισμένος ἐπάνω ἡμῶν. Ἡμεῖς, οἵτινες ἐπολεμοῦμεν, οἵτινες ἐβλέπομεν καὶ αὐτὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ στρατεύματος ἡμῶν, ἐκρίναμεν εὐλογον νὰ τὸ ἀποσύρωμεν μὴπως ἀχαθῆ... Ὄταν ὁ Ὀδυσσεὺς ἔστειλε τὴν παραίτησίν του ὡς ἀέξυβρισθεις, ὁ Ἄρειος Πάγος δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἀρπάσῃ καὶ ἀνὰ τὸν θεατρίσῃ ὡς ἐνοχον εἰς τὸν κόσμον « Νικήτας. »

α' Ἐκ Λιθάδος τῆς Εὐβοίας, 28 Ἀπριλίου 1822.

Στρατηγὲ Νικήτα!

α' Ἐλάβομεν τὸ ἀπὸ Γελίτσης γράμμα σου, ἐν ᾧ εἶδομεν ὅτι ἅμα ἠκούσθη τοῦ Ὀδυσσεῶς ἡ παραίτησις τὸ στρατεύμα αὐτὸν διελύθη. Δὲν ἀπέβαλεν αὐτὸν ὁ Ἄρειος Πάγος· αὐτὸς ἀέγραψεν ὅτι παραιτεῖται. Τὸ στρατεύμα δὲν εἶναι ἰδικόν του ἀλλὰ τοῦ ἔθνους, δὲν ἐσκορπίσθη διὰ τὴν παραίτησίν του, ἀλλὰ διὰ τὴν συμφορὰν, ἣτις τῷ ἠκολούθησεν εἰς τὴν Ἀγίαν Μαρίναν· αὐτὸ ἀγανακτεῖ ἐναντίον του καὶ ἀποδίδει τὸ ἀδυστύχημα εἰς τὴν ἀτολμον στρατηγίαν του. Ἡ προαίρεσις τοῦ Ὀδυσσεῶς ἴσως εἶναι καλὴ· ἀλλ' ἡ τύχη τὴν κατατρέ-

αχει καὶ εἰς τὰ στρατηγήματά του ἐναντιοῦται. Τὸ ἐλάττωμά αὐτοῦ εἶναι ὅτι χάνει τὴν εὐκαιρίαν τῶν πράξεων καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ χρόνου εἰς τὸ νὰ μετρή διὰ τοῦ διαβήτου ὄλα καὶ ἀνὰ μὴ ἐπιχειρή τίποτε. . . . Ἡ παραίτησις τοῦ Ὀδυσσεῶς θέλει ἀποδῆ ὠφελιμωτάτη καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸ Γένος.

«Οἱ Ἀρειοπαγῖται

«Ταλαντίου Νεόφυτος Πρόεδρος.

«Ἄνθιμος Γαζής.

«Ἰωάννης Εἰρηναῖος.

«Παναγιώτης Κουσιλῆ.»

«Ἐκ Κορίνθου, 23 Ἀπριλίου 1822.

«Στρατηγὲ Νικήτα!

«Μετὰ λύπης μεγάλης ἢ ὑπερτάτη Διοίκησις ἔμαθε τὴν ἀμεταξὺ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ χιλιάρχου Ὀδυσσεῶς ἀσυμβᾶσαν σύγχυσιν, διὰ τὴν διόρθωσιν τῆς ὁποίας ἔστειλεν ἀεπίτηδες τὸν χιλιάρχον Χρῆστον Παλάσκαν καὶ τὸν εὐγενέστατον Ἀλέξανδρον Νοῦτσον,

«Ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν

«καὶ προσωρινὸς τοῦ πολέμου

«Ἰωάννης Κωλέττης,»

Μεταβαίνω ἤδη καὶ εἰς ὅσα μετὰ τρεῖς περὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀνωσιουργήθησαν κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς μνήμης τοῦ Ὀδυσσεῶς. Ὁ Κωλέττης, ἐντολεὺς τῆς θανατώσεως αὐτοῦ, ἐρρίψεν ἐπάνω καὶ τῆς προτομῆς του μέλαιναν σκέπην, καὶ ὁ σκληρῶς δολοφονηθεὶς Ἀρματωλὸς θεωρεῖται μέχρις ἕως ἄλλοις Πausanias προδῶσας τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του. Ἀλλ' ὑπεράνω ἐγὼ ἰστάμενος μικρῶν τινῶν κομματαρχῶν, οἵτινες καὶ Ὀδυσσεῖς καὶ Καραϊσκούς καὶ Βαρνακιώτας κατεδίωξαν, χρεωστῶν ἂν ἀποσπάσω ἀπὸ τῆς εἰκόνης τοῦ ἥρωος τῆς Γραβίας τὸ πελιδνὸν κάλυμμα καὶ νὰ ἐπικρεμάσω αὐτὴν ἄσπιλον εἰς τὴν Ποικίλην Στοάν, ὅπου οἱ τέσσαρες ἐφάμιλλοι αὐτοῦ ἄνδρες, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ Μάρκος Βότζαρης, ὁ Γεώργιος Καραϊσκούς καὶ ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπουσιν.

Ὅτε κατὰ τὰ 1824 ὁ Κωλέττης κατέστη μέλος τῆς Κυβερνήσεως ἔχων τὴν πλειονοψηφίαν ἐν αὐτῇ καὶ τὸ δάνειον τοῦ Λονδίνου εἰς χεῖράς του, βουλὴν πονηρὰν ἐβουλήθη νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Ὀδυσσεῶα πρὸς διεκδίκησιν τοῦ Παλάσκα. Προβιβά-

σας διὰ τοῦτο καὶ ἀνυψώσας τοὺς μικροὺς τῆς Ἀσπιδόχου
 Ἑλλάδος ὀπλαρχηγούς, ἀνεστάτωσεν αὐτοὺς κατὰ τοῦ Ὀδυσ-
 σέως, ὅστις ἰδὼν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον ἐπεξῆεν εἰς τὴν Ναυπλι-
 αν, καθέδραν τότε τῆς Ἀρχῆς, καὶ κατέφυγεν ὡς ἐν αὐλῷ
 εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγαθοῦ Νικήτα. Ἀλλὰ μίαν αὐγὴν, ἐν ᾗ
 ἐκάθητο εἰς τὸ παράθυρον μετὰ τοῦ φίλου του ἔχων εἰς τὰ
 γόνατα τὸ πενταετὲς αὐτοῦ κοράσιον, ἐξαιφνης ἐπυροβολήθη
 καὶ ἐκεῖ. Ὁ Νικήτας λαβὼν τὸ ἀβλαβῶς εἰς τὴν ποδιάν τοῦ
 Ὀδυσσεὸς πεσὸν σφαιρίδιον, ἔδραμε πρὸς τὸ Ἐκτελεστικόν,
 συνεδριάζον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν καὶ μετὰ πολλῆς ἀγα-
 νακτικῆς ἐζήτητε τὴν ἀνεύρεσιν τῶν δολοφονῶν. Ὁ Κω-
 λέττης ὁμως ἀντιβλέψας ἐκείνον ψυχρότατα. «Νικήτα, εἶπεν
 ἄφες αὐτὰ καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου». Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπο-
 συρθεὶς τῆς πρωτευούσης, ἥτις ἔγεμε στρατιωτῶν ὑπεικόντων
 εἰς τὸν Κωλέττην, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, ὅπου
 εὔρε τὸ μὲν φρούριον Ἀθηνῶν εἰς χεῖρας τοῦ φθονοῦντος τὴν
 φήμην του Ἰωάννου Γούρα, τοὺς δὲ ὀπλαρχηγούς ἀδρόως ὑπὸ
 τοῦ Κωλέττου μισθοδοτούμενους καὶ πολλοὺς τούτων σκευω-
 ροῦντας τὴν ἀπώλειάν του. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ φιλό-
 πρωτος Κωλέττης, καθὼς εἰς τὰ 1822 διὰ τῆς ἀδίκου κατὰ
 τοῦ Ὀδυσσεὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Κολοκοτρώνου καταφοράς του
 εἶχεν ἐμβιβάσει τὴν Δράμακην εἰς τὴν Πελοποννησον, ἤνοιγε
 πάλιν τὴν εἰσοδὸν αὐτῆς καὶ εἰς τὸν Ἰβραΐμην διὰ τῆς ἐξο-
 ρίας καὶ φυλακίσεως τῶν ἐπισημοτέρων πολιτικῶν καὶ πολε-
 μικῶν της. Στερηθεὶς οὕτω καὶ τῶν Πελοποννησίων φίλων
 του καὶ οὐδεμίαν εἰς οὐδὲν μέρος τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος εὐ-
 ρίσκων ἀσφάλειαν, ὁ Ὀδυσσεὺς ἐμηχανεύθη τότε πρὸς σωτη-
 ρίαν του ν' αὐτομολήσῃ διὰ τινὰ χρόνον πρὸς τοὺς Ὀθωμα-
 νοὺς τῆς Εὐβοίας, νὰ κερδήσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ γενόμε-
 νος διὰ δόλου κύριος τοῦ ἐπὶ τῆς Εὐρίπου ὀχυρωτάτου Καρα-
 βαβᾶ, ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν νῆσον ὅλην καὶ νὰ φυλαχθῇ ἐν
 αὐτῇ ἀπὸ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ Κωλέττου. Μετέβη λοιπὸν μετὰ
 τριακοσίων ἐκλεκτῶν του πρὸς τὸν Ὁμέρ Πασάν, ἀρχῆθην
 γνῶριμον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀποπειραθεὶς μετ' ὀλίγον τῆς ὑφαρπα-
 γῆς τοῦ φρουρίου καὶ ἀποτυχῶν, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ
 πρὸς τὸν Γούραν, ὅστις, λησμονήσας προλαβούσας εὐεργεσίας
 καὶ καταπατήσας προσφάτους ὄρκους, ἐκλείπεν αὐτὸν εἰς τὸν
 ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν παλαιὸν Πύργον.

Ἐπανήρχοντο τότε οἱ μεγάλοι ἐξόριστοι Ζαήμης, Λόντος, Νικήτας, ἀπελύοντο οἱ μεγάλοι δέσμιοι Κολοκοτρώνης, Δηληγιάννης καὶ Νοταρᾶς, ὅλοι δὲ οὗτοι ἐπιμόνως ἐζήτουν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ὀδυσσεύς· καὶ ὁ Καραΐσκος συγχρόνως, σεβόμενος καὶ θερμῶς ἀγαπῶν τὸν ἄνδρα, συνώμνυε μετὰ τοῦ Κίτσου Τζαβέλα ὑπὸ αὐτοῦ. Βλέπων ταῦτα ὁ Κωλέττης, τὸν μὲν Τζαβέλαν ἀπέσπασε τοῦ Καραΐσκου, πρὸς δὲ τὸν Γούραν ἀπέστειλε παραγγείλας νὰ φονεύσῃ ἐν τάχει καὶ κρυφίως τὸν Ὀδυσσεά.

Καὶ μίαν ἀποφράδα νύκτα ὁ Ἰωάννης Μαμούρης, ὁ Παπακώστας καὶ ὁ Μῆτρος Τριανταφυλλίνος, ὅστις ῥηπισθεὶς πρὸ χρόνου ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύς ἐμνησικάκει κατ' αὐτοῦ, εἰσέβησαν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ὁ δέσμιος ἔκειτο ἄγρυπνος καὶ ἀσθενής· καὶ πρῶτον, ζητοῦντες τὴν ἀποκάλυψιν κατορωρυγμένων αὐτοῦ θησαυρῶν, ἀπέσπασαν δύο τοῦ ὀδόντας· ἐπειτα ὁ Τριανταφυλλίνας (ἄλλοι λέγουσιν ἱερεύς τις ἀνόσιος) συσφίγξας αὐτὸν θηριωδῶς ἀπὸ τῶν κρυφίων μερῶν, τὸν ἐθανάτωσεν· εἰς δύο δὲ κόψαντες σαθρὸν καλώδιον, ἐτύλιξαν τὸ ἐν τεμάχιον εἰς τὰς παλάμας τοῦ νεκροῦ, τὸν ὁποῖον ἐρρίψαν ἐξ ἐνὸς φεγγίτου εἰς τὴν νότιον βᾶσιν τοῦ Πύργου, καὶ ἀπῆρτησαν τὸ ἄλλο εἰς τὸν τοῖχον ἐκ τῆς ὀπῆς, ὡς νὰ ἐρράγη. τοῦτο εἰς ἀπόπειραν δῆθεν δραπετεύσεως καὶ νὰ ἐφονεύθῃ ἐκεῖνος κάτω πεσών. Τὸ λείψανόν του ἐνταφιάσθη τὴν ἐπιούσαν ὑπὸ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀσωμάτων, εἰς τὸ γήπεδον τῆς ὁποίας ὑπῆρχέ ποτε τὸ Ἀγραύλειον.

Τὸ ἀπὸ τῆς θυρίδος τοῦ Γαλατικοῦ κτιρίου δεθὲν τότε σχοινίον ἐσώζετο πολὺν χρόνον ὕστερον ἐκκρεμές, καὶ εἰς τὸ φύσημα τῶν ἀνέμων εἶδον ἐγὼ αὐτὸ ἄλλοτε μὲν τείνον πρὸς τὸν οὐρανόν, ἄλλοτε δὲ πρὸς τὸ ἀνάκτορον, ὡς νὰ ἔφερε πρὸς ἑκάτερα τὰ μέρη τὴν μαρτυρίαν τοῦ κακουργήματος.

Ἡ δόξα τοῦ Ὀδυσσεύς ὑπάρχει δόξα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀνακαλύπτων ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν πράττω πράξιν Ἑλληνικὴν. Καὶ Κωλέττης καὶ Ὀδυσσεὺς ἀπέθανον καὶ κείνται σήμερον εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον· ἀλλ' ὁ Κωλέττης κεῖται ὡς θεοτιμώρητος σφαγεὺς πλησίον τοῦ σφαγίου του.

Ἄν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου ἐζῆ, τὸ Μεσολόγγιον ἤθελε

καταστραφῆς αἱ Ἀθηναὶ ἤθελον ὑποκύψει; Εἰς τὴν περίοδον, τῆς ὁποίας ἡ Ἐποποιία μου περιγράφει τὰ ἐξαίσια, ἡ Ἑλλὰς εἶχε κατὰ γῆν τρεῖς μεγάλους πολεμιστάς, οἵτινες εἰς τὰ τρία τμήματα τῆς Ἑλλάδος προϊστάμενοι καὶ στρατόπεδα συγκροτοῦντες, ὑπῆρχον τὰ τρία φόβητρα τῆς Τουρκίας· ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ Μάρκος Βότζαρης ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου βοηθούμενος, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου· ὁ Γεώργιος Καραϊσκος ἀνέλαμψε μετὰ ταῦτα.

Μαρτυρεῖ τὸν λόγον μου τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἰδιογράφου ἐπιστολῆς αὐτοῦ τοῦ Βότζαρη πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην αὐτόν·
 α' Ἐν Μεσολογγίῳ 3 Ἰανουαρίου 1823.

α.... Ἡ γενναιότης σου, καθὼς εἰς ὅλας τὰς δεινὰς περιεστώσεις τῆς πατρίδος ἐδείχθη ὄντως πρόμαχος καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῆς, καὶ σήμερον πρέπει, καθ' ὅσονσοι εἶναι δυνατὸν, ἀν' ἀναβάλλης τὴν συγκρότησιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἕως αὐτοῦ νὰ προφθάσωσι καὶ οἱ πληρεξούσιοι τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ συστηθῆ Διοικήσις τακτικὴ καὶ κατὰ νόμους, ὡσπερ ὑπὸ νόμους οὔσα νὰ ἐνεργῆ τὰ κατὰ νόμον. Ἐλπίζω ἐνατὸς ὀλίγου νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ ἀδελφός στρατηγὸς Ὀδυσσεὺς, καὶ ἀμὲ αὐτόν νὰ βάλωμεν τὰ πάντα εἰς δρόμον. Ἐν τοσοῦτῳ ὑαγίαине εὐτυχῶν καὶ τὰ συμφέροντα τῆ πατρίδι πράττων.

Ὁ εἰλικρινὴς ἀδελφός σου

«Μάρκος Βότζαρης».

Καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης αὐτὸς, τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν ὅλοι τὸν ὑπερήφανον πατριωτισμὸν, γράφων τότε πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην δὲν ἐδίσταξε νὰ παραστήσῃ τὸν Ὀδυσσεά ὡς εἰδήμονα καὶ τρόπον τινὰ ἐγγυητὴν τῶν φρονημάτων αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκόλουθον περικοπήν·

Ἐν Διακοπτῶ, 20 Φεβρουαρίου 1823.

α.... Ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος, ἐνδοξε στρατηγέ, δὲν κατατορθοῦται, εἰμὴ διὰ τῆς εὐνομίας. Εἶθε ἡ θεία Πρόνοια νὰ ἀέμπνεύσῃ τὸ καλὸν εἰς ὅλας τὰς καρδίας! Ὁ στρατηγὸς Ὀδυσσεὺς, μεθ' οὗ ὡμιλήσαμεν ἱκανά, θέλει σὲ πληροφορήσει ἀπερὶ τῶν φρονημάτων μου. Ὁ Σωτήριος Χαραλάμης καὶ ὁ ἀνδρέας Λόντος ἔμειναν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ δὲν ἐλάβομεν τὸν καιρὸν νὰ σὲ γράψωμεν κοινῶς.

Ὁ πρόθυμος ἀδελφός σου

«Ἀνδρέας Ζαΐμης».

(5) Τρεις μεγάλοι μάχα, κατά τὴν δοξάν ἀδελφοί, συνεκροτήθησαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1821, ἡ τῶν Θερμοπυλῶν, ἡ τῆς Γραβίας καὶ ἡ τῶν Βασιλικῶν Ἡ πρώτη ἐλάμπρυνε τὸν Ἀθανάσιον Διάκον, ἡ δευτέρα τὸν Ὀδυσσεά Ἀνδρούτσου, ἡ τρίτη τὸν Ἰωάννην Γούραν καὶ τὸν συνετὸν γέροντα Ἰωάννην Διωβουνιώτην, ὅστις τὴν ἐσχεδίασε καὶ περὶ μὲν ταύτης θέλω ἀναφέρει ἐνταῦθα, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Τὰ Βασιδικά, στενωπὸς ἐκατέρωθεν ἀνωφερῆς, ἀπέχουσι τῶν Θερμοπυλῶν ὥρας τέσσαρας καὶ τῆς Λεβαδίας ὀκτώ. Ἐκεῖ τὴν 21 Αὐγούστου, χίλιοι ἑκατὸν Ἕλληνες, οἱ μὲν, ὑπὸ τὴν στρατηγὰν τοῦ Γούρα καταλαβόντες τὴν πλησίον κοιλάδα, οἱ δὲ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Παπανδρέου ἐνεδρεύσαντες εἰς τὸ πλησίον δάσος, περιέμεναν τὴν διάβασιν τοῦ Βαϊράμ-Πασᾶ. Ὁ Σατραπὴς ἐφάνη μετ' ὀλίγον φέρων δώδεκα χιλιάδας ἰππέων καὶ σύρων ἐπὶ πολυαριθμῶν καμήλων, ἡμιόνων καὶ ἀμαξῶν πολεμοφόδια καὶ τροφάς· ἕκαστος δὲ ἰππεὺς ἐπροχώρει ἔχων ὀπισθεν ἀνά δύο ἢ τρία φορτηγὰ ζῶα καὶ ἰπποκόμον του ἄοπλον ἓνα Ἕλληνα. Παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν Βασιλικῶν, οἱ Μωαμεθανοὶ ἀφ' οὗ προσευχῆθησαν, ἐκανονοβόλησαν τοὺς ἀέρας, ὥστε εἰς τὸν κρότον αὐτὸν νὰ διασπαρῶσιν ὡς λαγωὶ ἀν' ἐπίρριξεν ποὺ ἐλόχευον Ἕλληνες. Ἀλλὰ μόλις προέβησαν εἰς τὰ μέσα τῆς ἀνόδου, ὁ οὐρας ἐντεῦθεν καὶ ὁ Παπανδρέας ἐκειθεν ἐπιφανέντες ἐξεκένωσαν πρῶτον τὰ πυροβόλα των καὶ ὤρμησαν ἐπειτα ξιφίρεις. Ἡ ἐφοδος τῶν Ἑλλήνων συμπαιανίζόντων, ἡ ἀφηνίασις τῶν ἵππων συγχρεμετιζόντων, ἡ ταραχὴ τῶν τετραπόδων συνωθουμένων καὶ καταπιπτόντων ἐνέβαλον εἰς τοῦ Οθωμανοῦ τοσοῦτον τρόμον, ὥστε ἀφ' οὗ ἐστάθησαν ὡς ἐμβρόντητοι στιγμὰς τινὰς, ἤρχησαν νὰ ὀπισθοδρομῶσιν ἐδῶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ξιφοκοπούμενοι, ἐκεῖ ὁ εἰς ὑπὸ τοῦ ἄλλου καταπατούμενοι καὶ πανταχοῦ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀπολλυόμενοι Ἑλλήνων ὑπηρετῶν, οἵτινες δρᾶττοντες τὰς μαχαίρας τῶν φονευομένων ἐσφάζον τοὺς ζῶντας. Δισχίλιοι ἀστραχοσίοι Γούρκοι ἐπέσαν νεκροὶ καὶ πλείονες ἐτι τραυματίαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι μετὰ μὲν ῥὸν ἀπέθανον εἰς τὸν τόπον τῆς συμπλοκῆς· οἱ λοιποὶ μόλις διεσώθησαν ἀφήσαντες χιλίους πεντακοσίους ἵππους, δισχίλια περίπου ἀχθοφόρα ζῶα, δεκα-

τέσσαρας σημαίας και δύο μεγάλους ὄλμους· ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ τρεῖς ἐφρονεύθησαν και πέντε ἐπληγώθησαν.

(6) Οὔτε ὁ ἐν Δακίᾳ πόλεμος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, οὔτε τὰ μεγάλα ἐκείνου θύματα μνημονεύονται σήμερον ἐν τῇ Ἑλλάδι. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ὅμως ἐξερράγη τὴν 17 Ἰανουαρίου εἰς τὴν Βλαχίαν, ἐν ᾧ μόλις τὴν 25 Μαρτίου διεδίδετο εἰς τὴν Πελοπόννησον, πρώτου ἀρχηγοῦ αὐτῆς ἀναφανέντος τοῦ Ἐταιριστοῦ Θεοδώρου Βλαδημιρέσκου, ὅστις μετὰ τινῶν στρατιωτῶν Ἑλλήνων τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου ὑψωσεν εἰς Πιτέστιον τὴν σημαίαν τῆς ἀπελευθερώσεως. Μετὰ τὸν Βλαδημιρέσκον, ἓνα περίπου μῆνα πρὸ τοῦ Ἱεράρχου Γερμανοῦ, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐμβαίνων εἰς Ἰάσιον ἔφερε τὸν σεισμὸν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ Βασίλειος Καραβίας ἐώρταζεν εἰς Γαλάτσειον τὴν ἔλευσιν τοῦ μονόχειρος Φαναριώτου διὰ τῆς σφαγιάσεως ἑκατὸν τριάκοντα Μωαμεθανῶν.

Ἡ ἐν Δακικῇ χώρᾳ εἰσβολὴ τοῦ Ὑψηλάντου, ἀφ' οὔ ὡς σύνθημα ἤγειρεν εἰς τὰ ὄπλα τὴν νῦν αὐτόνομον Ἑλλάδα, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν δι' ἀντιπερισπασμοῦ τῶν Τουρκικῶν δυνάμεων και τὸν ἀναγκαῖον εἰς προετιμασίαν τῆς καιρόν. Ἡμισυ σχεδὸν ἔτος δωδεκακισχίλιοι Ἕλληνες, Βλάχοι, Σέρβοι και Ἄλβανοὶ ἀπησχόλησαν τεσσαράκοντα χιλιάδας Ὀθωμανῶν εἰς τὰς παριστρίους Ἡγεμονείας και, ὡς πρόδρομοὶ στρατευμάτων θεωρηθέντες, ἐκράτησαν ἀκινήτους ἄλλας τεσσαράκοντα χιλιάδας εἰς Ἰβραΐλαν, Σιλίστραν, Γύργιβον και Βιδίνιον. Ἡ κρατερὰ τοῦ Ζεβιδινίου μάχη, καθ' ἣν ὁ γενναϊόφρων και φιλόπατρις Ἀναστάσιος Μανάκης, ξιφῆρης φθάσας ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βλαχίαν, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν μετὰ διακοσίων πεντήκοντα Ἑλλήνων τρισχιλίους Ὀθωμανοὺς και κατέσφαξεν τετρακοσίους, ἢ πένθιμος τοῦ Δραγατσανίου ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Ἱερός Λόχος ἔπεσε σφάγιον, ἢ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σέκου ἠρωϊκῇ ὀλοκαύτωσις τοῦ Γεωργίου Ὀλυμπίου, αὐτὰ τὰ εἰς Δακίαν ἄθλα και παθήματα τῶν Ἑλλήνων ἐγίνον παραίτια τῶν εἰς Θερμοπούλας, εἰς Γραβίαν και εἰς Βασιλικὰ νικῶν και ἀριστείων τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ πρῶτον σωτήριον ἔτος τῆς ἀναγεννήσεώς της.

Ἄλλοι συνέγραψαν λεπτομερῶς περὶ τοῦ ἐν Μολδοβλαχίᾳ προαγωνισμοῦ τῶν Ἑλλήνων. Ἐγὼ ἐνταῦθα περιορίζομαι ν' ἀ-

ναφέρω τινὰ περί τοῦ ἀδελφοῦ Δημητρίου Σούτσου καὶ ν' ἀποθέσω τὸν ἀμαράντινον τοῦ Μάρτυρος στέφανον αὐτοῦ εἰς τὸν χοῦν, ὅστις ἐπίε τὸ ὑπὲρ Ἑλλάδος χυθὲν αἷμα καὶ κατέφαγε τὰς ἀκηδέυτους σάρκας του.

Ὅτε τὴν πρωίαν τῆς 7 Ἰουνίου εἰς Δραγατσάνιον οἰνοβαρῆς ὁ Καραβίας ὠρμησε πρὸ τοῦ συνθήματος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ Βλάχοι, Σέρβοι καὶ Ἀλβανοὶ ἐφευγον ἠττηθέντες, μόνοι δέοι Ἕλληνες ἐσφάζοντο πολεμοῦντες, ὁ ἱερός Λόχος φέρων ἐπὶ τῶν δύο του περυγώντων Δημήτριον Σούτσον καὶ τὸν Σπυρίδωνα Δρακούλην ἐπέπεσεν ἀέτος ῥαγδαῖος κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὀλίγοι κατὰ πολλῶν καὶ πεζοὶ κατὰ ἰππέων, οἱ τριακόσιοι τῶν νέων Θερμοπυλῶν ἐρρίπτον χαμαὶ τὰ ἐκ τοῦ ἐπελθόντος ἄμβρου πυροβόλα των καὶ, σπῶντες τὰς ῥομφαίας, ἐδίδον καὶ ἀντελάμβανον τὸν θάνατον· καὶ πρῶτον ἐν μέσῳ τοῦ σιδηροκρότου τῶν μαχαιρῶν ἠκούετο ἀδόμενος ὁ θούριος Παιάν τοῦ Φερόραίου Ῥήγα· ὕστερον δὲ τὰ ὄρη ἀντεβόων, «Ἕλληνες δὲν παραδίδονται».

Πρῶτος ἐγύμνωσε τὴν σπάθην καὶ τελευταῖος ἐφονεύθη ὁ Δημήτριος Σούτσος. Γίγας τὸ ἀνάστημα, Γολιάθ τὴν δύναμιν ἐθύσεν ἐπτὰ καὶ πληγὰς λαβῶν ἐπτὰ ἐξέπνευσεν.

Ἐκπαιδευόμενοι τότε εἰς Παρισίους ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός Παναγιώτης, ἐλάβομεν ἐπιστολὴν τοῦ Δημητρίου δύο ἡμέρας πρὸ τῆς θανῆς του γεγραμμένην. Σώζεται εἰς χεῖράς μου αὐτὴ διεσχισμένη, καθὼς τὰ ἱμάτια τοῦ εἰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους περιπλανωμένου Μάρτυρος ἐπέσαν διεσχισμένα πρὸ τῆς μάχης καθὼς εἰς τὴν μάχην τὸ σῶμά του ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν ξιφῶν ἐπεσεδιεσχισμένον. Οἱ χαρακτῆρές της, ἐκ τῆς πολυκαιρίας ἀλλοιωθέντες ἐγίναν ὠχροκόκκινοι ὡς νὰ ἐγράφησαν δι' αἵματος. Ἴδου ὀλοσχερῆς ἡ ἐπιστολὴ, τῆς ὁποίας μέρος ἐδημοσιεύθη ἄλλοτε εἰς τὴν παρ' ἐμοῦ γαλλιστὶ συνταχθεῖσαν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως·

« Ἐκ Δραγατσάνιου, 5 Ἰουνίου 1821

« Φίλτατοι ἀδελφοὶ !

« Ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὰς ἐσχατίας της αὐτὰς συνήλθομεν τριακόσιοι, χθὲς αμαθηταὶ τῶν Γυμνασίων καὶ σήμερον μαχηταὶ τῆς Ἐλευθερίας. Μὴ τὸ αἷμα ἡμῶν προώρισται νὰ χαράξῃ τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν τοῦ μέλλοντος Ἑλληνικοῦ Κράτους;

« Εἶθε νὰ καταβῶμεν νικηταὶ μέχρι τοῦ Βοσπόρου καὶ ν' ἀνεγειρώμεν τὸν θρόνον τοῦ ἐσχάτου Παλαιολόγου, ὅστις εἶ-
αχεν ὅλας τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων καὶ εἰς τὴν ἐντάφιον πορ-
« φύραν τοῦ ἐνέκλεισεν ὅλην τὴν κόνιν ἐκείνων !

« Ἄλλ' ἂν ἡμεῖς πέπρωται ν' ἀποθάνωμεν ἐπὶ τῆς γῆς αὐ-
ατῆς γράψατε σεῖς ἐπιτύμβιον ἡμῶν πέτραν. « Ἐνταῦθα κείν-
αται οἱ τριακόσιοι τῆς νέας Σπάρτης, μὴ φροντίσαντες νὰ
αμᾶς εἰπῶσιν οὐδὲ τὰ ὀνόματά των ».

« Φίλοι μου ! ἔχω τοὺς πόδας αἵματομένους, ἡμέρας ἤδη
« πολλὰς περιπατῶν ἀνυπόδητος· κοιμῶμαι εἰς δυσώδη ἔλη
ακαὶ ζῶ τρώγων ἀγρίου καρπούς, σπανίως δὲ ξηρὸν ἄρτον·
« ἄλλ' αἱ κακουχίαι αὐταί, ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ ζωὴ μ' εὐ-
« χαριστοῦσιν· ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ὠνειρευόμην τὴν ἀπελευθέ-
αρωσιν τοῦ Γένους· ἠδύνομαι συζῶν μετ' ἀνδρῶν ἐλευθέρων
« καὶ μετ' ἀδελφῶν Ἑλλήνων... Χαίρετε !... Θέλετε μ' ἐ-
« πανιδεῖ... Θέλω σᾶς ἐπανιδεῖ... Ποῦ ;... Κύριος οἶδεν...

« Ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν φωνὴν ἡμῶν, ἐμάθομεν, ἀνωρθώθη...
« Ω! διατί δὲν μάχομαι εἰς τὰ ἱερά της ἄλσῃς ;... Δάκτυλος
« Θεοῦ νὰ διευθύνῃ τὰ βήματά της!...

« Δημήτριος Σοῦτσος. »

(7) Ἴδου οἱ ὀπλαρχηγοὶ ὅλοι, ὅσοι παρευρίσκοντο εἰς τὸ
στρατόπεδον τοῦ Δρακοσπηλαίου. Ἀπεσιώπησα μόνον, ὡς μὴ
ἐξ ἐπαγγέλματος πολεμικόν, τὸν τότε Γραμματέα τοῦ Ὀδυσ-
σέως καὶ νῦν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς Ἀντώνιον Γεωργαντᾶν.
Αὐτός, ὁ μείνας πιστὸς ὑπερασπιστὴς τῆς μνήμης τοῦ στρα-
τηγοῦ, δύναται νὰ ὁμολογήσῃ ἂν ἐξιχνίασα τὴν ἀλήθειαν ἱ-
στορῶν ἐποχῆν, καθ' ἣν οὐδ' ἐφημερίδες ἐξεδίδοντο, οὐδὲ ἡ-
μερολόγια ἐγράφοντο, καὶ ἥτις ὁμοιάζουσα τοὺς μυθῶδεις ἐ-
κείνους τῶν Θησέων καὶ Πειριθῶν χρόνους παριστᾶ εἰς ἡμᾶς
τοὺς ἥρωάς της ὡς ἀστέρας εἰς ἀτμῶδη πέπλον ἐντετυλιγμένους

(8) Περί τὰς ἀρχὰς τοῦ 1822 ἔτους, εἰς συνέλευσιν τῶν
προκρίτων Ἀθηνῶν, Θεβῶν, Λεβαδίας, Ἀμφίσσης, Εὐβοίας καὶ
Ἀταλάντης ὁ τοῦ Ἀνδρούτσου υἱὸς ἐψηφίσθη ἀρχιστράτηγος
τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, διαζώσαντος τὴν σπάθην εἰς αὐ-
τὸν τοῦ Μητροπολίτου Ἀττικῆς.

(9) Ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις Διάκος φέρεται διὰ στόματος, γεν-

νηθείς εἰς Ἀρτοτίνην κωμόπολιν τῆς Δωρίδος, ἔμεινεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ὄρφανός πατρός· ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν στερουμένη, τὸν ἀφίερωσε δωδεκαετῆς μειράκιον εἰς τὴν πλησίον Μονὴν τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου ὅπου μετὰ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐχειροτονήθη Διάκονος. Ἀλλὰ καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως ὑπὸ τὴν γυναικείαν στολὴν, καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἔκρυπτε καρδίαν ὀργῶσαν πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν πολέμων δόξαν. Διὰ τοῦτο δράξας μετ' ὀλίγον τὰ ὄπλα συνετάχθη μετὰ τοῦ Καλογέρου Τσάμη, διακριθέντος ἄλλοτε ὑπὸ τὸν μέγαν Ἀνδρούτσον, καὶ ἀπ' ἐκείνου μετέβη πρὸς τὸν Σκαλσοδῆμον, μετὰ τοῦ ὁποίου συνῆρξε καθ' ὅλην τὴν Λοκρίδα ἐπὶ πενταετίαν ἀπονέμων πάντοτε εἰς τὸν πρεσβύτην Ἀρματωλὸν τὰ πρωτεῖα ὡς φύσει μετρίοφρων καὶ πειθήνιος.

Ὅτε δὲ τὸ πρῶτον τῆς Ἐλευθερίας σάλπισμα ἤχησεν ἀπὸ Ἰστρου μέχρις Εὐρώτου, ὁ Διάκος πρῶτος τὴν 28 Μαρτίου ὑψωσεν εἰς Λοκρίδα τὴν σημαίαν τὴν ἀνταρσίας καὶ ταχὺς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Λεβαδία Ὀθωμανῶν, συγκρατούντων ἔτι τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας ἀκινήτους δι' ἀπουσίαν τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου· κατέστρεψεν αὐτοὺς, παρέλαβε τὴν Ἀκρὰν τῆς πόλεως, ἀπέστειλε δύο μοίρας ὀπλοφόρων εἰς Θήβας καὶ εἰς Ἀταλάντην, ἀπεδίωξε καὶ τοὺς ἐκεῖ Ὀθωμανοὺς καὶ εἰς ὀκτῶ ἡμέρας ἀνεστάτωσεν ἅπασαν τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Μαθὼν ταῦτα ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Τουρκίας Μεχμέτης Χουρσίτης, ἐπεμψε κατ' αὐτοῦ ὀκτακισχιλίους πεζοὺς καὶ ὀκτακοσίους ἵππεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὁμέρ-Βριώνου καὶ τοῦ Κιοσὲ Μεχμέτου, οἵτινες κατήρχοντο ἤδη ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ προσεδίαζον τὰς στενάς παρόδους. Ὁ Διάκος μετὰ τοῦ Ἰωάννου Διβουνώτου, τοῦ γέροντος Πανοριᾶ καὶ Μήτρου Κοντογιάννου συλλέξας περὶ τοὺς τετρακισχιλίους Ἕλληνας, ἔτρεξε πρὸς φύλαξιν τῶν Θερμοπυλῶν· καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ πεντακοσίων κατέλαβε τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ γέφυραν καὶ τὰς ἀντιπέραν ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἔχων τὸ ἄβατον ἔλος εἰς τὰ δεξιὰ, εἰς δὲ τ' ἀριστερὰ ἔθεσε τοὺς τρεῖς συναρχηγούς του μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς.

Τὴν αὐγὴν τῆς 14 Ἀπριλίου, ἐφάνησαν προβαίνοντες οἱ ἐχθροί· μετ' ὀλίγον ἐστάθησαν· ἀφ' οὗ δὲ μετὰ κατανύξεως ἠκροάσθησαν τὴν πρὸς τὸν Μωάμεθ δοξολογίαν τῶν Δερβισῶν, ἐκινήθησαν πάλιν συναλαλάζοντες· καὶ ὁ μὲν Βριώνης μετὰ

τοῦ πεζικοῦ ὥρμησε κατὰ τοῦ Διάκου, ὁ δὲ Μεχμέτης μετὰ τοῦ ἵππικοῦ κατὰ τοῦ Διβουνώτου, Πανοριᾶ καὶ Κοντογιάννου. Μετὰ κρατεράν μιᾶς ὥρας συμπλοκὴν ὁ Διάκος ἔτρεψε τὰς πολυαρίθμους τοῦ Βριώνου φάλαγγας, αἵτινες ἔμειναν εἰς τὴν πεδιάδα ἔντρομοι. Ἄλλ' εἰς τὴν ἔφοδον τοῦ Μεχμέτου ἔστρεψαν ἤδη τὰ νῶτα οἱ ἐξ εὐωνύμων τοῦ Διάκου τεταγμένοι. Θαρρήσας τότε ὁ Βριώνης, ἐπανῆλθεν ῥαγδαιότερος. Ταῦτα ἰδόντες οἱ περὶ τὸν Διάκον ἀπεχώρουν καὶ παρεκίνουν τὸν στρατηγὸν νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ αὐτὸς πρὶν κυκλωθῆ πανταχόθεν, καὶ ὁ Διάκος ἔκραζε· «Μὴ φύγωμεν, Ἕλληνες!.. Βλέπουσιν ἡμᾶς ἐκεῖθεν οἱ τριακόσιοι τῆς Σπάρτης, καὶ μὴ καταισχύνωμεν ἐκείνους! . . .» Ἄλλ' εἰς μάτην· μόνοι ὁ Ἐπίσκοπος Ἀμφίσσης Ἡσαΐας, ὁ ἄξιός τούτου ἀδελφὸς Παπᾶ Ἰωάννης καὶ τεσσαράκοντα πέντε παλαιοὶ στρατιῶται μένουσι περὶ τὸν Διάκον· ἵππεῖς καὶ πεζοὶ συρρέουσιν ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀμιλλώμενοι τίς ν' ἀποκόψῃ πρῶτος τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀποστάτου· βλέπει αὐτὸς τὸν ἀδελφὸν του πίπτοντα νεκρὸν, ἀλλὰ θέτει τὸ πτώμα τοῦ ἀδελφοῦ ὡς προμαχῶνα καὶ πολλομεῖ· βλέπει τὸν δεξιὸν του βραχίονα ἐκ μολυβδοβόλου συντετριμμένον, ἀλλ' ἐκκενώνει διὰ τοῦ ἄλλου δύο πυροβόλα καὶ προστατεύει τὴν ζωὴν τῶν ἱερωμένων δύο ἀδελφῶν καὶ τριῶν τεσσάρων ἄλλων τελευταίων συναγωνιστῶν του· ζητεῖ τὸν θάνατον παρ' αὐτῶν, ἀλλ' αὐτοὶ νομίζουσι τὴν πρᾶξιν ἀνόσιον καὶ τὸν δέχονται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ· ὑπὸ μυρίων τότε κυκλωθεῖς, συλλαμβάνεται ζῶν ὁ ἦρωας.

Αἰχάλωτος καὶ τραυματίας μετεφέρθη πάραυτα πρὸς τὸν Ὀμέρ-Βριώνην, ὅστις ἠρώτησεν αὐτὸν· «Σὺ ὁ Διάκος εἶσαι;
— Ἐγὼ αὐτός. Δός με τὸν θάνατον, ὅστις μὲ ἀπίστησεν.» Οἱ βάρβαροι τὸν ἔδωκαν ὀδυνηρότατον.

- α Τὸν ὠδέλισαν οἱ τίγρεις εἰς ἐλάτινον σουβλίον,
- α Καὶ εἰς τὴν πυρὰν ἐψήθη ζωντανὸς ὡς τὸ ἀρνίον·
- α Ἐρρέυσαν οἱ ὀφθαλμοὶ του οἱ αἱματοθέντες πρῶτοι,
- α Καὶ τὸ δέρμα του πλησίον τῆς πυρκαϊᾶς ἐκρότει.
- α Ἐπριζότριξαν αἱ σάρκες, ἐπριζότριζε τὸ σῶμα,
- α Πλὴν δὲν ἄφησε κάμμιαν οἰμωγὴν αὐτοῦ τὸ στόμα.»

(ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΟΥΤΣΟΣ)

Ὁ ἀνασκολοπισθεὶς Μάρτυς τῆς Ἐλευθερίας ἐτελεύτησεν εἰς τὴν Λαμίαν τὸ τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ζωῆς του, καθ'

ἦν ἡλικίαν ἐτελεύτησεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ σταυρωθεὶς Μάρτυς τῆς Ἀληθείας.

Εὐσωμος, εὐπρόσωπος, ἔχων μικρὸν τὸ γένειον, σοβαρὰν τὴν βλέψιν, ἀνδρικὸν τὸ βάδισμα, ὁμοίαζε τὸν παρὰ τοῦ Γάλλου Δαυὶδ ἐξεικονισθέντα Λεωνίδα.

(10) Ὁ θάνατος τοῦ Διάκου ἐπλάτυνε τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν πρὸς τὸν Ὁμῆρ Βριώνην, ὅστις, διαβὰς αὐτὰ μετὰ ὀκτακισχιλίων, ἐπροχώρει ἀκωλύτως. Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι τῆς Λοκρίδος, τῆς Φωκίδος καὶ πῆς Βοιωτίας ὀπλαρχηγοὶ κατέτριβον τὸν καιρὸν συσκευπτόμενοι, ὁ κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα εἰσπηδήσας τότε Ὀδυσσεὺς ἀπεφάσισε ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν ἐχθρὸν, καταβάντα ἤδη πανστρατιᾶ εἰς τὴν εὐρείαν πεδιάδα τῆς Γραβίας καὶ διαπεράσαντα τὸν Βοάγριον· βλέπων δὲ ὅτι ἐκ τῶν χιλίων πεντακοσίων στρατιωτῶν του ἑκατὸν μόνον ἐτόλμων νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι, κατέλαβε μετ' αὐτῶν μικρὸν τι Πανδοχεῖον περιτειχισμένον ἐκ πλίνθων καὶ πέντε ὥρας ἀπέχον τῆς Ἀμπλανῆς. Τὴν 27 Ἰουλίου μόλις εἶχεν ἐκεῖ ὠχυρωθῆ· ὥστε ἡ Τουρκικὴ στρατιὰ ἐφάνη καὶ Δερβίσης τις καλπάζων πρὸ αὐτῆς ἐπαρουσιάσθη πρὸς τοὺς ἐν τῷ περιβόλῳ Ἕλληνας. «Ποῦ τρέχεις; τὸν ἠρώτησε τουρκιστὶ ὁ Ὀδυσσεύς. — Τρέχω κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Προφήτου· ἀπεκρίθη ὁ Δερβίσης· τρέχω εἰς τὰς ἐκκλησίας των νὰ ὑφοκράξω τὴν πρωϊνὴν καὶ τὴν ἑσπερινὴν προσευχὴν του.

— Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἐδῶ μινAROπύργους· ἐπανέλαβεν ὁ Ὀδυσσεύς βροντοφώνως· μολυβδόβολα ἔχομεν· ἰδοὺ ἡ φωνή των» καὶ ὁ πιστὸς τοῦ Μωάμεθ ἔπεσε πυροβοληθεὶς εἰς τὰ στήθη. Παροργισθέντες τότε οἱ Ὀθωμανοὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀγίου των, ὥρμησαν μετ' ἀλαλαγμῶν κατὰ τοῦ περιφράγματος· πολλοὶ δὲ στοιχηδὸν συγκρατούμενοι καὶ διὰ τῶν ὤμων συνωθοῦντες αὐτὸ ἐζήτουν νὰ τὸ ρίψωσιν, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἐκ προπαρασκευασμένων εἰς τὸν τοῖχον ὀπῶν πυροβολοῦντες ἐφόνευσον ἐκείνους ἔσωθεν. Μετὰ μεγάλην θραυσίν των οἱ ἐχθροὶ ὠπισθοδρόμησαν, καὶ νυκτὸς ἐπελθούσης, ἐκ δωδεκαῶρου ἀγῶνος ἀπηυδῆμένοι περιεστρατοπέδευσαν ἐκτὸς βολῆς ὄπλου καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸν ὕπνον. Ἀλλὰ περὶ τὸ μεσονύκτιον ὁ Ὀδυσσεύς μετὰ τῶν ἀνδρείων του ἀνοίξας τὴν

Θύραν ἀφορητὴ ἐξῆλθε ξιφῆρης καὶ κατασφάζεις ὀκτακοσίους τοὺς μὲν, ῥογχάζοντας ἔτι, τοὺς δὲ, πρηνεῖς διὰ τὸν φόβον μένοντας, ἔφθασεν αἰμοστάζων εἰς τοὺς πλησίον πρόποδας τοῦ βουνοῦ, ὅπου κεῖται χωρίδιόν τι Χλωμὸς καλούμενον. Ἐκεῖ ἐμετρήθησαν οἱ Ἕλληνες τὴν αὐγὴν καὶ τρεῖς μόνον ἔλειπον, οἱ δύο πεσόντες ἐντὸς τῆς μάνδρας καὶ ὁ ἄλλος κατὰ τὴν ἐξοδὸν. Ὁ δὲ Βριώνης, ἰδὼν τὴν φθορὰν τοῦ στρατοῦ του, ἔτρεψε τὰ νῶτα.

(11) Ὑπῆρχε κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον μεταξύ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου, Δημητρίου Ὑψηλάντου, Νικήτα τοῦ Τουρκοφάγου καὶ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου συνένωσις φανερά σκοπὸν ἔχουσα τὴν τῶν πολεμικῶν πρὸς τοὺς πολιτικούς ἀντίδρασιν, καὶ εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτὴν ἐπεριδόμενος ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἐδίσταζε νὰ κηρυχθῆ ἀντάρτης. Ἀλλ' ἐκτὸς ταύτης, ὑπῆρχεν ἔτι ἄλλη τις μυστικὴ μεταξύ τοῦ ἰδίου Κολοκοτρώνου, τοῦ Μάρκου Βότζαρη, τοῦ Παναγιώτου Ἰατράκου, τοῦ Ἀλεξάνη Βλαχοπούλου καὶ τοῦ Γεωργίου Σισίνη, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐξῆς πρωτοτύπου ἐγγράφου εὑρεθέντος μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Κολοκοτρώνου.

α' Ἐν ὀνόματι τῆς θείας Προνοίας

«Ὁπου ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἀκάγῳ ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἀπεφασίσαμεν νὰ κάμωμεν ἀδελφικὸν δεσμόν, ὅστις θέλει φροντίζει περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῆς πατρίδος. Διὰ τοῦτο κάμνομεν τὸν ἱερὸν τῆς ἀμωμῆ-ατου ἡμῶν Πίστεως ὄρκον.

«Α'. Νὰ φυλάζωμεν τὰ μεταξύ μας ἀδελφικὰ χρέη ἀδιάσειστα.

«Β'. Πρὶν κινήσωμεν τινα ὑπόθεσιν, νὰ τὴν προβάλλωμεν εἰς κοινὴν συνέλευσιν, ἢ, ἂν δὲν ἡμεθα εἰς ἓν μέρος, ν' ἀαγροικώμεθα μὲ ἄλλον τρόπον ὅπως ἡ περίστασις ἤθελε μᾶς ἀόδηγήσει καὶ ἀφ' οὗ ἀκριβῶς τὴν ἐρευνήσωμεν, νὰ τὴν ἀποαφασίζωμεν καὶ ἐντόνως νὰ τὴν ἐνεργῶμεν.

«Γ'. Ἄν ἤθελε λάβει χρεῖαν χρημάτων κάνεις ἐξ ἡμῶν εἰδιὰ νὰ κινήσῃ τι πρὸς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος, νὰ τοῦ τὰ αχορηγῶμεν ἐξ ἰδίων ὅσον δυνάμεθα, καὶ ἄλλοθεν νὰ τοῦ τὰ ἀπρομηθεύωμεν, καὶ νὰ ἐνεργῶμεν διὰ νὰ λάβῃ τὸ κινούμενον αἷσιον τέλος, πλὴν καὶ τοῦτο μὲ κοινὴν ἀπάντων συ-

«ναίνεσιν.

α Δ΄. Ἐάν ἤθελε λάβει κανεὶς ἐξ ἡμῶν καταδρομὴν, νὰ αὐτὸν ὑπερασπιζώμεθα ὅλοι καὶ κοινὸν ἐχθρὸν νὰ νομίζωμεν αὐτὸν κατατρέχοντα τὸν ἀδελφὸν μας.

α Ε΄. Διὰ νὰ γενῆ ὠφελιμωτέρα ἡ ἔνωσις μας, νὰ φυλάττωμεν τὸν ἱερὸν τοῦτον δεσμὸν μυστικὸν καὶ ἀπὸ τὸν πλησιέστερόν μας συγγενῆ, καὶ μόνον ἐκεῖνον νὰ δεχώμεθα εἰς αὐτὴν ἀδελφότητά μας, ὅστις κριθῆ ἄξιος ἀπὸ ὅλους καὶ τὸ αμυστικὸν νὰ φυλάξῃ καὶ τὸ Γένος διὰ τῆς ἐνώσεώς του νὰ ἀωφελήσῃ.

α ΣΤ΄. Ὅστις ἐξ ἡμῶν ἤθελε παραβῆ τὰ ρηθέντα χρέη αὐτοῦ, νὰ τὸν παιδεύωμεν ὡς κοινὸν προδότην καὶ τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς πατρίδος.

α Ἐγράφη τῆ 17 Μαΐου 1822.

α Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

α Μάρκος Βότζαρης

α Παναγιώτης Ἰατράκος.

α Ἀλεξάκης Βλαχόπουλος.

α Γεώργιος Σισίνης. »

Ἐάν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Παναγιώτης Κρεββατᾶς ἐγνώριζον τὴν συνένωσιν αὐτὴν, ἤθελον, ὁ μὲν ὑποστηρίξει τὸν Μάρκον Βότζαρη, ὁ δὲ παραδώσει τὸν στρατὸν τοῦ εἰς τὸν Παναγιώτην Ἰατράκον ;

(12) Γράφων ἐποποιίαν καὶ οὐχὶ ἱστορίαν, ἐδυνάμην κατ' ἀρέσκειαν τῆς φαντασίας νὰ μεταπλάσω τὰ γεγονότα. Ἄλλ' ἀπ' ἐναντίας ἠκολούθησα κατ' ἔχνος τὴν ἀλήθειαν, νομίσας ἐπαγωγότερον ἅμα καὶ ὠφελιμώτερον νὰ παραστήσω ἐν τῷ ποιήματί μου ὡς ἐν κατόπτρῳ τοὺς ἀνθρώπους, τὰς φυσιογνωμίας καὶ τὰς πράξεις των· οὐδὲ ἡ δραματικὴ αὐτὴ ἐκθεσις τῆς μετὰ τοῦ Ὀδυσσεὺς λοχομαχίας καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Παλάσκα καὶ Νούτσου δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μνηθῶδες ἐπεισόδιον.

(13) Μένει ἔτι ἀναξάλειπτος εἰς τὴν μνήμην πολλῶν ὁ μεταξὺ τῶν δύο σεβασμίων γερόντων, Ἀναγνώστου Κοπανίτσα καὶ Ἀσημάκου Φωτίλα, ζωηρὸς καὶ εἰκονικὸς διάλογος· α' Ε-

χάθημεν, ἄρχοντες! ἐφώναζεν ὁ Ἡράκλειτος Κοπανίτσας.— Δὲν χανόμεθα καὶ μὴ φοβῆσθε· ἀπεκρίνετο πρὸς αὐτὸν ὁ Δημόκριτος Φωτίλας. Ἀνέγνωσ τὴν ἱστορίαν; Ἔθνος ἀποστατῆσαν καὶ διαμεῖναν ἐν ἔτος ποτὲ δὲν ἐχάθη. »

(14) Σώζεται ἡ πρὸς τὴν πρώτην Βουλὴν τῆς Ἑλλάδος ἠρωϊκὴ ἀπότασις τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλου, πλήρης τοιούτων αἰσθημάτων, ὅποια ἐκφράζονται εἰς τὴν προκειμένην ὁμιλίαν του.

(15) Εἰς ἑπτὰ ὥρων ἀπόστασιν τοῦ Σουλίου παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Θυάμιδος, ὅστις ἐκχέει καὶ τὰ ρεύματα τοῦ Κωκυτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, κεῖται λιμὴν τις Σύβοτα τὸ πάλαι καλούμενος. Ἐκεῖ, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1822 ἔτους, τέσσαρα πλοῖα Ὑδραϊκὰ ἔφερον μετὰ τριακοσίων Σπαρτιατῶν τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην ζητοῦντα ν' ἀντιπερισπάσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Μεχμέτου Χουρσίτου, ὅστις, καταστροφεὺς πρὸ μικροῦ τοῦ Ἀλῆ, στενωῶς ἐπολιόρκει τότε τὴν Ἀκρὰν τοῦ Σουλίου. Ἄμα ὁ στρατηγὸς τῆς Σπάρτης ἀπεβιδάσθη, ὠχύρωσε τὴν δεξιὰν παραλίαν τῶν Συβότων μετ' ὀλίγον δὲ, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως ταύτης, ἔφθασαν ἀπὸ Κιάφας διὰ νυκτὸς ὀδεύσαντες ὁ μὲν Λάμπρος Ζάρπας μετὰ Σουλιωτῶν ἐξήκοντα, ὁ δὲ Ζῶης Πάνου καὶ ὁ Βασίλειος Ζέρβας μετ' ἄλλων ἐπέκεινα τῶν ἑκατόν.

Μαθὼν ταῦτα ὁ Χουρσίτης, ἀπέστειλεν εὐθύς τρισχιλίους Ἀλβανούς καὶ στρατηγὸν αὐτῶν Ἰσοῦφ Κεαγιαβέην τὸν περιεόητον, ὅστις, καὶ τοὶ σωθεῖς ὑπὸ τοῦ Κυριακούλου εἰς τὴν αἵματηρὰν τῆς Τριπόλεως αἰχμαλωσίαν καὶ ὁμόσας φιλίαν ἀμετάτρεπτον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἔτρεφεν ἐχθρὰν ἀδιάλλακτον κατ' αὐτῆς.

Ὁ Κεαγιαβέης, ἀνὴρ στρατηγικὸς, διαιρέσας εἰς πολλὰ σώματα τὴν στρατιάν του, διέταξε τοὺς ἀρχηγούς δι' ἀτραπῶν καὶ κατὰ διαστάσεις νυκτοπορήσαντες νὰ φέρωσιν αὐτὰ μίαν ὥραν μακρὰν τῶν Συβότων καὶ εἰς τὰ ἐλώδη ἐκεῖ μέρη δι' ὅλης τῆς ἡμέρας κρυπτοὶ νὰ περιμείνωσιν ἕως οὐ φθάσῃ καὶ αὐτὸς μετὰ πεντακοσίων περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας νυκτὸς, ὥστε ὅλοι ὁμοῦ περὶ τὸ λυκαυγὲς νὰ ἐπιπέσωσιν αἰφνίδιοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ταῦτα ἐξτελοῦντο. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ χω-

ρίου Βαλανδράχου βουκόλος τις, ἰδὼν πρὸς τὸ ἑσπέρας τὴν ἀγέλην του φεύγουσαν ἀπὸ τῆς βοσκῆς περιφρόβως διὰ τοὺς ἑκεῖ ἐνεδρεύοντας καὶ ἀνακαλύψας τὸ μυστικόν, ἔτρεξεν αὐθωρεὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς εἰδοποίησεν.

Ὁ Κυριακούλης δὲν ἐταράχθη, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν γνώμην τινῶν συμβουλευόντων νὰ καταφύγῳσιν εἰς τὰ πλοῖα διανυκτερεύσας ἔξω, συνανήγειρε μετὰ τῶν στρατιωτῶν δυνατὸν πετρότοιχον· καὶ εἰς τοῦτον μὲν κατέταξε τὸν Ζῶην καὶ Ζέρβαν μεθ' ἑκατὸν εἴκοσιν, εἰς πύργον δὲ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ κείμενον ἔθεσε τὸν Ζάρπαν μετὰ πεντήκοντα πλησίον τοῦ στολίσκου, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν κατέλαβε τὴν δεξιάν τῶν Συδότων πλευρὰν ἐκτεινομένην μέχρι τοῦ μεσημβριανοῦ καὶ κρημνώδους παραθαλασσίου.

Μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐφάνησαν δραμαῖοι προβαίνοντες οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ πρόμαχος τῶν ὁ ἀρειμάνιος Κεαγιάβης. Οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν αὐτοὺς ἀκλόνητοι καὶ διὰ πυρὸς ἀκαταπαύστου ἀνέστειλον τὴν ὄρμην τῶν. Ἐφιππος καὶ ξιφῆρης ὁ Κεαγιάβης ἐνεθάρρουνεν, ἐβίαζεν, ὑπέσχετο, ἠπεῖλει καὶ τέλος μετὰ πολλῶν περιέζωσε τὸν Ζῶην καὶ Ζέρβαν γενναίως ἀντιμαχομένους. Ἐκπηδήσας τότε ἀπὸ τῶν πρόμαχῶνων του ὁ Κυριακούλης, τρέχει μετὰ τριῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τοῦ Κεαγιάβη καὶ βροντοφώνως τὸν ἀποκαλεῖ ἄπιστον... ἀλλὰ πυροβολῶν αὐτὸν πυροβολεῖται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν μασχάλην καὶ πίπτει νεκρὸς. Ὁ Κεαγιάβης, πληγείς καὶ οὗτος καιρίως εἰς τὸν ἀριστερὸν μαστὸν, κλονεῖται... καὶ πρῶτον ἢ μάχαιρά του πίπτει ἀπὸ τῆς παλάμης, ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου.

Τρεῖς ἤδη ὥρας ἡ μάχη διήρκει, ὅτε οἱ Ἄλβανοὶ, ἀναρπάσαντες τὸ πτώμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν καὶ ἀφήσαντες τεσσαράκοντα ὀκτῶ νεκροὺς, διεσκεδάσθησαν εἰς τὰς πλησίον δρυμῶδεις φάραγγας. Οἱ Ἕλληνες, συνταραχθέντες διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος τῆς Βαλτέζης, δὲν ἐδίωξαν τοὺς φυγάδας· καὶ οἱ μὲν Σπαρτιάται ἀπέπλευσαν κομίζοντες τὸ λείψανον τοῦ στρατηγοῦ εἰς Μεσολόγγιον ὅπου ἡ κήδευσις αὐτοῦ ἐτελέσθη πανδήμως· οἱ δὲ Σουλιῶται, θάψαντες καὶ αὐτοὶ τρεῖς φονευθέντας ἀδελφούς των, ἐπανῆλθον σκοταῖοι πάλιν εἰς τὸ Σούλιον.

ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.

ὁ στόλαρχος τῆς Τουρκίας Κάραλης ἐκπλέει μετὰ πολλῆς δυνάμεως πρὸς τὸ Ἀρχιπέλαγος, προσλαμβάνει στίφη βαρβάρων ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ πίπτει αἰφνιδίως κατὰ τῆς Χίου τῆς ὁποίας θύει καὶ ἀπολλύει τὸν ἄοπλον λαόν. Ὁ ναύαρχος τῆς Ἑλλάδος Ἀνδρέας Μιαούλης σπεύσας, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ κεραυνώσῃ τὸν ἔτι προσωρμισμένον καὶ σπαταλῶντα ἐκεῖ ἐχθρὸν, ὅστις παρὰ πλοίου Βρεττανικοῦ εἰδοποιηθεὶς εὔρε τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν φυγὴν, ἔρχεται εἰς τὰ Ψαρά· συμβουλίῳ δὲ ναυτικοῦ γενομένου, ἀποστέλλει δύο ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρου καὶ τοῦ Ἀνδρέου Πιπίνου ὀδηγούμενα πυρπολικά εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου, ὅπου ὁ Κάραλης ἐπιστρέψας παρεδόθη πάλιν εἰς τὰς αἱματηρὰς ἐντροφήσεις του. Ὁ Κανάρης καίει τὴν ναυαρχίδα φέρουσαν τοὺς πρώτους ἀξιωματικούς τῆς Τουρκικῆς ναυστολίας, καὶ ὁ Κάραλης, ζητῶν ἐπιλέμβου νὰ διασωθῆ, φονεύεται ὑπὸ κεραίας ἐπιπεσούσης εἰς τὰ πλευρά του. Ὁ Πιπῖνος ὡσαύτως ἐμβάλλει πῦρ εἰς ἓν δίκροτον. Τότε ὁ Μιαούλης μεθ' ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ὀρμᾶ κατὰ τοῦ φεύγοντος Ὀθωμανικοῦ στόλου καὶ τὸν διώκει πλησίστιος μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅθεν, βορέως σφοδροῦ ἐπιπνεύσαντος, ὁ νικητὴς ἀποχωρεῖ.

Εἰς τὰ ἐνδόμυχα κρυπτομένη

Τῆς καλλιμόρφου ἔξωθεν Γῆς

Ἄδενδρος, ἄνυδρος, στερουμένη

Οὐρανοπέμπτου χρυσῆς αὐγῆς

Κοιλὰς βασάνων καὶ θρήνων κεῖται,

Καὶ μαῦρος Ἄδης αὐτὴ καλεῖται.

Λαὸς κακοῦργος ἐκεῖ παμπόλλων

Κολαζομένων κλαίει ψυχῶν,

Ἐν ᾧ εἰς χεῖρας τῶν Διαβύλων

Συρίζει μάστιξ πολλῶν πτυχῶν.

Γύρω της ἔβλεπεν εἰς εἰκόνας
 Τῶν ἐγκλημάτων της τοὺς σωροὺς
 Τοὺς δύο Μάρτυρας Κατσαντῶνας
 Ἐχοντας θρύματα τοὺς μηροὺς
 Καὶ τὸν Εὐθύμιον Ἱερέα
 Ὅστις συνάρμοζε τὰ γενναῖα
 Κερματισμένα του ὅλα μέλη
 Καὶ πάλιν δράττων σπάθην κρυφὴν
 Γίγαντος ἀνοίγε δύο σκέλη
 Πρὸς τοῦ Ὀλύμπου τὴν κορυφὴν(1).

Ἡ νεκροδόχος πύλη ἀνοίχθη,
 Ἐσιδηρότριξαν οἱ στροφεῖς,
 Καὶ ὁ φλεγέθων Σατάν ἀφίχθη
 Σίφωνα σείων καταστροφῆς·
 Καὶ ἀπὸ χίλια χεῖλη μία
 Φωνὴ ἐχύθη ὡς τρικυμία,
 Φωνὴ μεγάλων μικρῶν Δαιμόνων
 Καὶ τῆς κολάσεως λειτουργῶν·
 Ἦτις ἀσπάσθη τὸν πρὸ αἰῶνων
 Συναθλητὴν των καὶ ἀρχηγόν.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἥλιος ἀνατέλλων
 Ἐστάθη ἄχρους εἰς τὸ κενόν
 Δαίμονας βλέπων ἐχθροὺς Ἀγγέλων
 Πολιορκοῦντας τὸν οὐρανόν
 Καὶ οἱ Κομηῆται ἄλλαξαν δρόμον
 Πνέοντες φρίκην, πνέοντες τρόμον,
 Καὶ τὴν ἀόμματον πανσκοτίαν
 Φυλακισθέντες οἱ ὄπαδοι
 Δὲν εἶχον πλέον τὸν τολμητίαν
 Αἰρεσιάρχην Σατάν ἰδεῖ.

«Ποῦ, Ἀποστάτα, κράζουν, καὶ ποῖα

Ἡ ἀπευκταία σου φυλακὴ;

Ἡ γλυκυτάτη ἀθανασία

Πόσον σ' ἐφάνη πικρὰ ἐκεῖ;

Ἡ κεφαλὴ σου τριχοκυμένη,

Τὴν οὐρανίαν ὄργην ἐμφαίνει.

Ἄλλὰ πῶς ἤλθες; τρέμε τὸν Πλάστην.»

Οἱ καταδόται εἶνε πολλοὶ

Τῶν ἐλευθέρων πρὸς τὸν Δυνάστην

Ὁ Ἐωσφόρος τότε λαλεῖ

«Φόβοι ἀγάπης!... Μ' εὐαρεστεῖτε

Καὶ μὲ λυπεῖτε, φίλοι, ὁμοῦ!...

Μὲ ταπεινοῦτε καὶ τὸν ὑμνεῖτε!

Ἡ κτίσις εἶναι αὐτοῦ κ' ἐμοῦ·

Αὐτὸς μὲν Δαίμων τῆς δεσποτείας,

Ἐγὼ δὲ Δαίμων τῆς ἀναρχίας·

Ἡμεῖς οἱ δύο ἐχθροὶ μεγάλοι·

Ἄν εἰς τὸν πίνακα τοῦ Παντός

Αὐτὸς αἰώνιον τὸ φῶς βάλλη,

Ἐγὼ τὸ σκότος βάλλω ἐντός.

«Εἰς τ' ἄνω κάθηται τῆς αἰώρας

Αὐτὸς δεσπάζων τὸν οὐρανόν,

Κ' ἐγὼ εἰς ταύτης τὰ κάτω, χῶρας

Ταρταρογείτονας κυβερνῶν·

Ἐλειψα μόλις; ἢ αἰωνία

Τοῦ κόσμου ἔλειψεν ἄρμονία

Ἄν μείνω μένει, ἂν πέσω κίπτει,

Καὶ ἡ παγκόσμιος μηχανὴ

Πρὸς τὰς ἀβύσσους τοῦ χάους κύπτει,

Καὶ κόνις τότε αἱ οὐρανοί.»

Λέγει, καὶ πόδας κινεῖ αὐθάδεις
 Ἐμπρὸς ὀπίσω παρατηρῶν·
 Βαρὺς βαδίζει· τρέμει ὁ Ἄδης·
 Καὶ ὡς ἡ Αἴτνα τὸν φλογερὸν
 Κατακλυσμὸν τῆς μακρὰν ἐκχύνει
 Μαύρη τὰ κάτω, ἄνω κοκκίνη,
 Ὅμοίως ἔχει πυρῶδες στόμα,
 Ὅφιν πυρῶδη ὁ Σατανᾶς
 Καὶ μέλαν ὅλον τὸ ἄλλο σῶμα,
 Σάρκας ὡς ἔβενρον μελανάς.

Εἰς κύκλον τότε τυράννων φθάνει
 Καὶ τρὶς τὴν κάραν βαρυκινῶν,
 αἰσχος! φωνάζει αἰσχος! Ὁσμάνη,
 Σουλτάνε πρῶτε Ὀθωμανῶν!
 Ἔθεσες ὄρια Βασιλείας
 Ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Κασπίας
 Μέχρι τοῦ Ἰστροῦ καὶ τοῦ Εὐφράτου·
 Ἀλλὰ τὸ στέμμα σου διατι
 Ἡ κονισμένη τοῦ ἀποστάτου
 Ἕλληνος πτέρνα καταπατεῖ;

αἰεὶ σέ, Μωάμεθ, αἰσχος ἐξίσου!
 Ὅχι, δὲν εἶσαι ὁ πορθητὴς
 Τῆς πολυάνδρου Πελοποννήσου
 Καὶ τοῦ Δραγάσου ὁ νικητὴς,
 Ματαίως μέχρι τῆς Ἰλλυρίας,
 Ματαίως μέχρι τῆς Ἑνετίας
 Ὁ σίδηρός σου φήμην μεγάλην
 Ἐρραίνε λάμπων ὡς ἀστραπή,
 Καὶ ἡ Εὐρώπη κατὰ τὴν πάλιν
 Ἐτρεμε μήπως ξιφοκοπή.

«Σὺ, Σολιμάνη, ποῦ οἱ στρατοὶ σου;
 Ποῦ τῶν τρικρότων σου ἡ σειρὰ,
 Ὅθεν εἰς μίαν ἐξ ἄλλης νήσου
 Ἐκεραυνόπιπτεν ἡ φθορὰ;
 Ψαρῶν δελφίνας σχίζοντας εἶδα
 Τὴν καλλιμάραρον Προποντίδα·
 Πυρώδεις εἶδα ἐκεῖ ἐκχύσεις·
 Ἀπὸ τὴν Λέσβον ἦλθε τερπνὸς
 Τῆς ναυαρχίδος πυρακτωθείσης
 Εἰς τοὺς μυχτῆράς σου ὁ καπνός;...»

«Τρέξετε, φέρετε τὴν ἀνδρίαν
 Εἰς τοὺς υἱούς σας Ὀθωμανούς
 Εἰς περιπέτειαν αὐτοὶ ποίαν,
 Εἰς ποίους σάλους ἦλθαν δεινούς
 Ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ πολυκρότου
 Αὐτοῦ ἐμάθετε Ἡπειρώτου.
 Ἐγὼ ζιζάνια διχονοίας
 Εἰς τῶν Ἑλλήνων σπείρας τὴν γῆν
 Τῆς μισητῆς των ἐλευθερίας
 Κατεφαρμάκευσα τὴν πηγὴν...»

Τὰ σιδηρᾶ των δεσμὰ ἐγγίζει,
 Τήκει τὸν σίδηρον ὡς κηρὸν,
 Καὶ πῦρ ῥαγδαῖον ἐν ᾧ σκορπίζει
 Ἐξω τῶν μαύρων κηδᾶ θυρῶν
 Σύρων κατόπιν του τὸν Ὀσμάνην·
 Τὸν Μωαμέτην καὶ Σολιμάνην.
 Οἱ χρυσοχάλινοι τοῦ Ἡλίου
 Ἀφηνιάζουν ἵπποι εὐθύς
 Καὶ τοῦ γραπτοῦ των πέραν σταδίου
 Ἀνατινάσσονται ἀπειθεῖς.

Αὐτὸς πρὸς ἓνα τῆς οἰκουμένης

Φαλαινοτρόφον πόλον τραπείς,

Ὡς πῦρ φεγγούσης καὶ σβυνομένης

Κατὰ τὸ πέλαγος ἀστραπῆς

Γίνεσθαι ἄφαντος. . . Νεκροβάται

Οἱ Τουρκομάνοι τρεῖς στρατηλάται

Εἰς τὸν δυνάστην Μαχμούτην τρέχουν,

Τρέχουν ἐν σχήματι Δερβισῶν

Καὶ τοῦ Ταρτάρου εἰς χεῖρας ἔχουν

Σπινθηρακίζοντα τὸν πυρσόν.

Εἰς τὴν ἐπτάλοφον φθάνει Πόλιν

Ἡ μανιώδης αὐτὴ Τριάς,

Τὴν ῥητορείαν τῆς χύνει ὅλην

Εἰς τοῦ Βοσπόρου τὰς ἀγυιάς,

Καὶ βροντακούεται ἡ φωνή τῆς

Εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ἥτις,

Προσκυνητήριον τοῦ Σουλτάνου,

Πίστιν μετέλλαξε καὶ στολὴν

Καὶ φέρει κίδαριν Μουσουλμάνου

Εἰς τὴν μεγάλην τῆς κεφαλῆν.

Τῆς Γῆς τὸν Ἄτλαντα ὁ Σουλτάνος

Τότε ἀνοίγει ἐρεθισθεῖς

Καὶ λέγει ταῦτα ὑπερηφάνως·

«Στόλαρχοι, δοῦλοί μου εὐπειθεῖς,

Σκῆπτρα τῆς δόξης μου καὶ ἰσχύος,

Ἐκ τὸν Χάρτην αὐτὸν ἡ Χίος

Θέλω νὰ λείψῃ κατόπιν ταύτης

Θέλω αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρά,

Θέλω καὶ Ἰθῶρα ἢ ποληναῦτις

Ν' ἀφανισθῶσιν εἰς τὰ νερά.

«Καὶ σεῖς ἀλύσους δεκαδακτύλους
 Σφυρηλατήσετε, στρατηγοί,
 Καὶ ὀδηγοῦντες ὅσας καμήλους
 Τὸ μέγα Κράτος μου χορηγεῖ
 Εἰς Μεγαλόπολιν πορευθῆτε,
 Ὅπου οἱ Δαίμονες Μωραῖται,
 Καὶ ὀπισθάγκωνα τοὺς προδότας
 Σφικτοδεθέντας ὅλους ὁμοῦ
 Ἄρματωλοὺς των καὶ προεστῶτας
 Φέρετε ὅλους ἐμπρὸς ἐμοῦ.»

Ὁ Κάραλης τοῦ τὴν ναυαρχίδα
 Ἰππεύει στόλαρχος ἀκουστός
 Καὶ καταβαίνει τὴν Προποντίδα.
 Ἐδῶ ἡ Ἄβυδος καὶ Σηστός,
 Ὅπου οἱ ἔρωτες τοῦ Δεάνδρου·
 Ἐκεῖ τὰ ρεύματα τοῦ Σκαμάνδρου
 Καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Τρωάδος,
 Ὅπου ἡ κόνις ποιητικὴ·
 Πᾶς βράχος μίαν δόξαν Ἑλλάδος
 Εἰς τὰς θαλάσσας λέγει ἐκεῖ·

Πλέων ὁ Κάραλης εἰς γαλήνην
 Καὶ βραδυφέρων στόλον πολὺν,
 Ἔρχεται μόλις εἰς Μυτιλήνην
 Τὴν ἐλαιόφυτον καὶ καλήν·
 Ἐκεῖ τὴν τρίχορδον ὁ Ἄριων
 Παίζων ἐκάθητο εἰς τὸ πλοῖον,
 Καὶ ἡ λιγύφωνος τοὺς δελφίνας
 Ἔσμεν ὅλους ἐκστατικούς·
 Ἐκεῖ ὁ Κάραλης μικρὸν μείνας
 Σκοποὺς ὑπέκρυπτε φονικούς.

Ὅμοίως ὅταν κατασκοπεύῃ

Τὴν ἐρημίαν ὁ αἰτὸς,
Πτεροζυγίζεται, δὲν σαλεύει

Καὶ εἰς τὰ νέφη μένει ἐντός·
Πλὴν εἰς τοὺς θάμνους ἀνακαλύπτει

Πέρδικος βῆμα, ὡς βέλος πίπτει·

Ξανθοχρυσίζουσιν καὶ πυρίνην

Αἱ πτέρυγές του ἔχουν χροιάν
Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἴριν κυτρίνην,

ἼΗτις σκορπίζει πυρκαϊάν....

ὦ Χίος! θέλω τὴν μακαρίαν

Ἐκείνη πέτρα σου ν' ἀσπασθῶ

Καὶ τοῦ Ὀμήρου τὴν μελωδίαν

Νὰ ἐκμυζήσω, νὰ ἐμπνευσθῶ (2).

Θέλω τὴν δάφνην του νὰ μασήσω

Καὶ τὰ δεινά σου νὰ τραγωδήσω,

Ὡς ἐτραγώδησε τὰ τῆς Τροίας

Εἰς τοὺς γλυκεῖς σου κόλπους ἐντός

Ὅταν αἱ κόραι τῆς Πιερίας

Ἔλεγαν, ἔγραφε δὲ αὐτός...

Ὁ μαῦρος Κάραλης δεξιά του

Τὴν Σκύρον ἔχων ποντοπορεῖ

Ὡς ἄλλος Χάρων πορθμεὺς θανάτου·

Καὶ εἰς τὸν Μίμαντα προχωρεῖ,

Ὅπου ἐχάθησαν χρυσοῦ πλήρεις

Τοῦ Ἀγαμέμνονος αἱ τριήρεις·

Καὶ τὰς Οἰνούσας ἀφήσας φθάνει

Τὰς καλλικόλπους Κλαζομενάς,

Ὅθεν βαρβάρων παραλαμβάνει

Φυλάς ἀγρίας καὶ ὀρεινάς.

Ὅρμᾶ πανάρμενος εἰς τὴν Χίον·

Τῆς Σάμου πάραυτα ὁ στρατὸς

Εἰς τόσῃν φεύγει ἔφοδον πλοίων

Ὡς εἰς βορέαν κονιορτός·

Τὸ πλῆθος τρέχει δίχως προστάτας

Εἰς τοῦ πλησίου βουνοῦ τὰς πλάτας,

Καὶ νέοι γέροντας εἰς τοὺς ὤμους,

Μητέρες τέκνα εἰς τοὺς μαστοὺς

Φέρουν καὶ τρέχουν εἰς κρημνοδρόμους

Ἐπὶ ἀκάνθας πυκνὰς κλειστούς.

Εἰς μίαν ἔπαλξιν τοῦ Φρουρίου

Ὁ αἰμοπότης Διοικητὴς

Τὸν Ἱεράρχην κρεμᾶ τῆς Χίου·

Ἦτον ὁ Πλάτων ὁ μαθητὴς

Ἄνδρὸς ἐξέχοντος τοῦ Πρωίου,

Ὅστις ἐν μέσῳ τοῦ Βυζαντίου

Ἦψωσε τέμενος εἰς τὰς Μούσας·

Αὐτὰς ὁ Πλάτων, φήμην ζητῶν,

Εἰς τὴν πατρίδα του προσφυγούσας

Ἄσπασθη πέμπτον ἐνιαυτόν.

Ἄριστοι ἄνδρες καὶ θιασῶται

Τοῦ μεγαλόφρονος Κοραῆ

Συναγχορίζονται ὅλοι τότε,

Καὶ φεύγει μία τῶν ἠπνοή!...

Ἄλλ' εἰς τῆς Χίου τὴν προκυμαίαν

Πήγει ὁ Κάραλης τὴν σημαίαν·

Τὰ τάγματά του εἰς τὰς οἰκίας,

Εἰς τὰ τεμένη τοῦ Ἰησοῦ,

Πρὸς φόνους τρέπονται καὶ ληστείας

Διψῶντα αἵματος καὶ χρυσοῦ.

Εἰς Ἀρχιμήδου σκέψεις βαθείας

Καὶ εἰς ἐκστάσεις ἐπιρρέπης,

Σχήματα γράφει Γεωμετρίας

Καὶ θανατοῦται ὁ Τσελεπῆς.

Τοῦ Βουνακίου ἡ αὔρα κλαίει,

Καὶ ὁ Παρθένιος αἶμα ῥέει!

Ἡ θορυβώδης Ἀπλωταρία

Τόπος πανέρημος καὶ γυγνός,

Καὶ δύο μαῦρα νεκροταφεῖα

Τὸ Παλαιόκαστρον, ὁ Κρημνός!

Ἐφεραν ἄλλοι τὰ θύμνάτων

Εἰς τὰς ἀγχόνας, εἰς τοὺς σταυροὺς,

Καὶ εἰς τὰ ἔγκατα τῶν μνημάτων

Ἄλλοι ἐζήτησαν θησαυροὺς,

Καὶ συναισθάνθη τρόμον ὁ Ἄδης

Μὴν τὸν ἀνοιξῆ θνητὸς αὐθάδης,

Καὶ ἡ Σελήνη ὠχρὴ ἐστράφη

Ὅταν τριγύρω σωροῦ νεκρῶν

Δερβίσας εἶδεν εἰς τὰ ἐδάφη

Νὰ συνορχῶνται φρικτὸν χορόν.

Ὅμοίως ὕαιναί πειναλέον

Συνάμα χύνουν ὀλολυγμόν,

Ἄπὸ τὰ βάθη μαύρων σπηλαιῶν

Εἰς ζῶων τρέχουσαι σπαραγμόν

Στάκτης τὸ δέσμα των ἔχει χρῶμα,

Καὶ τὸ ἰσχνόν των ἀπόζει σῶμα

Δὲν τὰς ἐκόρεσαν σάρκες ζῶσαι;

Σκάπτουν τοὺς τάφους μετὰ μικρόν

Καὶ ἀγαλλόμεναι καὶ σκιρτῶσαι

Τρώγουν τὰ λείψανα τῶν νεκρῶν.

Τοῦ Ἰωάννου Γαλάτου κόρη,
 Παιδίσκη μόλις ἑπτὰ ἐτῶν,
 Τὸν ἀκολούθει κατὰ τὰ ὄρη
 Φεύγοντα πλῆθος στρατιωτῶν
 Ἡ μαύρης μοίρας Αἰκατερίνη
 Αὐτὴ ὠχρόλευκη ὡς σελήνη,
 Ἔρωσ ὡς Ἡβη ἐνδεδυμένος,
 «Πατέρα!» ἔκραζε μὲ κλαυθμούς·
 Εἰς πᾶν ἐκεῖνος αἴσθημα ξένος,
 Δὲν εἶχεν ὦτα καὶ ὀφθαλμούς·

Πηδήσας βράχους, πλεύσας ἀβύσσους,
 Ἐσώθη μόλις εἰς ἄλλην γῆν·
 Ἄλλὰ τοῦ τέκνου του τὰς ἀλύσους
 Καὶ τῆς συζύγου του τὴν σφαγὴν
 Ἐκεῖθεν ἔμαθεν ὀκτῶ χρόνους
 Βαθεῖς ἀκούων καρδίας πόνους,
 Δι' ἐν τὸν κόσμον πλάσμα ἐρώτα
 Κ' ἔκραζε· Κόρη μου ποθεινὴ!
 Εἰς τὰ σκληρὰ μου ἀκόμη ὦτα
 Ἡ παιδικὴ σου ἤχει φωνή·

Καὶ εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀσίας
 Τὰ βήματά του περιπλανῶν,
 Παρὰ τὰ Μύλασα τῆς Καρίας
 Τὸ περιζήτητον ἦυρεν ὄν·
 Ἄ'Εκεῖ, τὸν εἶπαν, ἡ λυπημένη
 Ἐκεῖ ὀλίγας αἰγὰς ποιμαίνει·
 Ἀλλαξοπίστησεν ἡ ἀθλία
 Ὑπὸ αὐθέντας Ὀθωμανούς·
 Πλὴν τὴν ἐκόλασεν ὀργὴ θεία,
 Κ' ἐκλείψεις πάσχει αὐτῆς ὁ νοῦς·

Εἰς ἄκραν ἔστεκε καὶ πρὸς ἓνα
 Ἐκλινε κάτω αὐτὴ κρημνὸν
 Ὅμματα στρέφουσα πλανεμένα,
 Ὅταν ἐκεῖνος ἦλθε θρηνῶν·
 «Αἰκατερίνη! τέκνον μου!» κράζει·
 «Αἰκατερίνη!» πάλιν φωνάζει·
 Ἄλλὰ ἡ νέα δὲν ἔχει ὦτα,
 Καὶ ὡς ἐλίχρυσος μαρανθεῖς
 Εἰς τὰ ὠχρά της πλανῶνται νῶτα
 Πλεξίδες δύο κόμης ξανθῆς.

«Αἰκατερίνη! δὲν μὲ λυπεῖσαι;
 Ὁ γέρων λέγει· ὁ θλιβερός
 Πατήρ σου εἶμαι· δὲν μ' ἐνθυμεῖσαι;
 Τόσον μὲ ἄλλαξεν ὁ καιρός;
 Τοῦ χωρισμοῦ σου μ' ἔχει ὁ πόνος
 Ἀλλοιωμένον, ὅχι ὁ χρόνος....
 Σ' ἔχασα βρέφος· σ' εὐρίσκω νέαν·
 ὦ γηρατειά μου εὐτυχῆ!
 Τὴν ποθεινὴν σου διψῶσα θέαν,
 Ἦλθ' εἰς τὰ χεῖλη μου ἡ ψυχή..»

Οὐτ' ἐκινήθη, οὐτ' ἐθερμάνθη
 Αὐτὴ ὡς κρύα πέτρα βουνῶν,
 Καὶ οὐτ' ἐννόησεν, οὐτ' αἰσθάνθη
 Ἄλλ' εἰς τὸν ἀσπλαγχνὸν οὐρανὸν
 Ὑψῶσε μόνον βλέμμα γαλήνης
 Κ' ἔψαλεν ἄσμα παραφροσύνης·
 «Τὸ Ἅγιόν μου Μῦρον μ' ἐπῆραν
 Οἱ αἰμοβόροι Ὀθωμανοί·
 Τὴν οὐρανίαν μ' ἐκλείσαν θύραν·
 Δὲν εἶμαι πλέον χριστιανή».

Κ' ἐκεῖνος ἔκραζε· «Τρισαθλία,
 Μὴν ψάλλης πλέον!.. φρίττω.. ριγῶ..
 Ἄπεμωράνθης, καὶ ἡ αἰτία
 Τῆς δυστυχίας σου εἶμ' ἐγώ!...»
 Βαρυκτυπῶντα μέτωπον, στήθη,
 Αὐτὴ τὸν εἶδε καὶ ἀπεκρίθη
 «Τὸ Ἅγιόν μου Μῦρον μ' ἐπῆραν
 Οἱ αἰμοβόροι Ὀθωμανοί·
 Τὴν οὐρανίαν μ' ἐκλείσαν θύραν·
 Δὲν εἶμαι πλέον χριστιανή».

Ἔγιναν δύο οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς
 Πηγῆς δακρύου τῆς φλογεροῦ,
 Τὸ τελευταῖον ἡ ἐρημίτις
 Σημεῖον ἔκαμε τοῦ σταυροῦ,
 Καὶ εἰς τὰ βάραθρα ἐκρημνίσθη,
 Καὶ ὁ ψαλμὸς τῆς συνεδυθίσθη.
 «Τὸ Ἅγιόν μου Μῦρον μ' ἐπῆραν
 Οἱ αἰμοβόροι Ὀθωμανοί·
 Τὴν οὐρανίαν μ' ἐκλείσαν θύραν·
 Δὲν εἶμαι πλέον χριστιανή».

Καὶ ὁ πατὴρ τῆς· «Μὲ ἀπεσπᾶσθη
 Ἄπὸ τοὺς κόλπους μου τοὺς γυμνοὺς,
 Καὶ τὸν πατέρα τῆς ἐκαταράσθη,
 Καὶ εἰς ἀβύσσους καὶ εἰς κρημνοὺς
 Μ' ἔφυγε δίχως νὰ μὲ γνωρίσῃ,
 Μ' ἔφυγε δίχως νὰ μ' ἐλεήσῃ...
 Ὅλην ἐπάνω μου τὴν ὀργὴν σου
 Ὅλην ἐξάντλησες, οὐρανέ!...
 Ὅλην ἐπάνω μου τὴν γοργὴν σου
 Φλόγα ἐκέγνωσες, κεραυγέ!...»

Νὰ ἐκδικήσῃ τὴν Χίον στέλλει

Πλοῖα μικρόσωμα ἢ Ἑλλάς,
Ἄλλὰ πτερόεντα καὶ ὡς βέλη
Πρύμνας προφθάνοντα ὑψηλὰς (3).

Ψάλε φωνή μου, τοὺς πολυκρότους,
Τῆς ναυστολίας αὐτῆς τοὺς πρώτους,

Ὅσοι συνῆλθαν τότε εἰς βράχον
Ἵψηλοτράχηλον τῶν Ψαρῶν
Καὶ ψάλε πρῶτον τὸν τουρκομάχον
Μιαούλην, γέροντα θαλερόν.

Εἰς χιονότριχα ἡλικίαν

Αὐτὸς ὁ γίγας πολεμιστῆς
Ἐναγκαλίσθη τὴν ναυαρχίαν
Ὡς τὴν νεόνυμφον ἐραστῆς·

Σιδηροκράνιος, σιδηρόπους
Καὶ ὄλος σίδηρος εἰς τοὺς κόπους·

Ἄπ' Ἀμαζόνος μητρὸς μασχάλην
Παιδίον, λέγουσιν, ἑτῶν ἑπτὰ
Πεσὼν εἰς πέτραν αὐτὸς μεγάλην
Τὴν κατεσύντριψεν εἰς λεπτά.

Καθὼς ἐζήτει νὰ λατομήσῃ

Τοῦ Ἄθωνός τις τὴν κορυφήν,
Τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ παραστήσῃ
Τὸ σῶμα θέλων καὶ τὴν μορφήν,
Ἦθελα οὕτω τὰ ὑψωμένα,
Πλευρὰ τῆς Ἵδρας εἰς μόνον ἕνα
Νὰ συνετέμνοντο ἀνδριάντα,

Καὶ νὰ ἐγράφετο εἰς αὐτόν·
«Μιαούλης οὗτος, εἰς ὃ τὰ πάντα

Τῆς Ἵδρας τρόπαια παριστῶν».

Ἄφ' οὗ τοὺς Τούρκους ζητῶν ματαίως

Τῆς Χίου ἔπλευσε τὰ νερά,

Ὁ μεγαλόχειρ ἦλθεν Ὑδραῖος.

Τριαυνοφόρος εἰς τὰ Ψαρά.

Ἐκεῖ συμβούλιον συγκαλέσας

Καὶ τοὺς πλοιάρχους κύκλω του θέσας,

Τῶν θαλασσίων Θεῶν-Τριτώνων

Ἄναξ ἐφαίνετο Ποσειδῶν,

Ὅστις εἰς βράχου κάθηται θρόνον

Ἀπὸ τὰ κύματα ἐκπηδῶν.

Ἐκεῖ Μιαούλου τὰ δευτερεῖα

Ἔῃχε Σαγτούρης ὁ τυχηρὸς,

Ὁ ὑφικάταρτα πέντε πλοῖα

Δώσας ἀνάλωμα τοῦ πυρός·

Καὶ παρὰ τοῦτον, ὅταν ὠμίλει,

Καθένα λόγον ἀπὸ τὰ χεῖλη

Εὐστόχως ἐρρίπτεν ὡς βολίδα

Ὁ Ἀναστάσιος Τσαμαδὸς,

Βρασίδας δόσας εἰς τὴν πατρίδα

Τὸ ζέον αἷμά του ἀφειδῶς.

Καὶ σὺ ἐκείνων εἶχες τὰ ἴσα,

Μεγαλοπτέρυγε Κριεζῆ,

Σὺ τοῦ ὁποίου ἀύλοτριβεῖσα

Ἡ φήμη ἄπειρος ἔτι ζῆ (4).

Πᾶσά σου μάχη νίκη σου μία·

Σὲ εἶδαν Κάλυμνος, Ἰκαρία

Θαλασσογίγαντα τοῦ ἀγῶνος

Διακοσίας ναῦς ἐχθρικός

Τοῦ Βυζαντίου, τῆς Καρχηδόνος

Ἀπὸ μικρόσκαφον νὰ νικᾷς.

Σχέδια πλάττων, ἔμενε σύννους
 Ἐκεῖ ὁ φέρων τοὺς Ῥαφαήλ
 Καὶ μετ' ἐκείνων εἰς τοὺς κινδύνους
 Πίπτων Τομπάζης Ἐμμανουήλ.
 Λέξιν δὲν ἔλεγεν, ἀλλὰ μόνον
 Ἵπεβρυχᾶτο αἷμα καὶ φόνον
 Ὁ λεοντόκαρδος Παναγιώτας,
 Ὅστις, βορέας εἰς τὰς ὀρμάς,
 Πρῶτος ἐχύνετο εἰς τὰς πρώτας
 Τῶν Μουσουλμάνων ἐπιδρομάς.

Μετὰ Πινότσην τὸν κολοσσαῖον
 Ἐπιδρομέα τῶν θαλασσῶν
 Ἐκεῖ, Σαχίνη, ἔστεκες πνέων
 Πατρίδος ἔρωτα καὶ Μουσῶν (5).
 Ἐλαμψες ἔπειτα εἰς τὸ σκότος,
 Ὅταν ἀκούσθῃ ὁ μέγας κρότος
 Ὡς νὰ ἐμάχοντο τὰ στοιχεῖα
 Καὶ ἡ τῆς Χίου νυκτερινῆ
 Ἐσυγκροτεῖτο σκαφομαχία
 Καὶ ἀντεβῶν οἱ οὐρανοί.

Αἱ Σπέτσαι ἄριστον υἷον ἕνα
 Εἶχαν Λεβέσσην τῶν τὸν κλεινόν,
 Ὅστις δὲν ἄφησεν εἰς λιμένα
 Ἵπνῶπτον πλοῖον Ὀθωμανῶν.
 Εἰς τὴν μεγάλην καὶ οὗτος ἦτον
 Σύνοδον τότε τῶν ἀτρομήτων.
 Ἐκεῖ καὶ Κούτσης καὶ Λάμπρος ἦσαν.
 Ἐκεῖ ἐστέκετο σκεπτικὸς,
 Ἀλλὰ πολέμου ἔπνεε λύσσαν
 Ὁ Ἰωάννης Κυριακός.

Τῆς Βουβουλίνας Ἀρτεμισίας,

Ἦτις ἀνῆλθεν ἠρωϊκῆ

Τὸ μέγα τεῖχος Μονεμβασίας,

Οἱ δύο παῖδες ἦσαν ἐκεῖ.

Ἐκεῖ ἐκάθηντο βαρεῖς τότε

Καὶ δύο ἐνδοξοὶ Ψαριῶται.

Ὁ Ἀποστόλης ἄγρυπνος γέρων

Καὶ Ἰαννίτσης ὁ τολμηρὸς,

Ὁ εἰς τὰς νήσους τῶν Τούρκων φέρων

Πλημμύραν αἵματος καὶ πυρός.

Πρῶτος ὁ ἔχων πολλὴν τὴν κρίσιν

Μιαούλης εἶπε· «Συναδελφοί!

Ἄνθρωποι ζῶσι κατὰ τὴν Δύσιν

Αὐτοκληθέντες λαοὶ σοφοὶ

Καὶ οὐρανόθεν λαβόντες κλῆρον

Μίαν τῶν πέντε τῆς Γῆς ἠπείρων.

Εἰς τούτους ἔφεραν τῶν προγόνων

Αἱ βίβλοι ἅμα καὶ ὁ καιρὸς

Ὅ,τι ἐν μέσῳ ἐκείνων μόνον

Νοῦς ἐπλαστούργησε ζωηρός.

Ἄαυτοὶ παρέλαβαν τὴν Θρησκείαν,

Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ,

Πλὴν εἰς τοῦ Τούρκου τὴν ἐξουσίαν,

Ἐχθροῦ του ἅμα καὶ ὕβριστοῦ,

Τὸν Ἅγιόν του Τάφον ἀφίνουν

Καὶ τὸ Κοράνιον μεγαλύνουν.

Αὐτοὶ παρέλαβαν τῶν Ἑλλήνων

Ὅλα τὰ φῶτα καὶ τοὺς θεσμούς.

Πλὴν τοὺς ἀθλίους υἱοὺς ἐκείνων

Ἡμᾶς ἀφίνουν εἰς τοὺς σφαγμούς.

Εἰς τὸ συνέδριον ἄγνωστος τις
 Ἐφάνη τότε πολεμιστής,
 Μικρὸς τὸ σῶμα καὶ νέος, ὅστις
 Αὐτοπροσφέρθη πυρπολιστής·
 Λέοντος εἶχε τοὺς χαρακτῆρας,
 Αὐτοῦ τὸ στόμα καὶ τοὺς μυκτῆρας,
 Καὶ ὁ Κανάρης ἦτον ἐκεῖνος·
 Πυρακτοστόλοι δύο κρυφοὶ
 Ἐκεῖνος ἅμα καὶ ὁ Πιπῖνος
 Συναποστέλλονται παμψηφεῖ.

Ἡ νῆσος εἶχε Ναὸν εἰς μνήμην
 Τοῦ Ποσειδῶνος χριστιανῶν,
 Ὅστις ἀπέλαυε πολλὴν φήμην·
 Εἰς τοῦτον πλῆθος θαλασσινῶν
 Ἐφερε πλῆθος ἀναθημάτων,
 Ἀγκύρας, σκάφη μὲ τ' ἄρμενά των,
 Ὅλα ἐξ ὕλης ἀργυροχρύσου,
 Καὶ πᾶσαν ὥραν ἦτον αὐτὸς
 Εἰς ἐγχωρίους, ξένους ἐξίσου
 Φωτοχυμένος καὶ ἀνοικτός (6).

Ἐκεῖ κατέβαινε θεία χάρις·
 Ἐκεῖ τὴν σκέπην τῆς κεφαλῆς
 Κρατῶν εἰς χεῖράς του ὁ Κανάρης,
 Ὡς ναύτης ἔρχεται ἀφελής·
 Εἰς τὴν Ἀγίαν ἐμπρὸς Τριάδα
 Τρέμων ἀνάπτει χρυσὴν λαμπάδα
 Καὶ εἰς τὸν Ἅγιον τρέμων ἄλλην
 Ὁ τῶν τρικρότων καταστροφεὺς,
 Καὶ κράζει ἄρας φωνὴν μεγάλην
 Τῆς Ἐκκλησίας ὁ Ἱερεὺς·

«Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ κάμυια
 Γλῶσσα πρὸς ὕμνον σου δὲν ἀρκεῖ
 Γαίας, στερέωμα καὶ στοιχεῖα
 Ἐν μόνον νεῦμά σου διοικεῖ
 Πνεύσας, ἐκίνησες τοὺς ἀέρας·
 Βλέψας, προσήλωσες τοὺς ἀστέρας·
 Ζωὴ ὦν ἀναρχος, ἀεννάως
 Ἄφθονον χύνεις νᾶμα ζωῆς·
 Καθὼς ἐποίησες Πᾶν τὸ χάος,
 Ἄν θέλῃς χάος τὸ Πᾶν ποιεῖς.

Ἄ·Ο χρόνος ὅλος ἀκαριαῶς
 Ἐνώπιόν σου εἶναι στιγμή,
 Καὶ τὸ διάστημα πᾶν κεραία·
 Οἱ κοσμοσκόποι σου ὀφθαλμοὶ
 Φωτοδοτῆρες δύο, χιλίους
 Σπινθηρακίζουσι ὁμοῦ ἡλίους·
 Τὴν ἐθνομήτορα χώραν ταύτην,
 Θεὲ, σκεπάζει τάφου σποδός·
 Εἰς τὸν ἀτρόμητον αὐτῆς ναύτην
 Τυραννοπλήκτορα νίκην δός ! »

Σχίζει τὴν θάλασσαν ὁ Πιπίνος
 Καὶ ὁ Κανάρης πλέων ἰδοῦ
 Νέος Κυναίγειρος Σαλαμῖνος·
 Ἄλλὰ κατάμεσα τῆς ὁδοῦ
 Τοὺς δώδεκά του ναύτας ἢ κρύα
 Φλεβοπαγόνει μικροψυχία·
 Ἐκεῖνος ὅλους ἀποστομόνων,
 «Φύγετε, κράζει, καὶ δίχως σᾶς
 Ἄπὸ τὰς χεῖράς μου αὐτὰς μόνον
 Ἄπόψε καίεται ὁ Πασᾶς ! »

Μετὰ γλυκεῖαν θέρους ἡμέραν,
 Τέλος ἀστράπτουν οἱ οὐρανοὶ
 Ὡς εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἑσπέραν,
 Ὅταν ἀπλώθησαν κυανοὶ
 Καὶ τῶν ἀστέρων ἡ ἄμμος νέα
 Διεσκορπίσθη πλέον ὡραία·
 Εἰς τὰς φωσφόρους ὑγρὰς ἐκτάσεις
 Ἐντὸς χρυσίῳ κυματισμοῦ
 Ὡς δύο δράκοντες τῆς θαλάσσης
 Τὰ δύο σκάφη φεύγουν ὁμοῦ.

Βλέπων προστρέχοντα τὸν Ὑδραῖον,
 Ὁ ἥρως ἔκραξε τῶν Ψαρῶν·
 Ἄδεν σὲ προφθάνω, Πιπῖνε, πλέον·
 Νὰ προπεράσω δὸς με καιρὸν
 Ἄμα εἰς πλοῖον ἐγὼ πῦρ βάλω,
 Πετᾶς σὺ τότε καὶ καίσεις ἄλλο.»
 Ἐκεῖνος πείθεται μετριάζων
 Τοῦ καταρτίου τοῦ τὸν ἱστὸν,
 Καὶ μένει ὀπισθεν θουσιάζων
 Εἰς τὴν πατρίδα του ἑαυτὸν.

Καὶ ὁ Κανάρης διπλασιάζει
 Καρδίαν, τόλμην, καὶ προχωρεῖ
 Καὶ τὰς ἀρπάγας του ἐτοιμάζει
 Καὶ πσὺ νὰ τρέξῃ παρατηρεῖ·
 Ἄλλ' ὡς νὰ πίπτῃ ὁ Γαλαξίας,
 Ἄπὸ τὰ βάθη τῆς οὐρανιας
 Καὶ σαπφειρίνης τότε ἀψίδος
 Κύκλος ἀστρώδης γοργοῦ φωτὸς
 Εἰς τὴν μεσαίαν τῆς ναυαρχίδος
 Ἴστοκεραίαν πίπτει ἐντὸς (7).

Δίς τρίς σταυροῦται ὁ Ἕλληρ ναύτης
 Εἰς τόσῃν ἔκχυσιν πυραυγῆ
 Καὶ λέγει· «Κύρτε! στολοκαῦτις
 Ἡ δεξιὰ σου μὲ ὀδηγεῖ»
 Καὶ εἰς τὸν ὄρμον τῆς Χίου φθάνων,
 Ὅπου ὁ στόλος τῶν Μουσουλμάνων,
 Τὴν ναυαρχίδα των πλησιάζει
 Κ' Αἰτνης εἰς ταύτην πῦρ ἐξερνά·
 «Φωτοχυσίαν θέλεις; φωνάζει·
 Φωτοχυσίαν, θηρίον, νά!»

Εἶχεν ὁ Κάραλης εὐωχίαν
 Ἐκεῖ τοῦ στόλου οἱ ἀρχηγοὶ
 Φαιδρὰν ἐτέλουν ὀλονυκτίαν,
 Καὶ τὰ ἐξάρτια φωταυγῆ
 Ἀπὸ κανδήλας ἦσαν μυρίας,
 Καὶ ὁ Βαλέστας ὁ τολμητίας
 Ἐκεῖ ἐκρέμετο εἰς ἀγχόνην·
 Φιλέλλην, ὅστις τὸν ἀγαθὸν
 Καὶ ἀρειότολμον Μελιδόνην
 Αἰχμαλωτίσθη ἀκολουθῶν (8).

Εἰς τὴν ἰδίαν φέρεται ὥραν
 Ἡ παντοφάγος πυρκαϊὰ
 Καὶ εἰς τὴν πρύμνην καὶ εἰς τὴν πρῶραν,
 Καὶ νὰ τὴν σβύσῃ ἀγωνιᾷ
 Τρέχων ὁ Κάραλης καὶ γογγύζων·
 Δράκων ὀρθούμενος καὶ συρίζων,
 Αὐτὴ χιλίας γλώσσας ἀπλόνει
 Καὶ χύνει νέφη μαύρων ἀτμῶν·
 Ἡ τοῦ Βαλέστα τότε ἀγχόνῃ
 Σφίγγει τὸν Τοῦρκον εἰς τὸν λαιμόν.

Ὡς ὁ ἐλέφας, ὅστις ὀδεύει
 Τρώγων πᾶν ὅ,τι χλωρὸν ξηρὸν,
 Ἄρμενα, κάλους τὸ πῦρ χωνεύει
 Χύνουν οἱ ναῦται βροχὴν νερῶν,
 Αὐτὸ τὴν δέχεται ὡς τὴν πόσιν
 Τὴν διδομένην μετὰ τὴν βρῶσιν·
 Ἐδῶ ἀνοίγει, ἐκεῖ κρατῆρας,
 Καὶ τῶν ἐντρόμων ἐπιβατῶν
 Καίει τοὺς πόδας, καίει τὰς χεῖρας,
 Τὸν ναύαρχόν των ζητεῖ αὐτόν . . .

Ζητεῖ ν' ἀφήσῃ αὐτὸς τὸ πλοῖον·
 Ἄλλ' εἰς τὸ πρόσωπον τὸν κτυπᾷ...
 Ὁ κρεμασμένος Βαλέστας . . . κρύον
 Νεκροκολάφισμα! . . . σιωπᾷ . . .
 Κ' ἐν ᾧ εἰς λέμβον ἐντρομος πίπτει,
 Θεοῦ ἐπάνω του ὀργὴ ρίπτει
 Δοκὸν συντρίβουσιν τὰ νεφρά του . . .
 Ἐκφαρυγγίζει αἷμα δριμύ,
 Τὸ σκότος ἔρχεται τοῦ θανάτου,
 Καὶ τὴν ψυχὴν του συνεξेमεῖ..

Ἐν ᾧ ἡ Χίος τότε ὀρθώνει
 Τὴν κεφαλὴν τῆς αἵματηρᾶν
 Καὶ εἰς τὸ πέλαγος προσηλώνει
 Βλέμμα ἐκφράζον Ἄδου χαρὰν,
 Μακρὰν εἰς λέμβον πλέει ὁ Ἄρης
 Τῶν θαλασσίων μαχῶν Κανάρης
 Ὅμοίως, ὅταν τὸν κάμακά του
 Εἰς κῆτος πήξῃ ὁ ἄλιεὺς
 Καὶ λάβῃ τραῦμα βαθύ θανάτου
 Τῶν δύο πόλων ὁ βασιλεὺς,

Ὁ στρατηλάτης τοῦ Κοσμοπλάστου
 Τόξον εἰς χεῖρα δράττει γοργῆν,
 Καὶ εἰς τὸ τάνυσμα τῆς νευρᾶς του
 Καὶ εἰς τοῦ βέλους τὴν ἐκφυγὴν
 Ὅλος δονεῖται καὶ πάλλει ὄλος
 Ὁ ἐναέριος ἄνω θόλος . . .
 Τὸ βέλος φθάνει τὴν ὀπλισμένην
 Ἀκόμη χεῖρα τοῦ Σατανᾶ
 Εἰς τοὺς ἀέρας σταθμιζομένην,
 Τὴν τραυματίζει καὶ τὴν πλανᾶ . . .

Τὸ καῖον λείψανον τοῦ τρικρότου
 Εἰς ἓν τῆς Χίου πίπτει βουνὸν
 Ἐν μέσῳ λάμπει βαθυσκότου
 Ὁ Δαίμων τότε τὸν οὐρανὸν
 Εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὄλον κλείων
 Σαλεύει ὄλον ἐκ θεμελίων,
 Καὶ τοῦ Σαμψῶνος τὴν λύσσαν ἔχει
 Τὰς στήλας δράττοντος τοῦ Ναοῦ,
 Καὶ τὸ διάστημα πληρῶν τρέχει
 Ὁ γογγυσμὸς του κατὰ Θεοῦ.

Καὶ ὁ Κανάρης εἰς τὰ Ψαρά του
 Ν' ἀγγελίη ἔτρεχε τὴν χαρὰν,
 Καὶ εἰς τὸν ἓνα βραχίονά του
 Σημαίαν ἔσειε πορφυρᾶν
 Κρότος σημάτων ἀκούσθη μέγας
 Εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰς στέγας
 Ἐδραμαν ὄλοι νὰ τὸν ἰδῶσι
 Πλὴν φεύγων ὄλους εἰς τὸν Ναόν,
 Ὁ ἥρωε εἰσπευσε ν' ἀποδώσῃ
 Εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Θεόν.

Καὶ ὁ Πιπίνος ὡσαύτως φθάσας
 Ν' ἀνάψῃ δίκροτον ἐχθρικόν,
 Ταχὺς διέπλευσε τὰς θαλάσσας
 Καὶ εἰς τὴν Ἰδραν ἦλθε νικῶν.
 Τρέξας ἐμπρὸς τοῦ ὄλος φαιδρότης
 Ὁ μέγας Λάζαρος Κουντουριώτης,
 Ὁ πρυμνοφύλαξ τῆς Πολιτείας,
 «Ἐφάνης, εἶπε, σὺ νικητῆς
 Τῆς δυσνικήτου φιλοπρωτείας
 Καὶ τῆς πατρίδος σου λυτρωτῆς».

Ἐπάνω δύο πλαστίγγων ἴσων
 Ὁμοίως ἔστεκε σκεπτικὸς
 Εἰς γειτονεύουσαν ἄλλην νῆσον
 Ὁ φιλοδίκαιος Αἰακός
 Τῆς βασιλείας τὸ σκῆπτρον φέρων
 Εἶχε τὰ ἦθη ἀπλᾶ ὁ γέρων,
 Καὶ ὅταν ἔλαβαν νεκρὸν τοῦτον
 Εἰς τὰς ἀγκάλας των οἱ Θεοί,
 Τὸν παρεδέχθη κριτὴν ὁ Πλούτων
 Ὡστε τὸν Ἄδην νὰ δικαιοῖ (9).

Παρήλθαν δύο αὐγαὶ ἡλίου,
 Ἄφ' οὗ τῶν χαύνων Ὀθωμανῶν
 Ὁ στόλος φεύγων μακρὰν τῆς Χίου
 Νὰ φθάσῃ ἔσπευδε τὸ Στενὸν,
 Ὃθεν ὁ τύραννος τῆς Ἀσίας
 Ξέρξης ὠδήγησε ναῦς χιλίας
 Εἰς τοὺς σκοπέλους τῆς Σαλαμίνας,
 Ἄλλ' ὅπου ὕστερον, νικηθεὶς
 Καὶ εἰς ἑλκᾶδα ῥιφθεὶς ἐκεῖνος,
 Ἐπανστράφη περιπαθῆς.

Οὔριος νότος ἔλαμπε πνέων,

Καὶ ὁ Μιζούλης ἀπὸ Ψαρά

Κατόπισθὲν τῶν ἤρχετο πλέων

Καὶ κοῖλα ἔφερε τὰ πτερὰ·

Ἐπὸ τὰ τείχη τοῦ πολυβρόντου

Οἱ Τοῦρκοι ἔφθαναν Ἑλλησπόντου·

Οἱ δύο ἔμβαῖναν ἤδη στόλοι

Ἄντικτυπώμενοι καὶ μικτοί,

Καὶ ταύτοχρόνως ἔπυροβόλει

Ἐπιπλισμένη διπλῆ ἀκτὴ·

Ἄλλ' ἄνω ἔκειτο τοῦ Γαργάρου

Εἰς τὴν παλάμην τοῦ πληγωθείς

Ὁ μαῦρος Ἐφορος τοῦ Ταρτάρου·

Ἄνατινάσσεται παρευθός·

Ἀνίγει στόμα· βαρυστενάζει

Εἰς τὰ πελάγη σφοδρὸν χειμῶνα,

Ἐψώνει κύματα ὡς βουνά,

Καὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ σκάφη μόνα

Εἰς τὰς Σποράδας ἀποπλανᾷ·

ἘΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1878

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ Β'. ΑΣΜΑΤΟΣ.

—00—

(1) Περί τοῦ Ἀποστάτου αὐτοῦ, προδρόμου τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὁ ἀδελφὸς Παναγιώτης ἐποίησε τραγωδίαν εἰς πέντε πράξεις καὶ μετὰ χορῶν ὅσον οὕτω ἐκδοθησομένην. Καθὼς ἐγὼ εἰς τὴν Τουρκομάχον Ἑλλάδα ἐζήτησα νὰ ζωγραφίσω τὸν ἐνθουσιώδη καὶ ἡρωικὸν κόσμον τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως, τοὺς Ἀχιλλεῖς καὶ Διομήδας τῆς, τοὺς Λεωνίδας καὶ Θεμιστοκλεῖς τῆς, ὁμοίως καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Εὐθύμιον Βλαχάβαν ἠθέλησε νὰ εἰκονίσῃ τὸν πρὸ ταύτης ἄρματωλικὸν βίον, τὴν ὑψηλὴν ἐρημίαν του, τὰς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀτιθάσσους ὁρμὰς τῶν εἰς ὄρη καὶ εἰς θαλάσσας περιπλανωμένων Ἑρακλέων καὶ Ἰασόνων τῆς νέας Ἑλλάδος. Τὸ δράμα τοῦτο, κατὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ πάθος, κατὰ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων καὶ τὸ καινοφανὲς τῶν σκηνῶν, ὑπερτερεῖ τὸν Ὀδοιπόρον. Ὁ μὲν Ἐρημίτης τοῦ Ἀθωνοῦ ἐμελωδῆθη παρ' αὐτοῦ εἰς λύραν ἔχουσαν δύο χορδὰς, τὴν τοῦ ἔρωτος καὶ τὴν τῆς θρησκείας. Ὁ δὲ Ἄρματωλὸς τοῦ Ὀλύμπου ἐψάλη προστεθείσης εἰς τὴν βάρβιτον τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς νευρᾶς τῆς ἐλευθερίας. Ἴδου πῶς ἀπὸ τῶν Θεσσαλικῶν Τεμπῶν ὁ Εὐθύμιος, περιελθὼν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, παριστᾷ τὴν ἐπτάλοφον τοῦ Κωνσταντίνου

- α Μετέβην ὅπου ἄφησε κατὰ τὸν διωγμὸν του
- » Τοῦ Γένους ὁ Σταυραετὸς τὸν ἐσχατον κρωγμὸν του,
- » Κρατῶν εἰς σιδηρόνυχας τοῦ κόσμου τὰ ἡνία
- » Μετέβην ὅπου γείτονες Εὐρώπη καὶ Ἀσία,
- » Πλὴν ἐπὶ Ξέρξου ἐχθισται, ἐχθραὶ καὶ μετὰ τοῦτον,
- » Ἐνέβαλεν τὴν θάλασσαν φραγὴν τοῦ χωρισμοῦ των.
- » Φεῦ ! ποίαν ἐστερήθημεν καθέδραν Βασιλείου !
- » Τὴν εἶδα εἰς πορφύρινον βασίλευμα ἡλίου
- » Τὰ βάθρα τῆς δὲν ἔθεσαν τῆς γῆς αὐτῆς ἐργάται,
- » Ἄλλ' οὐρανόθεν εἰς τὴν γῆν ἐλθόντες σφυρηλάται.
- » Δι' ἀηδόνες ἐψάλλαν εἰς δάση τῆς Ἀσίας,
- » Καὶ ἡ Εὐρώπη ἄκουεν αὐτῶν τὰς μελωδίας

« Ἄενος καὶ ποταμῶν πολλῶν μεγαλοπότης,
 α' Ὁ Εὐξείνος διέβαινε ὡς ἡ αἰωνιότης·
 α' Νὰ θεαθῶσι τρέχουσαι τὰ κάλλη τοῦ Βοσπόρου
 « Καὶ ποδοσπεύρουσαι ἀτμούς κυμαίνοντος φωσφόρου,
 α' Ἀνέβαιναν κατέβαιναν γλαυκώπεις Νηρηίδες·
 α' Ἀστέρες ἄνω ἄστραπταν καὶ κάτω λαμπυρίδες·
 α' Ἐκείνους καὶ αὐτὰς Θεοῦ ἡ χεὶρ ἀεροκράτει·
 α' Μετὰ μικρὸν ἀνέτειλε σελήνη γλυκυτάτη·
 α' Ψαλμὸς γλυκὺς ἀντήχησε καὶ μέλος ἅμα λύρας,
 α' Καὶ ἄνθη εὐωδίασαν μυρσίνης καὶ φιλύρας·
 α' Τὸν τόπον ἤθελαν εὔρει αὐτὸν οἱ ὀφθαλμοὶ σου
 α' Ὡς ἀντανάκλασιν πιστὴν τοῦ ἄνω παραδείσου·
 α' Ἐκεῖ ὁ Σέρβος, Τριβαλλὸς καὶ Σλάβος διαβαίνων
 α' Κ' εἰς τὴν Ἁγίαν ἔμπροσθεν Σοφίαν ἐνθους μένων,
 α' Ὀμνύει τὴν ἀνάστασιν τῆς Αὐτοκρατορίας
 α' Καὶ πανταχόθεν καρτερεῖ φωνὴν Ἐλευθερίας . . .
 α' Νὰ δώσωμεν τὸ σύνθημα ἐντεῦθεν, Νικοτσάρα,
 α' Ἡ νὰ μᾶς εὕρη καὶ Θεοῦ καὶ Γένους ἡ κατάρρα!
 α' Ἄν ἀποθάνω, εὐτυχῆς ἀφείς τοῦ στόματός μου
 α' Τὸ τελευταῖον φύσημα ἐλευθερίαν κόσμου! . . . »

(2) Εἰς τὴν Χίον, πλησίον τῆς λεγομένης Πηγῆς τοῦ Πασᾶ καὶ τοῦ γηπέδου, ὅπου ὑψοῦτο πάλαι ὁ Ναὸς τῆς Κυβέλης, ὑπάρχει στρογγύλος βράχος, ἐν μέσῳ δὲ τούτου ἵσταται μικρά τις ἐκ μαρμάρου στήλη καὶ παρ' αὐτὴν ἐξοχή τις ἐν εἶδει ὑπόκοιλος. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ὀνομάζουσιν αὐτὸν ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως Διδασκαλεῖον τοῦ Ὀμήρου. Ὅτε πρότινων ἐτῶν ἐπεσκέφθην τὸ ἱερόν τοῦτο, ἀλλ' ἀγάλματος ἔρημον βᾶθρον, ἐνθουσιῶν ἐφώνησα πρὸς τὸν ἀπόντα Θεὸν τῆς ποιήσεως·

α' Τὴν πηγὴν σου ὡς ὁ Νεῖλος Ὀμήρης, εἰς σκότος κλείων,
 α' Νὰ ἐρίζωσι τὴν δόξαν τῶν λαμπρῶν σου γενεθλίων
 α' Ἐπτὰ πόλεις θεωρεῖς.
 α' Ἀλλὰ σώζεται ἡ ἔδρα, ὅπου ἐράψωδεις, κοίλη,
 α' Κοίλη ἐπειδὴ ὡς Γίγας εἰς τὰ πέτρινά της χεῖλη
 α' Ἐπεκάθησες βαρὺς.»

(3) Ἡ πυρὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὑψώθη κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος περιφανεστάτη· ἔχυσε δὲ καὶ πρὶν ἀποσβεσθῆ λάμψεις ζωηροτάτας κατὰ τὸν τέταρτον καὶ πέμπτον ἐνιαυτὸν.

Τὴν πρώτην περίοδον διαλαμβάνουσιν θριάμβους κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν προκρίνας τῆς ἄλλης εὐτυχοῦς μὲν εἰς ναυμαχίας, ἀτυχοῦς δὲ εἰς πεζομαχίας, διαγράφω καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς καὶ τὰ μετ' αὐτὴν ἀνδραγαθήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς τὸ κείμενον ἐν συντόμῳ καὶ εἰς τὰ σχόλια ἐν ἐκτάσει.

Διὰ τοῦτο, καὶ πρὸς πληρεστέραν ἅμα κατάληψιν τῶν ἐν τῷ ναυτικῷ συμβουλίῳ ἀναφερομένων, συνάπτω ἐνταῦθα πίνακα τῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος ἀξιωματημιονομένων ναυμαχιῶν· τὴν ἱστορίαν δὲ τούτων ἢ ἀπὸ στόματος τῶν ἀδελφῶν Τομπαζῶν, τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλου, τοῦ Γεωργίου Σαχτούρου καὶ ἄλλων ἄλλοτε ἤκουσα, ἢ ἀπὸ παλαιῶν μου ἀπομνημονευμάτων σήμερον ἐρανίζομαι.

Ὅτε ἡ Ἑλλὰς ὠπλίσθη κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, τρεῖς νῆσοι εὐτυχον ἔχουσαι πλοῖα πρὸς πόλεμον κατεσκευασμένα καὶ ναύτας πεπειραμένους, αἱ νῦν μὲν Σπέτσαι, Ψαρὰ καὶ Ὑδρα, πάλαι δὲ Τιπάρηνος, Ψύρα καὶ Ὑδρέα καλούμεναι· καὶ τὴν μὲν 26 Μαρτίου αἱ Σπέτσαι, τὴν δὲ 11 Ἀπριλίου τὰ Ψαρὰ, τὴν δὲ 14 ἡ Ὑδρα ἀνεπέτασαν τὸν μυθολογούμενον Φοίνικα, σύμβολον τῶν ὡς μυθῶδων εἰς τοὺς ἀπογόνους φανησομένων ἀριστείων των.

Ἄλλ' ἐκάστη αὐτῶν, καὶ πρὶν συμμαχήσωσιν ἔπραξεν ἰδίως τι ἄξιον λόγου. Αἱ Σπέτσαι, πέμψασαι τὸν Νικόλαον Ῥάπτην, τὸν Ἀναγνώστην Ἀναργύρου, τὸν Βασίλειον Ὀρλόφ, τὸν Γεώργιον Κούτσην, τὸν Ἀναστάσιον Κολανδροῦτσον, τὸν Παῦλον Ἀναργύρου, τὸν Νικόλαον Ὀρλόφ καὶ τὸν Γεώργιον Ἀνδρέου, κατέλαβον παρὰ τὴν Μῆλον αὐτανδρα δύο μονόκροτα σκάφη τῶν Ὀθωμανῶν· ἡ δὲ Σπετσιῶτις Λασκαρίνα Βουβουλίνα, ὡς μία τῶν παρὰ τῶν Θερμώδοντα ποταμὸν Ἀμαζόνων εἰς ἴδιον πλοῖον ἐπιβᾶσα, κατέπλευσε μέχρι τῆς Μαλέας ἄκρας καὶ ἀπέκλεισε τὸ φρούριον Ἐπιδαύρου τῆς Λιμηρᾶς. Τὰ Ψαρὰ ὁμοίως, πρὸς ἀναστολὴν Τουρκικοῦ στολίσκου μεταφέροντος ἀπὸ Σμύρνης εἰς Πέλοπόννησον τρισχιλίους ὀπλίτας, ἐπλήρωσεν ἑπτὰ πλοῖα· αὐτὰ δὲ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποβάσεως ἐματαίωσαν καὶ φορτηγικὸν πορθμεῖον συγκομίζον διακοσίους Ὀθωμανοὺς συνέλαβον· μετ' ὀλίγον δὲ, ἡγουμένου τοῦ Ἀνδρέου Ἰαννίτσου καὶ πλοιαρχούντων τοῦ Κωνσταντίνου Φιλίνου, τοῦ Νικολάου Ἰάνναρη καὶ τοῦ Ἀποστόλου Γεωργίου Ἀποστόλου, τέσσαρα ἔτι πλοῖα, ἐπιδραμόντα εἰς τὸν Μέλανα κόλπον τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἀπήλασαν

τούς ἐν τῷ ἐπιθαλασσιδίῳ τείχει δισχιλίους Ὀθωμανούς· καὶ συνήρπασαν εἰκοσιδύο μεγάλους ὀρειχαλκίνοὺς ὄλμους καὶ πολλὰς ἀποσκευὰς καὶ ἄλλην λείαν πολλήν. Ἡ Ὑδρα ὡσαύτως ἔστειλε δώδεκα πλοῖα, ἐξ ὧν δύο κυβερνώμενα ὑπὸ τοῦ Λαζάρου Πινότσου καὶ τοῦ Γεωργίου Σαχτούρου, ἔλαβον μέγα πλοῖον φέρον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ πολύτιμα δῶρα τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν Σατράπην τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸν πρῶτον Πατριάρχην τῶν Μωαμεθανῶν εἰς τὸ ἐν Ἀραβίᾳ προσκυνητήριον αὐτῶν· καὶ μία μὲν ἀνεψιὰ τούτου, νεᾶνις θαυμαστοῦ κάλλους, κατὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν Ὑδραίων πεσοῦσα εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπώλετο ἄθικτος ὡς ἡ ἀγνή Βιργινία τοῦ Βερναρδίνου· ὁ δὲ ἀρχηγὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κλήρου, σφαγεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἔλαβε καὶ αὐτὸς τάφον τὸ πέλαγος πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ πρὸ μικροῦ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀπαγχονισθέντος καὶ εἰς τὸν Βόσπορον ριφθέντος Γρηγορίου τοῦ Μεγαλομάρτυρος· καὶ οὕτω κατὰ τὸ αὐτὸ ἔαρ οἱ δύο Πατριάρχαι τῶν δύο ἀντιμαχομένων ἐθνῶν νεκροὶ ἐθαλασσοπόρησαν εἰς τὴν αὐτὴν παλαιστραν τοῦ ἀδιαλλάκτου μίσους των.

Ἰσταμένου δὲ τοῦ Μαΐου, αἱ τρεῖς νῆσοι συμμαχήσασαι καὶ συμφωνήσασαι περὶ τῶν πλοίων, ὅσα ἐκάστη ἐμελλε νὰ συνεισφέρει, ἐψηφίσαντο καὶ ἴδιον ἐκάστη ναύαρχον, ἡ μὲν Ὑδρα τὸν Ιάκωβον Τομπάζην, αἱ δὲ Σπέτσαι τὸν Παναγιώτην Βότασιν, τὰ δὲ Ψαρὰ τὸν Νικόλαον Ἀποστόλην· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ὑδρα καὶ πλοῖα εἶχε πλείονα ἢ αἱ Σπέτσαι καὶ βαρύτερα ἢ τὰ Ψαρὰ καὶ ναύτας πολυαριθμοτέρους καὶ προκρίτους πλουσιωτέρους, αὐτὴ μᾶλλον ὠδήγησεν διὰ τῶν ναυάρχων καὶ ὑποναυάρχων τῆς τὰ κατὰ θάλασσαν.

Τῆς πρώτης ναυστολίας κατόρθωμα ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὴν 27 Μαΐου ἐν Ἐρεσσῶ πυρπόλησις τοῦ Ὀθωμανικοῦ δικρότου ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Παπανικολῆ· καὶ περὶ ταύτης ἀλλαχοῦ τὰ εἰκότα ἐρρέθησαν.

Ἀλλὰ τὴν 1^η Ἰουλίου, ὁ στόλαρχος τῆς Τουρκίας Μεχμέτης μετὰ παρασκευῆς δικρότων τεσσάρων, φρεγατῶν ὀκτῶ καὶ βρικίων εἰκοσιδύο ἄρας φοβερώτερος ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, εἰς τὴν Σάμον ἐπραιουῖτο· τὴν δὲ 4, πολλὴ ἀπὸ Ἐφέσου καὶ Μαγνησίας συρρέυσασα στρατιὰ ἐπεβιβάζετο ἀπὸ τοῦ ἀντικρῦ ἀκρωτηρίου εἰς ἐννέα τῶν λεπτοτέρων αὐτοῦ πλοίων πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς Σάμου, ὅτε ὀγδοήκοντα Ἑλληνικὰ ὡς ἐκ μηχανῆς ἀναφανέντα ἔσωσαν τὴν νῆσον· διότι ἅμα οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Ἰωνίας εἶδον

αὐτὰ ἐπερχόμενα, ἐξεπήδησαν ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων εἰς τὰ τενάγη ὡς βάτραχοι καὶ πρὸς τὰς φάραγγας τοῦ Τρωγιλίου διεσπάρησαν· οἱ Ἕλληνες δὲ, καύσαντες τὰ ὑπὸ τὴν Μυκάλην ἐννέα πλοῖα, ὥρμησαν συμπαιανίζοντες καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· ἀλλ' οἱ βάρβαροι ἀπεχώρησαν πρὸς τὴν Κῶ κεραυνοβολοῦντες τοὺς βράχους τῆς Σάμου καὶ ἀσκοῦντες τὴν ἀνδρίαν των κατὰ πετρῶν. Οἱ ἀπ' αἰώνων κείμενοι ἐκεῖ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι τοῦ Λεωτυχίδα καὶ Ξανθίππου ἀνεγερθέντες, ἐξεπλάγησαν ὅτε τὴν αὐτὴν ἤκουσαν γλῶσσαν ὀμιλουμένην καὶ τὸ αὐτὸ εἶδον τρόπαιον ὑψούμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν αὐτῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας.

Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐκπλουν ἐξέμαθον τὴν χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν, καὶ κατὰ τὸν δεῦτερον ἀπὸ τῆς κατὰ δικρότου ἐφόδου προέβησαν εἰς τὴν κατὰ στόλου παράταξιν· ἀλλ' ἐκ τοῦ συστάδην οὐδὲ τότε τὸν ἐχθρὸν ἐπολέμησαν.

Ὁ Ἰάκωβος Τομπάζης ὑπῆρξεν ὁ προαλείπτης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς θαλασσίας ἀθλήσεις· ἀνεφάνη δὲ μετὰ μικρὸν καὶ ὁ εἰς ταύτας ὀδηγός· ἀνὴρ τις τεράστιος ἐκ τοῦ γένους τῶν Γιγάντων, τοὺς ὁποίους ἡ Παλαιὰ Γραφή λέγει ὅτι Ἄγγελοι λαβόντες θυγατέρας ἀνθρώπων ἐγέννησαν! Τὸν Ἰάκωβον Τομπάζην, ἄνδρα καλὸν κάγαθόν, ἀλλὰ περιεσταλμένον, διεδέχθη ὁ Ἄνδρέας Μιαούλης, γέρων μεγαλεπίβολος καὶ ριψοκίνδυνος.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔτος τοῦ κατὰ τὴν θάλασσαν πολέμου ἔληξεν οὕτω.

Τοῦ δ' ἐπιγινομένου ἔτους, ὁ αὐτὸς Μεχμέτης, καθελκύσας ἀπὸ τῶν ναυστάθμων τοῦ Βυζαντίου τριάκοντα πέντε ναῦς ἐκ τῶν μεγίστων καὶ ἀρίστων καὶ ἀναχθεῖς εἰς Ῥόδον, προσέλαβε δώδεκα ἔτι μονοκρότους πλεύσας ἀπ' Ἀλεξανδρείας· ἀφ' οὗ δὲ περιέπλευσε τὴν Πελοπόννησον ἀβλαβῶς ἐξ ἀτολμίας, ἐστράφη τὴν 16 Φεβρουαρίου πρὸς τὰς θαθυκόλπους Πάτρας. Ὁ Μιαούλης, ὅστις ἀντιπληρώσας τεσσαράκοντα πλοῖα ἐπηκολούθει αὐτὸν καθωρμίσθη περὶ τὴν δείλην ὀψίαν τῆς 19 εἰς Μεσολόγγιον, καὶ καταστάσης ἐκκλησίας τῶν πλοιάρχων περὶ μέσας νύκτας ὅλοι ἀπεφάσισαν νὰ πλεύσωσιν εὐθύς πρὸς τὰς Πάτρας, ὥστε νὰ προσπέσωσιν αἴφνης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ φυγομαχοῦντος.

Τὴν ἐπιούσαν, ἅμα ἡμέρα ὑπέφαινε, ὁ Μιαούλης πρότερος τῶν ἄλλων εὐρέθη ἀπέναντι τῶν πολεμίων· μὴ θελήσας δὲ οὔτε νὰ ὑποστρέψῃ καὶ ν' αὐξήσῃ τὸν πρὸς τὰ μεγάλα πλοῖα

φόβον τῶν Ἑλλήνων, οὔτε νὰ περιμείνη καὶ νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, μετὰ μόνου τοῦ σκάφους τοῦ ἐρρίφθη πλησίστιος κατ' αὐτῶν, οἵτινες ἐκλαβόντες τὸ ἐπερχόμενον πλοῖον ὡς πυρπολικὸν ἀπέκοπτον τὰς ἀγκύρας καὶ εἰς τὴν εὐρυχωρίαν ἔφευγον. Μόνοι ὁ ὑποναύαρχος Ταχίρης καὶ ἄλλος τις πλοίαρχος, ὁδηγοῦντες ἀμφότεροι φρεγάτας δύο πρωτόπλους καὶ μεγίστας μετὰ τὴν ναυαρχίδα, ἐδραμον ἔνθεν καὶ ἔνθεν κατὰ τοῦ ναυάρχου τῆς Ἰδρας· αὐτὸς δὲ ἀντέστη ὡς σκόπελος ἀνά μέσον τῶν δύο, οἵτινες ὡς ἀπὸ τειχισμάτων ἐπυροβόλουν. Μίαν ἤδη ὥραν ἡ συμβολὴ διήρκει καὶ οἱ περὶ τὸν Ταχίρην ὡς πλησιέστεροι ἐτιτρώσκοντο καὶ ἀπέθνησκον, ὅτε οἱ ἀπ' ἀρχῆς διὰ τὸ ἄνισον τοῦ ἀγῶνος μικροψυχοῦντες ναῦται τοῦ Μιαούλη ἐστασίασαν τέλος καὶ κατηνάγκαζον αὐτὸν ν' ἀποχωρήσῃ. Ἄλλ' ὁ Μιαούλης ἀρπάσας τὸν οἶακα τοῦ πηδάλιου καὶ προτείνας πλατύστομον πυροβόλον, «τρέμετε! μὴ μὲ πλησιάσετε!» ἐβροντοφώνησε καὶ ὅλους ἐξέπληξε καὶ πειθηνίους κατέστησεν. Ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ ἔφθασαν ἐπιβοηθοῦντα πρῶτον δύο πλοῖα Ἑλληνικά, ἔπειτα τὰ λοιπὰ, καὶ ἀπντωμένων τότε τῶν ἐρχομένων Ἑλλήνων μετὰ τῶν φευγόντων Ὀθωμανῶν ἡ ναυμαχία συνέστη κρατερά. Ὁ Μιαούλης ἀκατάσχετος ἔτρεχε μετὰ πυρπολικῶν καὶ περιέφερε τὸν τρόμον ἀπανταχοῦ. Ἄλλ' αἴφνης χειμῶν ἐπελθὼν πολὺς ἐπέφερε τὴν διάλυσιν, καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ σποράδες ἀπεκομίσθησαν εἰς τὸ πέλαγος.

Ὁ Ζῶης Πάνου, πολεμιστῆς μᾶλλον ἢ αἰοῖδος τοῦ Σουλίου, αὐτόπτης γενόμενος ἐκείνης τῆς μάχης ἐποίησε πρὸς τὸν Μιαούλην ὕμνον, τοῦ ὁποίου διακρίνονται τὰ ἔπη ταῦτα ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐνταῦθα μεταποιηθέντα·

«Ὡς ὁ Κολοσσὸς τῆς Ῥόδου

«Ἐμπρὸς στέκει τῆς ἐφόδου,

«Ἐκαίεν ὁ Ἀρχιμήδης, σείων κάτοπτρα, τοὺς στόλους·

«Τοὺς Ὀθωμανοὺς σὺ καίεις ῥίπτων σφαίρας πυροβόλους.»

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Σουλτάνος μετεκάλεσεν ὡς ἄνανδρον τὸν Μεχμέτην καὶ ἀρχιναύαρχον ἐξελέξατο τὸν Κάραλην. Οὗτος, μεσοῦντος τοῦ Μαΐου, ἀπάρας ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου καὶ εἰς τὴν Βιθυνίδα Θράκην παραλαβὼν τὸν αὐτοκρατορικὸν στόλον καὶ τέσσαρας ἔτι ναῦς τῆς Ἀλγερίας ἐπλευσε κατὰ σπουδὴν εἰς τὰς Κλαζομενάς· ἐκεῖθεν δὲ, εἰς τὰ πλοῖα ἐμβιβάσας Τουρ-

κομάνους ὡς δεκατρισχιλίους ἀπὸ τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ Τρωῶλου καὶ τοῦ Ταύρου καταβάντας, ἐπέσκηψεν ὡς κεραυνὸς εἰς τὴν Χίον, ὅπου ἤβηδὸν ἐσφαξε καὶ ἠνδραπόδισε κατὰ τινὰς μὲν ἑκατὸν, κατ' ἄλλους δὲ ὀγδοήκοντα χιλιάδας Ἑλλήνων. Ὁ Μιαούλης ἀπὸ ἀνέμων καὶ ἀπλοῖας βραδύνας, ἐπῆλθε τέλος μετὰ πλεόν ἢ τεσσαράκοντα πλοίων εἰς τὸν ὄρμον τῆς νήσου· ἀλλ' εὔρε τὴν ἐφόρμησιν παρὰ Βρετανικοῦ πλοίου προηγγελμένην καὶ τοὺς σφαγεῖς εἰς τὸ πέλαγος ἀναγομένους· ἡ Ἑλληνικὴ δὲ ναυαρχία μόνη ἐφθασε τὴν Ὀθωμανικὴν ναυαρχίδα μόνην, καὶ μετὰ δίωρον μονομαχίαν οἱ δύο ναύαρχοι διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων.

Ἐλθὼν ὁ Μιαούλης εἰς τὰ Ψαρά, ἔστειλε κατὰ τοῦ Κάραλη ἐπαναστρέψαντος εἰς τὴν Χίον δύο πυρπολητὰς, τὸν Κωνσταντῖνον Κανάρην καὶ τὸν Ἀνδρέαν Πιπῖνον, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἀπέτέφρωσεν αὐτάνδρον τὴν Ὀθωμανικὴν ναυαρχίδα, ὁ δὲ κατέλιπεν ἡμίφλεκτον τὴν ὑποναυαρχίδα. Μετὰ τοιοῦτον πάθος μείναντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἀκέφαλοι, ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν Δαρδάνικῶν φρουρίων.

Τὸν Κάραλην καταστραφέντα διεδέχθη ὁ Ἀβδουλλάχης, ὅστις ἀποδίδων τὰς τῶν πρὸ αὐτοῦ συμφορὰς εἰς ὀλιγώτατα ναυτικῆς δυνάμεως ἐζήτησε παρὰ τοῦ Σουλτάνου αὐξήσειν πλοίων, καὶ ἰδοὺ μετὰ δικρότων ἕξ, φρεγατῶν δεκάεπτά, κορβετῶν εἴκοσι καὶ βρικίων ἐβδομήκοντα δύο κατεβάρυνε τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν. Ἐπειγόμενος δὲ εἰς τὴν ταχίστην ἐπικουρίαν καὶ τροφοδότησιν τῶν πολιορκουμένων Ὀθωμανῶν τῆς Ναυπλίας διέπλευσε τὰς Κυκλάδας, καὶ τὴν νύκτα τῆς 7 Σεπτεμβρίου ἡ σκοπιὰ τῶν Σπετσῶν ἐπερχόμενον αὐτὸν κατεΐδεν ἐκ τῶν πολυαριθμῶν λαμπτήρων· τὴν δὲ πρῶταν, ὑπὸ πρῶμνησίου ἀνέμου πρὸς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον φερόμενος, ἐπέπεσε παρὰ τὴν Τρικράνην νῆσον κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τόσον βαρὺς καὶ ῥαγδαῖος, ὥστε διέσπασεν αὐτὸν ἐν ἀκαρεῖ· καὶ πολλὰ μὲν τῶν πλοίων ἐξώσθησαν ὑποφεύγοντα πρὸς τὴν Ἀπυροπλίαν, πολλὰ δὲ καὶ πρὸς τὸ στενὸν τῶν Σπετσῶν. Γενομένης τῆς τροπῆς καὶ διασπορᾶς, ὁ Μιαούλης ἐσήμανε τὴν ἀποχώρησιν πρὸς τὸν ἀντικρὺ λιμένα τοῦ Μάσκιτος. Τοῦτο ἐσωζε τὸν στόλον· αἱ Σπέτσαι ὅμως κατελιμπάνοντο καὶ ἡ Ναυπλία ἐτροφοδοτεῖτο. Ἄλλ' ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς ἀναλαμβάνει ἐξαίφνης τὴν συνοδείαν ἡφαιστείου σκάφους, καὶ μετὰ τούτου καὶ μετὰ μόνου τοῦ πλοίου του ῥίπτεται κατὰ μέσον ὄλων

τῶν Ὀθωμανικῶν, καὶ αὐτῶν τὰ πληρώματα κραυγάζοντα «πυρκαϊᾶς πλοῖον!» πυροβολοῦσι μετὰ τρόμου ἅμα καὶ μανίας. Ὁ Κριεζῆς γίνεται ἄφαντος ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τεσσάρων δικρότων κεραυνοβολούντων αὐτὸν ἄνωθεν, κάτωθεν, δεξιόθεν, ἀριστερόθεν, ἀπανταχόθεν. Ὁ Ἀνάργυρος Λεβέσης, Ἀχιλλεὺς τῶν Σπετσῶν, φθάνει πρῶτος πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀχιλλέως τῆς Ὑδρας. Ὁ Μιαούλης, ὅστις ἀσμένως εἶδε τὴν ἐφόρμησιν, ἔρχεται καὶ αὐτὸς καθὼς ὁ πετῶν πρὸς σωτηρίαν τῶν νεοσσῶν τοῦ αἰτός. Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἠχηρὸν τῶν ὄλμων κυμβαλισμὸν Λάζαρος Παναγιώτας χύνεται κατόπιν εἰς τὴν πάλην ἀκράτητος καὶ ὑπὸ των δύο Ῥαφαὴλ παρακολουθούμενος. Συστάσης οὕτω μάχης κρατερᾶς, φθάνουσιν ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπιβρωσθέντα καὶ ἀναπτεροθέντα ὡς γέρανοι ἐρχόμενοι στοιχηδὸν καὶ παλαιεὶ πλοῖον Ἑλληνικὸν πρὸς πλοῖον Ὀθωμανικὸν ὡς ἀθλητῆς μικρόσωμος, ἀλλ' ἀνδρείος, πρὸς ἀθλητὴν μεγαλόσωμον, ἀλλ' ἀνανδρον· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἔχοντες μετωπηδὸν τὰς ναῦς κατὰ τάξιν καὶ μετὰ κόσμου ἐναυμάχουν, οἱ δὲ βάρβαροι ἀτάκτως καὶ μετὰ θορύβου διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ πλῆθος τῶν πλοίων. Τότε ὁ Ἀνδρέας Πιπῖνος εἰς μονόκροτον αὐτῶν ἐμβάλλει πῦρ διαδοθὲν ταχέως, ἀλλ' ἀποσβεσθὲν διὰ τῶν ἀντλειῶν. Ἐντρομος εἰς τοιοῦτον θέαμα καὶ ὡς νὰ εἶδε τὸν φλογερὸν Ἄδην, ὅστις τὸν Κάραλην κατέφαγεν, ὁ Ἀβδουλλάχης ἤρε τὰ σημεῖα τῆς φυγῆς καὶ ἀπὸ τῆς στενῆς εἰς τὴν πλατειᾶν ἐτράπη θάλασσαν· τὰ δὲ ὄλμοστάσεια τῶν Σπετσῶν ἔφθασαν σφαιροβολοῦντα τὰ χαλκένδυτα ἐκείνου πλοῖα καὶ κατετραυμάτισαν ἰστοὺς καὶ κεραίας.

Αὕτη Ἑλλήνων πρὸς Ὀθωμανοὺς ναυμαχία μεγίστη ἐγένετο τῶν πρὸ αὐτῆς.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπαλλαγὴν φοβηθεὶς ὁ Ἀβδουλλάχης καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Σουλτάνου, ἐπανεστρεψε κατὰ τὴν 11 Σεπτεμβρίου εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον. Ἀλλ' ὁ Μιαούλης προέθεσεν ἤδη φραγὴν ἀνυπέρβατον τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα· ἐπῆλθον δὲ καὶ λαίλαπες καὶ βρονταὶ σκληραὶ, καὶ κεραυνὸς καταπεσὼν εἰς τὸν ἀκάτιον ἰστὸν τῆς Ὀθωμανικῆς στρατηγίδος ἐνέπλησε πρόμου τοὺς βαρβάρους. Τὴν 12, ὁ εὐλαβὴς πρὸς τὰς διοσημείας Ἀβδουλλάχης ὑπερλυπούμενος καὶ στοιχεῖα καὶ ἀνθρώπους αἰτιώμενος, ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Ναυπλιεῖς Ὀθωμανοὺς πλοῖον σιταγωγὸν, ἐφ' οὗ συλληφθέντος εὐρέθη ἐπιστολὴ αὐτοῦ γράφοντος πρὸς τὸν φρούραρχον ὅτι διὰ τὸ ἀβαθεῖς τῶν ὑδάτων

ὁ ἀνίκητος καὶ κραταῖος στόλος δὲν ἐδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ λιμένος· καὶ τέλος, τὴν 14, ἀνεχώρησε πυροβολῶν πρὸς μόνον τοὺς ἐπιδιώκοντας αὐτὸν Ἕλληνας ὡς ἡ ἄρκτος φεύγουσα καὶ ῥίπτουσα ὀπίσω τῆς λίθους.

Οἱ Ἕλληνες ἐθαλασσοκράτησαν τότε καὶ γέρας τῆς καρτεροψυχίας αὐτῶν ἐπεγένετο ἡ παράδοσις τῆς Νιυπλίας.

Ὁ δὲ Ἀβδουλάχης, προσορμισθεὶς εἰς τὸ μεταξὺ Τενέδου καὶ Ἀσίας στενὸν παρὰ τὴν Τρωϊκὴν παραλίαν, ἔχαιρεν ὅτι ἐξῆλθε σῶος ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν χειρῶν. Ἄλλ' ἐκ τῶν Φαρῶν ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης καὶ ὁ Γεώργιος Βρατσάνος, εἰς δύο πυρπολικὰ ἐπιβάντες καὶ ὑπὸ δύο κανονοφόρων τοῦ Γεωργίου Καλαφάτου καὶ τοῦ Ἀναγνώστου Σεριγιάνου συνοδευόμενοι ἔφθασαν ἐκεῖ κατὰ τῆ 26 Ὀκτωβρίου μικρὸν πρὸ δυσμῶν ἡλίου καὶ, ὡς συνεσκότασεν, ἐπέπεσαν ὁμοῦ εἰς τὰ Ὀθωμανικὰ πλοῖα. Ὁ Βρατσάνος ἐκ τῆς βίας ἀπέτυχεν. Ἄλλ' ἅμα ὁ Κανάρης προσῆψεν ἐνευστην τὴν γέμουσαν ῥητίνης, δάδων καὶ κληματίδων ὀλκᾶδα τοῦ εἰς δίκροτον στρατηγίδα, οἱ Ὀθωμανοὶ κατεπλάγησαν καὶ οὐδὲ ἀντεμηχανεύθησαν σβεστήρια κωλύματα, καὶ τὸ πῦρ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἄκραν διεδόθη, καὶ φλόγες ἀπὸ τῶν κανονοστοιχιῶν ὡς ἀπὸ καμίνων πολλῶν ἐξεχύθησαν, καὶ τὸ πλοῖον ὅλον ὡς μυριόλυχνος φανὸς ἀνέλαμψε, καὶ οἱ ἑκατὸν ὄλμοι τοῦ ἀφ' ἑαυτῶν πυραφθέντες περιεδόμβησαν, καὶ μετ' ὀλίγον τὸ σκάφος μετὰ χιλίων ἐπιβατῶν ἀνατιναχθὲν ἔγινεν ἄφαντον εἰς τοὺς ἀέρας ὡς ἔγινεν ἄφαντος εἰς τὰς θαλάσσας πηδήσας ἐπὶ τῆς λέμβου τοῦ καὶ διασωθεὶς ὁ Κανάρης· τὸσον δὲ φῶς ἐπεχύθη, ὥστε μέχρι τῆς Λέσβου ἀνέτειλεν ἡμέρα νυκτερινὴ καὶ ἀπ' αὐτῆς λαβὼν τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς ἐπιτυχίας ὁ ἐκεῖ πλέων Ἀνδρέας Ἰαννίτσης τὸν ἔφερεν εἰς τὰ Φαρά.

Ὅμοίως τιμωρὸς τις Θεὸς, λέγεται, ἀπέστειλε τὸ πάλαι εἰς τοὺς αὐτοὺς αἰγιαλοῦς τῆς Τρωάδος δύο δράκοντας πυριγλώσσους ἐξ ὧν ὁ εἰς τυλιχθεὶς περὶ τὸν Λαοκόοντα ὡς κισσὸς περὶ δρῦν, κατεβρόχθισεν αὐτόν.

Ἀπὸ τῆς καιομένης ὑποναυαρχίδος ὁ Ἀβδουλλάχης τότε δαδοφωτισθεὶς ἐγκατέλιπε μετὰ κυβερνήτου, πριωράτου καὶ ἀξιωματικῶν τὴν ναυαρχίδα, τὸ δὲ πλήρωμά τῆς στερούμενον ἀρχηγῶν καὶ μὴ πράττον οὐδὲν μετὰ νοῦς ἔρριψεν αὐτὴν εἰς τὰς σπιλάδας τοῦ Σιγείου καὶ ἄπλουν κατέστησεν. Οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Τενέδου, νομίσαντες ὅτι σύμπας ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων ἐπῆλθεν ἐπυροδόλησαν ἀπὸ τοῦ φρουρίου ὡς Ἑλληνικὰ τὰ Ὀθω-

μανικά πλοία, καὶ αὐτὰ ὑπὸ πανικοῦ φόβου κατασχεθέντα διεσκεδάσθησαν, δύο δὲ φρεγάται σχεδὸν ἔρημοι ναυτῶν ὑπὸ τῶν ῥευμάτων φερόμεναι πελάγιοι ἐναυάχησαν εἰς τὰς ὑφάλους τῆς Πιρου.

Καὶ τὸ δεύτερον ἔτος ἐτελεύτησεν οὕτως. Ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διεπραχθέντα κατὰ τοῦ Κάραλη καὶ τοῦ Ἀβδουλλάχου μνημονεύονται μακρότερον εἰς τὸ Ποίημα.

Τοῦ δ' ἐπερχομένου ἔτους, ὁ πολύπειρος Γηπάλης, ναύαρχος γενόμενος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐξέπλευσε τοῦ Κερατιοῦ κόλπου μετὰ φρεγατῶν εἰκοσιτεσσάρων καὶ κορβητῶν εἰκοσιῆς, ἀλλὰ μέσον Καλλιπόλεως καὶ Λαμψίκου ἐχρονητρίβησεν ἐπὶ παντοίαις προφάσεσι μέχρι τοῦ θέρους ἀρχομένου· ἔπειτα καθωμίσθη σιγῆλως πρὸς εἰς Ἀμφιμάλην τῆς Κρήτης, ὅπου προσλαβὼν δώδεκα ναῦς τῆς Ἀλγερίας ἐσχόλαζεν ἔτι καὶ ἀνεβαλλέτον εἰς Ἑλλάδα πλοῦν μέχρι τοῦ Αὐγούστου ἰστομένου· ἔπειτα φαινόμενος καὶ πάλιν ἄφαντος, γινόμενος ὅτε μὲν κατὰ τὴν Χίον, ὅτε δὲ κατὰ τὴν Πάρον, ἐζητεῖ τὰς εὐρείας θαλάσσης καὶ τοὺς οὐρίους ἀνέμους καὶ ἀπέφευγε πᾶσαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συμβολὴν ὡς νὰ ἐξεστράτευσεν ἐπὶ σκοπῷ σὺχὶ πολέμου ἀλλὰ καταναλώσας χρόνον. Τὴν πρώτην ὁμοίως τῆς 15 Σεπτεμβρίου, ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης πλέων μετὰ νηῶν τεσσαράκοντα ἐνέτυχεν αὐτὴν μετέωρον μεταξὺ Λήμνου καὶ Ἀθωνος· αἱ δὲ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι κατείδον ἀλλήλους ἀντιπαρετάχθησαν, καὶ ἐπὶ μὲν τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Βυζαντινῶν ὁ Μιαούλης ἀντέθεσεν ἑαυτὸν, τὸν Γεώργιον Σαχτούρη, τὸν Κυριακὸν Σκυρτήν, τὸν Ἐλευθέριον Ῥαφαήλ, τὸν Γαίκαν Κοσμᾶν καὶ τὸν Θεόδωρον Γκιώνην. ἐπὶ δὲ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἀλγερινῶν τὸν Ἀναστάσιον Τσαμαδὸν, τὸν Ἀντ. Κριεζῆν καὶ τὸν Λάζαρον Παναγιώταν μετὰ τῶν περιλοίπων· καὶ τότε προσμιχθέντες ἐαυμάχουν, καὶ ἀντεῖχον πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ πολὺ, καὶ πλοῖον πρὸς πλοῖον ἐπέπιπτε, καὶ πολὺς ἐγένετο θόρυβος· καὶ οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ἀπὸ τῶν καταστροφῶν ἐπυρρόβουν, οἱ Ἕλληνες δὲ κατὰ τὸ μέγεθος τῶν πλοίων ἠττώμενοι πρόεταττον τὰ πυρπολικά καὶ δι' αὐτῶν ἐμηχυνῶντο νὰ φθείρωσι τὴς μεγάλας ἐλείνων ναῦς· τέλος δὲ ἀπορράγει ὁ ἐχθρὸς διεσπάρη κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην θάλασσαν, ὅπου ὁ Μαρδόνιος εἶδεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων νικηθείσας τὰς ὑψηλοὺς καὶ βαρεῖας τριήρεις του.

Οἱ δύο ἀνείπαλοι στόλοι μετ' οὐ πολὺ ἀπηντήθησαν πάλιν μετὰξὺ Παγασαίου κόλπου καὶ Μαλιακοῦ καὶ συνῆψαν δευτέραν

ναυμαχίαν, καθ' ἣν οἱ συμπολίται καὶ συνώνυμοι πυρποληταὶ Κανάρης καὶ Νικόδημος γενναίως προδραμόντες καὶ οἱ πλοίαρχοι ὅλοι ἀπὸ ἑνὸς κελεύσματος συμβοήσαντες ἀπεδίωξαν τοὺς Ὀθωμανοὺς πέραν τοῦ Ἀρτεμισίου, ἔνθα οἱ Ἀθηναῖοι καταπολεμήσαντες τοὺς Πέρσας βωμὸν ἀνήγειρον εἰς Ἀρτεμιν τὴν Προσηφάν καὶ στήλας κύκλῳ στήσαντες ἐκ λίθου λευκοῦ εἰς μίαν ἐπέγραψαν·

« Παντοδαπῶν ἀνδρῶν γενεὰς Ἀσίης ἀπὸ χώρας
 ἀπαίδες Ἀθηναίων τῷ δέ ποτ' ἐν πελάγει
 ἀναυμαχίῃ δαμάσαντες, ἐπεὶ στρατὸς ὤλετο Μήδων,
 ἀσήματα ταῦτ' ἔθεσαν παρθένῳ Ἀρτέμιδι. »

Μετὰ τὰς δύο ταύτας τροπὰς περίφοβος ὁ Τοπάλης γενόμενος προσέφυγεν εἰς τὰ ὄλμοστάσια τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ναυλοχῶν ἐκεῖ προπαρασκεύαζε δι' ἐπιστολῶν μετὰ τοῦ Σατράπου τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Ὑποσατραπῶν Ἀλγερίας, Καρχηδόνος καὶ Τριπόλεως πενταπλῆν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ναυστολίαν.

Καὶ ὁ χειμῶν ἐτελεύτα οὕτω, καὶ τὸ τρίτον ἄμα ἔτος τοῦ πολέμου.

Ἐγχρονίσας δὲ περὶ ταῦτα καθ' ὅλον ἔτι τὸ ἐπιὸν ἔαρ ὁ ναύαρχος τῆς Τουρκίας, ἀρχομένου τοῦ θέρους ἐξέπλευσε τέλος εἰς Μυτιλήνην καὶ προσελάμβανεν ἐκεῖθεν δεκαπεντακισχιλίους Ἀσιανοὺς πρὸς κατασκαφὴν καὶ ἀνδραποδισμόν τῶν Ψαρῶν.

Τὴν 10 Ἰουνίου, συνελθόντων πανδημεὶ τῶν Ψαριανῶν, οἱ μὲν ἐπρότεινον νὰ πολεμήσωσι τὸν ἐχθρὸν μακρὰν τῆς νήσου, οἱ δὲ νὰ τὸν περιμείνωσιν ἐπ' αὐτῆς. Ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων γνωμῶν ἡ δευτέρα ἐκράτησε, καὶ τὰ πηδάλια ἐξ ὅλων τῶν πλοίων ἀφαιρεθέντα ἐφυλάχθησαν εἰς τὴν γῆν· αὐθημερὸν δὲ καὶ κατὰ σπουδὴν ἐστάλησαν εἰς Ὑδραν καὶ Σπέτσας οἱ ζητήσοντες ἐπικουρίαν. Ἀλλὰ τὴν 13, Γαλλικὴ τις δίκροτος ναῦς, ἀμιλλωμένη πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὑπὲρ τοῦ Κάραλη σπεῦσαν εἰς Χίον Ἀγγλικὸν πλοῖον, ἐφάνη περίξ τῶν Ψαρῶν καταμετροῦσα τὰ βάθη τῶν ὑδάτων, καὶ μετ' αὐτὴν ἄλλη τις Ὀθωμανικὴ μακρόθεν κατασκοπεύουσα τὸν λιμένα· τὴν δὲ αὐγὴν τῆς 20, πρὶν φθάσωσιν οἱ Σπετσιῶται καὶ Ὑδραῖοι, ὁ Τοπάλης μεθ' ὅλων τῶν πολεμικῶν καὶ φορτηγικῶν πλοίων του κατεκάλυψε τὰ παράλια τῶν Ψαρῶν. Δισχίλιοι πεντακόσιοι μαχηταὶ τῆς νήσου ἀντέστησαν εἰς τὴν εἰσβάσιν. Ἀλλὰ τὴν ὕστεραίαν οἱ ἐχθροὶ ἐπάτησαν τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος, καὶ τότε ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τῶν πλοίων ἀθρόα ἡ δύναμις προσβα-

λοῦσα τὴν πόλιν εἰσέβη. Κατὰ πᾶσαν κυρίευσιν οἴκου φωνή γοερά τὸ πρῶτον ἠκούετο, φωνὴ ἐπικαλουμένη τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ἐλευθερίαν, ἔπειτα βροντὴ μεγάλη ἐξερρήγνυτο καὶ πτώματα ἡμίκαυστα Ἑλλήνων ἅμα καὶ βαρβάρων ἐπὶ ἐρειπίων συνεκυλίοντο. Τρὶς οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπέπεσαν εἰς τὸ τεῖχος τοῦ Παλαιοκάστρου, ὅπου γυναῖκες, γέροντες καὶ παῖδες ἦσαν ἐγκλειστοὶ, καὶ τρὶς ὠπισθοδρόμησαν· εἰς τὴν τετάρτην ἔφοδον εἰσέδουον ἤδη· ἀλλ' αἱ παρθένοι τῶν Φαρῶν «μὴ πέσωμεν αἰχμάλωτοι!» ἀνέκραζαν καὶ μία προσεγγίσασα δαυλὸν εἰς τὴν πυριτοθήκην κατέστησεν ἀφανεῖς καὶ φρούριον καὶ ἑαυτὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτῆς καὶ πλῆθος Ὀθωμανῶν.

Τοιοῦτῳ τρόπῳ ἀλωθείσης τῆς πόλεως καὶ τῆς ἄκρας, πολλοὶ μὲν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἀπέθνησκον, καὶ πολλοὶ κολυμβῶντες ἀνεπήδων εἰς τὰ στερούμενα τροφῶν καὶ ἀπήδαλα πλοῖα· ἐκ δὲ τῶν γυναικῶν ἄλλαι ρίπτουσαι τὰ βρέφη ὡς λίθους εἰς τὴν θάλασσαν ἐρρίπτοντο καὶ αὐταὶ μετ' ἐκεῖνα καὶ συνεπνίγοντο, καὶ ἄλλαι ταχύτεραι δελφίνων νηχόμεναι διεσώζοντο εἰς τὰ πλοῖα· εἰς δεκαπέντε δὲ πολεμικὰ καὶ εἰς πυρπολικὰ ἑπτὰ ἐπιβάντα τὰ αἱματοσταγῆ, ἀλλ' ἐλεύθερα Φαρά, διέσχισαν τὸν Ὀθωμανικὸν στόλον καὶ προσῆλθον εἰς τὰς Σπέτσας. Εὐρόντες ἐκεῖ ἐφόρμους τεσσαράκοντα ὀκτῶ ναῦς τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπετσῶν, οἱ Φαριανοὶ ἐπανεπλευσαν μετ' ἐκείνων πρὸς τὰ Φαρά. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ὅστις ἦρχε τῆς ἐκστρατείας, ἀποβάς εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς νήσου καὶ πολεμήσας τοὺς εἰς τὴν πόλιν ὠχυρωμένους ὡς ἐξακοσίους Ὀθωμανοὺς, τοὺς μὲν ἐφόνευσε, τοὺς δὲ ἀπεδίωξεν εἰς τὰς ἐκεῖ ἐλλιμενισμένας εἰκοσι κανονοφόρους τῶν καὶ αὐτὰς μετ' ἐκείνων ἐξώθησεν εἰς τὰ παράλια τῆς Χίου καὶ διέφθειρεν. Ἀφήσαντες μετὰ ταῦτα ἔρημα τὰ Φαρά οἱ μὲν Ὑδραῖοι καὶ Σπετσιῶται ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ Φαριανοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Αἴγινα.

Τὴν 22 Ἰουλίου, ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ἀνὴρ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον πρῶτος τῶν Ὑδραίων, ἐκάλεσε τὸ συμβούλιον τῶν ἀρίστων τῆς νήσου εἰς τὸ παρά τὴν Ἀγορὰν κείμενον μοναστήριον τῆς Παναγίας. Ἀδυνατῶ ν' ἀπαριθμῆσω αὐτοὺς ἅπαντας. Ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι ὅτι νεανίας ὢν εἶδον εἰς τὴν ὁμήγυριν ἐκείνην, ὡς τὸ πάλαι εἰς τὴν Γερουσίαν τῆς Ῥώμης, μετὰ κόσμου καὶ σιωπῆς καθημένους τοὺς δύο Κουντουριώτας Λάζαρον καὶ Γεώργιον, τοὺς δύο Βουδούρας Στάματην καὶ Βασίλειον, τοὺς δύο Τομπάζας Ἰάκωβον καὶ Ἐμμανουήλ, τοὺς δύο

Βουλγάρας Φραγκίσκον και Δημήτριον, τοὺς δύο Οἰκονόμους Νικόλαον και Ἀναγνώστην, τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην, τὸν Ἰωάννην Ορλάνδον, τὸν Θεόδωρον Γκίκαν, τὸν Γεώργιον Γκιώνην, τὸν Αναστάσιον Θεοδωράκου και τὸν Ἀναγνώστην Φόνον. Οἱ γεννάδες αὐτοὶ και ἄλλοι, καταβαλόντες ὑπὲρ τοῦ ἔθνους εἰς ἐράνους και εἰς πλοῖα ἕν και ἡμισυ ἑκατομμύριον διστήλων, εἶδον ἀγογγύστως ἐπὶ ἑπταετίαν ὀλόκληρον τὴν ἰδίαν οὐσίαν δαπανωμένην ὡς οἱ ἀνοίγοντες τὰς φλέβας τῶν αὐτόχειρες βλέπουσιν ἀδαχρυτὶ τὸ ἴδιον αἷμα ἐκρέον.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ μεγίστου κινδύνου σύσκεψις ἐπρόκειτο, προσκληθέντες ὡς σύμμαχοι συνεκκλησιάσαν ἀπὸ μὲν τῶν Σπετσῶν οἱ ἕξ ἑκατομμύρια δραχμῶν καταναλώσαντες προὔχοντες αὐτῶν ἀπὸ δὲ τῆς Αἰγίνης οἱ τέσσαρα ὡσαύτως συνεγκόντες πρόκριτοι τῶν Ψαρῶν και παρέδρευον ἐκ δεξιῶν μὲν οἱ Σπετσιῶται Ἰωάννης Μέξης, Γκίκας Βότασης, Γεώργιος Πάνου, οἱ τρεῖς Ἀνάργυροι Ἀναγνώστης, Ἀνδρέας και Παῦλος, οἱ δύο Κούτσαι Χριστόδουλος και Γεώργιος, οἱ δύο Ὀρλόφ Ἐμμανουὴλ και Νικόλαος, οἱ δύο Σκλιάδες Ἀνδρέας και Δημήτριος και ἄλλοι ἕξ εὐωνύμων δὲ οἱ Ψαριανοὶ Νικόλαος Ἀποστόλης, Ἰωάννης Κάλαρης, Ἀναγνώστης Μοναρχίδης, Μαρκῆς Μιλαήτης, Ἀνδρέας Ἰαννίτσης, Νικόλαος Ἰάνναρης, Ἀναγνώστης Κοντός, Γεώργιος Σκανδάλης, Νικόλαος Ἀργύρης, οἱ τρεῖς στύλοι τοῦ Κοτζαϊκοῦ οἴκου Νικόλαος, Δημήτριος και Γεώργιος και ἄλλοι. Τότε ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης ἐλέξε ταῦτα.

« Συμπολιταὶ και σύμμαχοι! ἦλθον τριταῖοι ἀπὸ Σάμου ὑπρέσβεις ἀγγέλλοντες ὅτι κατὰ τὴν ἀντιπέραν τῆς νήσου ἠπειρον μυριάδες πολλαὶ Ὀθωμανῶν συνήχθησαν, ὁ δὲ Τοπάλης ἐλέγετο παραπλέων τὴν Λέσβον και περαιούμενος εἰς τὴν Μυκάλην πρὸς μετακομιδὴν ἐκείνων ἐπὶ τῆς Σάμου. Προπέρυσιν οἱ Ὀθωμανοὶ κατέσκαψαν τὴν Χίον ἐφέτος ἀπέκωψαν τὸ δεξιὸν πτερὸν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, τὰ Ψαρά· ἂν σήμερον ἡμεῖς ἐγκαταλείψωμεν τὴν Σάμον και ἡ εὐέφοδος αὐτῆ νήσος ἀπολεσθῆ, αὔριον ὁ ἐχθρὸς πορθεῖ και Ὑδραν και Σπέτσας.

Ἐπρὸς τούτοις ὁ μεγαλεπίβολος Μεχμέτ-Ἀλῆς, ναυπηγῶν ὑπὸ πολλοῦ εἰς Εὐρώπην, συνεκρότησεν ἤδη στόλον δυνατὸν και ὁδηγὸν αὐτοῦ ἐπέστησε τὸν μάχιμον Ἰβραήμην· οὗτος δὲ κεῖς ὀπιταγωγὰ πλοῖα ἐπιειξάσας στρατεύμα πολυάριθμον και προσλαβὼν τοὺς στολίσκους τῶν τριῶν Ὑποσατραπῶν ὑπὸ τῆς Ἀφρικῆς ταχυπλέει πρὸς τὴν Ῥόδον, ἔτοιμος νὰ συν-

ἠδράμη κατὰ πρῶτον τὸν Τοπάλην εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Σάμου καὶ νὰ ἐπιπέσῃ ἔπειτα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ Ἀνάγκη λοιπὸν, ὑπὲρ ἄλλοτε προθυμούμενοι, νὰ πληρώσωμεν οἱ μὲν Ὑδραῖοι τριάκοντα πέντε πολεμικά πλοῖα, οἱ δὲ Σπετσιῶται εἴκοσιν, οἱ δὲ Ψαριανοὶ δεκαπέντε, νὰ παρασκευάσωμεν ἔτι δέκα πυρπολικά καὶ ν' ἀντιτάξωμεν πρὸς δύο ἐχθροὺς δύο ναυστολίας, καὶ ἡ μὲν, ὑπὸ τὸν Γεώργιον Σαχτούρην ἀντιναυαρχοῦντα, νὰ σπεύσῃ κατὰ τοῦ Τοπάλου πρὸς λαμβάνουσα τὴν ἀπόβασιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Σάμου, ἡ δὲ, ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην ναυαρχοῦντα, νὰ τρέξῃ κατὰ τοῦ Ἰβραΐμου προλαμβάνουσα τὴν ἔνωσιν τῶν Λιξυκῶν δυνάμεων μετὰ τῆς Βυζαντινῆς. Ἀνάγκη νὰ ἐμβῶμεν σύμπαντες εἰς τὰ ξύλινα τεῖχη· αὐτὰ ἐπὶ Θεμιστοκλέους, αὐτὰ καὶ σήμερον ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἄλλ' ἄγωμεν, ὧ συμπολιταὶ καὶ σύμμαχοι, ἐνθυμούμενοι καὶ ὅσας ναυμαχίας ἐνικήσαμεν καὶ ὅσα πλοῖα ἐχθρῶν ἐκαύσαμεν ἀήττητοι ἀναφανέντες διὰ τὴν ὀμόνοιαν καὶ δραστηριότητα, οἱ πρόκριτοι, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ προθυμίαν, οἱ ναυαρχοὶ καὶ πλοίαρχοι, διὰ τὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν οἱ ναῦται. Ἡ Ἄλλ' ἄγωμεν, ἀναλογιζόμενοι ὅτι μαχόμεθα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κατὰ τυράννων καὶ ὑπὲρ τῶν φώτων κατὰ βαρβάρων καὶ φέρομεν τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Ἀσιανῶν, τῶν ὁποίων τοὺς προπάτορας οἱ προπάτορες ἡμῶν κατετρόπωσαν εἰς τὸ Ἄρτεμισιον καὶ εἰς τὴν Σαλαμίνα.»

Τοιαῦτα εἰπόντα τὸν Κουντουριώτην ἐπευφήμησαν ὅλοι, καὶ φωνὴ συναινέσεως ἔξω τῶν θυρῶν ἠκούσθη, φωνὴ τῶν ἐξακισχιλίων κολοσσαίων μαχητῶν τῆς Ὑδρας, οἵτινες φέροντες εἰς ἐρυθρὰς ζώνας ξίφη μακρὰ καὶ πρὸς πόλεμον ὀργῶντες περιήρχοντο τὴν Ἀγοράν.

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, ἀφελὴς ὢν καὶ δημοτικὸς, καθ' ἑκάστην πρωΐαν ὅσους τῶν πλοιάρχων καὶ τῶν ναυκλήρων τῆς Ὑδρας ἐγνώριζεν ἀνδρας ἀγαθοὺς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐκάλει, καὶ τὸ φιλότιμον ἐκείνων ὑπεξέκαιε, καὶ μετ' ἐκείνων ἐφαίνετο συσχεπτόμενος, καὶ δι' ἐκείνων προπαρεσκευάζε τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ πάντων ἠγαπᾶτο, καὶ εἰς τὸ συνέδριον τῶν προκρίτων εὐδοκίμει, καὶ παρ' ὅλων ἐνομιζέτο λέγων καὶ βουλευόμενος τὰ κάλλιστα. Αὐτὸς ἐν τάχει μετὰ τῶν ἐγκρίτων Σπετσιωτῶν καὶ Ψαριανῶν ἠτοίμασε τὰ τῆς διπλῆς ἐκστρατείας, καὶ ἀπέπλευσαν τῆς Ὑδρας ὁ μὲν Σαχτούρης

τὴν 24 Ἰουλίου μετὰ πλοίων πολεμικῶν τριάκοντα δύο καὶ πυρπολικῶν τεσσάρων, ὁ δὲ Μιαούλης τὴν 10 Αὐγούστου μετὰ πολεμικῶν εἰκοσιοκτῶ καὶ πυρπολικῶν ἕξ μέλλων νὰ προσλάβῃ δέκα ἔτι Σπετσιωτικὰ εἰς τὸ Σούγιον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ τάλαινα Ἰδρα καθὼς ἡ διὰ τὴν στέρησιν τῶν τέκνων τῆς ἀπολιθωθείσα Νιόλη, ἔμεινε βράχος πανέρημος, καὶ οἱ μὲν ναυμάχοι τῆς ἢ ἀπέθανον καὶ ἀμνημονοῦνται, ἢ ἐπιζῶσι καὶ πενητεύουσι, τὰ δὲ πλοῖά τῆς ἐκεῖνα ἠφανίσθησαν ὡς οἱ ἀρχαῖοι τῆς Ἑλλάδος θεοὶ καὶ ἥρωες τῶν ὀποίων ἔφερον τὴν ἐπωνυμίαν, φαίνεται μοι παραμυθητικὴ καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν ἢ ἐν εἴδει ἐπιταφίου ἐπιγραφῆς ἀπαρίθμισις τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ναυστολίαν πλοιάρχων καὶ πλοίων τῆς.

Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ἔχων ῥώμην καὶ τόλμην Ἄρεως, ὠδήγει τὸν Ἄρην, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικόλαος Βῶκος τὸν Ἡρακλῆν καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Δημήτριος Βῶκος τὸν Ὀδυσσεά, πλοῖα καὶ τὰ τρία τοῦ Μιαουλικοῦ οἴκου.

Ὁ Γεώργιος Σαχτούρης ἔχων πειθῶ καὶ φρόνησιν Ἀθηνᾶς, ἐκυβέρνα τὴν Ἀθηνᾶν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος τὸν Θεμιστοκλῆν καὶ ὁ Ἰωάννης Βελεβίνης τὸν Ἀχιλλέα, πλοῖα καὶ τὰ τρία τοῦ Βουλγαρικοῦ οἴκου.

Φόβητρα κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἔφερον ὁ Ἀναστάσιος Τσαμαδὸς τὸν Ἄρην, ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὁ Λάζαρος Παναγιώτας τὸν Ἀγαμέμνονα, ὁ Λάζαρος Πινότσης τὸν Τιμολέοντα καὶ ὁ Γεώργιος Σαχίνης τὸν Μιλτιάδην.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Τομπάζης μετὰ τοῦ Ἀντωνίου Ῥαφαὴλ διεύθυνε τὸν Θεμιστοκλῆν, ὁ Ἀλέξανδρος Ῥαφαὴλ τὴν Τερψιχόρην καὶ ὁ Δημήτριος Κιοσῆς τὸν Λεωνίδα, τρεῖς τὰς ὡραιότερας Ἑλληνίδας νῆας, τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ Ἐμμανουὴλ Τομπάζης μετ' ἀφειδοῦς δαπάνης ἀπὸ τῶν δρυμῶνων τῆς Ἡλιδος ἐτεχνούργησεν· αὐτὰς ἠγάπα ὡς ὁ Πυγμαλίων τὴν Γαλάτειαν, καὶ αὐταὶ μέχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς εἰκονισμέναι σώζονται ὡς πένθιμοι ἐρωμέναι εἰς τὴν ἐν Ἰδρα ἐρήμην οἰκίαν του.

Ὀκτῶ πλοῖα εἶχον οἱ ἀδελφοὶ Κουντουριῶται· καὶ δύο μὲν αὐτῶν τὰ μακρότερα τὸν Ὀρφέα καὶ Ἀχιλλέα, παρέδωκαν εἰς δύο τοὺς γενναιότερους τῶν ἄλλων, τὸν Ἰωάννην Λαλεχὸν καὶ Ἰωάννην Ζάκαν· τὰ δὲ λοιπὰ ἕξ διεύθυνον ὁ Γεώργιος Νέγκας τὴν Ἀθηνᾶν, ὁ Σάββας Ἀνδρέου τὸν Κέκροπα, ὁ Ἰω-

άννης Παντελῆ τὴν Παλλάδα, ὁ Σταμάτιος Φώκας τὸν Θεμιστοκλῆν, ὁ Ἀναστάσιος Σερφιώτης τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ ὁ Ἡλίας Γεώργου τὸν Τηλέμαχον.

Τρία πλοῖα εἶχον καὶ οἱ Βουδοῦραι, τὸν Ἰάσονα, τὸν Τηλέμαχον καὶ τὸν Λυκομήδην· ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου ἐπηδαλιούχει ὁ Βασίλειος Βουδούρης, ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ Σταμάτιος Δοκός, ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου ὁ Γεώργιος Λαλεχός.

Δύο εἶχε καὶ ὁ Ἰωάννης Ὁρλάνδος· καὶ τὸν μὲν Θρασύβουλον ὠδήγει ὁ Σταμάτιος Ῥάφτης, τὸν δὲ Αἴολον ὁ Θεόδωρος Γκιώνης, ἐμπειρότατος τῶν ναυτικῶν καὶ θαλάσσιος Ἴπποκένταυρος, ὅστις ὡς ἴδιον αὐτοῦ σῶμα ἐκίνει τὸ εὐστροφον σκάφος του.

Ὁ νῦν ἀόμματος καὶ πένης Βελισάριος τῆς Ὑδρας Κωνσταντῖνος Μεθενίτης ἔφερε τότε τὸν Μέντορα, ὁ Λάζαρος Φόνος τὸν Ἡρακλῆν, ὁ Δημήτριος Θεοδωράκου τὸν Ἀριστείδην, ὁ Γκίκας Βίκος τὸν Κίμωνα, ὁ Δημήτριος Χριστοφίλου τὸν Ἀχιλλέα, ὁ Ἰωάννης Γκέλης τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὁ Ἰωάννης Ἀθηρνός τὸν Διομήδην καὶ τέλος ὁ Ἐλευθέριος Γκιώνης τὸν Ἀριστείδην.

Προπλεύσας ὁ Σαχτούρης μετὰ ἕνδεκα τῶν ταχυτέρων πλοίων, πυρπολικῶ τοῦ ἑνός, καὶ φθάσας τεταρταῖος εἰς τὴν Σάμον, εὔρε κατέναντι περὶ τὰ διακόσια Ὀθωμανικὰ βαρέα καὶ λεπτά καὶ ὑπὲρ τὰς δέκα μυριάδας Ἀσιανῶν συρρευσάντων εἰς τὸ ἀκρωτήριον· καὶ ἄνδρες μὲν ἑνοπλοὶ διεβιβάζοντο εἰς τὰς ναῦς ἀγεληδόν· γυναῖκες δὲ, γέροντες καὶ παιδία ὠδήγουν εἰς τὴν θάλασσαν καμήλους, ἵππους καὶ ἡμιόνους πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀπὸ τῆς νήσου συναρπασθησομένων λαφύρων.

Ἄμα οἱ πρὸ τῶν ἄλλων ἐλθόντες ὀλιγάριθμοι Ἕλληνες εἶδον τὸν ὄγκον τῶν πλοίων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν κατεπλάγησαν τὸν κίνδυνον, καὶ τινες παρεκίνησαν τὸν Σαχτούρην εἰς ἐπιστροφὴν ἀλλ' αὐτὸς ἀπεκρίθη· ἀτάφος μου κάλλιον ἢ Σάμος!

Τὴν αὐγὴν τῆς 30 Ἰουλίου, ὁ Τοπάλης τάξας πρώτας τὰς ἐλαφρὰς ναῦς καὶ ὑστέρας τὰς στρατιώτιδας ἔφερετο ὑπὸ πλάγιου ἀνέμου πρὸς τὸν λιμένα τῆς Σάμου. Ὁ Σαχτούρης ἐμβὰς εἰς τὸ πυρπολικὸν τοῦ Δημητρίου Στάπελη καὶ αὐτὸς ἐπιστήσας αὐτὸ ἀντίπρωρον πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν ναυαρχίδα, ἀπέκοψε κατὰ μέσον τοῦ στενοῦ τὴν πορείαν της. Τετράκις οἱ ἐχθροὶ ὤρμησαν κατὰ τῆς νήσου, καὶ τετράκις ἐπανέκαμψαν

φεύγοντες τὸν Ἑλληνα ὑποναύαρχον γενόμενον πυρπολητὴν καὶ φέροντά τὰς δέκα του ναῦς ὁμοπλόους· καὶ οὕτω πέντε ἡμέρας Ἕλληνες ὀλίγοι καὶ βάρβαροι πολλοὶ ἐπέπιπτον κατ' ἀλλήλων μελετῶντες καὶ προετοιμάζοντες τὴν ναυμαχίαν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 3 Αὐγούστου, ἐφθασαν καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης μετ' ἐκείνων· περὶ δὲ τὸν ὄρθρον τῆς κατὰ πόδας ἡμέρας σύμπας ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐκινήθη ἐκ νέου κατὰ τῆς Σάμου. Ὁ Σαχτούρης τότε διήρσε τὸν ἴδιον στολίσκον εἰς δύο μοίρας, καὶ ἡ μὲν μικροτέρα ἔμεινε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ στόμιον τοῦ ὄρμου, ἡ δὲ ἄλλη, προηγουμένων τοῦ Αἴαντος τῆς Ἑλληνικῆς ναυστολίας Λαζάρου Παναγιώτα καὶ τοῦ φιλοτίμου Ἰωάννου Ζάκα, συνῆψαν τὴν μάχην. Ὁ Τσάπελης πρῶτος ἔστρεψε τὸ πυρπολικὸν του κατὰ τῆς ὠκυπορωτάτης τῶν Βυζαντίδων φρεγάτας· αὐτὴ δὲ φεύγουσα τὸ ἀναδίδον φλόγας Ἑλληνικὸν σκάφος, ἐξετρέπετο πρὸς ἄκρην τινὰ τῆς παραλίας. Δράξας ὁ Κανάρης τὸν καιρὸν, ὤρμησε καὶ αὐτὸς ἐπ' ἐκείνης καὶ εἰς τὰς λευκοζώνους πλευράς τῆς προσῆψε τὸ ἠφαιστειον· καὶ ἀπὸ τῆς δίκροτου καὶ ἀπὸ εἴκοσι παραπλευσῶν λέμβων ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν πυροβολούμενος δὲν ἀπέκαμεν, ἀλλ' ἀφ' οὗ εἶδε τὴν πυρὰν νεμομένην τὸ ξυλόφρακτον φρούριον καὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς διὰ τὴν πολυπληθίαν τοῦ καπνοῦ ἀποσκοτουμένους τότε μόνον ἐπήδησεν εἰς τὸ σωτήριόν του σκαφίδιον ἀνακράζας τουρκιστί· «τὰ Ψαρά σὰς καίουν Τοῦρκοι! ἐγὼ εἶμαι ὁ Κανάρης!» Τὸ πυρπολούμενον πλοῖον ἔφερον ὀκτακοσίους ναύτας καὶ δισχιλίους ὀπλίτας Τουρκομάνοους ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διεπόρθησαν τὰ Ψαρά. «ἔλεος! ἔλεος!» ἐφώναζον αὐτοὶ ῥιπτόμενοι ἐκ τῶν καταστρωμάτων εἰς τὰ κύματα καὶ ἀποπνιγόμενοι· ὁ δὲ Κανάρης ἀπὸ τῆς μακρυνομένης λέμβου ἀντεφώναζεν· «ἐξεμέσατε εἰς τὴν θάλασσαν, βδέλλαι, τὸ αἷμα τῶν Ψαρῶν!»

Καὶ ὁ Δημήτριος Ραφαήλ, τολμητίας τῆς Ὑδρας πυρπολητὴς ἔκαίε τότε μίαν κορβέταν φέρουσαν χιλίους διακοσίους στρατιώτας.

Καὶ ὁ Ἀναστάσιος Ρομπότσης, ἀφ' οὗ πολλὴν ὥραν κατεδίωξε πλοῖον μονόκροτον, καθ' ἣν στιγμὴν ἐδύνατο νὰ ρίψῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰς ἀρπύγας του παρατηρήσας μέγα δίκροτον καὶ πρὸς ἐκεῖνο τραπεῖς ὡς πρὸς ἀξιώτεραν βορὰν εἶδε μὲν τὸ πρῶτον πυραχτούμενον ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Βατικιώτου, ἀλλὰ δὲν

ἐδυνήθη νὰ βλάβῃ τὸ δεύτερον, διότι ἐγκατελείφθη παρὰ τῶν ναυτῶν καὶ ἀνελπίστως καὶ παραδόξως διέφυγε.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ τριπλὴ πυρκαϊὰ περιέφεγγε φοβερά, ὁ Σαχτούρης μετὰ τῶν ὀπίσω μεινάντων πλοίων ἐπετέθη καὶ αὐτὸς κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ὄρμησαν εἰς φυγὴν καὶ οὐριοδρόμησαν πρὸς τοὺς ἐπικουρικοὺς τέσσαρας στόλους, καταπλεύσαντας ἀπὸ τῆς Ῥόδου εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Ἡ μάχη διήρκεσεν ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις δειλῆς· ἀπέθανον δὲ κατ' αὐτὴν Ὀθωμανοὶ ὀπλίται περὶ τοὺς τετρακισχιλίους, ναῦται περὶ τοὺς χιλίους καὶ κυβερνῆται πλοίων τρεῖς.

Ἐχὼν ἐκ δαφνῶν Σαμίων ἐστεφανωμένας τὰς πρῶρας τῶν νικηφόρων πλοίων τοῦ ὁ Σαχτούρης ἠνώθη τὴν πρῶταν τῆς 24 Αὐγούστου, ἐξώθηεν τῆς Λέρου μετὰ τοῦ ἐξ ἀπλοίας βραδύναντος Μιαούλου, καὶ περὶ τὸ δειλινόν οἱ Ἕλληνες ἀναζητοῦντες τοὺς πολεμίους διέπλεον τὸν Κώϊον πορθμὸν ὅτε καὶ οἱ πέντε στόλοι ἐκείνων ἐφάνησαν ὁμοῦ προβαίνοντες ἀπὸ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ πρὸς τὴν Σάμον διευθυνόμενοι. Δὲν δύναμαι νὰ καταλέξω ἀκριβῶς τὸ ποσὸν τῶν βαρβαρικῶν πλοίων· ἀλλ' ἐξ ὧσιν τότε καὶ ὕστερον ἤκουσα, ὁ μὲν Τοπάλης ὠδήγει περὶ τὰ ἐξήκοντα δίχροτα καὶ μονόχροτα, ὁ δὲ Ἰβραήμης περὶ τὰ πεντήκοντα, οἱ δὲ Λίβυες ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα, τὰ ὅλα ἑκατὸν ἐβδομήκοντα· ὡς διακόσιαι δὲ νῆες σιταγωγαί, στρατιώτιδες καὶ δι' ἐμπορίαν, ἄλλαι παρηκολούθουν. Οἱ Ἕλληνες, ἅμα ἤρθησαν τὰ σημεῖα τῆς μάχης, ἀνεβόησαν καὶ προπλεόντων τῶν πυρπολιτῶν Δημητρίου Παππανικολῆ, Ἀνδρέου Πιπίνου καὶ Γεωργίου Παπαντωνίου ἦλθον εἰς συμβολήν. Οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ τῶν λέμβων διὰ τῶν ψιλῶν ὄπλων καὶ ἀπὸ τῶν πλοίων διὰ τῶν ὄλμων ἐπολέμουν τοὺς ἀτρομήτους ἐμπρηστάς. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, φοβηθέντες καὶ τὴν τόλμην τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ στενὸν τοῦ τόπου καὶ τὰς πλησίον ἐπισφαλεῖς σπιλάδας ὑπεκκλύναντες ἔφυγον· καὶ ἡ ναυμαχία ἐτελεύτησεν εἰς νύκτα.

Τὴν αὐγὴν τῆς 29 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὁ αὐτὸς πενταπλοῦς στόλος μετὰ τῆς αὐτῆς συνοδίας ἐρχόμενος ἀπὸ Καλύμνου κατέλαβε τὸν Ἑλληνικὸν διηρημένον· καὶ τεσσαράκοντα μὲν πλοῖα τῶν Ἑλλήνων μεθ' ὄλων τῶν πυρπολικῶν παρέπλεον τὴν νησίδα Φάρμακον, τὰ δὲ λοιπὰ εἴκοσι, κυβερνώμενα ὑπὸ τοῦ ναυάρχου καὶ τῶν ἀρίστων πλοιάρχων, ἔμειναν εἰς τὸν Ἰασικὸν κόλπον, μὴ δυνάμενα οὔτε νὰ κάμψωσι τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Γέροντος δι' ἀντίπνοϊαν ἀνέμου, οὔτε ν' ἀντιταχθῶσι πρὸς τὸν ἐχθρὸν δι' ἔλλειψιν πυρπολικῶν. Οἱ Ὀθωμανοὶ τότε μετὰ μου-

σικῶν ὀργάνων καὶ ἀλλαλαγμῶν, ἀναπετάσαντες τὰς ἡμισέ-
λίνους αὐτῶν, ἄφησαν τὰ πολλὰ καὶ πρὸς τὰ ὀλίγα ἐτρόπη-
σαν ἐπὶ ἐλπίδι νὰ τὰ λάβωσιν αὐτανδρα, ἢ νὰ ἐξωθήσωσιν εἰς
τὴν ὠπλισμένην παραθαλασσίαν τῆς Καρίας.

Εἰς μάτην ὁ Δημήτριος Παπανικολῆς ἀπὸ τῆς νήσου Φαρμά-
κου ὤρμησεν ἐξόπισθεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ἐν μέσῳ πολλῶν
πλοίων εἰσχωρτίσας καὶ ὑπὸ πυκνὰς ἐσθλας ἰδὼν τὸ πυρόσκαφόν
του ἄπλουν διὰ τὴν πολλὴν θραύσιν, ἐνέβαλε πῦρ καὶ τὸ ἔ-
καυσεν· αὐτὸς δὲ διέφυγεν ἐπὶ τῆς λέμβου ὡς Ἄραψ ἵππευς,
ὅστις πρὶν ἰδῆ ἑαυτὸν καὶ τὸν τραυματίαν ἵππον του λάφυρον
τοῦ ἐχθροῦ ἀποπηδᾷ, τὸν φονεύει καὶ πεζὸς διασώζεται.

Εἰς μάτην ὁ Κωνσταντῖνος Νικόδημος ἐπέπεσε καὶ αὐτὸς·
καὶ αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, διότι κἀνὲν πολεμικὸν
πλοῖον κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν δὲν προσέφερε τὴν ἀναγ-
καίαν συνδρομὴν εἰς τὰ πυρπολικά μὴ θυνάμενα μόνον νὰ ἐνέρ-
γῃσωσιν.

Ἐν τούτοις οἱ ἐν τῷ κόλπῳ Ἀνδρέας Μιαούλης, Γεώργιος
Σαχτούρης, Αναστάσιος Τσαμαδός, Ἀντώνιος Κριεζῆς, Ἐμμανουὴλ
Τομπάζης, Λάζαρος Παναγιώτας, Ἰωάννης Βοτᾶσης, Λά-
ζαρος Λεβέσης, Γεώργιος Σαχίνης, Θεόδωρος Γκιώνης καὶ οἱ
λοιποὶ ἀντεῖχον γενναίως· καὶ ὁ μὲν Μιαούλης ἐπανυψώσας τὰ
ναυαρχικά σημεῖα, καταβιβασθέντα εἰς στιγμὴν δειλιάσεως ὑπὸ
τοῦ ναυκλήρου, ἐσάλπιζε πρὸς τοὺς πλοίαρχους παρακελεύων
πατρόθεν καὶ ὀνομαστὶ ἕκαστον, οἱ δὲ πλοίαρχοι καὶ οἱ ναῦται
ἀντεβόων τὰ ἐπὶ τῶν ἰδίων σημαίων γεγραμμένα «ΕΛΕΥΘΕ-
ΡΙΑ ἢ ΘΑΝΑΤΟΣ»· καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονας πολλὰς καὶ βα-
ρείας ναῦς ἔμπειροι ὀλίγαι καὶ εἰς διέκπλους καὶ εἰς ἀναστροφὰς
ἐπιτήδειαι κατὰ πολλὴν ὥραν ἀνθίσταντο. Ἄλλ' ὁ Κριεζῆς
πρῶτος, κατόπιν δὲ ὁ Τομπάζης καὶ ὁ Γκιώνης διὰ παρατόλ-
μου λοξοδρομίας καὶ μετὰ δίωρον πυροβόλησιν πολλῶν δικρό-
των διεκφεύγουσι καὶ φθάνουσιν εἰς τὴν Φάρμακον. Ἐκεῖθεν ὁ
Κριεζῆς λαμβάνων τέσσαρα πυρπολικά καὶ πρὸς σωτηρίαν τῶν
κινδυνευόντων ἐπιχειρῶν τὸν εἰσπλουν, δίδει ἑαυτὸν κατὰ μέσον
τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν πυροσκάφων θορυ-
βοῦνται καὶ πολεμοῦσι τὸν Κριεζῆν ἀτάκτως· τρία δὲ τούτων
καιόμενα δὲν καίουσι μὲν τὸν βάρβαρον, ἀλλὰ βιάζουσιν αὐτὸν
ν' ἀλλάξῃ πορείαν. Τότε καὶ ὁ Μιαούλης ἐξελίττων παρὰ τὴν
γῆν καὶ μετὰ τῶν πλοίων ὕλων φοβερὸς ἐξερχόμενος, εὕρισκει
τὸν Κριεζῆν πολεμοῦντα τὴν Καρχιδόνιον ναυαρχίδα καὶ τὸν
Παπαντωνίον διαδίδοντα τὸ πῦρ εἰς τὴν πρόραν αὐτῆς· ἀλλὰ

φοβηθεὶς μὴ αἰ φλόγες ἀποσβέσθῳσι στέλλει τὸν Βατικιῳτήν, ὅστις προσάπτει τὸ πυρπόλον αὐτοῦ εἰς τὴν προσήνεμον πλευρὰν τῆς, καὶ αὐτὴ μετ' ὀλίγον ἀνατιναχθεῖσα σπεῖρει ἄνωθεν ναυάγια καὶ νεκρούς.

Οἱ βάρβαροι καταπλαγέντες ἐτράπησαν πρὸς τὴν Κῶ· οἱ Ἕλληνες δὲ κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τῆς Καλύμνου, καὶ ἠγάλλοντο βλέποντες ἐκεῖθεν τὸ πρὸ μικροῦ μέγα καὶ πυκνὸν δάσος τῶν Ὀθωμανικῶν πλοίων, τὸ μετὰ σαλπισμάτων καὶ τυμπανισμῶν καλύψαν τὴν θάλασσαν, διακοπὴν, ἀραιωθὲν καὶ φεῦγον ἤδη μετὰ σιωπηλῆς κατασχύνης.

Κατ' αὐτὴν τὴν συμπλοκὴν ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων τρεῖς ἀπέθανον καὶ οἱ πυρποληταὶ Πιπίνος καὶ Παπαντώνιος μετὰ τριῶν ναυτῶν ἐτραυματίσθησαν· ἐκ δὲ τῶν Ὀθωμανῶν ὀκτακόσιοι ναῦται καὶ τριακόσιοι πεντήκοντα στρατιῶται μετὰ τῆς ναυαρχίδος ἐκάησαν, καὶ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν θάλασσαν πεσόντες ὁ ναύαρχος καὶ ὁ χιλιάρχος τοῦ πεζικοῦ μετὰ τριάκοντα πέντε ναυτῶν ἐξωγρήθησαν.

Καὶ αὕτη ἐγένετο ἡ ὀνομαστοτέρα τῶν προτέρων καὶ ὑστέρων ναυμαχιῶν εἴτε διὰ τὸν ὑπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πλοίων εἰς τὴν στενοχωρίαν ἀποκλεισμὸν ὀλίγων καὶ μικρῶν, εἴτε διὰ τὴν ἀντιτέχνησιν τῶν πλοιάρχων καὶ τὴν προθυμίαν τῶν ναυτῶν μᾶλλον, δὲ τις ἤθελεν αὐτὴν καλεῖσαι μάχην τῆς Καλύμνου ἢ τοῦ Γέροντος, ὡς διακριθεῖσαν πλησιέστερον τῆς νήσου ἢ τοῦ ἀκρωτηρίου.

Τὴν 6 Σεπτεμβρίου οἱ ἐχθροὶ, μὴ παραιτούμενοι τῆς Σάμου ἐπανέπλευσαν ἀπὸ τῆς Κῶ· καὶ ὁ μὲν Τοπάλης πέραν ἐκείνης ἱστιοδρόμει περισπῶν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ὁ δὲ Ἰβραήμης κατ' ἐκείνης ὠδήγει ἑκατὸν ναῦς πολεμικὰς καὶ δπλαταγωγὰς καὶ ἱππαγωγὰς. Ἀλλ' αἴφνης ἐπῆλθε τρικυμία, καὶ ὁ Θεὸς ἐπιφανεῖς, ἔσωσε τὴν νῆσον· διότι ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ φωναί, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον διεσκόρπισεν αὐτὸν μέσον θαλάσσης καὶ κατεπόντισεν ἐπιλέκτους, ἀναβάτας, τριστάτας καὶ ἵππους Φαραῶ. Μετὰ ναυαγίαν μεγάλην, οἱ δύο στόλαρχοι τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας πάλιν συνηνώθησαν· περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν τῆς 10, παρὰ τὴν Ἰκαρίαν ἀπεπειράθησαν νὰ διαρρήξωσι τὴν φραγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ νὰ σπαράξωσι τὴν Σάμον. Οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρουν· ἀλλ' ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ὁ Ἀναστάσιος Τσαμαδός, ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς, ὁ Ἐμμανουὴλ Τομπάζης καὶ Λάζαρος Παναγιώτας πέντε μόνοι κυβερνήται μικρῶν

σκαφῶν καὶ χωρὶς οὐδενὸς πυρπολικοῦ ἀντέστησαν πρὸς ἑκατὸν ἑβδομήκοντα κυβερνήτας ἄστεων συμπλεόντων. Ἡ μάχη ἔγινε παραβολωτάτη πασῶν, καὶ ὁ καπνὸς διὰ τὴν ἀπαυστον πυροβόλησιν τόσον πικνὸς εἰς τὰ ὕδατα ἐπεκάθησεν, ὥστε οἱ τοῦ αὐτοῦ πλοίου ἐπιβάται μόνις διέκρινον ἀλλήλους. Πολὺς δὲ περιέστη ὁ κίνδυνος εἰς τὸν Τσαμαδὸν καὶ εἰς τὸν Κριεζῆν. Ὁ Ἰβραΐμης καὶ ὁ ἀντιναύαρχος τῆς Αἰγύπτου Γιβραλτάρης συνεπιπεσόντες, ἔθεσαν τὰ πλοῖα ἐκείνων μεταξὺ τῶν δύο ναυαρχίδων των· ἀλλὰ τέλος ἐπανέστρεψαν ἀπολέσαντες πολλοὺς τῶν ἰδίων· καὶ τότε δὴ μάλιστα ψευδῆς ἀνεδείχθη ὁ λόγος ὅτι τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σμικρότητα τῶν σκαφῶν καὶ τῶν ὄλμων ἐλαχίστην φθορὰν ἐπέφερον εἰς τὸν ἐχθρόν. Οἱ πέντε αὐτοὶ Ἕλληνες, δὲν ἐφοβήθησαν οὔτε τὴν ὀξύτητα τῆς ἐφορμήσεως, οὔτε τὴν πολυπληθίαν τῶν πλοίων, οὔτε τὴν ἔλλειψιν τῶν πυρπολικῶν, καὶ οἱ βάρβαροι ἀρχομένης τῆς νυκτὸς ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἀνάψαντες πολυαρίθμους φανούς· ἰδόντες δὲ ὕστερον τοὺς Ἕλληνας ἐγκειμένους καὶ προσδιώκοντας ἔσβυσαν αὐτοὺς καὶ σκοταῖοι διεσπάρησαν.

Καὶ ἡ μὲν ναυμαχία τοιαύτη ἐγένετο· αὐτὴν δὲ ὁ Μιαούλης ἐκάλεσε τρομερὰν καὶ ὁ φιλόδοξος Ἐμμανουὴλ Τομπάζης τόσον ἠγάπησεν, ὥστε ζωγραφήσας αὐτὴν διεφύλαττε.

Τοὺς Ὀθωμανοὺς πάλιν ἐπιφανέντας οἱ Ἕλληνες πάλιν ἐπολέμησαν κατὰ τὴν 24 Σεπτεμβρίου ἔξωθεν τῆς Χίου. Ἡλίου δύοντος ἡ ἀντιπυροβόλησις ἤρξατο καὶ πρόσω τῆς νυκτὸς ἐξηκολούθησεν ἐν μέσῳ πολυκυμάντου πελάγους. Οἱ ἐχθροὶ, ἐφ' ὅσον ἡ δειλὴ ἔφεγγεν, ἐμάχοντο γενναίως· ἀλλ' ὅτε ἀναστρὸς ἐσπέρα ἐπεκάλυψε τὴν θάλασσαν, εἰσδύσαντες εἰς τὸ σκότος ἐξέφυγον φοβηθέντες δὲ τὴν εἰς τὸ ζόφος καὶ εἰς τὸν σάλον σύγκρουσιν τῶν ἰδίων πλοίων ὑψωσαν μετ' ὀλίγον μυρία φῶτα, καὶ ὁ στόλος αὐτῶν διέλαμψεν ὡς φωτόχυτος μεγαλόπολις. Τότε οἱ Ἕλληνες ἐπέδραμον κεραυνοβολοῦντες, καὶ ὁ Γεώργιος Σαχίνης προεκινδύνευσε καὶ ἠρίστευσε συνοδεύων τὰ πυρπολικά, καὶ ὁ ἐμπρηστής Δημήτριος Καλογιάννης ἐπυράκτωσε μονόκροτον Αἰγυπτιακὸν φέρον ναύτας ὀγδοήκοντα καὶ στρατιώτας ἑκατὸν εἴκοσι, καὶ τὴν δευτέραν ὥραν τοῦ μεσονυκτίου ὁ Κωνσταντῖνος Νικόδημος ἔκαυσε καὶ αὐτὸς κορβέτταν Βυζαντινὴν ὑπὸ διακοσίων ναυτῶν καὶ τριακοσίων στρατιωτῶν ἐπιβαινομένην, ἣτις ἀνακηδήσασα εἰς τὸν νεφελώδη οὐρανὸν ἐπέλαμψεν ὡς βόρειον σέλας καὶ ὅλην κατέδειξε τὴν ὑποκάτω σκηνὴν. Κατὰ τὴν νυκτερινὴν αὐτὴν ναυμαχίαν ὡς νὰ ἐπάλαιον ἀόρατα πνεύματα

κατὰ τῶν ἀοράτων στοιχείων, οὐδεὶς ἔβλεπεν οὐδὲν καὶ πάντες ἤκουον μόνον τὸν σύμμικτον πάταγον τῶν ἀνέμων, τῶν κυμάτων καὶ τῶν τηλεβόλων· τοσοῦτον δὲ οἱ βάρβαροι ἐπτοήθησαν καὶ διὰ τὴν ἐπιμονὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τὰς πυρκαϊὰς καὶ διὰ τὴν τραχεῖαν καὶ κοίλην θάλασσαν, ὥστε μία δίκροτος, δύο μονόκροτοι καὶ δέκα φορτηγικαὶ αὐτῶν νῆες ἐξώκειλον εἰς σκοπέλους τῆς Λέσβου, καὶ τὴν αὐγὴν αἱ ψαμμώδεις παραλῖαι τῆς νήσου ἔγεμον στειρωμάτων, ἰστίων καὶ νεκρῶν. Οἱ νικηταὶ ἔμως δὲν ἐκορέσθησαν· ἀντέχοντος εἰς τὸν κάματον, εἰς τὴν αὐπνίαν καὶ εἰς τὴν τρικυμίαν ἐξηκολούθησαν καὶ μεθ' ἡμέραν τὴν ἐπιδιώξιν, καὶ παρὰ τὴν Ἐρεσσὸν ὁ πάντοτε γενναῖος, ἀλλὰ πάντοτε ἀτυχῆς Ἀναστάσιος Ῥομπότσης, ἐμβαλὼν πῦρ εἰς τὸν ἐπίδρομον ἰστὸν κορβέττας Αἰγυπτίας, κατέκαιεν αὐτὴν ἂν αἰφνίδιος ἀντίπνευσις ἀνέμου δὲν τὸν ἀπέσπα ἐκ τῶν πλευρῶν τῆς.

Ἐπὶ μῆνα ὀλόκληρον νύκτα καὶ ἡμέραν οἱ ἐχθροὶ ἐζήτησαν νὰ προβῶσιν εἰς τὴν Σάμον, ἀλλὰ νύκτα καὶ ἡμέραν εὖρον ἐμποδῶν τοὺς Ἕλληνας· καὶ τέλος ἀπαυδήσαντες, Ὀκτωβρίου λήγοντος, ἀπέπλευσαν ὁ μὲν Τοπάλης μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου εἰς Βυζάντιον, ὁ Ἰβραΐμης μετὰ τῶν Ἀφρικανικῶν εἰς Ῥόδον.

Οἱ Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ἀπὸ τῆς 1 μέχρι τῆς 6 Νοεμβρίου, συνέλαβον πέντε μονόκροτα φέροντα στρατὸν Ἀραβικὸν καὶ εἴκοσι περίπου σιταγωγὰς, τέλος ἀπεκομίσθησαν ἐπ' αἴκου, καὶ τὴν θυελλώδη ὥραν τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐπισκευὴν τῶν ἰδίων πλοίων δαπανῶντες προητοιμάζοντο εἰς νέας ἀριστείας. Καὶ ὁ χιμῶν ἐτελεύτα, καὶ τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου ἐτελεύτα.

Τὸ δὲ ἀκόλουθον ἔτος ὁ Ἰβραΐμης ἰδὼν τοὺς Ἕλληνας περιπλεχθέντας εἰς ἐμφύλιον πόλεμον καὶ δραζάμενος τὸν καιρὸν, ἀπεβιβάσθη τὴν 11 Φεβρουαρίου εἰς Μεθώνην μετὰ τεσσάρων χιλιάδων τακτικοῦ στρατοῦ· ἐμελλε δὲ νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ ἄλλας ἔτι πέντε καὶ νὰ προσβάλῃ τὸ Νεόκαστρον, καθ' ὃν χρόνον ὁ Τοπάλης ἐπέσπευδε καὶ αὐτὸς τὸν εἰς τὸ Αἶγαῖον ἐκπλοῦν του.

Μαθόντες ταῦτα οἱ πρόκριτοι τῶν ναυτικῶν νήσων, ἀπέστειλον κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου τὸν μὲν Ἀνδρέαν Μιαούλην εἰς Κρήτην μετὰ πλοίων πολεμικῶν τριάκοντα καὶ πυρπολικῶν ἑπτὰ πρὸς ἀναστολὴν τῆς ἐπερχομένης νέας δυνάμεως τοῦ Αἰγυπτίου, τὸν δὲ Ἀναστάσιον Τσαμαδὸν εἰς Μεσσηνίαν μετὰ πολεμικῶν τεσσάρων πρὸς βοήθειαν τοῦ Νεοκάστρου· ἐξελέξαντο δὲ καὶ τὸν Γεώργιον Σαχτούρην ἀρχηγὸν τρίτης

μοίρας, αναχθισομένης ἀπὸ τῆς Ὑδρας πρὸς ἀπάντησιν τοῦ Βυζαντινοῦ στόλου.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Μιαούλης ἐξέπλεε τῆς Ὑδρας, ὁ Ἰβραΐμης προλαμβάνων ἐξετέλει καὶ τὴν δευτέραν ἀπόβασιν εἰς Μεθώνην. Ἀλλὰ πρὶν αὐτὸς στρατεύσῃ κατὰ τοῦ Νεοκάστρου καὶ καθέξῃ τὴν Σφακτηρίαν, ἥτις πλησιίστατα τῆς ἠπείρου κειμένη καὶ τὸν λιμένα τῆς Πύλου ὄχυρόν καὶ τοὺς εἰσπλους στενοὺς καθιστᾷ, ὁ Τσαμαδὸς φθάσας ἐγκαίρως εἰς μὲν τὸ φρούριον ἐνεβίβασεν ἐφόδια εἰς δὲ τὴν πρὸς τὸ πέλαγος πλευρὰν τῆς νήσου ὕψωσε προμαχῶνας καὶ εἰς τούτους ἐπέστησεν ἑκατὸν ναύτας, ἐντὸς δὲ τοῦ ὄρμου ἔθεσε φύλακας τὸν φοβορὸν Ἄρην του καὶ τὰ ὑπὸ αὐτὸν ἄλλα τρία πλοῖα κυβερνώμενα ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Νέγκα, Θεοδώρου Μουλᾶ καὶ Γεωργίου Ἰαννούλα.

Ἀπὸ τῆς Σφακτηρίας ἐξηρτᾶτο τὸ Νεόκαστρον, καὶ ἀπὸ τῆς τύχης τοῦ Νεοκάστρου ἢ τῆς Πελοποννήσου ὅλης· τοῦτο δὲ οὐδὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς, οὐδὲ τοὺς Ἕλληνας ἐλάνθανεν. Ὅθεν ὁ μὲν Ἰβραΐμης, ἀφ' οὗ ἐπολιόρκησε κατὰ γῆν τὸ Νεόκαστρον, ἀπέκλεισεν αὐτὸ καὶ κατὰ θάλασσαν παραπλέων μετὰ πεντήκοντα μεγάλων καὶ μικρῶν νηῶν ἀπὸ τῆς νησίδος Πρώτης μέχρι τῶν Οἰνουσῶν. Ὁ δὲ Μιαούλης, μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ Κρήτης ἰστιοδρομῶν, καὶ τὸν Ἰβραΐμην ἐκώλυε νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς Σφακτηρίας καὶ τὴν μεγάλην Λιβυκὴν μοῖραν, ἑταίμην νὰ περαιωθῇ μετὰ νέου στρατοῦ εἰς Μεθώνην, ἐκράτει ἔγκλειστον εἰς τὴν Ἀμφιμάλην.

Ἀλλὰ τὴν 25 Μαρτίου βιάσκανος τύχη τῆς Ἑλλάδος ἤγειρε παρὰ τὰ Κύθηρα καταιγίδα, καθ' ἣν ἐκ μὲν τῶν πολεμικῶν πλοίων τοῦ Μιαούλου δεκαεπτὰ βλαβέντα ἐπέστρεψαν πρὸς ἐπισκευήν, ἐκ δὲ τῶν πυρπολικῶν τὸ τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρου συγκρουσθὲν μετὰ τῆς ναυαρχίδος κατεποντίσθη, τὸ τοῦ Δημητρίου Ῥαφαήλ περιπεσὸν ὡσαύτως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Δημητρίου Κιοσέ κατέστη ἄπλουν διὰ τὴν θραῦσιν τῶν ἰστῶν, καὶ τὰ τοῦ Ἀντωνίου Θεοφάνους, Δημητρίου Τσάπελη καὶ Ἀναστασίου Ῥομπότσου παθόντα καὶ αὐτὰ ἐκ τῆς τρικυμίας ἀπεκομίσθησαν εἰς τὰ ἴδια ὥστε ὁ Ἕλλην ναύαρχος καταλειφθεὶς μετὰ μόνων δεκατριῶν πολεμικῶν καὶ δύο πυρπολικῶν, ἐπέστειλεν εἰς Ὑδραν ζητῶν ταχίστην ἐπικουρίαν.

Ἄρμα ὁ Ἰβραΐμης ἔμαθε τὴν φθορὰν καὶ διαχώρισιν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων διέταξε τὸν ὅσον τάχιον ἀπ' Ἀμφιμάλης ἐκπλουν τῶν ἰδίων, σκοπεύων νὰ ἐπιτεθῇ μεθ' ὅλης τῆς ναυτικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως κατὰ τῆς Σφακτηρίας καὶ τοῦ Νεο-

κάστρου. Ὁ Μιανούλης ὅμως καὶ μετὰ στολίσκου τόσο ἀδυνάτου τρέξας πρῶτον εἰς Κρήτην καὶ τὴν 11 Ἀπριλίου καταβυθίσας ἐν μονόκροτον Αἰγυπτιακόν, ἠνάγκασεν ὀλόκληρον στόλον εἰς ἐπαναστροφήν· ἀναφανείς ἔπειτα πρὸ τῆς Μεσσηνίας καὶ τὴν 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνάψας μετὰ τοῦ Ἰβραΐμου μάχην κρατερὰν, ἀπέδιώξεν αὐτὸν εἰς τὴν Μεθώνην· ἀποβιβασθεὶς δὲ εἰς τὴν Σφακτηρίαν καὶ κατιδὼν τὸ ἀσθενὲς τῶν φρουρημάτων της, προσέδωκεν εἰς τὸν Τσαμαδὸν τρία πολεμικὰ πλοιαρχούμενα ἀπὸ τοῦ Βασιλείου Βουδούρου, Σταματίου Ῥάφτου καὶ Ἰωάννου Γκίκα, καὶ εἶπε πρὸς ἐκεῖνον. « ὦ τῆς κακοδαιμονίας ἡμῶν! καμμία μέχρις ὥρας ἀπὸ τῆς Ὑδρας βοήθεια, ἐγὼ δὲ μένω στρατιώτης δίχως ξίφους! Δὲν ἔχω ἀρκούντα οὔτε πολεμικὰ, οὔτε πυρπολικὰ πλοῖα, ὥστε νὰ ταχθῶ ἀνυπέροβλητος φραγμὸς πρὸ τῆς Σφακτηρίας, καὶ μένει νὰ ἐπαγρυπνῶ ἐξωθεν ἀμβλύων μόνον τὰς ἐφόδους τοῦ ἐχθροῦ.» καὶ ὁ Τσαμαδὸς ἀτάραχος· « Ἄφες εἰς ἐμὲ τὴν νῆσον αὐτὴν, ἀσπίδα τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἦ τὰν ἦ ἐπὶ τὰν. »

Ἄλλ' ἐν ᾧ ταῦτα εἰς Σφακτηρίαν ἐλέγοντο, κατέπλευσεν εἰς Μεθώνην καὶ ὁ πολὺς Ἀφρικανικὸς στόλος. Ἐχὼν τότε ὁ Ἰβραΐμης περὶ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα βαρέα καὶ λεπτὰ πλοῖα καὶ δεκαοκτὼ χιλιάδας στρατοῦ, ἔταξε τὴν 25 Ἀπριλίου πρὸ μὲν τοῦ Μιανούλου προπλέοντος τὸ Κορυφάσιον τὰς πλείστας τῶν μακροτέρων νηῶν, εἰς δὲ τὸ κατὰ τὴν Πύλον στόμιον τοῦ λιμένος φρεγάτας τρεῖς, αὐτὸς δὲ κατὰ σπουδὴν ἠτοίμαζεν ἰσχυρὰν κατὰ τῆς Σφακτηρίας ἐπίθεσιν.

Καὶ περὶ τὸν ὄρθρον τῆς ἐπιούσης ὁ Τσαμαδὸς, ἰδὼν τὴν παράταξιν τοῦ ἐχθροῦ, ἔλεξε πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ταῦτα. « Πολλῶν λόγων οὐδ' ἐγὼ φίλος, οὐδὲ σεῖς χρεῖαν ἔχετε· ταῦτα μόνον πρὸς σᾶς λέγω· ἀπὸ τῆς προσεγγιζούσης μάχης κρέμαται καὶ πατρίς καὶ πατρῶοι τάφοι καὶ πάτριος ἐλευθερία· μακάριοι ἂν νικήσαντες, ἐπίδωμεν αὐτόνομον τὴν Ἑλλάδα! εὐδαίμονες δὲ καὶ ἂν ἀποθάνωμεν, ἐπειδὴ οὐδεὶς θάνατος ἐνδοξότερος ἢ ὁ ὑπὲρ πατρίδος! »

Τὴν πρωΐαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, Ἀναγνωσταρᾶς, Δημήτριος Τσώκρης καὶ Σταῦρος Σαχίνης μετ' ὀλίγων Μεγαλοπολιτῶν καὶ Τριφυλίων ἔφθασαν βοήθαι ἀπὸ Πελοποννήσου· καὶ μέρος μὲν τῶν ὀχυρωμάτων κατέλαβεν ὁ Τσαμαδὸς μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Σαχίνου, μέρος δὲ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς μετὰ τοῦ Τσώκρου καὶ ἄλλων.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ Ἰβραΐμης ὤρμησε κατὰ τῆς Σφακτη-

ρίας. Αισθόμενος ὁ Μιαούλης τὴν ἐπιδρομὴν, ἤρε τὰ σημεῖα τῆς μάχης καὶ μετὰ τῶν δώδεκα πλοιαρίων τοῦ ἐπέπεσε γιγαντομαχῶν κατὰ βαρβάρων ἐπιβαινόντων ἐννενήκοντα πέντε πλοῖα ἐξ ὧν τέσσαρα δίκροτα, δώδεκα φρεγάται, ἐννέα κορβέτται καὶ τὰ λοιπὰ μονόκροτα· κατ' αὐτοῦ δὲ ὁδηγοῦντος τὸ πυρπολικὸν τοῦ Ἀνδρέου Πιπίνου δις καὶ τρίς ἐπιπλεύσασαι δεκαοκτῶ ἐκ τῶν μακροτέρων Αἰγυπτίων νηῶν, δις καὶ τρίς ἐπαλινδρόμησαν. Ἄλλ' ὁ Μιαούλης εἰς μάτην ἐζήτει νὰ διασπάσῃ τὴν πρὸ τῆς Σφακτηρίας διπλὴν καὶ τριπλὴν φραγὴν τοσοῦτων πλοίων· καὶ τότε ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐξ ἄλλων ὁ Ἰβραΐμης ὀλμοβολῶν κατὰ τῆς νήσου, ἀπεβίβαζε διὰ τῶν λέμβων τετρακισχιλίους ἐπιλέκτους Ἀραβας. Οἱ περὶ τὸν Τσαμαδὸν, Μαυροκορδάτον καὶ Σαχίνην ἀντεῖχον καὶ πολλοὺς διέφθειρον. Ὁ γηραιὸς ὅμως Νέστωρ τῆς Πύλου Ἀναγνωσταρᾶς μετὰ πολὺν φόνον τῶν ἰδίων πληγωθεὶς καὶ μέλλων νὰ συλληφθῇ εὔρεσιωτήριον τελευτήν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὁ Τσώκρης μείνας μετ' ὀλιγίστων ὑπεχώρησεν. Ἐν τούτοις καὶ οἱ ἄλλοι τῆς Σφακτηρίας ὑπέρμαχοι ἐκυκλοῦντο πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν· καὶ οἱ μὲν γενναιότεροι ἐν οἷς πρῶτος ὁ φιλοτιμώτατος Σαχίνης, μαχόμενοι ἀπέθνησκον, οἱ δὲ λοιποὶ κολυμβῶντες προσέφευγον εἰς τὰ πλοῖα· αὐτὰ δὲ παραλαμβάνοντα τοὺς πρόσφυγας ἐξέπλεον καὶ διεσώζοντο· μόνον τὸ πλοῖον τοῦ Τσαμαδοῦ παρέμενε, καὶ ὅτε οἱ ἐπιζῶντες ναῦται ἰδόντες αὐτὸν τραυματίαν τὸν παρεκίνουν νὰ συναποπλεύσῃ «παύσατε, εἶπεν ὁ μεγαλόφρων Ὑδραῖος, συμβουλευόντες με τὴν φυγὴν· ἐπιστρέψατε εἰς Ὑδραν καὶ ἀγγεῖλατε ὅτι ὁ Τσαμαδὸς ἀπέθανε τὸν καλὸν θάνατον»· καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς ξιφῆρης πάλιν ἐπιπεσὼν ἐτελεύτησεν ὡς ἐζήσεν. Ὁ Μαυροκορδάτος ἀφειδήσας καὶ αὐτὸς σώματος, μόλις ἔφθασεν ἐπιβιβάσθεις εἰς τὸν Ἄρην, ὅστις ὑπὸ τοῦ ναυκλήρου Νικολάου Βώτσου καὶ τοῦ φρουράρχου τῆς Πύλου Δημητρίου Σαχτούρου κυβερνῶμενος ἐπολέμησε κατὰ τὸν ἔκπλοιν πέντε μακρὰς ὥρας πρὸς τριάκοντα ναῦς ἀλλεπαλλήλως ἐφορμώσας, πέντε δὲ τούτων καταστήσας ἄπλους καὶ μίαν καταδύσας διεσώθη παρὰδόξως εἰς Ὑδραν. Λέγεται ὅτι κατὰ τὸν ἔσχατον κίνδυνον ὁ Μαυροκορδάτος ἐκράτει πυροδόλον, ἔτοιμος νὰ τὸ στρέψῃ καθ' ἑαυτοῦ ἂν ἡ τύχη τὸν κατελίμπανε.

Τὴν 30 Ἀπριλίου ὁ Μιαούλης ἀκούσας τὸν θάνατον τοῦ Τσαμαδοῦ, ἐδάκρυσεν καὶ μέχρι βλεφάρων καταβιβάσας τὸν πορφυροῦν πῖλόν του, σήνηθες εἰς αὐτὸν σημεῖον ἢ μεγίστης ἀθυμίας ἢ μεγίστης ὀργῆς, ἐμειγεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἄφωνος· ἐμελέτησε δὲ

ἐμελέτησε δὲ παραχρῆμα τὴν παραβολωτάτην τῶν πράξεων ἀπεφάσισε, καὶ κατεχομένης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς Σφακτηρίας καὶ στενωτάτου ἐκατέρωθεν ὄντος τοῦ εἰσπλου, συνοδεύων μόνος δύο βραδυκίνητα πυρπολικά νὰ ἐμβῆ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου, ὅπου τὰ πλεῖστα πλοῖα τοῦ Ἰβραήμου, καὶ νὰ ἐμβάλη πῦρ ἀπανταχοῦ. Εἰς μάτην ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς καὶ ὁ Γεώργιος Σαχίνης ἀνεδέχοντο αὐτοὶ τὸ ἔργον· ὁ γέρον ἐμενεῖν ἀμετάπειστος. Ἀλλὰ περὶ τὴν δειλὴν Ζακύνθιος τις κυβερνήτης ἀκατίου φθάσας ἀπὸ Μεθώνης, ἀνήγγειλεν ὅτι ἐκεῖ ὁ ὑποναύαρχος τῆς Αἰγύπτου ἔστεκεν ἐπ' ἀγκύρας μετὰ τριῶν φρεγατῶν, δύο κορβετῶν, δεκαεξὶ μονοκρότων καὶ ὀκτὼ ἄλλων λεπτοτέρων πλοίων. Ὁ Μιαούλης τότε μεταβαλὼν γνώμη, «ὕπάγωμεν εἰς Μεθώνην, ἀνέκραξε, νὰ κηδεύσωμεν ἀξίως τὸν Τσαμαδόν!» καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν πλοίων ὄλων καὶ ὑπὸ τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν προσελθόντων ἀπὸ τῆς Ὑδρας δύο πολεμικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ῥαφαήλ καὶ Ἰωάννου Βελεβίνου καὶ τεσσάρων πυρπολικῶν τοῦ Δημητρίου Τσάπελη, Ἀναγνώστου Δημαμαῆ, Μαρίνου Σπαχῆ καὶ Ἀντωνίου Βίκου, ἐπέστη περὶ τὰ μέσα τῆς νυκτὸς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὀρμητηρίου· κρατῶν δὲ τὸν ἐχθρὸν ἐγκλειστον αὐτὸς παρεκέλευσεν, αὐτὸς ὠδήγησε τοὺς αἰτναίους Κύκλωπας τῆς Ὑδρας. Ὁ Πιπῆνος καὶ ὁ Πολίτης ἐπέδραμον εἰς τὰς φρεγάτας, ὁ Τσάπελης καὶ ὁ Δημαμαῆς εἰς τὰς κορβέττας, ὁ Σπαχῆς καὶ ὁ Βίκος εἰς τὰ μονόκροτα. Ζεφύρου ἐπιπνέοντος, τὸ πῦρ ταχὺ ἀπὸ μιᾶς ἄκρας τοῦ λιμένος εἰς ἄλλην διεχύθη καὶ εἰς τὸ φρούριον μετεδόθη, καὶ παρεκτὸς μόνης τῆς στρατηγίδος, ἣτις ἐξέφυγεν εἰκοσιοκτὼ πλοῖα καὶ πεντακισχίλιοι ναῦται ἢ στρατιῶται συναπωλέσθησαν. Μία μετ' ἄλλην ἐδόμβησαν εἰκοσιοκτὼ ἐκπυρσοκροτήσεις ὡς εἰς τελετὴν ἐντάφιασμοῦ ὀλμοβολήσεις βραδεῖαι. Ὁ Μιαούλης ἀπὸ τῆς πρῶρας ἀκούων ἐμέτρει αὐτάς καὶ ὅτε ὁ ἄνεμος ἔπαυσε φέρων καὶ τὴν ἐσχάτην μέχρι Μαλέου «ὦ Τσαμαδὲ, ἀνέφώνησεν, ἂν δὲν σὲ διεσώσαμεν, κἂν σ' ἐξεδικήσαμεν!» ὁ δὲ Ἰβρίαμης ἐκπλαγεὶς, ἀπέπλευσε κατὰ τάχος εἰς Κρήτην.

Κατ' αὐτὴν τὴν δέμηνον ἐκστρατείαν, ἣτις ἐπέδειξεν ὅλον τὸ μέγεθος τοῦ Μιαούλου, ἐξ πλοίαρχοι μάλιστα ἐτιτανομάχησαν ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς, ὁ Λάζαρος Παναγιώτας, ὁ Ἰωάννης Ζάκας, ὁ Γεώργιος Σαχίνης καὶ οἱ δύο Ῥαφαήλ.

Ὁ Σαχτούρης καὶ αὐτὸς τὴν 20 Μαΐου παρὰ τὸν Καφηρέα ὀρμήσας μετὰ τριάκοντα πολεμικῶν πλοίων καὶ τεσσάρων πυρ-

πολικῶν κατὰ τοῦ Τοπάλου ἄραντος ἀπὸ Μυτιλήνης μετὰ πενήκοντα τρικρότων, δικρότων, φρεγατῶν καὶ κορβετῶν, ἀπεδίωξεν αὐτὸν ἐκ τοῦ Αἰγαίου. Ἡ μάχη ἀρξαμένη τὴν τρίτην ὥραν τοῦ ἑωθινοῦ, παρετάθη μέχρι δυσμῶν ἡλίου. Κατ' αὐτὴν ὁ σωτὴρ τῆς Σάμου κατέστρεψε μίαν δίκροτον μεγάλην φέρουσαν ὀκτακοσίους ναύτας καὶ περίπου ἑκατὸν πενήκοντα μηχανικοὺς, μίαν φρεγάταν καὶ μίαν κορβέτταν. Ὁ Ἰωάννης Μαδρόζος καὶ ὁ Λάζαρος Μοσοῦς ἐπυρπόλησαν τὴν πρώτην, ὁ Ἐμμανουὴλ Βούτης τὴν δευτέραν καὶ ὁ Ἰωάννης Στύπας, προδιώκοντος τοῦ Λαζάρου Πινότσου, τὴν τρίτην· καὶ ἀπὸ μὲν τῶν Ὑδραίων πλοιαρχῶν ἤρिστευσαν ὁ Λάζαρος Πινότσης, ὁ Κωνσταντῖνος Μεθενίτης, ὁ Δημήτριος Βῶκος, ὁ Ἡλίας Γεώρζου, ὁ Λάζαρος Φόνου καὶ ὁ Δημήτριος Θεοδωράκου· ἀπὸ δὲ τῶν Σπετσιωτῶν οἱ δύο Κυριακοὶ Ἀναστάσιος καὶ Ἰωάννης, ὁ Γεώργιος Ἀνδρουῦτος, ὁ Δημήτριος Δάμπρος καὶ ὁ Γεώργιος Κούτσης.

Μὴ ἀρκεσθέντες οὐδ' ὁ Ἐμμανουὴλ Τομπάζης, οὐδ' ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς εἰς τὴν παρὰ τοῦ Ἀντωνίου Βῶκου πυράκτωσιν καὶ ἄλλης κορβέττας Βυζαντινῆς γενομένην κατὰ τὴν 2 Ἰουνίου ἐξω τῆς Κρήτης, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιδράμωσι μέχρι τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ νὰ φέρωσι τὸ πῦρ εἰς τὸν ἐκεῖ ἐπανεληθόντα στόλον τῆς Αἰγύπτου. Ὄθεν τὴν 20 Ἰουλίου ἐπιβάντες τὸν Θεμιστοκλῆν καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ προσλαβόντες τὰ τοῦ Κωνσταντίνου Κανάρου, Ἐμμανουὴλ Βούτου καὶ Ἀντωνίου Βῶκου τρία πυρπολικά ἐλυσαν ἐξ Ὑδρας τὰ πρὸ μνήσια. Μετὰ πενθήμερον δὲ διάπλουον εἶδον τέλος τὴν στήλην τοῦ Πομπηίου καὶ τὸν ὀβελίσκον τῆς Κλεοπάτρας καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν πόλιν τῶν Πτολεμαίων· καὶ οἱ μὲν ἐμπρησταὶ προέβαινον ἐντὸς τοῦ λιμένος, οἱ δὲ πλοιαρχοὶ τῶν πολεμικῶν ἔμενον ἐξω παρὰ τὴν νησίδα Φάρων πρὸς σωτηρίαν τῶν πυρπολικῶν λέμβων. Ὁ Κανάρης προπλεύσας τῶν ἄλλων, κατέσχε τὸν λιμεναρχὴν προσελθόντα καὶ ὤρμησε κατὰ τῆς ναυαρχίδος. Ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ πυρόσκαφον τοῦ Ἑλληνοῦ ἐπλησίαζεν εἰς ἐκείνην φλογερὸν, ἐξαίφνης ὡς ἀπὸ τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος ὁ Δαίμων τῶν ἐρειπίων νὰ ἐπεβοήθησε τὸν Μεχμέτ· Ἀλλ' ἄνεμος ἐξώστης ἐπέπνευσε, καὶ αὐτὸ ἐκάη ἀνωφελῶς ἀντικρὺ τοῦ Σεραπίου, ὅπου ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη ἐπυρακτώθη ἀνιλεῶς ὑπὸ τοῦ Ὁμάρου τότε, θορύβου ἐπιγενομένου καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἀλλαλαξάντων, τὰ δύο ἄλλα πυρπολικά ὑψώσαντα τὰς Ἑλληνικὰς σημαίας ἐξῆλθον

ἄπρακτα· τότε καὶ ὁ Μεχμετ-Ἀλῆς ἐξανέστη καὶ κραυγάζων ἀμέχρι τῶν Ἀνακτόρων μου οἱ αὐθάδεις! ἐξέπλευσε μετὰ δεκαεξὶ πλοίων πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' αὐτοὶ προέφυγον ἤδη· καὶ ἀπαντήσαντες καθ' ὁδὸν ἐννέα μονόκροτα τοῦ Σατράπου ἐν ἓξ αὐτῶν κατέδυσσαν, φθάσαντες δὲ εἰς Ὑδραν ἀπέλυσαν τὸν Ὀθωμανὸν λιμενάρχην ὡς διὰ δόλου ζωγρηθέντα.

Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἰβραΐμης καὶ ὁ Ῥεσίτης κατὰ γῆν, ὁ δὲ Τοπάλης κατὰ θάλασσαν ἐπολιορκήσαν μετὰ πολλῆς Λιβυκῆς καὶ Τουρκικῆς δυνάμεως τὸ Μεσολόγγιον, ὁ Μιαούλης τὴν 22 Ἰουλίου ἐπιδραμὼν καὶ τὸν ἀποκλεισμόν ἔλυσε καὶ δύο μονόκροτα τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰς Πάτρας φεύγοντα κατέκαυσε καὶ κανονοφόρους ἑπτὰ εἰς τὸ Βασιλάδιον συνέλαβε· τέλος δὲ τὴν 11 Ἰαννουαρίου πλησίον τοῦ Προκοπανίστου μίαν ἐτι κορβέτταν μεγάλην διέφθειρε· καὶ τότε, ψύχους δριμυτάτου ἐπικρατοῦντος, οἱ πολιορκούμενοι Ἑλληνας βλέποντες τὴν πυρκαϊάν ἐκραζον πρὸς τοὺς πολιορκητὰς Ὀθωμανοὺς· ἄ· Ἀπλώσατε, δείλαιοι τὰς χεῖρας νὰ θερμανθῆτε! »

Καὶ τὸ πέμpton ἔτος τοῦ πολέμου ἐτελεύτησε, καὶ τὰ κατὰ θάλασσαν μεγάλα τῶν Ἑλλήνων ἄθλα ἐτελεύτησαν.

Ταῦτα, ὦ φίλε Σπυρίδων Τρικούπη, λαβοῦσα ἡ Κλειὼ τὸν κάλαμον ἀπὸ τὸν δακτύλων τῆς Καλλιόπης, ἔγραψεν ἐκ τοῦ προχείρου· σὺ δὲ ὁ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου συγγραφέων τὸν πόλεμον τῶν Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν, ἱστορήσον τὰς μεγάλας ἡμῶν πράξεις πλατύτερον. Ἴσως τὰ ἔργα τῶν πατέρων φιλοτιμωτέρους καταστήσωσι τοὺς παῖδας. Ἴσως τὸ ἀποσβεσθὲν πῦρ τῆς ἐλευθερίας ἀναρρίπισθῆ... Φεῦ! τίς Δαίμων ἀλάστωρ μετέβαλεν εἰς σωρὸν λίθων λαὸν ἰρώων; Κεφαλὴ τῆς Ἑλλάδος ἡ Βασιλεία ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς Μεδούσης ἐπέφερεν αὐτὴν τὴν μεταμόρφωσιν!

(4) Δύο πάντη διάφοροι ὀρίζοντες ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ τῆς Αὐλῆς καὶ ὁ τοῦ ἔθνους· εἰς μὲν τὸν πρῶτον στενότης, ἀκίνησις, μικρολογία καὶ τρόμος πρὸς πᾶν μέγα· εἰς δὲ τὸν δεῦτερον εὐρύτης, κίνησις, μεγαλοπραγμοσύνη καὶ πόθος ἐνδόξου παρελθόντος, συναίσθησις ἀδόξου παρόντος καὶ προσδοκία εὐτυχεστέρου μέλλοντος.

Πᾶς ὁ τὴν Αὐλὴν πλησιάζων Ἑλληνα, ἔστω καὶ Ἀντώνιος Κριεζῆς, ὑποβλέπεται ὑπὸ τοῦ ἔθνους καὶ ἠθικῶς καταναλίσκεται.

Ἡ Μοναρχία, δίδουσα μετὰ φειδωλίας πικρὸν ἄρτον εἰς

τοὺς ἐνδεεῖς Γίγαντας τοῦ ἀγῶνος, ὑποκλέπτει τὴν δόξαν αὐτῶν...

Ἡ ἀχάριστος! τί δὲν ἔλαβε παρ' ἡμῶν! τασαῦτα μαχῶν τρόπαια! τασαῦτα λαφύρων ἀκροθίνια!

(5) Ὁ Γεώργιος Σαχίνης, ἐκτὸς τῶν προειρημένων ἀνδραγαθιῶν, τὴν μὲν 29 Αὐγούστου 1826 ἐξω τῆς Χίου προπλέων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐπολέμησεν ὑπὲρ τὰς τέσσαρας ὥρας τὸν Τοπάλην ἐπὶ τῆς δικρότου ναυαρχίδος του, ἥτις διὰ τὴν νηνεμίαν ὑπὸ εἰκοσιοκτῶ λέμβων ῥυμουλκηθεῖσα ἐξῆλθε τῆς πάλης τὴν δὲ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνοδεύων μόνος τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κωνσταντίνου Νικοδήμου ἀντέστη πρὸς τὸν Ταχίρην ἐπιβαίνοντα τὴν ταχύπλουν φρεγάταν του, καὶ Γαλλικὸς στολίσκος τυχῶν θεατῆς τῆς μάχης ἐθαύμασε τὴν Ἑλληνικὴν μεγαλοψυχίαν. Ὁ φιλότιμος αὐτὸς Ὑδραῖος ἐφάνη πάντοτε καὶ φιλόμουσος.

(6) Τέσσαρες ἐτοιμόρροποι τοῖχοι σώζονται μόνον ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνου Ναοῦ, ἀφιερωμένου εἰς τὸν προστάτην τῶν θαλασσινῶν Ἅγιον Νικόλαον.

(7) Ἡ ἐξ οὐρανοῦ κατάβασις τῶν φωσφόρων ἀτμίδων ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς ναυαρχίδος ὡς δάκτυλος Θεοῦ τιμωρὸς νὰ ἐδείκνυεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἕλληνα πυρπολητὴν δὲν εἶναι ποιητικὴ μου ἐπίνοια.

(8) Οἱ Κρήτες ἐνθυμοῦνται τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ φίλου τῶν Ἑλλήνων, ὅστις συλληφθεὶς εἰς τὴν Κρήτην ἐβασανίσθη σκληρῶς καὶ ἀπηγχονίσθη τέλος ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν.

(9) Εἶθε ἡ λεπτὴ αὕτη λιβανωτὸς, προσφερομένη παρὰ χειρὸς ἐλευθέρας, νὰ εὐαρεστήσῃ τὸν ἐγκαταλελειμμένον εἰς τὴν ἐγκαταλελειμμένην Ὑδραν πρεσβύτην, ὅστις πολλάκις μὲ παρηγόρησε θρηνοῦντα μετ' αὐτοῦ τὰς συμφορὰς καὶ τὴν αἰσχύνην τῆς Πατρίδος.

ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.

Ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Τουρκίας Μεχμέτης Χουρσίτης κινεῖται κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ προστέλλει τὸν μὲν Ὁμέρ-Βριώνην μετὰ τριάκοντα χιλιάδων πολεμιστῶν κατὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τὸν δὲ Μεχμέτην Δράμαλιν μετ' ἄλλων τριάκοντα κατὰ τῆς Πελοποννήσου, αὐτὸς δὲ μετὰ εἴκοσιν ἀπὸ τῶν Θεῶν ἐπίκειται φοβερὸς εἰς τὰς Ἀθήνας. Μόλις ὁ Δράμαλης πλησιάζει, καὶ οἱ μὲν πρὸ τῶν στενωῶν τεταγμένοι Γεώργιος Σέκερης καὶ Ῥήγας Παλαμῆδης παρὰ τῶν ὀλίγων τῶν στρατιωτῶν ἐγκαταλειφθέντες φεύγουσι πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν, ὁ δὲ τὴν Ἀκροκόρινθον φρουρῶν Ἀχιλλεὺς πρὸς τὴν Ἀργολίδα, ὅπου μεταμεληθεὶς αὐτοχειριάζεται. Προχωρήσαντος οὕτω τοῦ Δράμαλη μέχρι τοῦ Ἄργους, ἀποδιδράσκει τότε καὶ ἡ Κυβέρνησις. Ἄλλ' ὁ Μάρκος Βότζαρης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὄχυροῦσι τὸ Μεσολόγγιον. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου προμάχεται ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν. Συγχρόνως, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης φθάνει ἀπὸ τῆς Τριπόλεως εἰς τὰς Ἀργολικὰς πεδιάδας ὅπου συσκέπτεται περὶ τῆς γενικῆς σωτηρίας μετὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλου καὶ τοῦ Παναγιώτου Κρεββατᾶ· καὶ ὁ μὲν Ὑψηλάντης καταλαμβάνει τὴν Ἄκραν τοῦ Ἄργους καὶ περισπᾷ τὸν ἐχθρὸν, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης μετὰ τῶν ἄλλων στρατολογεῖ καὶ ταχέως συγκροτεῖ δύναμιν ἀξιόμαχον.

Τοῦ θεοπλήκτου Κάραλη τρέχει

Ὁ φόνος θάλασσαν καὶ ξηράν.

Ἄλλ' εἰς τὸ πάθημα δὲν προσέχει

Καὶ πνέει λύσσαν αἱματηράν

Ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς Τουρκίας

Τρεῖς ἐτοιμάζει, τρεῖς ἐκστρατείας

Ὁ τοῦ Σουλίου τὴν γῆν ἀλώσας

Καὶ μετὰ ταῦτα μείνας νωθρὸς

Χουρσίτης ὄλην ἀναστατώσας

Τὴν Ἀλβανίαν, τρέχει ἐμπρὸς

Ὅμοίως ἄνω ἑράχου μεγάλου

Στέκει ἀκίνητον ὡς νεκρὸν

Τὸ σῶμα δράκοντος δικεφάλου·

Ἄλλ' ἐρεθίσθη αὐτὸς μικρὸν;

Ὅρμα, συρίζει καὶ ἅμα φέρει

Τρία του ὄπλα εἰς τρία μέρη·

Μίαν του κάραν ἐκεῖ προτάττει,

Ἄλλην παρέκει φαρμακερὰν,

Καὶ ὡς βαρεῖαν δοκὸν ταραττει

Συστρέφων ὄπισθεν τὴν οὐράν·

Εἰς τὰ μεθόρια μόλις φθάνων

Τῶν μεγαθύμων Ἑπειρωτῶν,

Προαποστέλλει κατ' Ἀκαρνάνων

Τρεῖς μυριάδας πολεμιστῶν

Ἐκ Δυρράχιον καὶ Δωδώνην,

Καὶ στρατηγέτην τῶν τὸν Βριώνην,

Ὅστις συμβούλους τὸν Μουχουρδάρην.

Ἐμπειρον ἄνδρα καὶ συνετὸν,

Καὶ τὸν ἀνδρεῖον Ταχίρ-Τσαπάρην

Καὶ τὸν Ῥεσίτην ἔχει αὐτόν·

Αὐτὸς δὲ ἄλλοθεν χιλιάδας

Φέρει πεντήκοντα ἐκλεκτάς

Καὶ τῆς Λαμίας τὰς πεδιάδας,

Κενὰς εὐρίσκει καὶ ἀνοικτάς·

Φραγὴν δὲν βλέπει τὴν φρικαλέαν

Τοῦ Ὀδυσσέως ἐκεῖ ῥομφαίαν.

Τὰς Θερμοπύλας ἐγγίζων ὅμως

Βαθὺν ἀκούει τῆς γῆς σεισμόν...

Τοῦ Λεωνίδου στέλλει ὁ δρόμος

Ἡρώων ἅμα καὶ ἀπελπισμόν...

Καὶ μέγα Φάντασμα εἰς τὰ νέφη
 Σείει τὴν κόμην του μελανὴν,
 Ἄστραπηβόλα ὄμματα στρέφει,
 Τὸν καταρράκτην ἔχει φωνὴν
 Καὶ κράζει· «Στάσου, Χουρσίτη, στάσου!
 Ὅπισω φέρε τὰ βήματά σου!
 Ἐδῶδεν Πέρσαι, Γότθοι, Γαλάται,
 Τοῦ Φλαμινίου οἱ ἀετοί,
 Τούρκων ἐπέρασαν στρατηλάται·
 Ποῦ ὅλοι σήμερον ποῦ αὐτοί;»

Πλὴν οὐδὲ κάτω του κλονουμένης
 Τῆς γῆς αἰσθάνεται τὴν ὀργὴν,
 Οὐδ' ἀκροᾶται τῆς εἰμαρμένης
 Ὁ Τούρκος ἄνω του τὴν κραυγὴν,
 Ὁ Σλάμης Πρόνιος, ὁ Μουχαρέμης.
 Ὁ Ταχιβάζης, ὁ Βραϊμ-Δέμης,
 Ὁ Βάλιος Χοῦσος, ὁ ἐξ Ἀγκύρας
 Κεφαλοκόπτης Ἀχμέτ-Πασᾶς,
 Σπαθηφορούσας ὑψύνουν χεῖρας
 Καὶ ρίπτουν κάτω θήκας χρυσᾶς.

Ὅμοίως βούβαλοι κερασφόροι
 Χίλιοι βαίνουν ἀγεληδόν
 Καὶ βαρυκέφαλοι ἔδοιπόροι
 Μίαν καὶ ἴσπιν τρέχουν ὁδόν.
 Δάσος ἀπάτητον ἀπαντῶσι ;
 Τὴν δίοδόν του ὅλοι τολμῶσι·
 Πλὴν μετ' ὀλίγον εἰς πυκνοτάτων
 Δένδρων ἐμπλέκοντες τοὺς κορμούς
 Τὰ καμπυλόμακρα κέρατά των
 Μεταμελοῦνται εἰς μυκηθμούς.

Καὶ ὁ Χουρσίτης πόλεμον πνέει,

Στενὰ καὶ ὄρη δὲν θεωρεῖ,
Τῶν Δωριέων τὰς κόμας καίει

Καὶ ἀκατάσχετος προχωρεῖ·

Καὶ εἰς τοῦ Κάδμου τὴν πόλιν μείνας

Βλέπει ὡς λείαν του τὰς Ἀθήνας,

Καὶ δραπετεύουν Νύμφαι καὶ Μοῦσαι

Δίχως κελάδημα καὶ πνοὴν
Τὴν Κασταλίαν των παραιτοῦσαι

Εἰς τῶν κυμβάλων του τὴν βοήν·

Εἰς Θήβας μείνας, στέλλει τὸν νέον

Στρατάρχην Δράμαλιν εἰς Ἴσθμόν

Καὶ χιλιάδας πεζῶν ἱππέων

Εἰκοσιδύο τὸν ἀριθμόν.

Ἔπονται τούτου τὴν στραταρχίαν

Καὶ ἄλλοι ζῶντες εἰς Δαλματίαν,

Ὅπου ὁ Δρίλων ἀργυρορῶσει,

Καὶ ὁμιλοῦντες ἰλλυριστί

Ὅκτακισχίλιοι κολοσσαῖοι

Ἄνδρες τοῦ οἴκου του οἱ πιστοί.

Σύρει καμήλων καὶ ἡμιόνων

Τρεῖς μυριάδας αὐτὸς ὁμοῦ

Δι' ὅσα λάφυρα μέλλει μόνον

Νὰ μεταφέρῃ ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ·

Ὅπου δὲ μένωσι τινὰς ὥρας

Φέρουν τὸν ὄλεθρον μιᾶς χώρας

Τόσοι πολύκτηνοι διαβάται,

Οὐδὲ πηγαῖον πλέον νερόν,

Οὐδὲ σιτάσταχ' ἀπαντᾶται,

Οὐδὲ λειμῶνος χόρτον χλωρόν.

Οὕτως ἀκρίδες πυκναὶ τὸ θέρος
     Ὡς μέγα νέφος καὶ μελανὸν
 Ἐν μέσῳ τρέχουσαι τοῦ ἀέρος
     Ἀποσκοτίζουν τὸν οὐρανόν·
 Ὅπου τὰς φέρη ὄρμη πτερύγων,
 Ἐκεῖ ἐρήμωσις μετ' ὀλίγον·
 Ἐκεῖ ἀπράσινα γυμνὰ ξύλα
     Τὰ δένδρα ὅλα διὰ μιᾶς·
 Ἐκεῖ αἱ ἄμπελοι δίχως φύλλα
     Καὶ δίχως χλόην ἢ πεδιάς.

Ἡ ἕκτη ἔφεγγεν Ἰουλίου
     Ὅταν ὁ Δράμαλης τὸν Ἴσθμόν,
 Γέφυραν πλάτους πολυσταδίου
     Εἶδε μακρόθεν ἓνα σταθμόν
 Καὶ εἰς τοὺς πόδας ἦλθε τοῦ ὄρους,
 Ὅθεν ὁ Σκεῖρων τοὺς ὁδοιπόρους
 Ἐντὸς ἐλάκτιζε τῆς ἀβύσσου.
     Ἐκεῖ ἀκοίμητοι καὶ γοργοὶ
 Σέκερης, Ῥήγας, Πελοποννήσου
     Τὸν ἐκαρτέρουσι οἱ στραταγοί.

Ἄλλ' ἅμα εἶδαν ἀναριθμήτων
     Πεζῶν, ἱππέων τόσῃν ὄρμῃν
 Οἱ ὀλιγάριθμοι ὄπαδοί των,
     Ψυχρὰν αἰσθάνθησαν τὴν θερμὴν,
 Τὴν τουρκομάχον αὐτῶν καρδίαν
 Κ' ἔφυγαν ὅλοι φυγὴν ταχεῖαν·
 Φεύγει καὶ Σέκερης ὡς στρουθίον
     Ὅταν μακρόνυχον ἀετὸν
 Βλέπη σκιάζοντα τὸ πεδίον·
     Φεύγει καὶ Ῥήγας ταχυβατῶν

Καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Μαινάλου...
 Φθάνει φωνάζων. «Στρατοὶ πολλοὶ
 Κατόπιν τρέχουν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου....

“Ὅλοι μὲ ἄφησαν οἱ δειλοί...”
 «Δειλέ! μὴν ἄλλους ἐξαχρειόνης»
 Εἶπεν ὁ γέρων Κολοκοτρώνης
 Εὐρῶν ἐκεῖνον ἀγωνιῶντα·
 “Αχαρδε! τῶρα εἰς τὴν στιγμὴν
 “Ἡ νὰ σὲ κτίσω ἔπρεπε ζῶντα,
 “Ἡ νὰ σὲ δώσω φόνου πυγμῆν.

«Εἰς τὰ συνέδρια πρῶτος τρέχεις
 Τὰς ἀρετὰς σου νὰ ἱστορῆς»
 Εἰς τὸ νὰ πλέκης δόλους ἐξέχεις
 Καὶ τὴν Ἑλλάδα νὰ διαιρῆς»
 “Ἄλλ’ οὐδ’ ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων
 “Ἐν μέσῳ φαίνεσαι τῶν κινδύνων·
 Εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Βερβαίνων
 “Ἄλλος δὲν ἦλθε πολεμιστῆς
 Τὴν πονηρίαν σου ὑπερβαίνων
 Καὶ ἀνανδρότερος κομπαστής (1),»

“Ἀλλὰ ὁ Δράμαλης φυγαδεύσας
 Τοὺς περὶ Ῥήγαν ἀμαχητεῖ
 Καὶ τὴν Ἑλλάδα ὅλην πιστεύσας
 Ὑπόδουλόν του ὅτι κρατεῖ,
 Τοὺς στρατηγούς του ἀντιβραβεύει
 Καὶ εἰς τὴν Κόρινθον προοδεύει.
 “Ἕλλην τὸ στήθος του δὲν προβάλλει
 “Ἐμπροσθεν τόσων Ὀθωμανῶν·
 “Ὅλοι ἐξ ἄλλων ἔγιναν ἄλλοι·
 “Ἐριδος ἔργον ἐλεεινόν!...

Εἰς τὰς ἐπάλξεις Ἀκροκορίνθου
 Ὡς εἰς κλωβίον τότε κλειστός
 Καὶ τὴν πικρίαν τρώγων ἀψίνθου
 Ἐζῆ ἀιχμάλωτος αἰετὸς
 Τῆς Κορινθίας ὁ πρόην Κροῖσος
 Μέγας Κιαμίλ-Βεης, ὅστις μῖσος
 Καθ' ὅλης ἔτρεφε τῆς Ἑλλάδος·
 Ἐμπειροπόλεμος, τολμηρὸς,
 Παλαιοτάτης οἰκίας κλάδος
 Φυλλάζων ἦτον καὶ ἀνθηρὸς.

Εἰς τὸ παράθυρον τοῦ κοιτῶνος,
 Συνοίκους ἔχων τοὺς λογισμοὺς·
 Μόνος ἐκάθητο αὐτὸς μόνος
 Καὶ περιέφερον ὀφθαλμοὺς
 Μέχρι Κρισαίου κόλπου Φωκίδος
 Καὶ μέχρις Ἄργους καὶ Μεγαρίδος,
 Ὅπου ἐκτάσεις ἔβλεπε μόνον
 Ἄγρων ἰδίων του καὶ γαιῶν,
 Καλλισταφύλων του ἀμπελώνων
 Καὶ πυκνοφύλλων του ἐλαιῶν.

Ἄλλὰ προβαίνει κυπαρισσίνη
 Καὶ βλέμμα στρέφει ἐρατεινὸν
 Ἡ καλλιπρόσωπος Ναζενίνη,
 Κόρη μεγάλων Ὀθωμανῶν·
 Πιστὴ συμβία του καὶ ὠραία,
 Εἶδεν ἀνοίξεις δεκαεννέα·
 Οἱ δύο ἔλαμπαν ὀφθαλμοί της
 Ὡς δύο σάπφειροι τιμαλφεῖς,
 Οἱ ἐλικόστροφοι πλόκαμοί της
 Καστανοχρύσου ἦσαν βαφῆς·

Εὖοσμον ἄθροισμα κοσμημάτων

Ἐἶχεν εἰς στῆθος λευκῆς χροιάς·

Τὰς ἀνοιγμένας μέχρι γονάτων

Λεπτοῦφάντους τῆς ποδιάς

Ἔσειεν αὔρα, κ' ἐχρυσοπέτων

Ὡς λαμπυρίδες αἰ τρέμουσαί των·

Εἰς τὴν ὀσφύν τῆς λυγιζομένην

Ἐπιπτε ζώνη τῶν Ἰνδιῶν,

Καὶ εἰς γλαυκόφλεβα торνευμένην

Κνήμην κατάστραπτεν ἡ χιῶν·

»ὦ φίλε, λέγει, τὰς χελιδόνας

Βλέπεις νὰ κτιζῶσι φωλεάς;

Ἄκουεις γύρω εἰς τοὺς κοιτῶνας

Τὰς χαρμοσύνους τῶν λαλιάς;

Καθὼς ἐκεῖναι κ' ἐγὼ γλυκεῖαν

Εὕρισκω σήμερον τὴν δουλείαν·

Εἰς τὰ δεσμά μου εὐχαριστοῦμαι

Νὰ σὲ λατρεύω, νὰ μὲ πονῆς,

Οὐδὲ τὸν πλοῦτόν μου ἐνθυμοῦμαι,

Οὐδὲ τοὺς ζῶντας ποθῶ γονεῖς.

»Πρόθυμος δούλη σου εἰς πᾶν νεῦμα,

Ἴδου σ' ἐτοίμασα καθαρὸν

Ἄπο τὰς χειράς μου αὐτὰς γεῦμα,

Σ' ἔφερα κρύον πηγῆς νερόν·

Ἄν σ' ἐκυρίευσεν ἡ βαθεῖα

Συνειθισμένη σου ἀθυμία,

Θέλει τὸ ἄσμα μου σὲ πραῦνει·

Καὶ ἂν τὸ ἄσμα μου σὲ λυπῆ,

Θέλουν οἱ λόγοι μου σὲ φαιδρύνει·

Τὸν ἔρωτά μου θέλουν εἰπεῖ.

Ἄλλὰ σὺ θλίβεσαι, δὲν προφέρεις
 Λόγον εὐφρόσυνον εἰς ἐμὲ
 Καὶ νῆστις μένεις καὶ κρυφοχαίρεις
 Ὅτι ὀλίγαι σου αἱ στιγμαί.

Ἄχ! ὁμοιάζεις τὴν ἀηδόνα
 Τὴν γεννηθεῖσαν εἰς τὸν ῥοδῶνα,
 Ἐτις παθοῦσα αἰχμαλωσίαν
 Φωνὴν δὲν ἔχει οὐδὲ χαρὰν,
 Κ' εἰς ἀτροφίαν καὶ ἀποσίαν
 Καταδικάζεται θλιβεράν! . .

Ῥοδοδακτύλους χεῖρας ἐκτείνει,
 Τὴν δεξιάν του θερμοφιλεῖ
 Κ' ἐν ᾧ ἐκεῖνος δάκρυον χύνει,
 Πέραν ὑψοῦται βοή πολλή,
 Κόνις ὑψοῦται ὡς νέφος πέραν,
 Ἐτις σκοτίζει καὶ τὴν ἡμέραν·
 Καὶ πλῆθος ῥέει πεζῶν, ἱππέων,
 Τυμπανοφόρων καὶ σαλπιστῶν,
 Κῦμα καχλάζον κῦμα χερσαῖον
 Ἄλαλαζόντων πολεμιστῶν·

Αἱματικόκκινοι αἱ σημαῖαι
 Εἰς τοὺς ἀέρας κυματισταί,
 Καὶ πλατυσίδηροι αἱ ῥομφαῖαι
 Ὡς ἡμισέληνοι γυρισταί·
 Καὶ εἰς ἀφρίζοντα ἵππον μαῦρον,
 Εἰς χρεμετίζοντα ἵππον γαῦρον,
 Ἐν μέσῳ πλήθους ἰδοὺ ὁ νέος
 Μεχμέτης Δράμαλης προχωρῶν
 Κιδαροφόρος, γιγαντιαῖος,
 Τριῶν Σατράπης ἀλογουρῶν·

Καὶ ἅμα φθάνει Αἰθίοψ γέρων

Ἐλομέλανος τὴν χροιάν

Εἰς τὸν Κιαμίλ-Βεην πρῶτος φέρων

Εἶδ' ἴσιν ὅπως χαροποιάν·

«Ὁ Ἕλλην φρούραρχος δραπετεύσας

Ἄφησε, λέγει, νὰ φύγη σπεύσας,

Τὴν Ἀκροκόρινθον ἀνοιγμένην

Καὶ συμπαρέλαβε τὴν φρουράν·

Καὶ ὁ Κιαμίλης παρωργισμένην

Φωνὴν ἀφίνει καὶ βροντερὰν.

«Ἕλληνες, φεύγετε δολοφόνοι;

Φύγετε, φύγετε, μισοί!

Στρατὸς γενναῖος σὰς περιζώνει . . .

Στρατὸς ἀνίκητος προχωρεῖ, . .

Λυτρώσου, σπάθη μου δεσμευμένη

Καὶ εἰς τὸν τοῖχον λησμονημένη!

Εἰς τῆς Τριπόλεως τὰς ἐξόδους

Καθὼς ἐθερίζεις τοὺς ληστάς,

Εἰς μάχας, σπάθη, καὶ εἰς ἐφόδους

Ἄστραψε πάλιν ἐξακουστάς!

«Καθὼς ὁ Δαίμων σου Παπᾶ-Φλέσσας

Δᾶδας καὶ ὕλας πυρκαϊῶν

Καὶ εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς θέσας

Τῶν χρυσορόφων μου οἰκιῶν

Τὰς διεσκόρπισεν εἰς νεφέλας

Καὶ σὺ ἐμπρὸς μου, Ἑλλάς, ἐγέλας,

Ἄμποτε, χώρα καταραμένη,

Καὶ σὺ ἐμπρὸς μου νὰ φλογισθῆς

Καὶ οὔτε στάκτη σου νὰ μὴ μένη,

Ἄνομα σῶμα ν' ἀφανισθῆς!»

Τὴν Ἀκροκόρινθον καταβαίνει·

Τὴν Ναζενίνην του παραιτεῖ.

Ἐκείνη ὅμως θορυβημένη,

Νὰ τὸν κρατήσῃ ἐκεῖ ζητεῖ

«Φοβοῦ, φωνάζει, τοὺς ἀποστάτας!

Φοβοῦ ἐνέδρας! φοβοῦ ἀπάτας!..

Φεύγεις; .. μὴ φεύγῃς. .. τὸ ἔσχατόν μου

Πνεύσιμον πνέω. .. ἀγωνιῶ. ..

Καὶ ὁ Θεός των εἰς τὸν Θεόν μου

Μὴ φέρῃ τραύματα δειλιῶ. ..»

Ἐξω τοῦ τείχους ἐκεῖνος ἦτον

Ἐχθρῶν νὰ χύσῃ αἷμα ποθῶν,

Ὅταν ὁ Ἕλλην φρούραρχος γείτων

Ἐκεῖ εὐρέθη ἐπανελθῶν·

Ὅτι μεγάλου Τούρκου τὰ στήθη

Ἄφησε ζῶντα μετεμελήθη·

Ἄλλ' εἰς τὴν τόσῃν του παραζάλην,

Ἐν ᾧ τὸν φθάνει μετὰ πολλῶν,

Τὸν βλέπει, στέκει, διστάζει πάλιν·

Καὶ ὁ Κιαμίλης πικρὰ γελῶν,

«Τί στέκεις; κράζει· τὸν φόνον πράξε

Ἐλέγχους ἔχεις ὡς ἱερεὺς;

Καὶ ἄλλους ἔσφαξες, κ' ἐμὲ σφάξε·

Γνωστὸς ὁ φρούραρχος Ἀχιλλεύς.»

Πληγὰς χιλίας δίδει, λαμβάνει·

Κτυπᾶ, κτυπᾶται πρὶν ἀποθάνῃ·

Καὶ ὁ σφαγεὺς του ἵππεὺς καλπάζων

Τὴν Ἀργολίδα τρέχει ὁδὸν

Βλέπων τὸ στράτευμα πλησιάζον,

Βλέπων τὸν Δράμαλην πρὸ ποδῶν.

Ἡ Ναζενίνη τὸν ἐκαρτέρει,

Ἐπὶ τὸν ἄρμονον ἄφρονον ἄφρονον
 Ὄταν ὁ γέρον Ἀφρικανὸς
 Γυμνὸν τὸ ξίφος ἐκείνου φέρῃ·

Ἄνω τῆς σβύνει ὁ οὐρανός·
 «Ποῦ ὁ αὐθέντης σου, ποῦ ; . . . φωνάζει·

Λέγε. . . ἑμίλει. . .» αὐτὸς διστάζει,

Κ' ἐκείνη ὅλη τρέμει, κλονεῖται,

Τὸ πᾶν νὰ μάθῃ ἐπιθυμεῖ·
 Αὐτὸς τὸν θάνατον διηγεῖται,

Κ' ἐκείνη πίπτει, λειποθυμεῖ.

Ἦσθ' ὁμοίως ἢ Καρυᾶτις

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν

Ἐκλινε κάτω τὰ γόνατά της

Ἰπὸ τὴν σφύραν τῶν Βρεττανῶν··

Χίλια τύμπανα ταύτοχρόνως,

Χίλιαι σάλπιγγες ὁμοφώνως

Ἐντὸς ἀκούονται τοῦ φρουρίου. . .

«Ἦλθεν ὁ Δράμαλης νικητής!

Ἐκείνη κράζει τοῦ παναθλίου

Ἄνδρός μου ἦλθεν ἐκδικητής!

«Τῆς ἐκδικήσεως πόθεν εἶσαι

Ἡ μέλλουσά μου ὅλη ζωή!

Πολύθρηνή μου ὄρασις σβῦσε,

Πολύστονή μου παῦσε πνοή,

Ἐφ' οὗ τὸ αἷμά των πλημμυρῆσαν

Τὴν φλογερὴν μου δροσίση λύσαν! . . .

Ἐολους τοὺς Ἑλληνας ἀντικρύ μου,

Ἐολους ἐκπνέοντας νὰ ἰδῶ,

Νὰ εὐφρανθῶσιν οἱ ὀφθαλμοί μου,

Καὶ νὰ ἐκπνεύσω κ' ἐγὼ ἐδῶ! . . .»

Λεπτὸν ἐμπρὸς τῆς κάλυμμα ῥίπτει

Ἐκ τὰς Χάριτας κεντητὸν

Καὶ εἰς τὴν ὄρασιν ὄλων κρύπτει

Μέτωπον, στέμμα μαργαριτῶν·

Καὶ εἰς τὸν Δράμαλιν ἀναβάντα·

«Τὰ θλιβερά μου ἰδὲ συμβάντα·

Τὸν φλογερὸν μου ἄκουσε πόνον·

Οἱ ἀποστάται τὸν δυνατὸν

Κιαιμίλιν σφάζαντες, μ' ἓνα φόνον

Ἐμὲ κατέστρεψεν καὶ αὐτόν.

Ἐκδικητὴν τοῦ προσωρισμένον,

Ἐκδικητὴν μου σὲ θεωρῶ·

Τὸν θησαυρὸν τοῦ κατωρυγμένον

Νὰ σὲ προσφέρω ἀναχωρῶ·

Δέξου καὶ ταύτην τοῦ τὴν ῥομφαίαν·

Εἰς χεῖρα πρέπει τόσον γενναίαν.»

Εἶπεν· ἀκόμη τὴν ἀκροᾶται

Αὐτὸς ἐν θλίψει καὶ σιωπῇ,

Καὶ τέλος κράζει· «Ἐπαναστάται!

Βουνὰ διέβην ὡς ἀστραπή·

Ἐπάνω στέκω τῶν πόλεων σας·

Πόλεμος μέλλει καταστροφῆς

Νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν φωλεῶν σας

Ἄνωθεν ταύτης τῆς κορυφῆς,

Πόλεμος μέχρι τῆς συντελείας·

Καὶ ὅσον δάκρυ τῆς παναθλίας

Εἰς ἀκροπόλεις καὶ φυλακὰς σας

Ἡ μισητὴ σας ἔπιε γῆ,

Αὐτὸ τὸ δάκρυ τῆς μεθ' ἁλῆσας

Αἵματος θέλει ἀνταλλαγῆ.»

Ἄνδρας, γυναῖκας καὶ ὄσους πρώτους
 Τῶν Δωριέων καὶ Βοιωτῶν
 Ὁ Τοῦρκος ἔσυρεν αἰχμαλώτους
 Εὐθὺς συνάγει περὶ αὐτῶν
 Καὶ ὄλους ζῶντας εἰς τοῖχον κτίζει
 Καὶ τὴν Ἀκρόπολιν καλλωπίζει
 Ἄπὸ ἀνάγλυφα φρικαλέα
 Καίουν αἱ πέτραι, ὅπου αὐτοῖ
 Ἀνοίγουν στόματα θνησιμαῖα
 Ὁ Τοῦρκος μόνος ἀναισθητεῖ·

Ἴππεῖς του ἄγριοι καὶ ἀγρίους
 Χύνοντες γύρω ἀλαλαγμούς
 Ἀρπάζουν δύο λευκογενεῖους
 Ἱεροφάντας εἰς τοὺς ἑωμούς·
 Ἐμπρὸς τοῦ Πλάστου εἰς τὰ τεμένη
 Ἄνω τοὺς πόδας αὐτὸς τοὺς δίνει
 Ἄπὸ τὰ ὠτά των τότε ῥέον,
 Ἄπὸ αὐτοῦ των τοὺς ὀφθαλμούς,
 Φεύγει τὸ αἷμα τῶν ἱερέων
 Καὶ ἡ ψυχὴ των εἰς σταλαγμούς·

Μέχρι τοῦ Ἄργους σπάθην ἐκτείνων
 Πατεῖ ὁ Τοῦρκος τὰς Κλεωνάς·
 Πολέμων ἄπειροι καὶ κινδύνων
 Καὶ εἰς εἰδήσεις τόσον δεινὰς,
 Πρὸς δύο πλοῖα τρέχουν Ἰδραῖα
 Ὅπου ἡ θάλασσα ἡ Κερναία
 Θένος, Ὁρλάνδος καὶ Λογοθέτης
 Οἱ διευθύνοντες τὴν Ἀρχὴν
 Καὶ ὁ Βουδούρης ἀνὴρ προπέτης,
 Ἄλλ' ἔχων λόγου πολλὴν ἰσχύν·

Καὶ ὀγδοήκοντα χιλιάδας
 Κυδωνιέων, Χίων, Κρητῶν,
 Ὅλοι ἀπάτριδες καὶ φυγάδες,
 Ὅλοι κατόπιν τρέχουν αὐτῶν,
 Γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδία...
 Ἡ δεκαστάδιος παραλία
 Τρέμει καὶ χύνει μιγάδα θρῆνον
 Πλήθους ζητοῦντος φυγῆς ὁδόν,
 Καὶ εἰς τὸν κλαίοντα Ἐρασίον
 Τὰ βρέφη πνίγονται σωρηδόν.

Ὁ Ὑψηλάντης ἔφιππος τρέχει
 Καὶ διὰ κήρυκος τοῖς καλεῖ·
 Ὁ φόβος ὁμῶς ὧτα δὲν ἔχει·
 Φεύγουν ἀνδρεῖοι, φεύγουν δειλοί,
 Εἰς τὴν Ναυπλίαν συγχρόνως ὅλος
 Τῶν Τούρκων πάλιν πλέει ὁ στόλος·
 Ἐμπροσθεν Τούρκους εἰς τὰ πελάγη,
 Ὅπισθεν Τούρκους εἰς τὴν ξηρὰν,
 Ὁ Ἕλλην Τούρκου ὅπου ὑπάγη
 Εὐρίσκει μάχαιραν φοβεράν.

Ὅμοίως φεύγων ἀνέμων ζάλην,
 Χειμάρρων φεύγων κατακλυσμὸν,
 Βοσχὸς εἰς μαύρην στοιχείων πάλην
 Στρέφει περίφοβον ὄφθαλμὸν
 Καὶ εἰς τὴν θάλασσαν τὸν ἐκτείνει·
 Ἄλλ' οὔτε θάλασσαν διακρίνει·
 Τόσον ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη
 Ἄνω του μείνας θολὸς φανὸς,
 Καὶ εἰς τὰ κύματα κατεχώθη
 Ὁ πολυνέφελος οὐρανός!

Εἰς τὴν παράλιον πεδιάδα

Τὸ ἄστρον ἔβλεπε τῶν νυκτῶν

Λαὸν κοιμώμενον καὶ σποράδα·

Ἄλλὰ τὸ βλέφαρον ἀνοικτὸν

Ὁ ὕψηλάντης μόνος ἐκράτει

Καὶ εἰς τὴν ἄμμον ἐπεριπάτει,

Καὶ εἰς τὰς μαύρας του αὐτὸς σκέψεις

Καὶ εἰς τοὺς μαύρους του λογισμοὺς

« Ἀπὸ τὸ ἔθνος μὴν ἀποστρέψης.

Ἔλεγε Πλάστα τοὺς ὀφθαλμοὺς! »

Καὶ εἰς τὸ ἄργος προσηλωμένος,

Τῶν Τούρκων ἔβλεπε τὰς πυράς

Καὶ θρηνωδίας διὰ τὸ Γένος

Τοιαύτας ἔχυνε λυπηράς·

« Ὑπὲρ πατρίδος κ' ἐλευθερίας

Ἄν ἀποθάνω δάση Ναυπλίας,

Καλύψετε μου τὴν κρύαν κόνιν!

Κῦμα θαλάσσης μὴν ἀρνηθῆς

Τὴν δίχως παιῖδας κλαίουσαν μόνην

Γραίαν μητέρα μου ν' ἀσπασθῆς! »

Τὸν σαπφειρώδη καὶ γαλιναῖον

Τότε διέτρεχεν οὐρανὸν

Ὁ Παντοκράτωρ ἄρμα δρομαῖον

Καὶ ἡλιότροχον κυβερνῶν·

Τὸ πύρινόν του ζεῦγος ἐπέρα

Εἰς ἓν του βῆμα ὅσον αἰθέρα

Τὸ βλέμμα μόλις περιλαμβάνει

Ἄστερογείτονος ἀετοῦ,

Ὅταν ἀφήσας τὴν Γῆν ἐφάνη

Ὁ Ταξιάρχης ἔμπρὸς αὐτοῦ·

«Τὸ προσωπὸν σου, Κύριε, λέγει,
 Πυριφλεγέθων ὠκεανὸς,
 Τὴν κτίσιν ὅλην ἂν θέλης φλέγει·
 Μικροῦ Πλανήτου θέτω ἑνὸς
 Ἐνώπιόν σου, Θεέ, τὴν στάσιν·
 Ὁ τὴν πηλίην σου θλίψας πλάσιν
 Εἰς τοὺς δακτύλους του Ναπολέων
 Ἄφ' οὗ παρέδωκε τὴν πνοήν,
 Δοῦλα τὰ ἔθνη τὴν πρώτην πλέον
 Δὲν ἀναδίδουν ὄπλων βοήν.

«Μόνον ἢ τάλαινα Ἑλλάς, ἥτις
 Ἑκατοντάδας ἐνιαυτῶν
 Καταναλώθη ὡς φωτοχύτης
 Λύχνος τοὺς ἄλλους ὑπηρετῶν
 Καὶ εἰς βαρβάρους ὑπεδουλώθη,
 Δορατοφόρος πάλιν ὠρθώθη·
 Ἄλλ' ἐπιμένει, ὀκνὸς δὲν στέκει
 Ὁ τερψισκάνδαλος Σατανᾶς,
 Εἰς τὰς σαγήνας του τὴν ἐμπλέκει
 Καὶ διεγείρει στάσεις δεινάς.»

«Τρέξε! χαλίνωσε τὸν ἀντάρτην!
 Ἐκεραυνόκραξεν ὁ Θεός·
 Εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Σπάρτην
 Ἐπανελθέτω σοφὸς λαός·
 Πρὶν τοὺς ἀνθρώπους εἰς φῶς καλέσω,
 Τὴν Ἑλληνίδα χώραν ἐν μέσῳ
 Εὐρώπης ἔθεσα καὶ Ἀσίας
 Ὡστε τοῦ θεοῦ λόγου πηγῆ,
 Καὶ εἰς τὴν μίαν νάμα σοφίας
 Καὶ εἰς τὴν ἄλλην νὰ χορηγῇ.»

Λέγει, καὶ φθάνει ἀπὸ περάτων
 Εἰς ἀπωτάτας ἐσχατίας
 Καὶ κόσμον νέον ἴσταται πλάττων·
 Ὡς δὲ εἰς στοίβαν ἀνθρακιᾶς
 Φυσῶν βορέας σπείρει σπινθῆρας
 Ὁ Πλάστης πνέων σπείρει φωστῆρας·
 Καὶ Ἄγγελοί του πάλλοντες δόρυ,
 Πρὸς νέας ἄστρον ἀνατολᾶς
 Φέρουν χρυσόπτεροι ὀδοιπόροι
 Τὰς ὑπερτάτας τοῦ ἐντολᾶς.

Ἄλλ' ὁ Ἀρχάγγελος ἐπιστρέφει
 Ὅπου τὰς ἄκρας τοῦ φαλακρᾶς
 Κρύπτει τὸ Μαίναλον εἰς τὰ νέφη·
 Πτέρυγας τείνει δύο μακράς·
 Ἡ μία φθάνει τὴν Αἰτωλίαν,
 Ἡ ἄλλη στέφει τὴν Βοιωτίαν,
 Καὶ ἡ πυρώδης μαρμαρυγὴ των
 Χύνει σωτήριον ἐμπρησμόν
 Καὶ εἰς τὰ στήθη τῶν ἀτρομήτων
 Ἑλλήνων φέρει δόξης κνισμόν.

Ὅμοιως ὅπου γεννᾷ τὸ μύρον
 Καὶ τὸ θυμίαμα θερμῆ γῆ,
 Ὅπου σμαράγδων, ὅπου σαπφείρων
 Καὶ ἀδαμάντων λάμπει πηγὴ,
 Ἐκεῖ ὁ ἥλιος ἐπιχύνων
 Κατακαθέτους δραγμάς ἀκτίνων
 Εἰς τῆς θαλάσσης τὴν κοίλην κοίτην
 Ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ Τροπικοῦ,
 Γεννᾷ εἰς ὄστρεον μαργαρίτην
 Ὑδατος στίλβοντος καὶ λευκοῦ.

Καὶ ὁ στρατάρχης Κολοκοτρώνης
 Κράζει· «Φωτάκε ὑπασπιστά!
 Θέλω νὰ λάβω διὰ τῆς μόνης
 Σπάθης σου σήμερον τὰ πιστὰ
 Ἐὰν ὄντως ἦλθεν ὁ Μουσουλμάνος,
 ἢ ἂν ἐψεύσθη Ῥήγας ὁ πλάνος·
 Εἰς τὰς σκηνάς του αὐτὰς σὲ στέλλω
 Λέων αἰφνίδιος νὰ χυθῆς·
 Ὡς δεῖγμα αἶμα νὰ φέρης θέλω·
 Τρέξε κ' ἐπίστρεψε παρευθύς.»

Καὶ ὁ Φωτάκος εἰς Ἄργος φθάσας,
 Ὅπου ἐδίψα αἶμα ἢ γῆ,
 Καὶ Τοῦρκον ἔνοπλον θυσιάσας
 Φέρει τὴν σπάθην αἰμοσταγῆ.
 Τότε ὁ ἐνδοξος γέρων στέλλει
 Καὶ τὸν ἀλλόφυλον ἀναγγέλλει·
 «Πολίται, γράφει, Πελοποννήσου!
 Ἐλθετε, φθάσετε παρευθύς
 Νὰ μοιρασθῶμεν πλοῦτον ἐξίσου
 Ὅστις θεόθεν ἦλθε ριφθεῖς·

Ὅσους χρυσοῦ, ὄσους ἀργύρου
 Σωροὺς ἐστοίβαξεν ὁ Ἄλλης,
 Ὁ νέος Φάλαρις τῆς Ἠπείρου,
 Σπάθας του, ἵππους πολυτελεῖς,
 Ὅλα ὁ Δράμαλης μᾶς τὰ φέρει,
 Καὶ ἡ καρδία μου πολὺ χαίρει
 Ὅτι ἐγγίζω νὰ σᾶς πλουτίσω.
 Ἀκολουθεῖτέ με, ἀδελφοί!
 Ἐγὼ προτρέχω νὰ τὸν κτυπήσω,
 Εἰς τὰ ὀπίσω μήπως στραφῆ.»

Χιλίους φέρων αὐτὸς Ἀρκάδας
 Ἴππευς ἐν μέσῳ τῶν προχωρεῖ
 Κατὰ τοῦ Ἄργου τὰς πεδιάδας,
 Καὶ εἰς τὰς κώμας δημηγορεῖ
 Πρὸς τοὺς ποιμένας καὶ ζευγηλάτας,
 Καὶ σωτηρίου πλέκει ἀπάτας·
 Ἐμπρὸς του φαίνεται ἡ τράχεια
 Καὶ χαλικόστρωτος πεδιάς,
 Ὅπου τὰ τείχη καὶ τὰ μνημεῖα
 Τὰ μαρτυροῦντα τὰς Ὑσιᾶς·

Ἐκεῖ ῥυάκιον ἀναβλύζον
 Ἀπὸ πλησίου βράχου ῥωγμοῦς
 Καὶ εἰς πετράδια κελαρύζον
 Περιεσπᾶτο εἰς ἐλιγμοῦς,
 Κ' ἐσυμφιθύριζαν γηραλέαι
 Ὀλίγαι γύρω ἀγριελαῖαι·
 Ἐκεῖ δρομαῖοι, ἄπληστοι πάλῃς,
 Σημαίας φέροντες ἀνοικτὰς
 Φθάνουν δ Πέτρος Μαυρομιχάλης,
 Ὁ Ὑψηλάντης καὶ Κρεββατᾶς·

Ἐκεῖ συμβούλιον συγκροτεῖται
 Καὶ ὁ στρατάρχης πρῶτος λαλεῖ·
 «Ἡ Πελοπόννησος συγκινεῖται,
 Καὶ στρατεύμα τῆς φθάνει πολὺ·
 Πλὴν φόβος μέγας, πρὶν τοῦτο φθάσῃ,
 Μήπως ὁ Δράμαλης μᾶς δαμάσῃ
 Τρέχων εἰς Τρίπολιν καὶ δεσπόζων
 Καθέδρας θέσιν πολεμικὴν,
 Τρέχων εἰς Πάτρας καὶ ταύτας σώζων
 Ἀπὸ ῥομφαίαν Ἑλληνικὴν.

« Ἐντὸς τοῦ Ἄργους γὰ τὸν κρατήσω
     Ἡμέρας δέκα μόνας ζητῶν
 Ἦλθα τὸν ἄπληστον ν' ἀπατήσω,
     Νὰ ρίψω δέλεαρ εἰς αὐτόν.
 Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν Ἄργους, φίλοι,
 Ἄμα δ' Ἐσπερος σκότος στείλῃ
 Χίλιοι εὐζῶνοι νὰ ἐμβῶμεν,
     Ὅστε ὁ βάρβαρος νὰ πεισθῇ,
 Ὅτι κλεισμένον πλοῦτον βαστῶμεν
     Καὶ ὑποκάτω τῆς νὰ σταθῇ. »

« Ἀκολουθεῖτέ με, πατριῶται! »
     Ἐγὼ ἐμβαίνω καὶ ὀδηγῶ! »
 Ὁ Ὑψηλάντης ἔκραζε τότε
     « Ἀκολουθῶ σε, εἶπεν, ἐγώ »
 Καὶ ὁ χαλκόςτηθος Βαρβιτσώτης,
 Καὶ ὁ ἀτρόμητος Κουμουτσιώτης,
 Καὶ Πάνος πρῶτος τῶν ἀτρομήτων
     Ὁ τοῦ στρατάρχου αὐτοῦ υἱός,
 Καὶ ὁ τῆς Σπάρτης Ἀριστογείτων
     Τοῦ Κυριακούλου ἀνεψιός.

Εἰς τῆς Λαρίσσης τὸ τεῖχος τότε
     Ὀμοβαστάζοντες τὴν τροφήν
 Πηδῶσι χίλιοι στρατιῶται,
     Καὶ εἰς πυργώματος κορυφήν
 Ἡ τῆς Δακίας πρωταποστάτης
 Σημαία σείει τὸν Φοῖνικά της·
 Τὴν βλέπει λάμπουσαν καὶ συρρέει
     Ὁ χριστομάχος στρατὸς ἐκεῖ,
 Ἄργυροπότις δίψα τὸν καίει,
     Καὶ σκάπτων τάφρους πολιορκεῖ.

Ἐκεῖθεν φέρει μακρὰν τῆς μάχης
 Ὁ Ἕλλην στρατάρχος τὸν δαυλὸν
 Καὶ περιέρχεται τοὺς ἀστάχεις
 Καὶ τὰ βροσκήματα πυρπολῶν·
 Καίει καλύβας καὶ ἀποθήκας
 Καὶ κράζει· « Ῥῶσσε, οὕτως ἐνίκας
 Τὸν δορυκτῆτορα τῆς γῆς Γάλλον,
 Ὅταν ὀπίσω κ' ἐμπρὸς αὐτοῦ
 Τὰς πόλεις ἔκαιες αὐτὸν βάλλων
 Ἐν μέσῳ πείνας καὶ παγετοῦ. »

Τὰ πρὸς τὴν Τρίπολιν ὀχυρόνει,
 Τὰ πρὸς τὰς Πάτρας ὁμοῦ στενά,
 Κ' ἐν ᾧ τὸ Ἄργος ὁ Τοῦρκος ζώνει
 Ὁ Τοῦρκος ζώνεται εἰς βουνά.
 Εἰς τὴν σημαίαν τοῦ ἐν τοσοῦτῳ
 Στρατὸς ἀνδρείος ἐσυγκεντροῦτο·
 Καὶ πρῶτος ἔφερεν ὁ Γενναῖος
 Τρεῖς διλοχίας Καρυτηνῶν,
 Ὅστις καὶ σῶμα ἔχων Τυδέως
 Φόβητρον ἦτον Ὀθωμανῶν.

Ἐφθασε τρέξας ὁ Φλέσσας Ἄρης
 Λίματοβάπτιστος ἱερὺς,
 Ὁ φιλαγύγκιος ἄμα Πάρις
 Καὶ φιλοπόλεμος Ἀχιλλεύς·
 Χιλίους εἶχε διακοσίους
 Λεονταρίτας ἀρειμανίους.
 Ἦλθε Νικήτας ὁ αἰμοστάζων,
 Εἰς τὴν νευρώδη του δεξιάν
 Σίδηρον ἦλθε βαρὺν βαστάζων
 Μίαν ζυγίζοντα στρατιάν.

Ἦλθεν Κεφάλας ὁ σπείρων τρόμον,
 Καὶ Μητροπέτροβας ὁ κρατῶν
 Βαρὺν αἰῶνα εἰς ἴσον ὦμον,
 Καὶ Παπατσώνης τῶν μαχητῶν
 Ὁ πλέον εὐζωνος καὶ γενναῖος,
 Ὅστις καὶ κάλος εἶχε Νιρέως.
 Ἐκαστος ἔφερεν ἐξ Ἰθώμης
 Ἐκατοντάδας Ἑλλήνων τρεῖς.
 Ὅποιας τόλμης, ὁποιας ῥώμης
 Ὀλίγους ἔτρεφεν ἡ πατρίς.

Ἦλθεν ὁ Τσώκρης ἄγων χιλίουσ
 Τοῦ ἄλωθέντος Ἄργους υἱός,
 Καὶ ὁ Δαγραῖος τριακοσίους
 Φέρων εὐκνήμιδας Δαναούς.
 Ἦλθαν ἐξ Ἄστρους τοῦ χρυσηλίου,
 Ἁγίου Πέτρου καὶ Λενιδίου.
 Ὁ Ζαφειρόπουλος καὶ Κοντάκης
 Οἱ κορυφαῖοι τῶν πολιτῶν,
 Πολεμοχάρμας ἄνδρας ἐπτάκις
 Συνάμα φέροντες ἑκατόν.

Ἦλθε Πλαπούτας μετὰ χιλίων
 Ὀπισθοκόμης καὶ νεαρός,
 Καὶ τοῦ στρατάρχου αὐτοῦ βραχίων
 Μεγαλοσπάθης καὶ στιβαρός.
 Φέροντες ἦλθαν παῖδας Γυθείου,
 Οἰτύλου, Ἐλους καὶ Ἀχιλλείου,
 Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρομιχάλης,
 Ὅστις μαρτύρων ἔχυνε φῶς,
 Καὶ ὁ Ἀντώνιος τῆς μεγάλης
 Οἰκίας ἐνδοξος ἀδελφός,

Χιλίους φέρων ἑξακοσίους

‘Ο Πονηρόπουλος ἐκλεκτοῦς,

Τρεῖς οἰωνούς του εἶχεν αἰσίους

‘Υποστρατήγους τρεῖς συνετούς,

Κρίζαλιν, Μῆτρον καὶ Παππατσόρην·

‘Ὡς ὀφθαλμοῦ του ἐβλεπε κόρην

‘Ο Πονηρόπουλος τὴν Ἑλλάδα

Καὶ τῶν ἐρίδων κατευναστής

Τὴν φλογεράν των ἔσβυνε δᾶδα

Κ’ ἔζωνε σπάθην ὑπὲρ αὐτῆς.

Χιλίους ἄνδρας ἀνδρίας πρώτης

Εἶχε λογάδας Καρυτηνῶν

‘Ἡ ἑπτακέφαλος ἀδελφότης

Τῶν μεγαθύμων Δελιγιαννῶν·

Τετρακοσίους ὠδήγουν ἔτι

Καὶ οἱ Ζαρῖφαι καὶ οἱ Ζανέτοι

Τοσοῦτον στραύτευμα συγενόνει

‘Ο περὶ ὅλων ἐκεῖ ἀγῶν,

Καὶ τόσον πλῆθος ἐνδυναμόνει

Τὸν χθὲς ἀδύνατον στρατηγόν·

‘Ομοίως χεῖλη ἀνοιγοκλείων

Κοκκινισμένα καὶ φλογερά.

‘Ο δειψαλέος τοῦ θέρους Κύων

Τὰ τοῦ Ἰνάχου ῥοφᾷ νερά.

Πλὴν ὁ οὐράνιος βρέχει κάδος ;

Τρέχουν τὰ ρεῖθρα τῆς πεδιάδος,

Τρέχουν οἱ χειμάρροι τῶν χασμάτων,

Καὶ εἰς τὴν κλίνην τοῦ ποταμοῦ

Φέροντες ὅλοι τὰ νάματά των

Τὸν μεγαλύουν ὅλοι ὁμοῦ.

Ἡ Βουβουλίνα τότε κινεῖται,
 Τότε φωνάζει πρώτη αὐτή·
 «Πῶς δὲν δρμάτε, τί καρτερεῖτε
 Τόσοι στρατάρχαι, τόσοι στρατοί;
 Γυναῖκες εἶσθε; Ἄλλὰ τί λέγω;
 Μὴ τὰς γυναῖκας ἀδίκως ψέγω.
 Βρέφος ἐκεῖναι εἰς τὴν μασχάλην,
 Σπάθαν εἰς μίαν χεῖρα γοργήν
 Καὶ καρύφυλλον εἰς τὴν ἄλλην,
 Πετῶσι πρῶται εἰς τὴν σφαγὴν.

«Σεῖς λόγους μόνον, καὶ πράξεις ὄχι!
 Ἐτοιμασίας παντοτεινάς!
 Τί περιμένετε τόσοι λόχοι,
 Τάγματα τόσα εἰς τὰς σκηνάς;...
 Τοῦρκοι τοῦ Ἄργους, ἀκούσετέ με!
 Καὶ σὺ, Πασσᾶ των Δράμαλη, τρέμε!
 Αὐτὰ τὰ φύλλα πρὶν μαρανθῶσιν,
 Αὐτὰ πρὶν πέσωσι τῶν δρυμῶν,
 Αὐτῶν τῶν φύλλων θέλουν τὴν πτώσιν
 Οἱ Τοῦρκοι πάθει ἐμπρὸς ἡμῶν.

«Τὰ κλεῖθρα φέρε με τῆς Μεθώνης
 Καὶ τῆς Ναυπλίας καὶ τῶν Πατρῶν
 Καὶ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Κορώνης.
 Καὶ μὴν ἐπάνω σπειρῆς πετρῶν!
 Τὴν Πελοπόννησον ὄχι ὅλην,
 Ἄλλ' οὔτε μίαν μικρὰν τῆς πόλιν
 Θέλει βραχίων κατακρατήσει
 Ἐλαφοκάρδου Ὀθωμανοῦ,
 Καθὼς δὲν θέλει θνητὸς ἐγγίσει
 Ἄστρον τοῦ λάμποντος οὐρανοῦ..

« Ἐντὸς ἐρήμου χθὲς ἦμουν τόπου
 Ἄστραψαν αἴφνης οἱ οὐρανοὶ
 Ὡς τὸ πανάχραντον Βῆμα, ὅπου
 Λαμπάδες καίονται καὶ φανοί·
 Λιβάνου μ' ἔθελξεν εὐωδία·
 Ὅργάνου μ' ἔτερψε μελωδία·
 Ἐκράτουν Ἄγγελοι λευκὰ κρίνα
 Ψάλλοντες χίλια Ὠσαννά!
 Κ' ἐγείρου μ' ἔκραζαν, Βουβουλίνα!
 Ἡ Θεοτόκος ἐμπρὸς σου νά!

« Πρόσωπον, σῶμα φῶς ἦτον ὅλη,
 Φῶς καὶ ὁ θεὸς αὐτῆς χιτῶν,
 Καὶ εἰς τὸν ἕνα ἠλιοβόλει.
 Κόλπον τῆς βρέφους ἀγαπητόν·
 Τρέξε, μὲ εἶπε, καὶ μὴ βραδύνης!
 Τρέξε τοὺς Ἕλληνας νὰ θαρρύνῃς!
 Πρὶν ἢ στρογγύλη αὐτὴ σελήνη
 Γενῆ λεπτότοξος καὶ σβυσθῆ.
 Ἐντὸς τοῦ Ἄργους καθὼς ἐκείνη
 Θέλουν οἱ Τοῦρκοι ἀφανισθῆ.

« Ἐφυγεν ἄνω ἡ Παναγία
 Χύνουσα κάτω φῶς ἰλαρόν.
 Ἕλληνες, θάρρος καὶ ἀφοβία!
 Τοῦτο τὸ ἔδαφος ἱερόν,
 Καὶ προστατεύουν αὐτὸν τὸν τόπον
 Χοροὶ Ἀγγέλων, φυλαὶ ἀνθρώπων!
 Ἐντὸς τοῦ Ἄργους, Ἕλληνες, πλέον!»
 Εἶπεν ἐκείνη, καὶ ὁ στρατὸς
 Τὴν ἀκολουθεῖ πόλεμον πνέων
 Κ' ἐντὸς τοῦ Ἄργους, κράζων, ἐντός!

Ἡ βουβουλίνα ἦτον ώραία·

Εἶχε τὰ βήματα στιβαρά,

Καὶ ὡς ἡ Ἄρτεμις κολοσσαία

Ἐπεριπάτει καὶ φοβερά·

Μεγάλα εἶχεν ὄμματα Ἦρας

Καὶ βλέμμα σπεῖρον γοργοῦς σπινθῆρας·

Τὸ χρυσοκέντητον ἔνδυμά της

Ζώνη συνέσφιγγεν ἀργυρά,

Καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὰ πλευρά της

Σπάθη ἐκρέματο ἠχηρά.

Κεῖται εἰς βράχους ἠλιοβάτους

Ἐρημον Ἄστου καὶ ὑψηλόν·

Τῆς Ἐπιδάουρου κρυπτὰ εἰς βάτους

Τὰ τεῖχη σῴζει· πλὴν τὸν καλόν

Χρυσελεφάντινον ἀνδριάντα

Καὶ τὰ ώραῖα τεμένη πάντα,

Ὅσα ὑψώθησαν εἰς τὸν ῥύστην

Καὶ ζωδοτὴν Ἀσκληπιόν,

Ἐρρίψε πνεύσας πνοὴν ἐχθίστην

Ὁ πανδαμάτωρ ἐκεῖ Αἰών.

Στέκει ἐπάνω τῆς πεδιάδος

Τὸ Ἀραχναῖον ὄρος γυμνόν,

Ὅθεν τὴν δούλωσιν τῆς Τρωάδος

Διὰ φρυγάνων νυκτιφανῶν

Ἡ Κλυταιμνήστρα εἰδοποιήθη,

Ὅταν ἐγκλείουσα εἰς τὰ στήθη

Τῶν μιαρῶν της παθῶν τὴν πάλιν

Ἐπαραμόνευε τὸν καιρὸν

Εἰς τοῦ συζύγου της τὴν ἀγκάλην

Νὰ πῆξῃ φάσγανον δολερόν.

Ἐκείθεν ἄρ' ἔπειτα πρὸς ἄσπετον ἄλυστον
 Ἄπο τὸ "Ἄργος ἐκεῖ δρομαῖος
 Ἴππεὺς ἐφάνη ξιφήρης τις,
 Σώζων τὸν πύγωνα ἰσρέως
 Καὶ τῆς πατρίδος πολεμιστῆς
 Τὸν σιδηρύνχα, ξανθοχαίτην
 Ἴππον του δῖοςας εἰς ὑπηρέτην
 Κατέβη μέχρι τῶν παραλίων,
 Ὅπου παιδίον ἀβρὰ γελῶν
 Ἐβρίπτεν ὄστρακα εἰς τὸν λεῖον
 Καὶ σιγαλέον αἰγιαλόν.

Ἐκεῖ Γαλλίνας, Μαυροκορδάτος,
 Νέγρης ἐν μέσῳ τῶν ἐλαιῶν
 Εἶχαν κηρύξει πρῶτοι τὸ κράτος
 Θεσμῶν ὠραίων καὶ παλαιῶν (3).
 Ἐπάνω τόπων αὐτῶς ἁγίων
 Ἔστησεν ὄμμα γέμον δακρύων,
 Καὶ εἰς λαβύρινθον βυθισμένος
 Πολυπλανήτων συλλογισμῶν
 Ἐκ τῆς ψυχῆς του ὡς ἐκ πυθμένος
 Ἄντλησεν ἔσχατον στεναγμόν·

«Εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ὅπου
 Ἐζων εἰρήνης ἄρτον εὐρῶν,
 Ἄρῃσα, εἶπε, τοῦ Θεανθρώπου
 Τὸ Εὐαγγέλιον, τὸν Σταυρὸν,
 Κ' ἐζώσθην σπάθην κατ' ἀλλοφύλων
 Τὴν πρόσκαιρόν μου ζωὴν ὀφείλων
 Εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὸν Θεόν μου.
 Πλὴν παρχπέτασμα μελανὸν
 Σήμερον κρύπτει ἐνώπιόν μου
 Ὅμοῦ πατρίδα καὶ οὐρανόν.

«Θεέ, νὰ πράξω τί ἐδυνήθην !
 Τὴν Ἀκροκόρινθον τί παθῶν
 Ῥίψασπις ἄφησα, καὶ ἀρνήθην
 Ὀρησκείαν, Γένος καὶ παρελθόν!
 Εἰς μάχας ὅλοι τρέχουν οἱ ἄλλοι,
 Παῖδες, γυναῖκες μικροὶ μεγάλοι·
 Εἰς τὰ στενώματα, εἰς τὰ δάση
 Ἐλευθερίας σάλπιγξ βοᾷ·
 Ἢ γῆ σαλεύει ὄθεν περάση
 Γλαυκὴ τοῦ Φοίνικος ἢ σκιά·

«Φωνάζει γέρον ἀπλίζων νέον·
 Κτύπα τοὺς Τούρκους καὶ δι' ἐμέ!
 Σύζυγος κράζει· ἄς ἔλθουν πλέον
 Καὶ τῆς χηρείας μου αἰ στιγμαί!
 Καὶ μήτηρ λέγει τέκνον μου, τρέχε
 Καὶ τὴν Ἑλλάδα μητέρα ἔχε! . . .
 Καταισχυμμένον τοῦ κόσμου βάρος,
 Τὸν κόσμον φεύγω μόνος ἐγώ.
 Μόνος δὲν ἔχω προσώπου θάρρος
 Νὰ σφάξω Τούρκους καὶ νὰ σφαγῶ...

«ὦ σὺ φρουράρχου ἀθλιεστάτου
 Καὶ τῆς αἰσχύνης του ὀπαδῆ,
 Τοῦ φοβεροῦ μου λοιπὸν θανάτου
 Τὰς ἐγγιζούσας στιγμὰς ἰδὲ,
 Καὶ τὰς ἐσχάτας μου αὐτὰς θλίψεις
 Καὶ τὰς ἐσχάτας μου αὐτὰς τύψεις
 Εἰς τὴν πατρίδα εἰπέ! . . . Ἄν πταίαν,
 Πταιίστης ὀλίγων εἶμαι στιγμῶν..
 Πρῶτος τὴν πλάνην μου, πρῶτος κλαίω
 Καὶ εἶμαι ἄξιος οἰκτιρῶν...

«Μίαν ἡμέραν πραῦνομένη

Ἴσως ἐκείνη μ' εὐσπλαγχνισθῆ,

Καὶ εἰς τὸν τάφον μου μισημένη

Ἴσως ἡ μνήμη μου δὲν κλεισθῆ.

Εἶφος μου εἶχε τὴν ἀδικήσει,

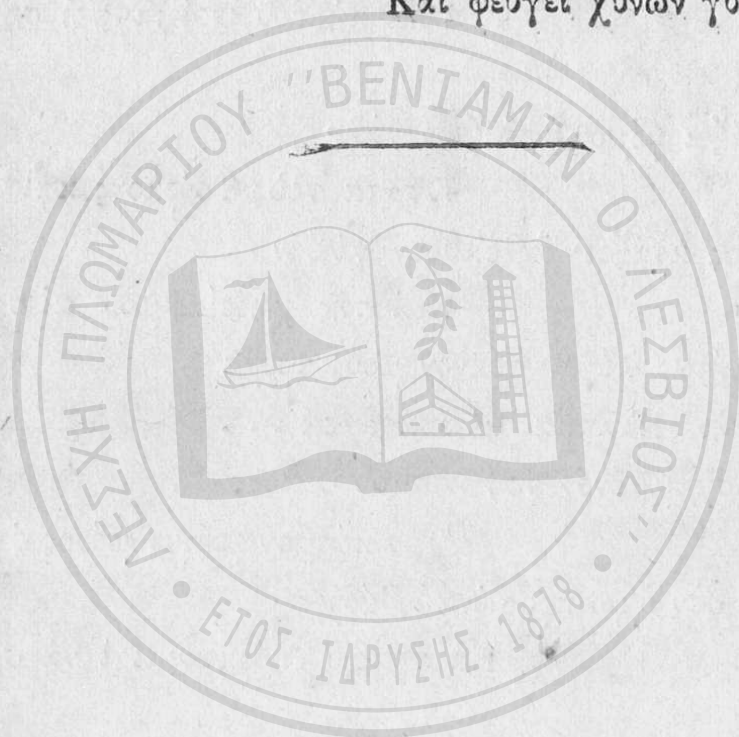
Εἶφος μου θέλει τὴν ἐκδικήσει. . .

Λέγει καὶ σφάζεται· πλησιάζει

Ὁ ἵππος ῥώθωνας ἀνοικτοῦς,

Τὸ αἶμα βλέπει, ἀφηνιάζει

Καὶ φεύγει χύνων γόους φρικτούς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ Γ'. ΑΣΜΑΤΟΣ.

—00—

(1) Γράψας ὅτι, ἀφ' οὗ οἱ κατὰ τοὺς Ἀέρας φυλάττοντες τὰς στενάς παρόδους ὀλίγοι στρατιῶται τοῦ Γεωργίου Σέκερη καὶ τοῦ Ῥήγα Παλαμῆδου ἀπέδρασαν ἐνώπιον τοσοῦτων ἐπερχομένων Ὀθωμανῶν, τότε καὶ οἱ δύο οὗτοι ἀρχηγοὶ ἔφυγον μετ' ἐκείνους, ἀνέφερον συμβὰν μαρτυρούμενον ὑπὸ τοῦ ἀψευδοῦς Ἡλία Τσαλαφατίνου, ὅστις ἐγένετο αὐτόπτης τῆς συμφορᾶς.

Ἡ πρὸς τὸν Παλαμῆδην ἐπιπληκτικὴ ἀποστροφή τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου, ἀληθεστάτη ἐπίσης οὔσα, μοι ἐγνωστοποιήθη καὶ ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Κολοκοτρώνου αὐτοῦ.

Ὅθεν διηγήθην καὶ τὰ πράγματα ὡς ἠκολούθησαν καὶ τοὺς λόγους ὡς ἐρρήθησαν.

Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης, ὃν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀρχηγὸς τῆς ἐν Πελοποννήσῳ στρατιωτικῆς μερίδος, δὲν ἔτρεφεν ὄργην τινα κατὰ τοῦ Παλαμῆδου ὡς δεξιοῦ βραχίονος τοῦ Θάνου Κανακάρου, ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπάλου πολιτικῆς φατρίας; καὶ ἡ ὄργη αὐτὴ δὲν ἐμφαίνεται εἰς τὴν πρὸς τὸν Παλαμῆδην σκληρὰν ἐπιτίμησιν;

Ἐπειτα, πῶς εἰσβάλλοντος τοῦ Δράμαλι πάντες οἱ Πελοποννήσιοι ὀπλαρχηγοὶ καὶ ὁ Κολοκοτρώνης αὐτὸς ἔμειναν κατ' ἀρχὰς ἀκίνητοι; Πῶς δὲν ἔτρεξαν καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Ἴσθμὸν, ἀλλ' ἄφησαν τὴν φρούρησιν τῶν τῆς Χερσονήσου Θερμοπυλῶν εἰς δύο μόνους ἀπειροπολέμους παῖδας προκρίτων;

Κατ' ἐμὲ, ἡ ἀποχώρησις τοῦ Σέκερη καὶ τοῦ Παλαμῆδου μετὰ τὴν λειποταξίαν τῶν περὶ αὐτοὺς ὑπῆρξε μέγα δυστύχημά των καὶ οὐχὶ ἀνεξάλειπτον στίγμα. Δὲν ἔχουσι πάντες τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀναστασίου Τσαμαδοῦ.

Τελῶν ἐγὼ σήμερον τὸ μνημόσυνον ὅλων τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος ἐπ' ἐκκλησίας ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, χρεωστῶ ἀπονομὴν δικαιοσύνης καὶ πρὸς τὸν οὐδαμῶς φίλον μου Παλαμῆδην.

(2) Ὁ Θεόδωρος Γρίβας, ὅστις παρὰ τὸν Ἄετὸν καθὼς ἀναφέρω εἰς τὸ Ποίημα ἐπέπεσε μετὰ ὀγδοήκοντα μόνων Ἑλλήνων

κατὰ δωδεκακισχιλίων Τούρκων καὶ μετὰ πολλὴν φθορὰν τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, ἐπολιόρκησε κατὰ τὸν Μάιον τοῦ προλαβόντος ἔτους μετὰ τοῦ Γεωργίου Βαρνακιώτου, τοῦ Ἀλεξίου Βλαχοπούλου καὶ τοῦ Δημητρίου Μακρῆ ἐν τῷ Ἀγρινίῳ τρισχιλίουσ Ὀθωμανοὺς καὶ κατασφάζας αὐτοὺς ἀπελευθέρωσε τὴν Τριχωνίαν. Μεταβὰς ἐκεῖθεν μετὰ τῶν αὐτῶν ὀπλαρχηγῶν εἰς Μακρυνόρος, ὅπου ἐστρατοπέδευον ὁ Ἀνδρέας Ἰσκού ὁ Γῶγος Βακόλας καὶ ὁ Ἰωάννης Κοτυλίδας, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκεῖ συμβᾶσαν καταστροφὴν τῶν Ὀθωμανῶν.

(3) Ἄν ὁ Θεόδωρος Νέγρης ἔδειξε πρὸ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη ἄκαιρον καὶ ὑπερβάλλοντα ζῆλον πρὸς στερήσιν τῆς βασιλείας τῶν νόμων καὶ διὰ τοῦτο κατεκρίθη παρ' ἐμοῦ, ὁ αὐτὸς ὅμως θεμελιωτῆς τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐπαινεῖται παρ' ἐμοῦ.

Φιλόδοξος ὢν εἰς ἄκρον, ἀλλ' ἀγαπῶν θερμῶς τὴν πατρίδα, ἔζησε καὶ ἀπέθανε παραινῶν καὶ πράττων ἀείποτε τὸ καλόν. Ὁξυνοῦστατος ἅμα καὶ βαθυνοῦστατος εἶχεν ἐτοιμότητα πολλὴν περὶ τὸ λέγειν καὶ περὶ τὸ γράφειν, ἀλλὰ μετὰ τινος στρυφνότητος ἐπιτετηδευμένης. Οἱ πλείστοι τῶν ἐπιζόντων πατέρων τοῦ ἔθνους ἐνθυμοῦνται σήμερον αὐτὸν μετὰ δακρύων καὶ μεταμελοῦνται ὅτι δὲν ἤκουσαν τὴν φροβερὰν τοῦ ἐκείνου προφητείαν περὶ τῆς βαρέως καθυδρυθησομένης Εὐρωπαϊκῆς Μοναρχίας ἐπὶ τῆς τέφρας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Ταῦτα λέγω ἀληθῶς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀνθ' ὧσων εἶπον ἀληθῶς κατ' αὐτοῦ. Μὴ γένοιτο νὰ ὑπάρξῃ ψυχρότης μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ ἂν ποτε συναντηθῶμεν εἰς τὰ Ἡλύσια!

ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΜΑΧΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κινεῖται κατὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ καὶ παρὰ τὴν Ἄρκον ἔρχεται εἰς πρώτην σύγκρουσιν μετ' αὐτοῦ. Οἱ βάρβαροι μετὰ πάλιν ἐπίμονον φεύγουσιν ἤδη, ὅτε καλόγηρός τις εἰς μίαν τῶν Ἑλληνικῶν φαλάγγων τεταγμένος κυριεύεται ὑπὸ πανικοῦ φόβου, ἡ δειλία τούτου μεταδίδεται εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήλων, καὶ ἡ νίκη ἀφίπταται ἀπὸ τῶν χειρῶν των. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης δημηγορεῖ τὸ στρατόπεδον, φέρει αὐτὸ ἐνθουν εἰς δευτέραν συμπλοκὴν καὶ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου ἀπὸ τῆς Ἄρκας ἐπιβοηθήσαντος νικᾷ τὸν Δράμαλιν. Τότε οὗτος ἐταιμάζεται νὰ ὀπισθοδρομήσῃ πρὸς τὴν Κόρινθον. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες, κατέχοντες ἤδη τὰς ἐμπροσθεν στενάς θέσεις, ἀποφασίζουσι νὰ καταλάβωσι καὶ τὰς ἐξόπισθεν· καὶ ὁ μὲν Κολοκοτρώνης τρέχει πρὸς τὸ Δερβενάκιον, ὁ δὲ Ὑψηλάντης μετὰ Νικήτα τοῦ Τουρκοφάγου καὶ Δικαίου τοῦ Φλέσσα πρὸς τὸ Ἀγηνόριον· συγχρόνως δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου εἰδοποιηθεὶς, καταλείπει μέγα μέρος τῆς στρατιᾶς του εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ φθάνει μετὰ χιλίων εὐζώνων εἰς τὰς μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου στενωποὺς τῆς Γερανεΐας.

Τίς τὴν κιθάραν μου, τίς ἐγγίξει;

Ἄρα τὴν ψαύει τις μυστικῆ,

Καὶ εἰς τὸ δῶμά μου ψιθυρίζει

Τοῦ παρελθόντος μέλος γλυκύ;

ὦ τῶν δοράτων σύντροφος λύρα,

Εἰς τὴν νεκρὰν μου σκίρτησε χεῖρα

Καὶ ἀναμνήσεις φέρε γλυκείας

Τῶν τῆς Ἑλλάδος καλῶν καιρῶν,

Τῆς ῥωμαλέας τῆς ἡλικίας,

Τῶν ῥωμαλέων μου ἡμερῶν!

Σ' ἀκούω, φίλη, καὶ μεταβάλλω
 Εἰς πάντα ἤχόν σου τὴν χροιάν
 Καὶ σπάθην ἔλκω καὶ λόγχην πάλλω
 Εἰς τὴν πυρώδη μου δεξιάν.
 Χαρᾶς ἡμέραι, ἡρώων χώρα,
 Πόλεμοι, νίκαι, ποῦ εἴσθε τώρα;
 Φεῦ! τοὺς ἀγῶνας ἐκείνους ψάλλων,
 Ὅλα τὰ τότε ἀνακινῶν.
 Περιπλανῶμαι εἰς κόσμον ἄλλον
 Καὶ καταρῶμαι τὸν τωρινόν.

ὦ! πόσον μέγας ὁ Ἕλληρ τότε!
 Ἐνθουσιῶντές, περιχαρεῖς
 Καὶ στρατηλάται καὶ στρατιῶται
 Καὶ ἱεράρχαι καὶ ἱερεῖς
 Εἰς τὰς χαράδρας καὶ εἰς τὰ ὄρη
 Ἐτρεχαν ἄτρομοι ὄπλοφόροι.
 ὦ! ποῖος τότε εἰς τὰς καρδίας
 Πατρίδος ἔρωσ μεγαλουργός!
 Στράτευμα ὄλον εἰς τολμητίας
 Πολλάκις ἔτρεπε γεωργός.

Ἡ Μοναρχία σήμερον φθείρει
 Τὸν χαρακτῆρα τῶν πολιτῶν.
 Καὶ τὸ δουλόφρον ἦθος ἐνσπείρει
 Κολάκων τρέφουσα συρφετόν.
 Ἐντὸς ματαίου κύκλου προγόνων
 Ἐπικαθέζεται εἰς τὸν θρόνον
 Αὐτὴ ἀγέρωχος καὶ βαρεῖα
 Εἰς χώραν, ὅπου ὑποτελεῖς
 Παιδοδιδάκτας ἢ Σικελία
 Ἐστελλε πάλαι τοὺς βασιλεῖς.

Ἐμπρός της, παῖδες καλῶν πατέρων,
 Νέοι, μὴ κύπτετε ταπεινοί!
 Ἄς σᾶς ὑψώσῃ τῶν ἐλευθέρων
 Αὐτῶν Ἄσμάτων μου ἡ φωνή!
 Ἐγὼ δὲν τρέμω οὔτε τυράννους,
 Οὔτε ἀλύσεις, οὔτε βασάνους,
 Ἐὰν ἡ δόξα ἐμοῦ μεγάλη
 Τοὺς ἀπωτάτους φθάσῃ θνητούς,
 Καὶ εἰς τὴν μνήμην μου στῆθος πάλῃ
 Μετὰ χιλίους ἐνιαυτούς ... +

Ἐντὸς τοῦ Ἄργους εἰς ἀστεγάστου
 Ἀμφιθεάτρου τὸ ἐμβαδὸν
 Εἶχεν ὁ Δράμαλης τὰς σκηνάς του
 Καὶ εἰς τὴν Ἄκραν τῶν Ἀτρείδων
 Τὸν Ἰψηλάντην κλειστὸν ἐκράτει
 Τὰς ἀκοάς του βοῇ ταραττει
 Ὅμματα στρέφει καὶ προχωρούντων
 Ἑλλήνων βλέπει μυρμηκίας,
 Ἑλλήνων ὄλων λευκάς κινούντων
 Περικνημίδας καὶ ποδιάς.

Ἀπὸ τοὺς πρόποδας τῆς Λυκώνης,
 Ὅπου Ἀρτέμιδος Ἱερὸν
 Ἐκ λευκοπέτρας ὑψοῦτο μόνης,
 Τοῦ Πολυκλείτου ἔργον λαμπρὸν,
 Μέχρι τῶν Κήπων ἡ μακροτάτη
 Τῶν Πανελλήνων γραμμὴ ἐκράτει.
 Πεζῶν, ἱππέων τρεῖς μυριάδας
 Καὶ τηλεβόλα του ἑκατὸν
 Εἰς τοῦ Ἀτρέως τὰς πεδιάδας
 Κινεῖ ὁ Δράμαλης κατ' αὐτῶν.

Ὁ Ταξιάρχης, Θεοῦ δπλίτης

Καὶ εἰς βραχίονα φωτεινὸν

Ὡς σπάθην ἔχων Ἴριδα, ἥτις

Εἰς δύο κόπτει τὸν οὐρανὸν,

Εἰς τῆς Λυκίονης τὴν ἄκραν φθάνει

Καὶ ὑπερμάχου στάσιν λαμβάνει.

Ἄλλ' ἀντιπέραν ὁ Ἐωσφόρος

Τὴν σκυθρωπὴν του τάττει μορφὴν

Καὶ ἀνυφούται ὡς μέγα ὄρος

Κρύπτον εἰς νέφη τὴν κορυφὴν.

Καθὼς ὁπότεν ἀπὸ τὰ ὕψη

Προβάλλη σύννεφον μελανὸν

Καὶ εἰς τὰ δάση χάλαζαν ρίψη,

Ἄνεμον ρίψη καὶ κεραυνὸν,

Καὶ βαρυκρούη πεύκη τὴν λεύκην,

Καὶ ἀντικρούη λεύκη τὴν πεύκην,

Καὶ χιλιόχρονοι ρίζοσπῶνται

Πλάτανοι πίπτοντες εἰς τὴν γῆν,

Καὶ λύκοι λέοντες ἀπαντῶνται.

Μίαν ἀφίνοντες ὠρυγὴν,

Τοιοῦτον ἔχουσε μικτὸν βρόντον

Ἡ κλονουμένη Ἀργολικὴ

Ὅταν τῶν δύο στρατῶν βοῶντων

Ἡ πρώτη ἔγινε συμπλοκή·

Σώματα πίπτουν κερματισμένα

Ὡς σιτοκάλαμα θερισμένα·

Ὁ ἵππος μένει δίχως ἵππεα,

Δίχως ἢ μάχαιρα μαχητήν·

Κλαίει τὸν πρόμαχον ἢ σημαία,

Ἡ σάλπιγξ κλαίει τὸν σαλπιγκτήν.

Ἴππεύς ὁ Τσώκρης λαμπρὸν ἵππέα
 Μακρόθεν βλέπει καὶ τὸν ζητεῖ·
 Βλέμματα ῥίπτοντες φρικαλέα
 Καὶ ἅμα τρέχοντες πτερωτοί,
 Ἕλλην καὶ Τοῦρκος συναπαντῶνται
 Καὶ συνωθοῦνται καὶ συγκτυπῶνται·
 Οἱ δύο ἵπποι των γονατίζουν,
 Αὐτοὶ δὲ σπάθας αἰμοχαρεῖς
 Ἀκόμῃ ἄνωθεν ἀντικρύζουσι
 Καὶ ἀντιδίδουσι κτύπους βαρεῖς.

Καθὼς εἰς ὄνυχας περιζώνει
 Ὄφιν πεντάπηχυν αἰετὸς
 Καὶ ὑφονόμενος τὸν ὑφόνει,
 Ἄλλ' ἀντιστέκει δ' ἐρπετὸς
 Ἐχθρὸς συρίζων καὶ κάτω κλίνων
 Καὶ κρώζει τ' ὄρνεον ἄνω τείνον,
 Ὅμοίως ἔφιππος συναρπάζει
 Ὁ Τσώκρης ἔφιππον τὸν ἐχθρὸν,
 Πλὴν ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸς σπουδάζει
 Σῶον τὸ σῶμά του ἢ νεκρόν.

Οἱ δύο τότε εἰς ἓν των μόνον
 Πήδημα φθάνουν ὀρθοὶ τὴν γῆν,
 Καὶ πρῶτος δίδει δ' Ἕλλην φόνον·
 Ὁ Τοῦρκος χύει φρικτὴν κραυγὴν,
 Καὶ ἡ ψυχὴ του χωριζομένη
 Ὡς μαῦρον νέφος ἀεροβαίνει·
 Τὴν χρυσωμένην του πανοπλίαν
 Ἀπὸ τὸ πτώμα του ἀφαιρεῖ
 Ὁ Τσώκρης χαίρων διὰ τὴν λείαν
 Καὶ ὑπερήφανος τὴν φορεῖ.

Ὁ μακροκόμης Πλαπούτας φθάνει

Ἐνα τοῦ Δράμαλη λοχαγόν

Καὶ κράζει· «Πίστεως, Μουσουλμάνοι,

Πατρίδος, Γένους αὐτὸς ἀγών!

Σήμερον, Πέρσαι, νὰ μᾶς ἰδῆτε!

Μάχαιραν Ἐλληνας νὰ γευθῆτε!»

Βαρὺ τὸ ξίφος καταβιβάζει.

Καὶ εἰς τὴν κίδαριν τὸν κτυπᾷ.

Πλὴν ἀντ' ἐκείνου αὐτὴν διχάζει

Καὶ εἰς τὸ σάγμα τὸ ξίφος σπᾷ.

Κατὰ τοῦ ὄπλου του ἐν ᾧ χύνει

Ὁ Ἕλληνας ὄλην του τὴν χολήν,

Φεύγει ὁ Τοῦρκος καὶ κάτω κλίνει

Τὴν ξυρισμένην του κεφαλήν.

Ὅμοίως ὅταν ἡ δρυμοβάτις

Ἐλαφος χάσῃ τὰ κέρατά της

Φεύγει καὶ κύπτει γυμνοὺς κροτάφους,

Τρέμουσα ὅπου καὶ ἂν σταθῇ

Μὴν εἰς χαμόκλαδα τοῦ ἐδάφους

Καὶ μὴν εἰς δένδρων κορμούς τρωθῆ.

Ἄλλ' ὁ Πλαπούτας ἄλλην λαμβάνει

Σπάθην παρ' Ἕλληνας νικητοῦ

Καὶ ἄλλον Τοῦρκον πεζὸν προφθάνει

Τρέχοντα ἔμπροσθεν τοῦ στρατοῦ.

Ἐν ᾧ ἐκεῖνος φεύγει τὸν φόνον,

Τὴν κοπτεράν του αὐτὸς ὑψόνων

Πέραν καὶ πέραν τὸν διχοσχίζει.

Διχοσχισμένος ὁ θλιβερός

Βήματα δύο τρία βαδίζει

Καὶ πίπτει ἔνθεν κ' ἔνθεν νεκρός.

Μάχαιραν ἔτρεξε ν' ἀντιτάξῃ

Καὶ ἄλλος Ἕλληνα, ὡς ἀετὸς

Πατῶν τὸ ἔδαφος πρὶν πετάξῃ·

Ὁ Παπατσώνης ἦτον αὐτός·

Νέον ὠραῖον εἴκοσι νέοι

Τὸν ἀκολουθοῦν ὅλοι ὠραῖοι,

Ὅλοι ὡς κρῖνα λευκὰς φοροῦντές

Περικνημίδας καὶ ποδιάς,

Ὅλοι τὰ ξίφη γυμνὰ κρατοῦντες,

Κ' ἔλαμψε γύρω ἡ πεδιάς.

Ὁ ἐφεδρεύων εἰς τὴν Λυκῶνην

Καὶ χύνων κάτω χρυσοῦν σκιάν,

Ἄγγελος θέλει τὸν Παπατσώνην

ὑπὸ τὴν θείαν τοῦ δεξιάν,

Σκέπην τοιαύτην ἔχων ὁ ἦρωες,

Τρέχει καὶ μάχεται διαπύρως·

Πίπτουν ἐπάνω τοῦ πυροβόλου,

Βολὴς τὸ βῆμά του δὲν κρατεῖ·

Ἀποστομόνει τὰ ξίφη ὅλα

Καὶ τὰ συντρίβει καὶ τὰ πατεῖ.

Οὕτω ρινόκερος σπάθην σείων

Πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ κοπτερᾶν,

Πηδᾶ ἐν μέσῳ ἐχθρῶν χιλίων·

Θωρακισμένος ἀπὸ δορᾶν

Δωδεκαδάκτυλον εἰς τὸ πάχος,

Ἄδιαπέραστος στέκει βράχος·

Δέχεται λόγχας, δέχεται βέλη

Καὶ μολυβδόβολα φλογερά·

Σίδηρος ποῖος τοιαῦτα μέλη,

Μόλυβδος ποῖος διαπερᾶ !

Ἴππον δλόμαυρον ὡς τὴν πίσσαν
 Ἄλλος ἐδίωκε, καὶ αὐτοῦ
 Στολὴ καὶ γένειον μαῦρα ἦσαν,
 Καὶ εἰς τὴν χεῖρα τοῦ μαχητοῦ
 Ἡ αἰμοστάζουσα μάχαιρά του
 Ἦτο τὸ δρέπανον τοῦ Θανάτου·
 Ἐμπρὸς του ἔστιλβαν χρυσὸς ὄλα
 Τὰ τοῦ Χουρσίτου πολυτελῆ.
 Σμαραγδοκόλλητα πυροβόλα,
 Καὶ ὄλος τόλμη καὶ ἀπειλή,

Ὁ Φλέσσας ἦτον· φθάνει νικῶντα
 Τῆς Δαλματίας Ἀρματωλόν·
 Τὸν φθάνει τρέχοντα καὶ βοῶντα
 Καὶ τὸν φονεύει πυροβολῶν·
 Λευκὴν σημαίαν σείων εἰς δόρυ,
 Λευκὴν ὁ Τοῦρκος στολὴν ἐφόρει·
 Λευκὸς ὁ ἵππος του ἐξεπέρα
 Ὅλους ὡς ἔλαφος ἔλαφρός
 Καὶ ἀνεπήδα εἰς τὸν ἀέρα
 Ὅλος χρεμέτισμα καὶ ἀφρός.

Βοᾶ δμοίως ἄνω σκοπέλων
 Ὅταν ἀπλόνον λευκὰ πτερὰ
 Καὶ κάτω μέλαιναν σκιάν στέλλον
 Τὴν παλαιὰν ταχυπερᾶ
 Τὸ μέγα ὄρνεον τῆς ἀγρίας,
 Θαλασσοκτύπου Ἀκαρνανίας·
 Πλὴν πυροβόλου τὸ φθάνει σφαῖρα ;
 Κλίνει καὶ πίπτει κατὰ μικρόν
 Καὶ κυλιγδεῖται εἰς τὸν ἀέρα
 Καὶ εἰς τὰς πέτρας βροντᾶ νεκρόν.

Ἐπί τριῶν ἡμερῶν ἦλθεν εἰς πάλιν

Καὶ τρις ἀπῆλθε μετὰ φθοράν,
Καὶ πνέων λύσσαν ἔτρεξε πάλιν

Νὰ τεταρτεύσῃ τὴν συμφοράν.

Ὅμοίως πέραν τοῦ Καφρέως

Εἰς τὰ φυσήματα τοῦ βορέως

Πηδᾶ ἢ θάλασσα μανιώδης

Καὶ τὰ παράλια πλημμυρεῖ,
Ἄφρους τῆς χύνει καὶ πεισματώδης

Ἐφόδους νέας ἐπιχειρεῖ.

Οἱ Τοῦρκοι φεύγουν καταισχυμένοι,

Καὶ ὁ προστάτης των Σατανᾶς
Ματαίως ἄνωθεν τοὺς θερμαίνει

Μυστηριώδεις στέλλων φωνάς·

Ἄλλ' ἓνα μόνον ἄνδρον ὄντα

Βλέπει καλόγηρον δειλιῶντα

Εἰς μίαν πτέρυγα τῶν Ἑλλήνων·

Νέα στρατεύματα καὶ πλαστὰ
Ὡς ἐπερχόμενα κατ' ἐκείνων

Εἰς τὸν καλόγηρον παριστᾶ.

Ὁ ῥασοφόρος τότε «σταθῆτε!»

Κράζει καὶ παύει νὰ κυνηγῆ·
Βλέπων ὁ γείτων του τὸν μιμεῖται,

Καὶ στρατιῶται καὶ στρατηγοὶ

Ὅλοι ἀκίνητοι συγκρατοῦνται

Καὶ τῆς διώξεως παραιτοῦνται·

Ἀναπτεροῦνται οἱ Μουσουλμάνοι

Θρασεῖς γενόμενοι ἐκ δειλῶν,

Καὶ ὁ στρατός των εἰς Ἄργος φθάνει

Φεύγων καὶ ἅμα πυροβολῶν.

«Φύγε, κατάρατε Σατάν! κράζει
 Ὁ Ταξιάρχης ὅλος ὀργή·
 Ἡ μαύρη ὥρα σου πλησιάζει,
 Καθ' ἣν ἡ χεὶρ μου, αἰμοσταγῆ
 Ἀφ' οὗ ὡς ἄλλοτε σὲ κυλίση,
 Ἐντὸς τοῦ Ἄδου θέλει σὲ κλείσει
 Μακρὰν τῆς δρόσου καὶ τοῦ αἰθέρος,
 Μακρὰν τῶν ἀστρῶν καὶ τοῦ Παντός,
 Ὅπου δὲν σίζει πνοὴ ἀέρος,
 Ὅπου στερεῖται τὸ πῦρ φωτός.

«Ἐστρεφες ὄμμα λύσσης καὶ μίσους
 Καὶ κάτω εἶχες τὴν κεφαλὴν
 Ὅταν κατέβαινες τὰς ἀβύσσους
 Ἡμέρας δέκα ἐμῶν χολὴν.
 Τὸ στράτευμά σου διεσκορπίσθη
 Καὶ εἰς τὰ Τάρταρα ἐβυθίσθη·
 Πᾶς λοχαγὸς σου ἀπελιθώθη
 Ἐν ᾧ εἰς δρόμον ἦτον φυγῆς·
 Ἐκεῖνος Καύκασος ἀνυψώθη·
 Ἐμείνεν Ἄτλας αὐτὸς τῆς Γῆς.»

Φεύγει ὁ Δαίμων, πλὴν ἀντικράζει·
 «Ἄν τοῦ Θεοῦ σου, δοῦλε, τὸ πῦρ
 Ἀπὸ τὸ σῶμά μου ἔτι στάζει,
 Ἡ ἀποσταῖτις αὐτῆ μου χεὶρ
 Διὰ τὴν νίκην τῆς τότε πάλης
 Πολὺ σ' ἐβίασε ν' ἀμφιβάλλης·
 Ἐγὼ αἰθέριος μὲ συνθέτει·
 Αὐτὴ δὲν ἔχει καταστροφὴν·
 Σὺ αὐλοδοῦλευε, ὑπηρετεῖ·
 Ἐγὼ δὲν κλίνω τὴν κορυφὴν·

«Σώους σᾶς ἔφερα διαβαίνων

Φρούρια Τούρκων καὶ στρατιάς

Εἰς τοῦ Παπάρεως, τῶν Βερβαίνων

Καὶ τῶν Τριχόρφων τὰς ποδιάς

Καθὼς ὁ γέρανός, ὅστις τρέχει

Καὶ εἰς τὰ νῶτά του στρουθοῦς ἔχει.

Εἰς τὸ Λεβίδιον, εἰς τὴν Θάναν

Πόση τῶν Τούρκων φυγὴ σφαγὴ!

Εἰς τὴν Βαλτέζην καὶ εἰς τὴν Γράναν

Πόση τῶν Τούρκων σφαγὴ φυγὴ!

«Εἰς τὴν κρημνώδη Μονεμβασίαν

Ἐνθυμηθῆτε ὅταν αὐτοὶ

Ἀπὸ τὴν δίψαν καὶ ἀσιτίαν

Ἐπεριπάτουν ὡς σκελετοὶ!

Ἐνθυμηθῆτε τὴν λαμπροτέραν,

Τὴν φαιδροτέραν πασῶν ἡμέραν,

Ὅταν ἡ Κόρινθος παρεδόθη

Καὶ σᾶς ἐμβίβασα εἰς αὐτήν,

Ὅταν ἡ πύλη της ἐσταυρώθη

Τρεῖς μὲ τὸν Φοῖνικα νικητὴν!

«Σὺ Ἄρχαγγέλου ῥομφαίαν ἔχων

Καὶ εἰς τὰς πτέρνας φέρων πτερὰ,

Ψυχὰς δὲν ἄρπαζες Τούρκων τρέχων

Εἰς τὰς σκηνὰς των, Νικηταρᾶ;

Νύκτα τοῦ Ἄργους πατῶν τὰ τείχη

Ἐν ᾧ τῶν Τούρκων σάλπιγξ ἀντήχει,

Σὺ δὲν ἀπέσπας πέρυσιν ὅλον

Τὸν μόλυβδόν των ἐκ τῶν Ναῶν,

Πολεμεφόδιον τηλεβόλον

Δ'ὰ τοὺς λόχους τῶν Δαναῶν;

«Βοσκούς ὀλίγους καὶ ζευγηλάτας
 Ἐμπρός ὠδήγεις τῶν Δολιανῶν,
 Καὶ τὰς δειλάς των σ' ἔστρεφαν πλάτας
 Ἐξ χιλιάδες Ὀθωμανῶν.

Δύο πρὸς εἴκοσι τότε ἦσθε,
 Καὶ δύο σήμερον τρεῖς φοβεῖσθε (1) ; »

Αὐτὰ δὲ γέρων προφέρει μόλις,
 Καὶ διακόπτει αὐτὸν κραυγὴ
 Τῆς στρατιᾶς του βοώσης ὅλης,
 Καὶ ἡ Ἀργεῖα σείεται γῆ.

Καὶ ὁ Δημήτριος Δελιγιάννης
 Κράζει τὴν σπάθην του ἀνυψῶν.
 «Κολοκοτρῶνη, καιρὸν μὴ χάνης! »

Καὶ ὁ Νικήτας αἶμα διψῶν
 Μίαν σημαίαν εὐθὺς ἀρπάζει
 Καὶ «εἰς τὸ Ἄργος, Ἕλληνες! » κράζει.
 Βλέπων τὴν κίνησιν τῶν Ἑλλήνων

Κινεῖται τότε καὶ ὁ ἐχθρὸς,
 Καὶ ἀναβάται ἵππων πυρίνων
 Δύο Λαλαῖοι τρέχουν ἔμπρός.

Ἐφόρει κόκκινα καὶ βαστάζων
 Ὁ εἰς ῥομφαίαν δαμασκηνήν,
 Ἐλεγεσ ὅτι αἱματοστάζων

Ἄφησε τότε φόνου σκηνήν·
 Εἶχε βραχίονας ὀρθανοίκτους
 Καὶ τούτους ἅμα βελονοστίκτους,
 Καὶ εἰς τὸν ἕνα εἰκονισμένη
 Ἐχιδνα ἔστρεψε τὴν οὐράν,
 Καὶ εἰς τὸν ἄλλον ζωγραφισμένη

Τίγρις ἐκράτει ζῶσαν βοράν·

Ἐκ τὸν ἵππον δις τρίς κενόνων
 Τὰ πυροβόλα του καὶ πετῶν,
 Ὁ ἄλλος ἔστελλεν ἅμα φόνον
 Κ' εἰς νέφος ἔκρυπτεν ἑαυτὸν
 Ἡ πράσινός του στολὴ χρυσίνους
 Ἐπάνω εἶχεν ἡμισελήνους.
 Τὸν ὠμοσκέπαζεν ἐπενδύτης
 Δέρμα καὶ πρόσωπον καὶ οὐρά
 Ἄρκτου μεγάλης καὶ μαύρης, ἥτις
 Ὅλη ἐσειέτο φοβερά·

« Νικήτα, τρέξε, αὐτὸς φωνάζει,
 Νὰ μετρηθῶμεν ἐδῶ ἡμεῖς !
 Καὶ ὁ Νικήτας « ἔφθασα » κράζει
 Κράζων καὶ φθάνων ἐντὸς στιγμῆς.
 Καὶ σύρων ξίφος σταυροῦται τότε
 Καὶ λέγει· « Ἄγγελοι Θεοῦ, δότε
 Νὰ καταφέρω σπάθην βαρεῖαν
 Εἰς τοῦ Λαλαίου τὴν κεφαλὴν,
 Κ' ἐγὼ λαμπάδαν ν' ἀνάψω μίαν
 Εἰς τὰς εἰκόνας σας ὑψηλὴν ! »

Εἰς τοῦ ἐχθροῦ του πετᾶ τὰ στήθη
 Καὶ φθάνει δίδων κτύπον σφαγῆς·
 Ἄνω τοῦ ἵππου του ἐκλονήθη
 Κ' ἔπεσεν ὑπτίος κατὰ γῆς,
 Καὶ εἰς τοῦ Ἄρεως τὸ πεδῖον
 Ἐβαρυγδούπησε τὸ θηρίον·
 Τὸ φοβερόν του ἀνοιξε στόμα
 Καὶ εἰς αἱμάτων πλημμυρισμὸν
 Ἐπάνω ἔχυσεν εἰς τὸ χῶμα
 Τὸν τελευταῖόν του γογγυσμὸν.

Θερμός ἀκόμη ὁ Τουρκοφάγος

Κατὰ τοῦ ἄλλου ἐν ᾧ πετᾶ,

Ἐξαίφνης στέκει . . . γίνεται πάγος . . .

« Ἡ ὄψις, κράζει, μὲ ἀπατᾶ ; . . .

Ἄλῃ-Φαρμάκη σὺ, φίλε, εἶσαι ; . .

— Ἐγὼ τοὺς πύργους μου ἐνθυμεῖσαι ; . .

Συνεπολέμεις εἰς τὴν πλευράν μου . . . »

Καὶ ὁ Νικήτας « Ποῖαι στιγμαί ! ..

Λάβε ὡς φίλην τὴν μάχαιράν μου . . .

Τὴν ἰδικήν σου δὸς εἰς ἐμέ (2). »

Καὶ ὁ Πλαπούτας ὀκνὸς δὲν μένει·

Περάσας τάγματα ἐχθρικά,

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀναβαίνει·

Βήματα τότε ὀρμητικᾶ

Ἵψηλάντης κάτω κυλίων

Προφθάνει τοῦτον μετὰ χιλίων.

Τοὺς Μουσουλμάνους κατέχει φρίκη

Καὶ ὅλοι τρέπονται εἰς φυγὴν,

Ἐν ᾧ τοὺς Ἕλληνας στέφει νίκη

Καὶ ὅλοι δίδονται εἰς σφαγὴν.

Φονεύει Τούρκους πρότιστος ὅλων

Καὶ ἀργυρόχρυσος τὴν στολὴν

Σείει τὴν κόμην ἀκτινοβόλον

Εἰς τὴν ὠραίαν του κεφαλὴν

ἽΟ Γεωργάκης Μαυρομιχάλης·

Βλαστὸς ὁ νέος ρίζης μεγάλης,

Ἴππον διώκει, ὅστις γνωρίζων

Τὸν βαρυσπάθην του μαχητὴν

Πηδᾶ χορεύων καὶ χρεμετίζων

Κ' ἔχων τὴν χαίτην περιχυτὴν.

Μετὰ τὴν δῖωξιν ἡ σελήνη

Μόλις προβαίνει σιωπηλῆ,
 Ὁ ἀρχιστράτηγος δὲν βραδύνει
 Καὶ τοὺς ἀρίστους εὐθὺς καλεῖ.

Εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ὁμοῦ ἐμβάντες

Οἱ λοχαγέται κάθηνται πάντες,

Καὶ ἀνθοσμῖαν εἰς ὄλους χύνει

Ὁ οἰνοχόος τότε πολὺν,

Καὶ τὴν ἀφρίζουσαν καθεὶς πίνει

Καὶ ἀναβράζουσαν σταφυλὴν.

Εἰς τὴν ὁμήγουριν τῶν Ἑλλήνων

Ὁ στρατηγέτης ἐν μέσῳ στὰς
 «Κέρνα, φωνάζει, κέρνα τὸν οἶνον

Εἰς τοὺς γενναίους πολεμιστάς·

Εἰς τοὺς γενναίους αὐτὸς ἀνήκει·

Γλυκὸ τὸν ἔχει ποτὸν ἡ Νίκη.

Καμήλων δέκα καὶ δέκα ἵππων

Εἰς πάντα πρόμαχον ἀμοιβῆ,

Ἄμα τὸν ἔσχατον λάβῃ κτύπον

Ὁ Μουσουλμάνος καὶ συντριβῆ.

«Ἐκ τῶν βαρέων μας βραχιόνων

Θανατηφόρον λαβῶν πληγὴν,

Τὴν Ἀκροκόρινθον ἔχει μόνον

Ὁ Μουσουλμάνος καταφυγὴν·

Ἐδῶ νὰ μείνωμεν οἱ ὀλίγοι,

Κ' ἐμπρὸς οἱ ἄλλοι μὴ μᾶς προφύγη.

Πέραν Κορίνθου τὸν Ὀδυσσεά,

Ἐὰν ἐντεῦθεν διασωθῆ,

Θέλει ὁ Τοῦρκος εὐρεῖ σφαγέα

Καὶ κατὰ κράτος ἀπολεσθῆ.»

Εἰς Δερβενάκιον μεταβαίνει

Ὁ ἀρχιστράτηγος τὴν αὐγὴν

Ὁ ὕψηλάντης, ἂν καὶ ἀσθμαίνῃ

Ἀπὸ τὸν μόχθον καὶ τὴν σφαγὴν,

Ὡς δύο λέοντας ὁμοῦ ἄγων

Τὸν Παππᾶ-Φλέσσαν καὶ Τουρκοφάγον

Εἰς Ἀγηνόριον ἐκστρατεύει

Τῶν δὲ μεινάντων ὄπλαρχηγός

Κατὰ τὴν Λέρναν παραμονεύει

Ὁ Ἰατράκος ὡς οὐραγός.

Ἐν ᾧ τὰ ἔνδον τῆς Χερσονήσου

Στενὰ κατέχονται τοῦ Ἴσθμοῦ,

Ὅλα τὰ ἔξω αὐτῆς ἐξίσου

Κλείονται τότε ὡς ἐκ φραγμοῦ.

Εἰς τὴν Γεράνειαν ἐπεκτάθη

Τοῦ Ὀδυσσέως μακρὰ ἢ σπάθη.

Πρὸς τὰς παρόδους τῆς Μεγαρίδος

Καὶ Κορινθίας ὑψιπετῶν,

Ἐστάθη πρόμαχος τῆς πατρίδος

Ἐν μέσῳ δύο αὐτὸς στρατῶν.

Εἰς τὰ ὑψώματα ὅπου κάτω

Ποιμένες ἔπαιζαν τὸν αὐλὸν,

Ὅθεν ἡ ὄρασις ἐπλανᾶτο

Εἰς γαληναῖον αἰγιαλὸν,

Τοὺς κεραυνοὺς τῶν εἶχαν ἐτοίμους

Καὶ εἰς εὐώδεις ἔφαλλαν θύμους

Χίλιοι Ἕλληνες ἐκλεκτοὶ του,

Οἵτινες σύροντες τὸν χορὸν

Ἐμπρὸς τοῦ Δράμαλη καὶ Χουρσίτου

Εἶχαν ἐκάτερον τὸ πλευρόν,

Καὶ ὁ στρατάρχης των αὐγὴν μίαν,
 Ὅποταν ἔψαλλαν τὰ πτηνὰ
 Καὶ εἰς τὴν ἔναντι Κορινθίαν
 Ἐροδοβάφοντο τὰ βουνά,
 Πρὸς παραλίου ἔρημα μέρη
 Ὠχρὸς καὶ σύννους τὸν Κάρπον φέρει·
 Χύνει αἰθρία θέρους ἡμέρα
 Εἰς τὴν μορφὴν του δραγμάς φωτὸς,
 Καὶ ἄνωθέν του εἰς τὸν ἀέρα
 Κρώζει ξανθόχρυσος ἀετός·

«Φίλε μου, λέγει, βαρεῖται τύψεις
 Τοῦ συνειδότος μὲ τυραννοῦν
 Καὶ σκοτισμένον ἀπὸ τὰς θλίψεις
 Ἡμέραν νύκτα ἔχω τὸν νοῦν,
 Ὅστε ἀκόμη καὶ λεπτοτάτη
 Ἀχνη ὄνειρου νὰ μὲ ταραττή
 Ἐν ᾧ αὐτά μου ποτὲ τὰ στήθη
 Ἐν μέσῳ φόνων παντοτεινῶν
 Νὰ διασειση δὲν ἐδυνήθη
 Θεὰ κινδύνων ἀληθινῶν.

αὐτὴν ὠνειρευόμεν ὅτι πλησίον
 Τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν
 Κατὰ τὴν Πνύκα καὶ τὸ Θησεῖον
 Εὐρέθης βῆμα περιπλανῶν·
 Τὰ βλέμματά σου θολὰ ὑψοῦντο
 Καὶ ὡς μὴ θέλοντα προσηλοῦντο
 Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἄνω μόνον,
 Εἰς ἓνα πύργον Γαλατικόν,
 Ὅστις ὑπῆρξεν ἢ ἀπ' αἰώνων
 Ὀχυρωτάτη τῶν φυλακῶν.

«Σκέλεθρα δύο ἐκεῖ πλησίον

Εἰς τῶν ἐπάλξεων τὴν σκιάν,
Δόρυ δεκάπηχυν καθὲν σεῖον

Εἰς κροταλίζουσαν δεξιάν,
Ὁρμησαν ἄγρια ἐν κατ' ἄλλου·

Ἄλλ' ὡς μεγάλαι ῥάβδοι κρυστάλλου

Οἱ ἄκοντές των ἔγιναν θρύμμα

Εἰς τῆς συγκρούσεως τὴν ὁρμὴν,
Καὶ ἀπεσύρθησαν μακρὸν βῆμα

Βροντοσμιχθέντα μίαν στιγμὴν·

«Καὶ πάλιν ἦλθαν νὰ δευτερώσουν

Κ' ἔσυραν σπάθας δύο μακράς,

Τὰς δύο κόρας των νὰ πληγώσουν,

Νὰ διχοκόψουν τὰς φαλακράς·

Πλὴν ἐσχορπίσθησαν εἰς σπινθῆρας

Αἱ μάχαιραὶ των ἀπὸ τὰς χεῖρας,

Καὶ ἄνωθέν των διπλοῦς ἀκούσθη

Κρότος σαλεύοντος οὐρανοῦ

Ὡς κεραυνός τις νὰ ἐσυγκρούσθη

Μετ' ἄλλου πίπτοντος κεραυνοῦ.

«Τὸ ἐν τοῦ ἄλλου ἄρπασε τότε

Κ' ἐπαλαμόσφιγξε τὸν λαυμὸν,

Καὶ μανιώδεις τρέξασαι πρῶται,

Πρῶται εἰς πάλιν καὶ σπαραγμὸν,

Κύκλω ἐκείνων ἑταχυπέτων

Ὡς μαῦρα σύννεφα αἱ ψυχαὶ των·

Ἄλλ' ὡς νὰ εἶχε θραύσει τὸ σκέλος

Τὸ ἐν ἀπλώθη χῦνον ἀφροῦς,

Ἐν ᾧ τὸ ἄλλο χαρὰ καὶ γέλως

Πόδας ἐκίνησεν ἐλαφροῦς

«Αὐτὰ σὲ εἶπα· καὶ εἰς μεγάλην
 Ὅργην ἐκ νέου παραδοθεὶς,
 Νὰ τὸν ἰγδίσω ἔτρεξα πάλιν
 Τὸν στυλοβάτην ἐγκολπωθεὶς·
 Ἄλλ' ὡς ὁ δράκων, ὅστις συρίζει
 Καὶ τὸν ἀέρα μακρόθεν σχίζει
 Καὶ τὸν ἀκούει ὁ ταῦρος φρίττων
 Πρὶν ἴδῃ τοῦτον στιγμὰς πολλὰς,
 Σκέλεθρον ἄλλο, σκέλεθρον τρίτον
 Φθάνει καὶ σείεται ἡ κοιλάς.

«Αὐτὸ, πρὶν φθάσω νὰ τὸ γνωρίσω,
 Αὐτὸ ἐπάνω ἐμοῦ πετᾷ
 Καὶ εἰς τὰ ὦτά μου ἐξοπίσω
 Τὰ φρικαλέα λέγει αὐτά·
 Εἴμ' ὁ Παλάσκας, ψυχὴ δολία·
 Εἴμ' ἡ δευτέρα σου παρουσία·
 Γύρισε βλέμμα νὰ μ' ἀτενίσῃς
 Ἄν δὲν φοβῆσαι μὴ τυφλωθῆς·
 Ἄνοιξε χεῖλει νὰ μὲ λαλήσῃς
 Ἄν δὲν φοβῆσαι μὴ βωβαθῆς.

Ἡ κεφαλὴ μου τὸ ἄνομόν σου·
 Ἀκόμη κτύπημα παριστᾷ·
 Ἀκόμη ἔχω τὸν μόλυβδόν σου
 Εἰς τοῦ μετώπου μου τὰ ὀστᾶ·
 Δὲν ἐσεβάσθης δεσμοὺς φιλίας,
 Δὲν ἐνθυμήθης εὐργεσίας,
 Κ' ἐχθρὲ πανοῦργε! εἰς τὴν σκηνὴν σου
 Ἐμηχανεύθης φόνον διπλοῦν,
 Σφάξας τὸν Νοῦτσον τὸν λυτρωτὴν σου
 Κ' ἐμὲ τὸν εὐπίστον καὶ ἀπλοῦν·

«Δράξας ὁ Γούρας τὴν εὐκαιρίαν,
 Μ' ἔφυγε τότε καὶ εἶπε· Νά!
 Δικαίαν σ' ἔδωκε τιμωρίαν
 Ὅ Πλάστης, ὅστις ἡμᾶς κυβερνᾷ.
 Τοὺς κοπτεροὺς σου λοιπὸν ὀδόντας
 Εἰς τὸ κρανίον μου τί ἐβρόντας;
 Ἐγὼ ἀχάριστος ἂν ἐστάθην,
 Καὶ σὺ ἐστάθης ψυχὴ σκληρῆ·
 Ἐδωκες σπάθην κ' ἔλαβες σπάθην·
 Τὸ σφάγιόν σου τὸ μαρτυρεῖ.

«Καθὼς δόποταν ὑπὸ τὰ δάση
 Λέων πρὸς τίγριν παροργισθῆ
 Πῶς νὰ τολμήσῃ αὐτὴ ν' ἀρπάσῃ
 Τὸ σπάραγμα τοῦ πρὶν κορσεθῆ
 Καὶ τότε τότε βρύχημα χύσῃ
 Καὶ τὴν χαλκίνην οὐρανὸν τοῦ σείσῃ
 Καὶ εἰς τὸ μέγα του καὶ νευρῶδες
 Στῆθος ἢ χαίτη του πεταχθῆ
 Καὶ εἰς ἓν πήδημα μανιωδες
 Εἴκοσι βήματα τιναχθῆ,

«Τὴν κεφαλὴν τῆς χαμηλωμένην
 Ἡ τίγρις σείουσα καρτερεῖ
 Καὶ γλῶσσαν δείχνει ἐρυθρωμένην,
 Ἦτις τὴν λύσσαν τῆς μαρτυρεῖ·
 Ἄλλ' ἂν συγχρόνως πάρδαλις φθάσῃ
 Ἀπὸ τὰ πέριξ ἀκόμη δάση
 Κρίκους σαλεύουσα εἰς τὴν ράχην,
 Ὅνουχας τείνουσα σουβλεροὺς,
 Τότε ἡ τύχη ἐχθροὺς εἰς μάχην
 Τρεῖς συνεγόνει, τρεῖς φοβεροὺς.

«Οὕτω κτυπῶντες ὁ εἷς τὸν ἄλλον

Τέλος ἐλάβομεν θλιβερόν

Καὶ διελύθημεν εἰς κοκκάλων

Συντετριμμένων οἱ τρεῖς σωρόν.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα συγκεχυμένα

Εἰς τὴν θόλῃν μου ἔδραμαν φρένα.»

Εἶπε; κ' ἐστήριξεν εἰς τὰς χεῖρας

Τὴν σκεπτομένην του κεφαλῆν,

Εἰς τοὺς ἀγρίους του χαρακτῆρας

Ψυχῆς ἐμφαίνων θλίψιν πολλήν(3).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ Δ'. ΑΣΜΑΤΟΣ.

—00—

(1) Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου περιέχει τὰς ἐξακουστοτέρας ἀνδραγαθίας, ὅσαι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μέχρι τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη ἐδόξασαν τὴν Πελοπόννησον.

Ἄλλ' ὁ Κολοκοτρώνης κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἔλεξε τοιαῦτα ; μάλιστα.

Ἔσχεν ἔτι τοιοῦτον ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ ὑπῆρξε κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἀνώτερος καὶ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου ; καὶ τοῦτο ἀληθέστατον.

Ὅτε ὁ Ὑψηλάντης μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Ἄργους ἔφθασεν εἰς τοὺς Λερναίους Μύλους, μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα ἐπέκεινα τῶν διακοσίων κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀπὸ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων τῆς ἠπείρου ἐρχόμενα, φεύγοντα καὶ πάλιν ἐπιστρέφοντα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὸν ἠρώτων· « ἦλθεν ὁ Κολοκοτρώνης ; » αὐτοῦ δὲ ἀποκρινομένου « ἔρχεται ἀδελφοί, καὶ θάρρος ! » οἱ ναῦται ἀποκαλυπτόμενοι τὴν κεφαλὴν ἐποίουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

(2) Κατὰ τὸ 1809 ἔτος ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης, πρῶτος τῆς Λάλας, πολεμούμενος ὡς ἀποστάτης ὑπὸ τοῦ Βελῆ-Πασᾶ, Διοικητοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου καὶ Νικήτα τοῦ Τουρκοφάγου, φίλων του διατριβόντων τότε εἰς Ζάκυνθον. Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Νικήτας προσελθόντες συνηγωνίσθησαν ἀπὸ τῶν πύργων ἐκείνου κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Βελῆ· ὅτε δὲ ὁ Ἀλῆ-Φαρμάκης συνεβιάσθη, ὡς ἐν τῶν κυριωτέρων ἀρθρῶν τῆς συνθήκης ἔθεσε τὴν ἐλευθέραν ἀποχώρησιν τῶν δύο Ἑλλήνων.

(3) Δὲν ἐδυνάμην μετὰ τὸν φόνον τοῦ Παλάσκα καὶ τοῦ Νούτσου νὰ ἐπαγαφέρω εἰς τὴν ἐπικὴν σκηνὴν τὸν Ὀδυσσεά,

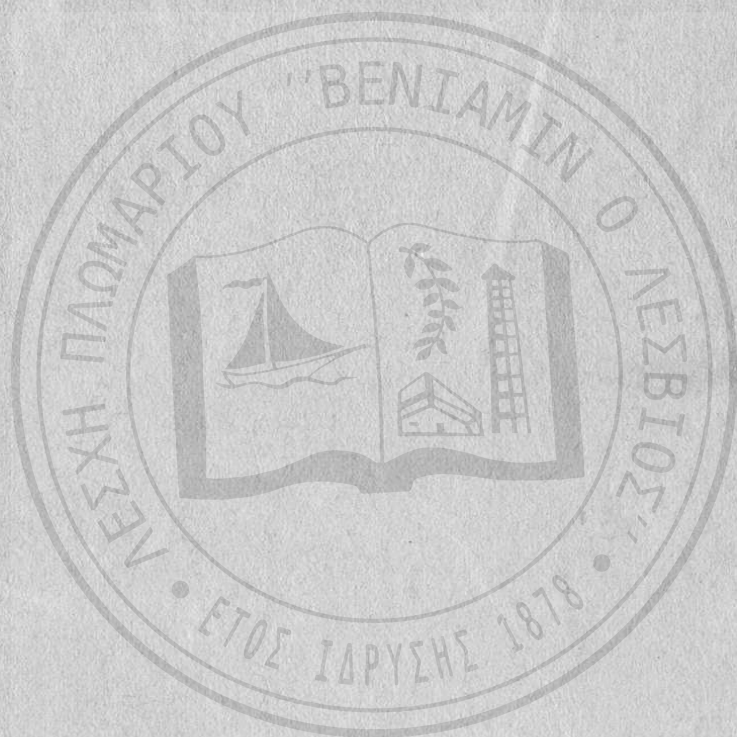
εἰμὴ περιστοιχισμένον ὑπὸ τῶν πικρῶν ἐλέγχων τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν θλιβερῶν μελόντων συμβάντων του. Ὁ ἔνοχος στρατηγός, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς Νεμέσεως, γίνεται ἄξιος τῆς συμπαθείας ἡμῶν.

Τ Ε Λ Ο Σ.

X. Δ. Β

Handwritten text in Greek, likely a title or address, partially obscured by a stamp.

Handwritten text in Greek, possibly a name or date, partially obscured by a stamp.

